

OBSITOS DETEKTÍVEK LAPJA

KULTURÁLIS ÉS SZAKMAI FOLYÓIRAT

ALAPÍTVÁ: 2013

VIII. ÉVFOLYAM, 2021/1-4. SZÁM

ELEKTRONIUS (ONLINE) KIADÁS

*mihálydi báró Splényi Ödön (1842-1909)
a Székesfőváros első detektívfőnöke*

OBSITOS DETEKTÍVEK LAPJA **kulturális és szakmai online folyóirat**

Megjelenik: háromhavonta

Kiadja: Dr. Kovács Gyula
Székhely: 1101 Budapest, Pongrácz köz 3. I. emelet 4.
Felelős kiadó: Dr. Kovács Gyula [KGyul@]

Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő: Dr. Kovács Gyula
Tagok: Kuglovicsné Mester Györgyi, dr. Mackó Mária és Őri-Kiss Gyöngyi

Szerkesztőség: 1101 Budapest, Pongrácz köz 3. I. emelet 4.
✉ 1475 Budapest, Postafiók: 345.
Telefon: +36 30 650 2130, telefax: +36 1 700 2338
E-mail: kgyula1101@gmail.com
Honlap: <http://obsitosdetektivek.5mp.eu/>

Borítóterv és grafika: Dr. Kovács Gyula és Dr. Szomor Sándor

Lapnyilvántartási szám: **CE/34909-4/2012. és CE/17870-4/2016. (Online)**
CE/34910-2/2012. és CE/17872-4/2016. (Nyomtatott)
HU ISSN 2064-4043 (Online)
HU ISSN 2064-7239 (Nyomtatott)

Közlési feltételek

A Szerkesztőbizottság olyan kéziratokat vár közlésre, amelyek egyfelől a büntetőjoggal és a kriminalisztikával, ezen belül különösen a bűnüldözéssel foglalkoznak, másfelől pedig betekintést engednek a korábbi bűnügyek tapasztalataiba. Szívesen vesszük azokat az írásokat is, amelyek e folyóirat vagy bármely más szakmai lap cikkeivel kapcsolatos észrevételeket és javaslatokat tartalmaznak. Azoknak az anyagoknak a közlésétől sem zárkózunk el, amelyek az obsitos detektívek kulturális, oktatási, sport-, szabadidős és tudományos tevékenységét mutatják be.

A szakmai jellegű írásoknak tükrözniük kell a hazai és a külföldi szakirodalom ismeretét, épp ezért, a művekhez forrás- és irodalomjegyzéket kérünk csatolni. A szerzők álláspontját lapunk torzításmentesen közli, de az írásokban megjelenő megállapítások és következtetések nem feltétlenül azonosak a Szerkesztőbizottság véleményével (ezt néha jelezzük is), ezért az írás tartalmáért teljes mértékben a szerző felel.

A Word formátumban, lehetőleg Times New Roman betűkkel, 12 betűpont méretben, egyes sortávval készített kéziratokhoz mellékelni kell a szerző nevét, rendfokozatát, szolgálati helyét és beosztását (ha van), telefonszámát, e-mail címét, valamint lakcímét (levelezési címét). A Szerkesztőbizottság – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett –, fenntartja a jogot a kéziratok kommentálására, korrigálására, stilizálására, tipografizálására és a mű utánközlésére.

Tartalomjegyzék

Főszerkesztői gondolatok

Dr. Kovács Gyula Olívzöldbe burkolódtunk.....	5
--	---

Jogszabályváltozások

Dr. Kovács Gyula A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárási törvény 2021. évi módosításai.....	8
--	---

Szakkikkek és tanulmányok

Dr. Dékány Dorottya Rebeka Sorozat-bűncselekmények az irodalomban.....	14
Dr. Kovács Gyula Kriminálmetodikai kiskaté, avagy mire való a kriminálmetodika?	49

Reflektáló

Dr. Kovács Gyula Üldözés – forrányomon üldözés, valamint felderítés – forrányomos felderítés – Recenzió.....	89
Oktatnak, de mégsem oktatók, ellenben a kulimunkát ők végzik – A felsőoktatási intézmények serpáiról	105

Múltidéző

Fröhlich János – Dr. Kovács Gyula A Stüszí vadász	110
Dr. Dobos János Az utazóbűnözők forrányomon üldözése	123
Dr. Angyal Pál – Dr. Kovács Gyula I. Endre és Szent László büntetőtörvényei	130
Schlett István – Bárdy Tibor Százharmincnégyszáz lakásbetörés tetteinek leleplezése a fővárosban	147

Ez történt velünk

Dr. Kovács Gyula Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy, avagy a Halálnak élve újratöltve – Recenzió.....	161
--	-----

Tibi bácsi (mint mindig) – Portré Bárdy Tibor nyá. r. ezredesről.....	165
Egy hajlíthatatlan bűnüldöző, a vádhatóság rendíthetetlen képviselője – In memoriam Dr. Bócz Endre, a tudós főügyész	169

Egyebek

Dr. Kovács Gyula	
Izsák Jenő karikatúrái III.....	175
Mester Györgyi	
Elnézés(t)	179
Éngyilkosság	181

**Főszerkesztői
gondolatok
Dr. Kovács Gyula
a Szerkesztőbizottság elnöke
főszerkesztő¹**

„Milyen úton induljunk el? – merült fel lapalapításkor a kérdés. Bármelyiken – hangzott a válasz, ami annyit jelent, hogy szakmai téren nincs tabu téma. Nem adunk helyet viszont semmiféle politikai, illetve rasszista, kirekesztő, homofób, xenofób, valamint egyéb gyűlöletkeltésre alkalmas megnyilvánulásnak, ellenben nem fogjuk véka alá rejteni a véleményünket akkor, ha szakmai problémákat tapasztalunk. Erre főszerkesztőként a szavamat adom.”²

Olívdobbe burkolódtunk

Az Obsitos Detektívek Lapjának 2021-es összevont online száma – az előző évi titánszürkét felváltva – olívdobbe burkolódtott. Persze azt, hogy a borító valóban az olívdob mely árnyalatában pompázik majd, ténylegesen csak a nyomtatás után tudjuk meg. Tavaly ugyanis úgy jártunk, hogy a nyomdai szállítás követően szembesültünk azzal a ténnyel, miszerint az, amit eredetileg titánszürkének véltünk (vagy inkább reméltünk), tulajdonképpen a vízkék, fogalmam sincs milyen árnyalata. Tehát, legyen a mostani borító színe számunkra (is) meglepetés (a Szerkesztőbizottság már nagyon izgul, habár az online szám színárnyalatai monitor- és videokártyafüggők).

A meglepetésborító – akárcsak a tavalyi –, dr. Szomor Sándor kísérletezőkedvének az eredménye, amiért ismét köszönet jár: köszönjük, kedves Sándor.

Nem mellesleg ez a kis bevezetés ékesen példázza, miképpen lehet a semmiről valamivel több, mint tíz sort írni. De (mert nálam mindig akad egy „de”): *„az a zsurnaliszta, aki nem tud a szinte semmiről valaminek tűnő, legalább negyedkolumnás cikket kanyarítani, az nem tud írni, és ássa el magát”* (copyright: én, egyben pedig stípi-stopi – Hárskúti Gábor barátom szerint, *„a stípi-stopinál nincs erősebb”*).

Folytassam? Szavazzunk? Szinte hallom a kórust. Jó, inkább témát váltok...

*

¹ A szerző szakvizsgázott jogász, gazdasági büntetőjogi szakjogász, kriminalista, szakíró, tudományos újságíró, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ) és a Tudományos Újságírók Klubjának (TUK) rendes tagja, képzési szakértő, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának megbízott oktatója.

² Kovács Gyula: Milyen úton induljunk el? – Főszerkesztői gondolatok. *Obsitos Detektívek Lapja* 2013/1–4. szám, 4–5. oldal.

Mostani, 2021/1–4. online lapszámunk csak annyiban rendhagyó, hogy az idén tartalmában, és ebből eredően terjedelmében, valamint a megjelenés dátumában is elkülönülünk a nyomtatott kiadványtól. Ez a szám tehát – ellentétben a papíralapú változattal – más, ráadásul színes.

Legújabb, a szokványostól hangyányit eltérő online lapszámunk főszerkesztői expozéjában továbbra sem szóltattam meg kőbányai illetőségű *Oláh Béla* barátomat (pedig *Bélának* biztosan lenne mondanivalója). Ellenben hadd idézzem vele közös, kedves ismerősünk, egykori munka-, egyetemi évfolyam-, sőt padtársam (ne cifrázzuk: konkrétan balról mellettem ült), *dr. Kovács Gabriella* örökérvényű és méltán elhíresült mondását: „Az élet nem habostorta, különösen vizsgaidőszakban nem az”³...

*

Ennyi agymenés után (a nejem is rám szolt, hogy ne komolytalankodjak már), a rovatok szerint haladva megpróbálok összerezantani egy tartalmi összefoglalót.

Az olívdömbbe burkolódzó „Főszerkesztői gondolatok” után, a „Jogszábváltozások” rovatban egy, a *Büntető Törvénykönyv (Btk.) és a büntetőeljárás törvény (Be.) 2021. évi módosításaival foglalkozó írás* olvasható (szerzője: *dr. Kovács Gyula*).

A „Szakcikk és tanulmányok” rovatban *dr. Dékány Dorottya Rebeka* szakdolgozatának szerkesztett és kiegészített változatát tesszük közzé. Címe: *Sorozat-bűncselekmények az irodalomban* (a mű első két része nyomtatott számunkban, a 15–30. oldalon jelent meg). Ezt követi egy „saját szerzemény” (milyen meglepő), amely a *Kriminálmetodikai kiskaté, avagy mire való a kriminálmetodika?* címet viseli: előre jelzem, újszerű ismereteket olvashat benne a tisztelt érdeklődő.

A „Reflektáló” rovatban két munkám szerepel. Az első *Havas Sándornak* a Magyar Rendészet 2020/2. számában megjelent írására reflektál (címe: *Üldözés – forrányomon üldözés, valamint felderítés – forrányomos felderítés*). A második a felsőoktatási intézmények serpáiról szól, és alapvetően *Szopkó Zoltán* az Átlátszó Oknyomozó Újságíróközpont internetes oldalán 2022. január 20-án megjelent cikkére reflektál (címe: *Oktatnak, de mégsem oktatók, ellenben a kulimunkát ők végzik* – ha hozzátennénk, hogy „Kik ők?”, akár találós kérdés is lehetne).

A „Múltidéző” rovatban a következő négy írás olvasható:

- *A Stüsz vadász* (szerzők: *Fröhlich János* – *dr. Kovács Gyula*);
- *Az utazóbűnözők forrányomon üldözése* (szerző: *dr. Dobos János*);
- *I. Endre és Szent László büntetőtörvényei* (szerzők: *dr. Angyal Pál* – *dr. Kovács Gyula*);
- *Százharmincnégyszáz lakásbetörés tetteseinek leleplezése a fővárosban* (szerzők: *Schlett István* – *Bárdy Tibor*). Ez utóbbi szakcikk Budapesten, 1962 januárja és 1964 márciusa között elkövetett, úgynevezett „soproni-zárás”, öt lakásbetörés-sorozat tetteseinek felderítését ismerteti.

Az „Ez történt velünk” rovatban egy recenziót olvashatunk *dr. Kovács Lajos* *Sorozatgyilkos nyomában* című könyvéről, továbbá egy portrét *Bárdy Tibor*

³ Az idézet Bacsó Péter *Tanú* című filmjében is elhangzott, *Virág* elvtárs ajkáról: „Az élet nem habostorta, Pelikán”. Forrás: <https://idezetekkepekkel.hu/a-tanu-idezetek/> (2022.02.05.).

nyá. r. ezredesről, *Tibi bácsiról*, a rendőrrel, aki 54 évig szolgált (mindkettő szerzője: *dr. Kovács Gyula* – láthatóan túltengek a lapszámban).

Az „Egyebek” rovatban *Izsák Jenő* karikatúrasorozatának III. részén mosolyoghatunk (közzétette: *dr. Kovács Gyula*), valamint *Mester Györgyinek*, lapunk olvasószerkesztőjének két novelláját olvashatjuk. A címük: *Elnézést*, illetve *Éngyilkosság*).

*

Azt gondolom (és bízom benne, miszerint mások is hasonlóképpen vélekednek), hogy a fenti paletta kellőképpen színes. Akik ezt másképpen látják, azok ragadjanak tollat (senki ne fogja vissza magát): mindenkit szívesen látunk szerzőink között, feltéve, hogy a közlési feltételeknek megfelelő írással tisztelnek meg minket.

Végezetül nem marad más hátra, mint köszönetet mondani a szerzőknek, akik továbbra is lemondtak a honoráriumokról. Köszönet illeti a lap munkatársait, különösen *Mester Györgyi* és *dr. Kovácsné Lázár Mária Rita* olvasószerkesztőket, akik mindenféle ellentételezés nélkül teszik a dolgukat: lényegében a szerzők és mi hárman vagyunk a lap.

Itt szeretnék köszönetet mondani azoknak is, akik az *Obsitos Detektívek Lapját* támogatták, de csak szeretnék, ugyanis *az idén – ahogy általában mindig – támogatónk nem akadt, így maradt a saját zsebbe nyúlás: no comment...*

*

Újfent felhívom a tisztelt olvasóközönség figyelmét az egyes írásokban előforduló, a nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas kifejezésekre. Nem kérek elnézést miattuk: aki nem bírja az építő jellegű kritikát, vagy nehezen viseli a különvéleményt, az olvassza a *Dörmögő Dömtört*, a *Buci Macit* (igen, mindkét lap létezik), illetve böngéssze az egykori *Pajtás* archív számait – *Piff és társai* kalandjai gyaníthatóan semmilyen traumát nem okoznak senkinek.

Befejezésként (vagy búcsúzóul) *dr. Kovács Gabriella* örökérvényű és méltán elhíresült, korábban idézett mondását parafrázálva: *az élet nem habostorta, különösen 2022-ben nem lesz az...*

Dr. Kovács Gyula
főszerkesztő
a Szerkesztőbizottság elnöke

Jogszabályváltozások

Dr. Kovács Gyula

A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárási törvény 2021. évi módosításai

Bevezetés

Megszokottá vált, hogy *hazánkban a jogalkotó szinte soha nem pihen*: a kerek szünet nélkül forognak, özönlik ránk a jogszabályáradat, és se szeri, se száma a közjogi szervezetszabályozó eszközöknek (ez utóbbi korábban: állami irányítás egyéb jogi eszközei⁴ megnevezéssel volt ismert).

A Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtárának adatai szerint, 2021. január 1-je és december 31-e között összesen 1517 új jogszabály (törvény, kormány-, miniszteri vagy egyéb rendelet) jelent meg, amely további, számszerűleg jelentős növekedés az előző évek jogalkotásához képest, és 11%-kal meghaladta a tavalyi, 1367-es csúcsot (2019-ben 912; 2018-ban 849; 2017-ben 1192; 2016-ban 1235, 2015-ben kereken 1300 jogszabály született).

Ez a rekordmennyiségű törvény és rendelet összesen 13.012 oldalnyi Magyar Közlönyben volt olvasható, amely a még korábbi évekhez viszonyítva alacsonyabbnak mondható; 2020-ban 11.824 oldal, míg a 2019-es évben 11.062 oldalnyi terjedelmű Magyar Közlöny jelent meg. Összehasonlításképpen: 2018-ban 37.624 oldalnyi, 2017-ben 40.004 oldalnyi Magyar Közlöny látott napvilágot (a 2016-os pedig a 2017-es duplája, 86.578 oldal volt).⁵

Ne feledkezzünk meg a Hivatalos Értesítőről (HE) sem, amely 2021-ben 66 számban, 6136 oldal terjedelemben jelent meg (2020-ban 73 számban, 7312 oldalon volt olvasható). Ez mindösszesen 19.238 oldalnyi joganyag.⁶ (Megjegyzendő, hogy 2021-ben 246, 2020-ban 298 Magyar Közlönyt adtak ki.)

A 2021-es év utolsó néhány napjában felgyorsult a jogalkotási tempó, annak ellenére, hogy december 31-én már nem hirdettek ki Magyar Közlönyt. A két ünnep közötti időszakban, az év utolsó öt munkanapján (december 27-től 31-ig) 5 Magyar Közlöny jelent meg, összesen 939 oldal terjedelemben (2020-ban az utolsó 5 nap terméke 957 oldal volt). Ha jól számolok, akkor az éves

⁴ Lásd a jogalkotásról szóló – 2010. december 30-ig hatályban volt – 1987. évi XI. törvény (rég. Jat.) 46–56. §-ának rendelkezéseit.

⁵ Forrás: <https://www.wolterskluwer.com/hu-hu/expert-insights/jogszabalyalkotas-2021-osszefoglalajlo> (2022. január 30.).

⁶ Forrás: <https://magyarkozlony.hu/> (2022. január 30.).

közlönytermés 7%-a erre a pár napra esett. Tekintettel arra, hogy a december 27-i Magyar Közlöny 22 óra 34 perckor jelent meg a Magyar Közlöny internetes oldalán, így amennyiben az év utolsó közlönyeinek anyagait újévig végig szerettük volna olvasni, akkor naponta 235 oldalt kellett volna teljesítenünk. Az esetben, ha napi 8 óra alvással számolunk, akkor ez minden ébren töltött órában 14,7 oldalnyi jogszabálysöveg elolvasását jelentette volna.⁷ Megjegyzendő, hogy az év utolsó öt napjában a Hivatalos Értesítő 3 száma 835 oldalon jelent meg, ami a 14,7-es kvótában nincs beleszámolva (így a HÉ-vel együtt a napi penzum közel a kétszerese lett volna).

Nem mellesleg (és nem szokatlanul), ezen az utolsó néhány napon összesen 259 joganyag (jogszabály és közjogi szervezetszabályozó eszköz) módosítását és 58 joganyag hatályon kívül helyezését rendelte el a jogalkotó.

Néhány kiemelt kategóriát vizsgáljunk meg részletesebben.

Az Országgyűlés tavaly (2021-ben) 151 törvényt alkotott; ez a szám 2020-ban 179 volt, ami simán betudható a koronavírus (Covid19) miatt elrendelt veszélyhelyzetnek, amelynek egyik „következménye” az úgynevezett „rendeleti kormányzás” volt.

A Kormány ebből eredően nem fogta vissza magát. *A Kabinet 2021-ben 832 rendeletet hozott; pontosan 100 rendelettel többet, mint 2020-ban (viszonyítási alapként: 2019-ben, az utolsó pandémiamentes évben a Korm. rendeletek száma 371 volt).*

Az úgynevezett 1000-es Korm. határozatokból 1012 született. Ez esetben a Kabinet némiképpen alulteljesített, mivel az ugyancsak pandémiás 2020-as évben 1067 határozat látott napvilágot. Sajátságos, hogy a Covid19-mentes 2019-es évben is 819 határozatot hoztak: úgy tűnik, a Kabinetnek nem kell különösebb indok a normatívák „gyártására”. *E körben szólni kell a 2000-es határozatokról: ezeket hiába keressük a Magyar Közlönyben vagy a Hivatalos Értesítőben, mivel ugyan nem titkosak, de nem is nyilvánosak. Tavaly, pontosabban 2021. november végéig, 504 ilyen határozatot alkottak.* Sokan szeretnék tudni, mi állhat bennük, de például a hvg.hu közérdekű adatigénylését az illetékesek azzal hátrították, miszerint „a kért dokumentumok döntés-előkészítő anyagnak minősülnek, és a vonatkozó törvény szerint, mint ilyenek, a kezeltől számított tíz évig nem nyilvánosak”⁸.

A hvg.hu közérdekű adatigényléséből arra is fény derült, hogy 2010-től napjainkig 1549 nem nyilvános határozat keletkezett: a Miniszterelnöki Kormányiroda válasza szerint, 2010-ben még csak 14, a 2011-ben már 19. Később egyre többet bocsátottak ki: 2014-ben már 33-at, és onnantól kezdve kétfévente dupláztak. Míg 2016-ban 74, 2018-ban már 142 „kétezres” döntés született, 2020-ban pedig 385.

Az elmúlt évben a tárcaminisztériumok közül a csúcsot az Innovációs és Technológiai Minisztérium döntötte meg, 71 rendelettel (2020-ban 61, 2019-ben 49, 2018-ban 46 rendeletet hoztak). Másodikként következett az Emberi Erőforrások Minisztériuma 62 rendelettel (ez 12-vel több, mint a 2020-as évben). Dobogós még a Belügyminisztérium 52 rendelettel (2020-ban 47 rendeletet alkottak). A korábbi évek győztese, az Agrárminisztérium a negyedik

⁷ Forrás: <https://jogaszvilag.hu/szakma/2021-et-is-a-rendeleti-szabalyozas-tulsulya-jellemezte-es-a-sok-de-rovidebb-jogszabalyok-uraltak/> (2022. január 30.).

⁸ Forrás: https://hvg.hu/itthon/20220105_Nem_titkos_de_nem_is nyilvános_egyre_tobb_ketezres_dontest_hoznak_Orbanek (2022. január 30.).

helyre szorult a maga 51 rendeletével (2020-ban 71 rendeletet adott ki). Ezek után következik sorrendben a Külgazdasági és Külügyminisztérium (47 rendelet); a Honvédelmi Minisztérium (27 rendelet); a Pénzügyminisztérium (22 rendelet) és az Igazságügyi Minisztérium (20 rendelet).

Ismét leszögezhetjük (én újfent megteszem), miszerint *a jogalkotó 2021-ben sem tétlenkedett; azonban a 2013. évi csúcsot* – már, ami a törvényhozást illeti – még mindig *nem sikerült megdöntenie*. Abban az évben ugyanis az Országgyűlés 252 törvényt alkotott.

A büntető jogszabályok 2021. évi módosításai

Amennyiben a széles értelemben vett büntető jogszabályok közül a Büntető Törvénykönyvet⁹ és a büntetőeljárás törvényt¹⁰ vesszük górcső alá, akkor azt látjuk, hogy 2021. évben a Btk.-t 9 törvény 4 alkalommal, a Be.-t pedig 4 törvény és egy AB határozat 2 esetben módosította (noha a 2021-es módosítások számszerűleg nem léphetnek az előző évek nyomába, még mindig nagy szerencsénk, hogy időközben vége lett az évnek). Megjegyzendő, hogy a hatálybalépéstől számítva¹¹ a Btk. 49, a Be. pedig 12 módosítást ért meg.

A Btk. 2021. évi módosításai

A Btk. 2021. évi módosításai (a hatálybalépés sorrendjében) a következők:

- a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról rendelkező *2020. évi XLIII. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló *2020. évi XLIX. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- egyes törvények igazgatási, valamint gazdaságélénkítő célú módosításáról, továbbá egyes vagyongazdálkodást érintő rendelkezésekről szóló *2020. évi LXXXI. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló *2020. évi C. törvény* (hatályos 2021. január 1-jétől);
- a pilóta nélküli légitjárművek üzemelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló *2020. évi CLXXIX. törvény* (hatályos 2021. január 1-jétől);
- az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvényt módosításokról szóló *2020. évi LXXIV. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló *2021. évi II. törvény* (hatályos 2021. március 1-jétől);
- a közbiztonság erősítése érdekében egyes rendészeti igazgatási törvények módosításáról szóló *2021. évi XXXI. törvény* (hatályos 2021. május 14-től);
- a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló *2021. évi LXXIX. törvény* (hatályos: 2021. július 8-tól).

⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.).

¹⁰ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.).

¹¹ A Btk. 2013. július 1-jén, a Be. 2018. július 1-jén lépett hatályba.

A Be. 2021. évi módosításai

A Be. 2021. évi módosításai (a hatálybalépés sorrendjében) a következők:

- a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról rendelkező *2020. évi XLIII. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- a börtönzsúfoltság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló *2020. évi CL. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- egyes törvényeknek a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló *2020. évi CLII. törvény* (hatályos: 2021. január 1-jétől);
- a felsőoktatási intézmények versenyképes működését elősegítő szabályokról, valamint egyes vagyongazdálkodási, kormányzati igazgatási és büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló *2021. évi CIII. törvény* (hatályos: 2021. szeptember 30-tól);
- *10/2021. (IV. 7.) AB határozat* a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 298. § (2) bekezdés a) pontja alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről (hatályos: 2021. szeptember 30-tól).

*

A büntető jogszabályok 2021. évi módosításáról itt és most nem kívánok részletesebben értekezni. Megjegyzem, hogy a 2020. évi XLIII. törvény módosításait lapunk legutóbbi számában¹², valamint a Jogi Fórum internetes portál „Publikációk” rovatában¹³ elemezgettem, sőt, az orgazdaságról – ami volt, nincs, és mégis van – ugyancsak írtam¹⁴.

Továbbra is azt gondolom, miszerint a büntető jogszabályokat módosító törvényekkel, legutóbb a Be.-t módosító – 2021. január 1-jén hatályba lépő – 2020. évi XLIII. törvénnyel, még mindig azokat a csorbákat köszörülük ki, amelyek az új Be. kodifikálása során keletkeztek, illetve amelyeket az Országgyűlés a 2017. június 13-i ülésnapján – az új Be. elfogadásakor – követett el, és amelyek gondosabb törvényelőkészítő munkával elkerülhetők lettek volna. Másképpen fogalmazva: *a büntető jogszabályok 2021. évi módosításai egy permanens hibajavítási folyamat részét, amely gyaníthatóan addig tart, amíg a 2017-ben sebtében összelapátolt új büntetőeljárás törvényt rendbe nem teszi* – talán a legelején lett volna célszerű tisztességes munkát végezni.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

Kovács Gyula: A Büntető törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény módosításai. *Obsitos Detektívek Lapja 2020/1–4. szám*, 9–16. oldal

¹² Kovács Gyula: A Büntető törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény módosításai. *Obsitos Detektívek Lapja 2020/1–4. szám*, 9–16. oldal.

¹³ Forrás: <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2021/02/17/a-bunteto-torvenykonv-es-a-bunteto-eljarasi-torveny-2020-evi-modositasai/> (2022. január 31.).

¹⁴ Kovács Gyula: Volt, nincs, és mégis van – Néhány gondolat az orgazdaságról. *Obsitos Detektívek Lapja 2020/1–4. szám*, 17–32. oldal.

Kovács Gyula: Volt, nincs, és mégis van – Néhány gondolat az orgazdaságról.
Obsitos Detektívek Lapja 2020/1–4. szám, 17–32. oldal

Internetes hivatkozások

https://hvg.hu/itthon/20220105_Nem_titkos_de_nem_is_nyilva-nos_egyre_tobb_ketezres_dontest_hoznak_Orbanek (2022. január 30.)
<https://jogaszvilag.hu/szakma/2021-et-is-a-rendeleti-szabalyozas-tulsulya-jellemezte-es-a-sok-de-rovidebb-jogszabalyok-uraltak/> (2022. január 30.)
<https://magyarkozlony.hu/> (2022. január 30.)
<https://www.jogiforum.hu/publikacio/2021/02/17/a-bunteto-torvenykonv-es-a-buntetoeljarasi-torveny-2020-evi-modositasai/> (2022. január 31.)
<https://www.wolterskluer.com/hu-hu/expert-insights/jogszabalyalkotas-2021-osszefoglalo> (2022. január 30.)

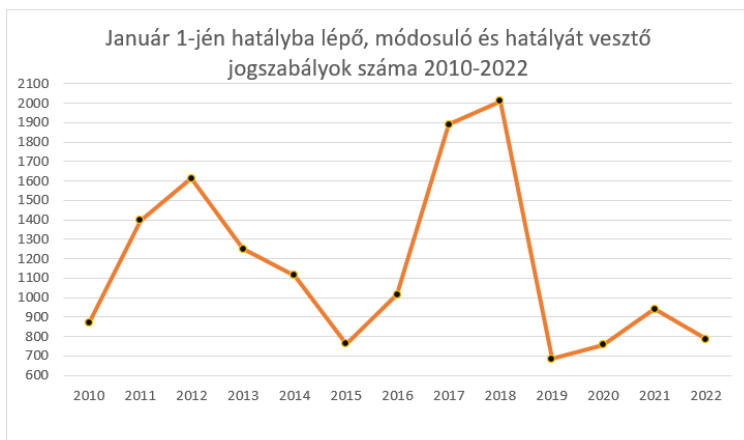
Forrás: Jogászvilág/<https://jogaszvilag.hu>

Forrás: Jogászvilág/<https://jogaszvilag.hu>

Forrás: Jogászvilág/<https://jogaszvilag.hu>

Forrás: Jogászvilág/<https://jogaszvilag.hu>

Szakkikkek és tanulmányok

Rovatvezető: Dr. Kovács Gyula

Dr. Dékány Dorottya Rebeka¹⁵

Sorozat-bűncselekmények az irodalomban¹⁶

Bevezető és fogalmi meghatározások

Napjainkban, a televízióban, a könyvesboltok és a könyvtárak polcain gyakorta találkozhatunk olyan történetekkel, amelyekben az egyik szereplő, néhány esetben a főszereplő, sorozat-bűncselekmények elkövetője. Persze, itt a laikusok többsége egy sorozatgyilkost képzel el, s nem feltétlenül más bűnelkövetőt, pedig a sorozatelkövetés/elkövető kifejezés nem csak a sorozatgyilkosokra jellemző, vagyis nem feltétlenül köthető az emberöléshez. Azonban, hogy pontosan mit is jelent a sorozat-bűncselekmény, mint fogalom, ahhoz először meg kell vizsgálnunk néhány meghatározást.

Köznapi értelemben, ha sorozatokról beszélünk, akkor egy ismétlődő cselekményre vagy egy cselekvés folytatására gondolunk, esetleg egymást követő mintázatokra, azonban kriminalisztikai szempontból ennél kicsit több kell a sorozat-bűncselekmény fogalmának használatához. Így nem feltétlenül tekinthető sorozatelkövetésnek az, ha azonos helyen, például egy parkban, azonos vagy hasonló bűncselekményeket követnek el viszonylag gyakori jelleggel. Ugyanis ahhoz, hogy ezt a meghatározást használhassuk, nem elég az azonos hely, valamint ugyanolyan vagy hasonló bűncselekmények elkövetése, hanem a tettes személyének is egyeznie kell. Tehát a sorozathoz tartozás fő kritériuma az, hogy a bűncselekmények elkövetése mögött azonos elkövető vagy elkövetői kör áll. Ennek megfelelően, ha a rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a huzamosabb időn keresztül elkövetett bűncselekményeket ugyanazon elkövetők vagy elkövetői kör hajtotta végre, akkor kijelenthetjük, hogy sorozatelkövetőkkel állunk szemben.¹⁷

¹⁵ A szerző jogász, bünyügyi szakjogász, főügyintéző a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztályon (GBEFO).

¹⁶ A mű eredeti címe: *Sorozat-bűncselekmények az irodalomban – Sorozatelkövetés irodalmi módra*. Szakdolgozat. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bünyügyi szakjogász szakirányú továbbképzés (2021). Konzulens: dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, címzetes egyetemi docens. Lapunk nyomtatott számában a dolgozat első két részének szerkesztett változata olvasható (15–30. oldal). Online lapszámunkban a dolgozatot teljes terjedelemben tesszük közzé. Szerkesztő lektor: dr. Kovács Gyula.

¹⁷ Kovács Gyula: A sorozatelkövetés nyomozása. *Glossa Iuridica* 2020/3–4. szám, 215. oldal.

Természetesen az előbbi meghatározás mellett a kriminalisztikai szakirodalom számos más definíciót is használ a sorozatelkövetés meghatározására. Például dr. Lakatos János *Krimináltaktika* című művében azt írja, hogy: „(...) *bűncselekmény-sorozatról akkor beszélünk, ha a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy folyamatos vagy ismétlődő elkövetésről, és nem csupán hasonló, egyedi, egymástól független esetekről van szó*”¹⁸. Azaz, az előbbiekből kiindulva megállapítható, hogy a bűncselekmények nyomozása során mindenképpen szükséges vizsgálni, hogy azok összefüggnek-e, tehát egy sorozat részét képezik, vagy bár hasonló, de különálló esetekként kezelhetők. A fenti fogalommal szemben dr. Barta Endre *A sorozatbetörések felderítésének, bizonyításának elmélete és gyakorlata* című munkájában egy komplexebb meghatározást használ. Az említett műben a sorozatelkövetés fogalmába tartozó bűntetteket úgy írja le, hogy azok „*olyan analóg, szándékos, ismétlődő és büntetendő cselekmények, melyeket a motiváció és a cél egysége, valamint a szoros belső kapcsolat egyesít*”¹⁹. Dr. Barta Endre szerint, a sorozatelkövetés fogalmának meghatározása kapcsán olyan bűncselekményeket kell górcső alá vennünk, amelyek hasonlóak, mögöttük egyenes szándék húzódik, ismétlődő jellegűek, s céljuk, valamint motivációjuk megegyezik. Továbbá az előbbi meghatározást kiegészíti azzal, hogy ezeknek a cselekményeknek büntetendőnek kell lenniük, hiszen az azonos, vagy ismétlődően végzett cselekmények csak a büntetőjog hatálya alá tartozva vizsgálandók kriminalisztikai szempontból. Például, ha valaki naponta eljár egy drogériába, és minden nap kipróbálja az ott kihelyezett termékmintákat, akkor természetesen a tette nem vizsgálható büntetőjogi oldalról, mivel ezzel semmilyen bűncselekményt nem valósított meg. Azonban ha – az előbbi példa szerint –, a mindennapos, drogériába történő látogatásai során a kihelyezett parfümös üvegeket elemeli, akkor egy lopássorozatot fedezhetünk fel, amely már büntetőjogi megítélés alá esik.

A *Rendészettudományi szaklexikon* ugyancsak hasonlóan fogalmazza meg a sorozat-bűncselekmények mibenlétét, azonban a lexikon néhány különbséget is tartalmaz: „*sorozatjellegű bűncselekménynek számítanak, azok az ismételten elkövetett, hasonló jellegű bűncselekmények, amelyeket összekapcsolhat ugyanazon elkövető, esetleg eszköz, mód, motiváltság, cél vagy a sértetti kör*”²⁰. A *Rendészettudományi szaklexikon* tehát egy tágabb fogalmat használ a sorozat-bűncselekmények vonatkozásában, amely alapján nem csak az elkövetői kör azonossága, illetve a cél és motívum egysége esetén beszélhetünk sorozatelkövetésről, hanem akkor is, ha a bűncselekmény eszköze, az elkövetés módja vagy a sértetti kör egyezik meg. Az előbbi meghatározás viszont abból a szempontból problémás, hogy az elkövetői kör azonossága nem egy vagylagos opció, hanem konkrétan a sorozatelkövetés fő kritériuma, míg az azonos/hasonló eszköz, elkövetési mód, esetleg sértetti kör tekintetében ugyan valószínűsíthető a sorozat-bűncselekmény elkövetése, de azonos elkövető vagy elkövetők hiányában az mégsem állapítható meg.

¹⁸ LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika (I. kötet)*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola – Rejtjel Kiadó, 2004, 93. oldal.

¹⁹ BARTA Endre: *A sorozatbetörések felderítésének, bizonyításának elmélete és gyakorlata*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2001, 5. oldal.

²⁰ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 504. oldal

A sorozatelkövetés megállapításánál az sem mindegy, hogy tiszta vagy vegyes sorozatról van szó. A tiszta, vagy más néven klasszikus sorozat, akkor állapítható meg, ha az elkövető vagy az elkövetők azonos bűncselekményeket, általában azonos, illetve hasonló módszerrel követnek el. Itt példaként hozhatók fel az azonos számszámmal (mondjuk drótvágóval) elkövetett betörések lopások, vagy esetleg az azonos módszerrel véghezvitt internetes csalások (pl. zsaroló email-ek). Vegyes sorozatról pedig abban az esetben ejthetünk szót, ha bár ugyanazon elkövetői kör tevékenykedik, mégis az elkövetett bűncselekmények, az elkövetés eszköze/módszere nem azonos vagy hasonló. Például az elkövetők személygépjárműveket törnek fel, csomagokat lopnak és betöréses lopásokat követnek el. Ez utóbbi esetben a nyomozást megnehezíti az elkövetett bűncselekményeknek az azonos elkövetői körhöz csatolása a cselekmények különbözősége miatt.

A fentiekben szó esett tehát a sorozat-bűncselekmény vagy sorozatelkövetés fogalmi meghatározásairól, viszont arra még nem adtam választ, hogy mindez hogyan kapcsolódik az irodalomhoz, azaz az általam választott témához, ezért most kitérnék erre is. Minden bűncselekmény egy-egy jogesetként kezelendő, amelyekre a törvény ismerete, a bizonyítékok megléte, valamint a nyomozási cselekmények elvégzése ad megoldást. A tényállások vizsgálatakor konkrétan a bűncselekmény elkövetésének történetét olvashatjuk. Az előbbi megállapításból kiindulva, ha tüzetesebben megvizsgálunk egy irodalmi művet, legyen az regény, novella, vers vagy mese, akkor sok esetben azt vehetjük észre, hogy ezek a történetek gyakran ugyancsak valamilyen bűncselekmény törvényi tényállásának felelnek meg, vagy ahhoz nagyon hasonlóak. Például, ha a *Kékszakállú herceg* cselekményét vesszük alapul, akkor a szöveg alapján megállapíthatjuk, hogy a címszereplő több ember sérelmére elkövetett emberölés²¹ megvalósítója, hiszen mindegyik feleségét megöli, tehát egyértelműen egy sorozatgyilkos. Természetesen más példa is hozható a különböző irodalmi forrásokból, sőt az is előfordult, hogy egy valós sorozatelkövetőt ihletett meg egy irodalmi mű, mint például *Viktor Karamorkov* esetében. A macedón származású *Karamorkov* egy középiskolai diák volt, aki előszeretettel olvasott *Dosztojevszkijt*, s az általa elkövetett emberölésekkel a *Bűn és Bűnhődés* főszereplőjéhez, *Raszkolnyikovhoz* hasonlóan baltát használt.²² Az előbbiek fényében nem csoda, hogy sok külföldi egyetem, valamint néhány magyar bíróság is felismerte, miszerint a büntetőjog megértéséhez, illetve a kriminalisztikai ismeretek elsajátításához az egyik legjobb módszer az irodalmi művek alapján eljátszott próbaperek tartása. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Állam- és Jogtudományi Karának perjátszó köre²³, gyakran nyúl irodalmi témákhoz, így például eljátszották a *Manderley-ház asszonya*²⁴, és a *Ne bántsátok a feketerigót*²⁵ című művek egyes szereplőinek képzelt perét.

²¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 160. § (2) bekezdés f) pontja.

²² DULAI Péter: *A médiaerőszak és az erőszakos bűncselekmények összefüggései kriminálpszichológiai szempontból – Két következmény, két sorozatgyilkosság* – Szakdolgozat. Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, 2020, 25. oldal.

²³ Forrás: <https://perjatszokor.wordpress.com/> (2022.02.02.).

²⁴ DAPHNE du Maurier: *A Manderley-ház asszonya*. Budapest, Gabo Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., 2020.

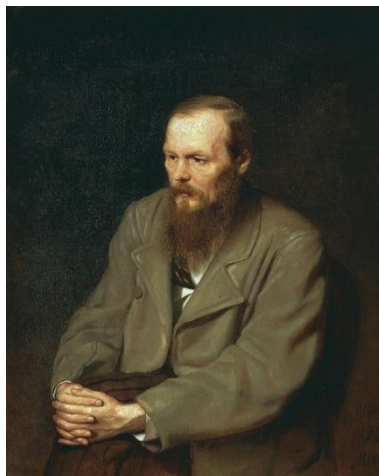
²⁵ HARPER Lee: *Ne bántsátok a feketerigót*. Budapest, Geopen Könyvkiadó Kft., 2012.

Ugyancsak említést érdemelnek a „*Nyitott Bíróságok*”²⁶ elnevezésű program keretében megrendezett perszimulációs játékok is. E program keretében került sor például 2013-ban a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi bíróságon Hamupipőke mostohája ellen folytatott perre²⁷ vagy 2016-ban az Egri Törvényszéken, 2018-ban pedig a Győri Törvényszéken Ludas Matyi²⁸ perére, valamint számos más, fiktív mese- vagy egyéb irodalmi szereplő perszimulációjára.

Jól látható tehát, hogy mind a tudományegyetemek jogi karai, mind az igazságszolgáltatási szervek körében nem ritka eszköz az irodalom, a jog és jogszabályok ismertetéséhez. Mivel az irodalmi példák széles körben ismertek, ezért kiválóan alkalmasak a törvény megsértéséhez vagy betartásához kapcsolódó példák szemléltetésére. Ahogy Karamorkov, a „*macedón Raszkolnyikov*” esete is mutatta, a nyomozó hatóságok számára gyakorta hasznos lehet az effajta irodalmi ismeret, hiszen a „*műveltebb elkövetőkben*” felmerülhet az a lehetőség is, hogy egy-egy irodalmi mű inspirálja vagy „*indokolja*” tetteiket. Összességében elmondható, hogy az irodalom és a jog, valamint az igazságszolgáltatási és a rendvédelmi munka nem állnak olyan távol egymástól, még ha ezek egy lapon említése elsőre furcsán is hangzik. Szakdolgozatomban ezen összefüggésekre szándékozom kitérni, valamint szeretnék egyrészt olyan irodalmi műveket jogi és kriminalisztikai szempontból elemezni, amelyekben valamely szereplő sorozat-bűncselekményt valósít meg, másrészt olyan valós, megtörtént bűneseteket vizsgálni, amelyek valamilyen szempontból irodalmi vonatkozással is rendelkeznek.

Bűn és bűnhődés, avagy irodalmi érdeklődés a balta iránt

A bevezetőben említettem, miszerint a bűncselekmények és a sorozat-bűncselekmények irodalmi vonatkozásait több oldalról is vizsgálhatjuk. Egyrészt elemezhetünk olyan megtörtént deliktumokat, amelyek elkövetői irodalmi ihletettség miatt, azaz valamely irodalmi mű hatására, abból ötletet vagy öngigazolást nyerve követték el a bűncselekményeket, másrészt górcső alá vehetjük a fiktív, nem valós történetekben elkövetett sorozat-bűncselekmények tényállásait is. Beszélhetünk még egy harmadik kategóriáról, amelyben a fiktív, irodalmi műként számon tartott történet valós alapokon nyugszik, szerzőjét valamely való életben megvalósított bűntett, vagy sorozat-bűncselekmény, illetve annak elkövetője inspirálta. Ez utóbbi kategóriába sorolandó például *Kékszakáll legendája*,

Dosztijevszkij (1872)

Forrás: Wikipédia

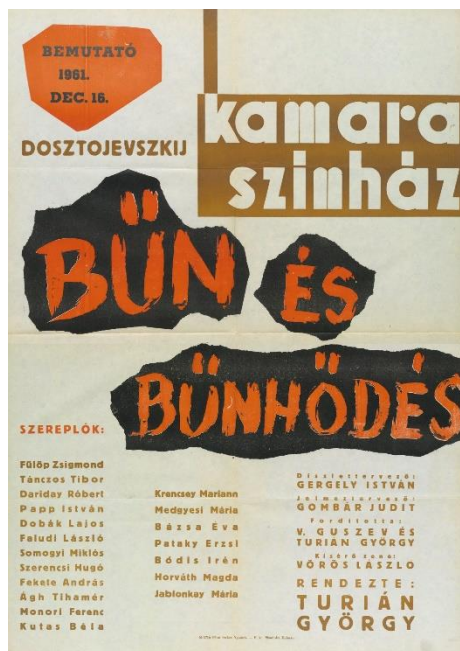
²⁶ Forrás: <https://birosag.hu/nyitott-birosag> (2022.02.02.).

²⁷ Forrás: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/nyitott-birosag-program-fovarosban> (2021.10.18).

²⁸ Forrás: <https://www.heol.hu/heves/kek-hirek-bulvar-heves/dobrogi-karteritest-fizethet-697635/> (2021.10.18.) és <https://gyoritorvenyszek.birosag.hu/sajtokozlemenyn/20180323/ludas-matyi-is-met-vadlottak-padjan> (2021.10.18.).

amelynek címszereplőjét az irodalomkutatók több, valóban élt személlyel is azonosítják. *Kékszakáll* történetére később térnek ki részletesen, most azonban az első kategória, azaz az „irodalmi művelődés” hatására elkövetett sorozat-bűncselekmények témáját teszem vizsgálat tárgyává.

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című regényét 1866-ban adták ki, amely már megjelenésekor megosztó figyelmet kapott. Az olvasók

Kamaraszínházi plakát

Forrás: Magyar Nemzeti Digitális Archívum

egy diák és egy tiszt beszélgetésének, amely során az ismeretlen diák által megfogalmazott gondolatok a saját gondolatait echózzák: „Öld meg a vénasszonyt, vedd el a pénzét, hogy aztán az egész emberiség javát, a közérdeket szolgálj vele! Mit gondolsz, nem egyenlíti ki a parányi, egyszeri bűnt ezer jótett? Egy életért – ezer élet, amit kimentettél a züllésből, mocskokból. Egy meghal, hogy százan élhessenek helyette. Igazán egyszerű matematika! És mit jelent az egésznek a mérlegén egy ilyen hektikás, buta, komisz vénasszony élete? Annyit, mint a tetűé vagy a svábbogaré, sőt még annyit se, mert ez a vénasszony sokkal kártékonyabb, megmérgezi a mások életét, gonosz.”³⁰ A vita során, mikor a beszélgető partner megkérdőjelezi a diák által elmondottakat, ugyancsak *Raszkolnyikov* elméletének foszlányai köszönnek vissza: „A természetet is javítani, irányítani kell, anélkül belefutnánk az előítéletekbe. Anélkül egyetlen nagy ember se született volna. >>Kötelesség, lelkiismeret<<... egyre ezt halljuk.”³¹ Ezt követően, a vitában érvelő diákkal elletében,

között viszonylag hamar népszerűvé vált, míg a kritikusok inkább bírálattal illették a regényt.²⁹ Mindenesetre az bizonyos, hogy napjainkban az egyik legmeghatározóbb irodalmi műként tartják számon. A könyv története szerint, egy Péterváron élő, fiatal egyetemista *Rogyion Romanovics Raszkolnyikov* kidolgoz magában egy elméletet az „übermensch” személyekről, akik bármilyen bűntettet elkövethetnek céljaik megvalósításához, hiszen magasabb megítélés alá tartoznak mint az átlagember, így bűnhődniük sem kell. Napóleont is az előbb említett személyi körbe sorolja, valamint saját magát szintén übermenschnek tekinti.

Raszkolnyikov anyagi gondokkal küzd, a családjára sem számíthat, mert ők sem jómódúak, ezért elhatározza, hogy megöli az uzsorás asszonyt, akinek tartozik. Úgy ítéli meg, a tette helyes, ami egy kocsmai beszélgetés kihallgatásánál még jobban beigazolódik. A regényben ugyanis fültanúja

²⁹ Forrás: <https://mek.oszk.hu/01300/01391/html/vilag119.htm> (2022.01.31.).

³⁰ DOSZTOJEVSZKIJ, Fjodor Mihajlovics: *Bűn és bűnhődés*. Világirodalom remekei sorozat. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1964, 69–70. oldal.

³¹ DOSZTOJEVSZKIJ i. m. 69–70. oldal.

Raszkolnyikov valóban elhatározza magát a gyilkos tett véghezvitelére, amelyet gondosan megtervez. Kifigyeli az uzsorás asszony szokásait és mindennapjait, majd mikor annak testvére házon kívül van, elszánja magát a cselekvésre, és „baltát állít” az öregasszony fejébe. Arra azonban nem számít, hogy az öregasszony testvére, *Lizaveta* váratlanul megjelenik a lakásban, így *Raszkolnyikov* kénytelen vele is végezni, amely tettet már kevésbé tudja önmaga felé megindokolni, és emiatt meghasonlik. A könyv további oldalain *Raszkolnyikovnak* a bűntudatával való viaskodását, valamint a kettős gyilkosság miatti nyomozás mozzanatait követhetjük nyomon egészen addig, míg *Raszkolnyikov* vallomást nem tesz, és elítélik.

Dosztojevszkij műve – mondanom sem kell – több embert megihletett, de sajnos az ihletettség nem minden esetben volt irodalmi vagy művészeti szempontú. *Polgár András* 1989-ben írt *Kéjgyilkos* című könyve a bírósági szakban kapcsolódik be *Kovács Péter*, azaz a martfűi rém ügyébe, és *dr. Szabó Zoltán* nyomozóügyész, valamint a bíró feljegyzései alapján dolgozza fel a történetet.³² A dokumentumregényben szerepel, hogy az 1963-ban történt támadása előtt *Kovács Péter* a nevelt fiával otthon nézte a televíziót, amelyben éppen a *Bűn és bűnhődés* színpadi változatát vetítették. *Kovács Pétert*, állítása szerint, *Raszkolnyikov* baltás jelenete készítette aznap erőszakos cselekmény elkövetésére.³³ *Kovács Péter* esetében azonban nem a regény mondanivalója volt az emberölés kiváltó oka, hiszen az általa elkövetett bűntetteket más regényekkel, valamint filmekkel is indokolta, így valószínűsíthető, hogy ebben az esetben a könyvek és filmek erőszakos jelenetei inkább buzdításul, mintsem igazolásul szolgáltak számára.

Viktor Karamarkov

Forrás: Makfax (Макефакс)

A macedón *Viktor Karamarkov* esetében *Dosztojevszkij*, illetve a *Bűn és bűnhődés* hatása már sokkal erősebb volt. *Karamarkovot* 2009. október 27-én tartóztatták le több nő megtámadása, valamint négy nő megölése miatt.³⁴ *Karamarkov* valóban szerette *Dosztojevszkij* regényét, valamint rendkívül hasonlított *Raszkolnyikov* karakteréhez.³⁵ A macedón rendőrség a letartóztatáskor úgy jellemezte *Karamarkovot*, mint „intelligens fiatal férfi, elsőgenerációs középiskolai diák, aki

Dosztojevszkijt olvas, és azzal a módszerrel gyilkol, mint ahogyan azt *Raszkolnyikov tette*”³⁶. Később kiderült, hogy *Karamarkov* mentálisan instabil anyjával nőtt fel, apja korán meghalt, így zárkózott, magányos, az idősekkel szemben tisztelettudó fiatalemberként ismerte mindenki, akinek csak kisebb lopások és kábítószerfogyasztás száradt a lelkén. Ahogy a fenti rendőrségi jellemzésből is látszik, tényleg sok hasonlóság fedezhető fel *Raszkolnyikov* figurájával. Hiszen

³² DULAI i. m. 13. oldal.

³³ POLGÁR András: *A kéjgyilkos. Dokumentumregény – Egy kéjgyilkosság anatómiája*. Szekszárd, Babits Kiadó, 1989, 183. oldal.

³⁴ Forrás: <https://peoplepill.com/people/viktor-karamarkov> (2021.10.22.).

³⁵ Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Viktor_Karamarkov (2021.10.22.).

³⁶ Forrás: <https://makfax.com.mk/makedonija/109986/> (2021.10.22.).

mind *Raszkolnyikov*, mind *Karamarkov* diákok, akik intelligensek és olvasottak, valamint egyiküket sem veti fel a pénz, továbbá magányosan, az emberektől elvonultan élék az életüket. S bár *Dosztojevszkij* hőse nem él drogokkal, mégsem mondhatjuk azt, hogy nincs hasonlóság köztük: valószínűleg a macedón diák ezért is azonosult oly mértékben a regény szereplőjével, hogy az általa elkövetett emberölések eszközéül baltát használt.

Viktor Karamarkov 2009 februárja és októbere között több, 69–83 év közötti nőt támadott meg Szkopjében baltával, amely támadások négy esetben halállal végződtek. A bűncselekmények idején *Karamarkov* 28 éves volt, s nem rendelkezett olyan kirívó tulajdonsággal, amely gyanús lehetett volna az áldozatok számára. Erre építette az elkövetési módszerét is, mivel a támadások előtt mondvacsinált okokkal bekapogtatott a kiszemelt személyekhez, majd mikor azok ajtót nyitottak és beengedték a házukba/lakásukba, a nála lévő újságpírba csomagolt baltával többször lesújtott az áldozataira. Amikor úgy ítélte meg, hogy az áldozat már nem kel fel, belülről kulcsra zárta a bejárati ajtót, majd a földön lévő testről leszedte az ékszereket, s a lakásban is összegyűjtötte a kisebb értékeket. Az így szerzett ékszerek eladásából származó pénzen kábítószerrel vett.

Karamarkov esetében – a martfűi rémmel ellentétben –, nem állt fenn szexuális jellegű indíték, csak a haszonszerzés, valamint a kábítószerfüggőségének kielégítése tartozott a céljai közé. A pszichiátriai szakértő szerint, *Karamarkov* képes volt felmérni tettei súlyát és azok következményeit, még a kábítószer/pszichoaktív anyagok használatakor is, ugyanis kihallgatásán kiválóan emlékezett a bűncselekmények részleteire, tehát tisztában volt azzal, amit tett, akárcsak *Raszkolnyikov*. A közös pont *Dosztojevszkij* hősének karakterével a bűncselekmények elkövetése után érzett büntudatban mutatkozott meg, mivel *Karamarkov* minden támadása után a templomba ment imádkozni, sőt az utolsó emberölését követően gyónni is szeretett volna. Valamint *Raszkolnyikov*hoz hasonlóan, szintén eljátszódott az öngyilkosság gondolatával, s megpróbálta túladagolni magát.³⁷ *Karamarkov* esetében ugyan nem 14 nap telt el, mint a regényben, valamint nem adta fel magát a rendőrségen, amikor lopás miatt egyszer már elkapták, mégis azt kell megállapítanunk, hogy viszonylag sok hasonlóságot fedezhetünk fel a regény szereplője és *Karamarkov* személye között, amelyek valószínűleg többnyire tudatosak, néhány esetben pedig a véletlen művei.

Megjegyzendő továbbá, hogy *Karamarkov* nem egyszeri alkalommal ölt, valamint több, kisebb értékre elkövetett lopás és kábítószerbirtoklás szintén a bűnlajstromát gyarapítja, míg *Raszkolnyikov* egyszeri elkövető. *Karamarkov* esetében felmerült még indítékként az anyja iránt érzett megvetése, és a hozzá fűződő viszonya, ami inkább *Robert Bloch Pszicho*³⁸ című regénye

Raszkolnyikov

Forrás: Ectopolis Magazin

³⁷ DULAI i. m. 24–30. oldal.

³⁸ BLOCH, Robert: *Pszicho*. Budapest, Partvonal Könyvkiadó, 2011.

főszereplőjének, *Norman Batesnek* az indítékaihoz hasonlítható. Annyi azonban bizonyos, hogy *Karamarkov*, a pszichiátriai szakértő szerint, épelméjű volt a gyilkosságok elkövetésekor, s így *Norman Bates*-szel ellentétben, őt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, s nem elmeegógyintézetben helyezték el. *Dosztojevszkij Raszkolnyikovja* pedig szibériai munkatáborba került tettei következményeként.

Amennyiben a magyar jog alapján szeretnénk megítélni a fent ismertetett bűncselekményeket, akkor a Btk. 160. § (2) bekezdésében foglaltak lennének az irányadók. *Viktor Karamarkov* ügyében az emberölés többszörösen minősített esete, azaz előre kitervelten, nyereségvágyból, több ember sérelmére elkövetett emberölés büntette forog fenn, amely halmazatban állhat a Btk. 178. § (6) bekezdésében meghatározott kábítószer birtoklásával. Megállapítható tehát, hogy Magyarországon sem sokban térne el a „*macedón Raszkolnyikov*” büntetése, mivel cselekménye tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő.

Végezetül a téma kapcsán még röviden szót kell ejtenem arról, hogy az emberölés, mikor számít sorozat-bűncselekménynek vagy köznapin módon fogalmazva sorozatgyilkosságnak. Egy 2014-es meghatározás a következőképpen fogalmaz: „*Két vagy több, forenzikusan kapcsolódó szándékos vagy nem szándékos gyilkosság, melyek egyazon elkövetőhöz köthetőek, időben elkülönülnek, és amelyek elsődleges motívuma a személyes kielégülés*”³⁹. E definíció szerint, legalább két ember megölése szükséges ahhoz, hogy sorozatgyilkosságról beszéljünk, ami mind a *Bűn és bűnhődésben*, mind *Viktor Karamarkov* esetében adva van. A meghatározás azonban azt is kimondja, hogy az emberöléseknek időben el kell különülniük egymástól, azaz, ha egy időben követi el valaki a cselekményt, akkor az már nem tartozik e fogalom alá. Itt kérdéses, hogy pontosan mennyi időnek kell eltelti ahhoz, hogy azt „*időben elkülönült*” cselekménynek tekinthessük, hiszen *Raszkolnyikov* nem sokkal az első emberölés után sújt le második áldozatára, viszont annyi idő eltelik, hogy azt állíthassuk, a két cselekmény nem ugyanabban az időben történik. *Viktor Karamarkov* esetében azonban nem áll fenn ilyen probléma, mivel áldozatait különböző napokon támadta, illetve ölte meg. A hivatkozott meghatározás azonban még tartalmaz egy elemet, amely kérdéses, hogy mindkét példával összefüggésben fenn áll-e, mégpedig a személyes kielégülés motívumát. Itt meg kell vizsgálnunk, hogy az elkövetők, milyen okból/indokkal, vagy cél elérése érdekében követték el a bűncselekményeket. *Raszkolnyikov* esetében motívumként említhető a haszonszerzés, azonban az aljas indok sem kizárható, mert bár egyik oka a bűn elkövetésének a pénzhiány, azonban a saját elméletének letesztelése is ugyanolyan fontos számára, s valójában ez utóbbi

³⁹ NAGY Zsanett: *Sorozatgyilkosok: egy fogalmi meghatározás problémái*. Doktori Műhelytanulmányok. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2015, 175–179. oldal; ADJORLOLO, Samuel – CHAN, Heng Choon Oliver: *The Controversy of Defining Serial Murder: Revisited. Aggression and Violent Behavior* 19. Elsevier Ltd. 2014, 490. oldal. A szerkesztő megjegyzése: azt gondolom, Nagy Zsanett művében szereplő, és a szerző által hivatkozott *Adjorlolo – Chan*-féle idézet, pontosan a legrosszabb sorozatgyilkosság-definíció – és nem a misztikus, egyben nehezen értelmezhető „*forenzikus kapcsolat*” miatt (nota bene: „*a forenzikus tudomány bűnügyi tudományt vagy törvényszéki tudományt, netán igazságügyi tudományt jelent*” – BODA i. m. 204. oldal). A probléma gyökere a „*nem szándékos*”, vagyis a gondatlan elkövetésben rejlik, ugyanis *kriminalisztikai értelemben* véve gondatlanul bűncselekmény-sorozatot nem lehet elkövetni (ez fogalmilag ugyanúgy kizárt, mint a gondatlan bűncselekmény előkészülete vagy kísérlete).

igazolása munkál benne jobban. *Viktor Karamarkov* szeme előtt viszont inkább a haszonszerzés és a haszon révén szerezhető kábítószer lebegett célként. Ugyanakkor mind *Raszkolnyikov*, mind *Karamarkov* esetében elmondható, hogy a bűncselekményt kiváltó indok a személyes kielégülésük volt. *Raszkolnyikov* vágyálma az volt, hogy ő maga is az „*übermensch*” kategóriába tartozzon, míg *Karamarkov* a bűncselekményből szerzett haszon felhasználásával kívánt hozzájutni a napi kábítószeradagjához. Amennyiben a „*macedón Raszkolnyikov*” kapcsán azon teóriát vesszük figyelembe, ahol mozgatórugóként az anyjával való kapcsolata szolgált az emberölésekhez, akkor a személyes kielégülésen az anyjához hasonló nőknél állt bosszút kell értenünk. Amennyiben a magyar büntetőjogi fogalmat vesszük górcső alá, akkor a Btk. 160. § (2) bekezdésének f) pontja lesz az irányadó, azaz több ember sérelmére elkövetett emberölés minősített esete. A bűncselekmény befejezettségéhez legalább két ember halálának bekövetkezése szükséges.⁴⁰ Ez a fogalom tehát sokkal kevesebb kritériumot tartalmaz, ezért a fent részletezett esetek mind e meghatározás alá sorolhatók. Azt azonban célszerű és szükséges leszögezni, hogy amennyiben a kettőből az egyik ölési cselekmény erős felindulás hatására történik⁴¹, akkor nem állapítható meg a több ember sérelmére elkövetett emberölés tényállása. Az erős felindulásból elkövetett emberölés kérdése viszont itt nem vizsgálendő, mivel *Raszkolnyikov* második áldozata azért halt meg, hogy ne derüljön fény az első gyilkosságra, így inkább az aljas indok vagy cél⁴² határozható meg motivációként, és nem az ijedtség miatt bekövetkezett tudatváltozás⁴³.

A büntetőjog viszonylag tágan fogalmaz, azonban a kriminológusok inkább több különböző meghatározást hoztak létre. Az angolszász kriminológia szerint például megkülönböztethetünk tömeggyilkosokat, ámokfutókat, valamint sorozatgyilkosokat. A tömeggyilkosság fogalma a következőképpen értendő az angolszász területeken: négy vagy több ember sérelmére elkövetett emberölés, mely cselekmények egyazon helyen és időben jönnek létre. Míg az ámokfutók fogalma ezzel ellentétben akkor határozható meg, ha a négy vagy több ember sérelmére elkövetett emberölés különböző időben (bár szoros összefüggésben az előző tettel), valamint különböző helyeken történik. A sorozatgyilkosság fogalmához, már kevesebb áldozat is elég, szám szerint kettő vagy három, ugyanis a kriminológusok véleménye ebben a tekintetben nem egyezik. Az FBI⁴⁴ viselkedéskutatói még annyival kiegészítik a definíciót, hogy a sorozatgyilkosság megállapításához az elkövetésnél egyfajta kézjegy, azaz egy „*moduskép*” is szükséges. A meghatározásnál tehát nem elég az áldozatok száma, hanem az emberölések összekötő elemeként jelen kell lennie valamilyen ismertetőjegynek, amely az elkövetőre, vagy elkövetőkre utalhat.⁴⁵

⁴⁰ KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, Budapest, CompLex Kiadó, 2013, 314. oldal.

⁴¹ Erős felindulásban elkövetett emberölés (Btk. 371. §).

⁴² Btk. 160. § (2) bekezdés c) pontja.

⁴³ A szerkesztő megjegyzése: Nem gondolom, hogy az „*ijedtség*”, amiért az első emberölést „*leleplezték*”, méltányolható ok lenne. Lásd: Karsai i. m. 316–318. oldal.

⁴⁴ FBI (Federal Bureau of Investigation): a *Szövetségi Nyomozó Iroda* az Amerikai Egyesült Államok (USA) szövetségi szintű nyomozószerve. A legkiterjedtebb nyomozási jogkörrel és legszélesebb körben működő szövetségi rendőri szerv, alárendeltségét illetően a Department of Justice, azaz az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma alá tartozik. Forrás: <https://www.fbi.gov/> (2022.02.03.).

⁴⁵ NAGY i. m. 180–181. oldal.

Véleményem szerint a kézjegy keresése, illetve megállapítása sok esetben tényleg célravezető lehet, főleg, ha az elkövető csak egy személy, és nem csoportban tevékenykedik. Mivel minden sorozat alapja valamilyen mintázat vagy azonos elem, így ezek felkutatása mindenképpen ajánlott a nyomozás előrehaladásához. Itt jön képbe a bűnözői perszeverancia elmélet, amely szerint a bűnözők többnyire kialakult szokásaikhoz, illetve jól bevált módszereikhez ragaszkodnak.⁴⁶ Természetesen ez az elmélet csak egyes esetekben lehet helytálló, mivel nem minden elkövető, vagy bűnszervezet ragaszkodik ugyanazon

„A lélek mégiscsak vétőt kiált”

Forrás: Ectopolis Magazin

módszerekhez, főleg jelen korunkban nem, amikor az elkövetési módszerek skálája sokkal szélesebb, mint pár évtizeddel vagy évszázaddal ezelőtt. Mindenesetre a fenti példáink épp beleillenek ebbe az elméletbe, mivel mind a fiktív elkövető, mind a valóságban létező gyilkos ugyanazon módszerrel ölt, az áldozatok pedig mind (magányos) nők voltak. A fenti fogalmakat látva észrevehető, hogy az idő, a helyszín és

a sértettek száma nem mindig azonos elv szerint vizsgálendő. Ha az időt és a helyszín kérdését járjuk körül, akkor láthatjuk, hogy az egyik fogalmi meghatározás az azonos helyen, azonos időben elkövetett cselekménysorozatot sem veti el, míg a másik fogalom a különböző helyszínen, de mindenképpen különböző időben elkövetett cselekményt foglalja magában. Így kérdésként merülhet fel, hogy valóban szükség van-e az elkülönülő helyszínre és időre ahhoz, hogy sorozatcselekményt állapíthassunk meg. Álláspontom szerint, a válasz az, hogy nem. Ahogy a bevezetőben is írtam, s ahogy a magyar jog is érvel, az azonos idő és hely képezheti a sorozat részét, mivel éppen ez adja meg a mintázat jelleget. Persze, ez még önmagában kevés, ugyanis az elkövetőnek/elkövetőknek is egyezniük kell, mert ha az elkövetők vagy elkövetői kör nem egyezik, akkor maximum „másolókról”, azaz utánzókról beszélhetünk, akik bár szintén lehetnek sorozatelkövetők, tetteik mégsem vonhatók össze, tárgyalhatók egy ügy részeként, hanem csak külön-külön.

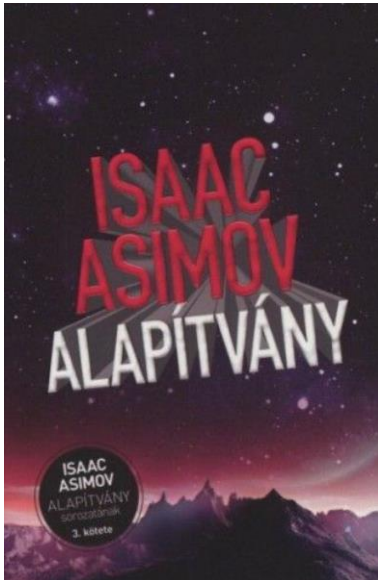
Az utolsó megvizsgálendő kérdéskör, a sorozatgyilkos személyének vagy személyi körének megállapítása kapcsán, a sértettek számára vonatkozik. A kérdés tehát, hogy hány áldozat után állapíthatunk meg sorozatgyilkosságot. Ahogy fentebb látható, kettőtől négyig terjedhet a minimum szám. Ha a matematikai törvényszerűségek alapján vizsgálánk a fogalmat, abban az esetben a három lenne az ideális szám, mivel a matematikában annyi kell egy sorozat megállapításához. A három e tekintetben valóban megfelelő számnak tűnik, azonban amennyiben a hármas számot alkalmazzuk a fogalmi elhatárolás alapjaként, akkor mi történik abban az esetben, ha nem az elkövetőn múlik, hogy a két sikeres elkövetés után a többi megghiúsul, vagy akkor, ha abban megakadályozzák? Hiszen tervben volt az elkövetés, valamint valószínűleg előkészület, esetleg már kísérlet is történt az ügyben. A kísérlet esetén talán világosabb a kép, mivel az büntető anyagi jogilag úgy tekinthető, mintha véghezvitte volna a cselekményt, azonban az előkészület már más lapra tartozik.

⁴⁶ Kovács i. m. 223. oldal.

Ez utóbbi ugyanis az enyhébben büntetendő, mivel az előkészületi cselekményekkel nem valósul meg az emberölés egyik tényállási eleme sem. Az ehhez hasonló kérdések és tényállások kapcsán úgy vélem, hogy a két sértett után sem zárható ki a sorozatalkövetés, azonban ennek meglétét minden egyes ügyben – az eset összes körülményeire tekintettel – vizsgálni kell.

Egy japán szekta pszicho-históriája és a Biblia

Az eddigiekből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy csak az erőszakot tartalmazó irodalmi művek válhatnak ki olyan hatást, ami egyes embereket bűncselekmény elkövetésére ösztönöz. Ez azonban nem feltétlenül igaz. Vannak emberek, akik bármiben képesek rejtett üzenetet, öngazolást találni, így nem meglepő, hogy *Isaac Asimov Alapítvány-trilógiája* egy japán terrorszervezet számára szintén ilyen jellegű mondanivalóval bírt. *Asimov Alapítvány-története*i először magazinokban jelentek meg, majd 1951-ben könyvként is napvilágot

Alapítvány – könyvborító

Forrás: Book24

láttak. A történet a távoli jövőben játszódik, úgy a Galaktikus Kor (a továbbiakban: G. K.) 12.067-ben. A könyv cselekménye szerint, a Galaktikus Császárság egyik matematikusa, *Hari Seldon* egy általa feltalált tudományággal, a pszicho-históriával megjósolja a Galaktikus Birodalom pusztulását, az ezt követő 30.000 évig tartó polgárháborúkat, pusztulást és barbárságot. *Hari Seldon* azonban előáll egy tervvel, ami számításain alapulva 1000 évre csökkentené „az elkövetkezendő sötét időköt”. Ezt a tervet a császár, valamint a Központi Bizottság elé tárja, és amikor engedélyt kap a megvalósításra, száműzetésbe vonul a Terminus nevű bolygóra. A Terminuson alapítja meg az Első Alapítványt, a másodikat pedig a Galaktikus Birodalom központjában, a Trantoron hozza létre. A könyvek cselekménye több évszázadot foglal magába, de központi elemei mindig *Hari Seldon* pszicho-históriája és az Alapítványok. A második kötetben egy anomália, az *Öszvér*⁴⁷ figurája is helyet kap, aki kicsit eltéríti a történeteket a pszicho-história által megrajzolt lineáris útról.⁴⁸ Ez a könyv egy több évszázadon átívelő sci-fi, amely a *Bűn és bűnhődés*hez hasonlóan számtalan feldolgozást és kiadást megélt már, de ahogy a mondás tartja: a népszerűségnek ára van: egy japán szekta-vezér ugyanis erre a műre építette későbbi terrortámadásait.

⁴⁷ A szerkesztő megjegyzése: az *Öszvér* egy kitalált mutáns személy *Isaac Asimov Alapítvány-sorozatában*. Különleges képességekkel rendelkező ember, akinek megvan a hatalma arra, hogy „bele-nyúljon” mások elméjébe, és átalakítsa az érzelmeiket, legyen szó egy különálló érzésről vagy az illető összes mély és felszínes rezdüléséről. Ezt a képességét arra használja, hogy az embereket a saját ügye mellé állítsa. Forrás: [https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%96szv%C3%A9r_\(reg%C3%A9nyh%C5%91s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%96szv%C3%A9r_(reg%C3%A9nyh%C5%91s)) (2022.02.04.).

⁴⁸ ASIMOV, Isaac: *Alapítvány-trilógia*. Budapest, Gabo Könyvkiadó, 2003.

Aszahara Sókó-t⁴⁹, a későbbi Aum Shinrikyo nevű szekta vezérét 1981-ben ítélték börtönbüntetésre engedély nélküli gyógyszergyártásért és ellenőrizetlen gyógyszerek eladásáért. Aszahara a börtönben kezdett el érdeklődni a vallás

Aszahara Sókó
Forrás: Bloomberg.com

íránt, és szabadidejét vallási koncepciók tanulmányozására fordította. Szabadulását követően, 1984-ben vallási szektát alapított, amelyet 1989-ben a Tokiói Fővárosi Kormány vallási társaságként hivatalosan elismert. Aszahara vallási társasága egy szerzetesrendhez hasonlóan működött, azonban itt a belépésnek nem volt feltétele a speciális képzettség, laikusok is csatlakozhattak. Mivel a szektavezér több vallási ideológiát tanulmányozott a börtönben, így a szekta reklámjait és hirdetéseit – amelyek a tévében és különböző újságokban, magazinokban jelentek meg – tudatosan ezen ideológiákra építette, s magát gyakran Jézushoz hasonlította. Számos vallási könyv volt rá nagy hatással, s a *Bibliából* is sokat merített, azonban nem csupán a vallást és annak tanait használta fel az általa hirdetettekhez. *Asimov Alapítvány-trilógiája* szintén megihlette⁵⁰, ugyanis az Aum Shinrikyo szekta vezetői által kitervelt és megvalósított, 1995. március 20-i tokiói metróban végrehajtott terrortámadás ötletét *Asimov* műve szolgáltatta. A könyv cselekményében ugyan nem szerepel metróban elkövetett gáztámadás, viszont világháborút említenek benne, ami egy időre sötétségbe taszítja azt a birodalmat, amely egy évezred múltával – akár a Főnixmadár hamvaiból – támadna fel. A szekta célja a támadással, valami hasonló koncepció megvalósítása volt. A támadást az USA-ra akarták fogni, kirobbantva ezzel egy amerikai-japán háborút, amely később a szekta világuralmához vezetett volna.⁵¹

Konkrétan tehát a regénybeli Második Alapítvánnyal azonosították magukat, ami a könyvben a pszicho-história által felvázolt terv végéig rejtve marad, ám a megjósolt évezredet követően uralmi pozíciót szerez, azt megelőzően pedig a színpalak mögül irányít.⁵² A tokiói metróban történt terrortámadás következtében tizenhárom ember életét veszítette és több mint ötezer ember megsérült. Nem sokkal a támadást követően a japán rendőrségnek sikerült felfednie a szekta teljes tevékenységét, és annak vezetőit, valamint a jelentősebb feladatokat végző tagokat elfogták. Mint kiderült, a szekta tevékenysége már az

⁴⁹ Aszahara Sókó [麻原 彰晃 (Asahara Shōkō)] 1955. március 2. – 2018. július 6.), született Macumoto Csizuo [松本 智津夫 (Matsumoto Chizuo)], az Aum Shinrikyo japán világvégeváró kultuszcsoporthoz vezetője. Aszaharát elítélték az 1995-ös tokiói metró elleni halálos szarin-gáztámadásáért, és számos más bűncselekmény elkövetésében is részt vett. 2004-ben halálra ítélték, de a kivégzés végrehajtását 2012 májusában elhalasztották az Aum Shinrikyo tagjainak további letartóztatása miatt. Kivégzésre 2018. július 6-án került sor. Forrás: <https://artsandculture.google.com/entity/m0q08w?hl=hu> (2022.02.04.).

⁵⁰ Forrás: <https://fidelio.hu/konyv/konyvek-amelyek-buntenyeket-inspiraltak-es-egy-ami-megoldott-egyvet-547.html> (2021.10.24.).

⁵¹ Forrás: <https://pecsiegyetemistakmagazinja.hu/hires-szektak-es-remtetteik-3-resz/> (2021.10.24.).

⁵² ASIMOV i. m. 561–565. oldal.

1980-as évek végén visszatetszést keltett, mivel a jelentkezőket becsapták, azoktól pénzadományokat erőszakoltak ki, a csoportot elhagyókat pedig jogellenesen fogva tartották. 1989-ben végeztek egy, a szekta tevékenységét kritizáló és támadó ügyvéddel és annak családjával. 1994. június 27-én civilek ellen hajtottak végre szarinnal⁵³ vegyifegyver támadást. 1995. februárjában *Karija Kijosit*, a szekta volt tagját elrabolták, majd megölték. A szektáról kiderült továbbá, hogy több LSD, és metamfetamin, valamint kőolaj tartalmú igazságszérum-labort is üzemeltettek, valamint számos vegyi fegyver is előkerült a kultusz központjának átvizsgálásakor. Az Aum Shinrikyo szekta *Aszahara Sókó*-val az élén 1980-tól bünszervezetként tevékenykedett, majd 2007-ben több ország hivatalosan terrorszervezetté nyilvánította.

Az *Alapítvány-trilógián* kívül *Aszahara Sókó*-t egy másik irodalmi mű is megihlette, méghozzá nem más, mint a „*Könyvek könyve*”, a *Biblia*. A *Szentírás* tanaira való hivatkozás nem egyedi eset: egyszer állítólag *Hitchcock* is azt mondta a műveit bírálóknak, hogy: „*a statisztikák szerint a legtöbb sorozatgyilkos a Bibliát olvassa közvetlenül a tettei elkövetése előtt, így az a legveszélyesebb alkotás*”⁵⁴. Való igaz, többen érveltek már a *Bibliával*, amikor tetteik mentegetésére került sor, viszont az nem valószínű, hogy minden erre hivatkozó elkövető valóban jártas volt a *Szentírás* ismeretében. *Aszahara* nem tartozott ez utóbbi elkövetői körbe, hanem abba, akik ténylegesen olvasták a *Bibliát*. Az 1992-ben kiadott, általa publikált alapítóműben magát *Krisztusnak*, valamint „*Isten Bárányának*” nevezte. Nyilatkozatai szerint, feladata *Krisztushoz* hasonlóan az lett volna, hogy magára vegye a világ bűneit. Még a világvége utánra szánt tervét is „*Megváltás-terv*”-nek nevezte. A *Bibliából* nagy jelentőséget tulajdonított még a *Jelenések Könyvének*, amely valószínűsíthetően jól beleillett utópisztikus jövőképeibe.

Összegezve a leírtakat: látható, hogy az Aum Shinrikyo nevű szekta tagjai a vegyes sorozatelkövetők körébe sorolandók, mivel az elkövetői kör ugyan megegyezik, azonban a tevékenység vonatkozásában a bűncselekmények, a módszer és az eszköz már nem azonos. A bevezetőben leírtakkal szemben, itt a bűncselekmények különbözősége csak kezdetben nehezítette meg a nyomozó hatóságok munkáját, azonban a tokiói incidenst követően a japán rendőrség sorozatos rajtaütéseket rendelt el a kultuszközpontoknak sejtett helyeken. E rendőri intézkedések során körülbelül 150 szektatag elfogására került sor. Végül *Aszaharát* is egy ilyen rajtaütés alkalmával sikerült kézre keríteni, amikor 1995. május 16-án megtalálták az egyik kultuszépület falában megbújva. *Aszaharát* 23 gyilkosság, valamint 16 további bűncselekmény elkövetése miatt, hét másik szektataggal együtt, halálbüntetésre ítélték, és az ítéletet 2018 nyarán végrehajtották.⁵⁵ A magyar törvények ugyan a japán

⁵³ A szarin – más jelöléssel GB – szerves foszforvegyület, kémiai képlete: $[(CH_3)_2CHO]CH_3PF$. Színtelen, szagtalan folyadék, amelyet vegyi fegyverként használnak, mivel extrém erős idegméreg. A 687-es ENSZ határozat tömegpusztító fegyvernek minősítette, ezért gyártását és raktározását az 1993-as Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény tiltotta be. Forrás: <https://hu.euronews.com/2017/04/06/szakartoi-velemeney-a-szarin-a-klorgaznal-is-kegyetlenebb> (2022.02.04.).

⁵⁴ Forrás: <https://fidelio.hu/konyv/konyvek-amelyek-buntenyeket-inspiraltak-es-egy-ami-megoldott-egyvet-547.html> (2021.10.24.).

⁵⁵ Forrás: https://korkep.sk/cikkek/friss-hirek/2018/07/07/megoltek-oket-hogy-ne-gyilkolhassanak-toyabb/?fbclid=IwAR1cd-7CqPnmizHhSRJkMWFfsKIFHMYbYIykJNmsnF_ExGRZaE7PIIC47DY (2021.10.24.).

jogszabályokkal szemben nem tennék lehetővé a halálbüntetés kiszabását, azonban a terrorcselekmény⁵⁶ elkövetéséért a magyar jog szerinti legsúlyosabb büntetést, életfogytig tartó szabadságvesztés szabnának ki.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a terrorszervezet tagjai sorozatelkövetőkként definiálhatók, azonban ebben az esetben nem tiszta, hanem vegyes sorozatról beszélhetünk. A tiszta sorozatelkövetés esetében olyan többletismérvek, mint például az azonos bűncselekmények (ez a legfontosabb ismerv), az elkövetés tárgya, az elkövetés helye stb. fordulnak elő, amelyek jellemzően segítik a beazonosítást, míg a vegyes sorozat esetében ezek – különösen az azonos bűncselekmények – nem állnak fenn.⁵⁷ Mivel a japán szekta tagjai által elkövetett cselekmények között kábítószerkészítés, emberölés, zsarolás, fegyverkereskedelem, terrorcselekmény stb. is felsorolható, így megállapítható, hogy az elkövetők több műfajban tevékenykedtek, ezért az elkövetés módja, valamint az elkövetői kör beazonosítása jóval nehezebb feladat volt, mintha a japán hatóságok egy tiszta sorozatcselekményeket elkövető szervezettel álltak volna szemben. Amennyiben az elkövetés tárgyát helyezzük vizsgálat alá, akkor ebben az esetben az sem lenne igazán mérvadó, hiszen a több különböző bűncselekmény esetében az sem adna igazán tiszta képet. A bűncselekmények helyszíne már egy jobb kiindulási pontként szolgálhatott, mivel egyrészt a szekta kultuszhelyei, másrészt az elkövetések helyszínéül szolgáló, nagyobb tömegek által látogatott/használt színterek már sokkal jobban kapcsolhatók voltak az azonos elkövetői körhöz. Ugyancsak igaz ez a sértetti kör vizsgálatára is, mert az Aum Shinrikyo áldozatai egykori szekta tagok, illetve a terrorcselekmények helyszínén spontán jelen lévő emberek voltak, avagy olyan személyek, akik bírálták, esetleg támadták valamilyen módon a szektát.

Végezetül levonhatjuk azt a következtetést, hogy mind a tiszta, mind a vegyes sorozat-bűncselekmények esetében a nyomozást ki kell terjeszteni az összes lehetséges szituációs ismérvre, mivel ezen ismérvek vizsgálata eredményezheti a felderítés sikerét.

Szegény gazdagok, avagy a magyar Robin Hood esete Jókaival

Ahogy már említettem, az irodalmi vonatkozású bűncselekmények három kategóriára oszthatók. Az első kategóriába tartoznak azok az esetek, amelyekben az elkövetők valós személyek, azonban tetteiket irodalmi művek inspirálják. Ebbe a csoportba sorolandók az eddig tárgyalt ügyek, azaz a „*macedón Raskolnyikov*”, és *Aszahara Sókó* vallási szektája által megvalósított bűncselekmények. A második csoportba – erről a következő fejezetekben lesz szó – vonhatók azok a sorozatelkövetések, amelyekben az előbbi kategória fordítottja történik: e körben az olyan irodalmi művekről fogok írni, amelyek főhősét valós személyről mintázták, illetve annak személye körül kialakult kultusz vagy pletyka ihlette a szerzőt. A harmadikban pedig a fiktív elkövetők és cselekmények kapnak helyet, ők majd később kerülnek terítékre.

*Jókai Mór*⁵⁸ *Szegény gazdagok* című, 1860-ban megírt regénye a második kategóriába sorolandó. Az író ugyanis a történetben szereplő álarcos bandita

⁵⁶ Terrorcselekmény (Btk. 314–316/A. §).

⁵⁷ Kovács i. m. 224. oldal.

⁵⁸ Ásvai Jókai Mór (1825–1904), közismertebb nevén Jókai Mór a márciusi ifjak egyike, regényíró, a „nagy magyar mesemondó”, országgyűlési képviselő, főrendiházi tag, a Magyar Tudományos

karakterét egy magyar főnemesről, *Nopcsa Lászlóról* mintázta. *Jókai* korában a *Nopcsa*-családot Hunyad vármegyében⁵⁹ a legtekintélyesebb erdélyi családok között tartották számon. A família messzi múltba visszavezethető családfával rendelkezett, állítólag még a *Hunyadiakkal* is rokonságban álltak. Nem csoda tehát, hogy amennyiben valamely családtagról híresztelések vagy pletykák kezdtek elterjedni, akkor a szóbeszéd viszonylag sok emberhez eljutott.

Nem történt ez másként *Nopcsa László* esetében sem. *Nopcsa László* 1815-

ben született, és 1867-ben, 52 évesen a vármegye főispánja lett. *Nopcsa László* fess, délceg, talán egy kissé nőfaló, de mindenképpen kedvelhető nemes hírében állt. Mindezek mellett, különc és tékozló embernek ismerték, akinek tetemes anyagi kiadásai voltak, ugyanakkor azokra anyagi fedezettel vélhetően nem rendelkezett. Ennek ellenére, nem voltak számottevő adósságai. Nem csoda tehát, hogy *Nopcsa László* személye körül olyan híresztelések kaptak szárnyra, miszerint valamilyen bűnös tevékenységből származik az életmódjához elegendő pénz. *Téglás Tivadar Szegény gazdagokkal kapcsolatos értekezésében* írja: „A kérdéses *Nopcsa* a XIX. század közepén élte kalandor, sőt rabló életét (...). Szervezett aranycsempész és pénzhamisító bandát tartott Hátszeg környékén, ahol a kastélya állt.”⁶⁰ A *Nopcsa Elek* által építtetett

Nopcsa László (1860)

Forrás: <https://www.flickr.com/>

szacsali⁶¹ kastély *Nopcsa László* beköltözésétől kezdve valóban a pletykák középpontjában állt. *Nopcsa László* személye körüli szóbeszéddek azért is érdekesek, mert egyes híresztelések szerint, az 1848/49-es forradalom alatt gyakran változtatta az identitását: oláhnak, romának, magyarnak, vagy pedig osztráknak vallotta magát. Ez a fajta köpönyegforgatás viszont táptalaját szolgált azon mendemondáknak, amelyek szerint kettős életet élt.⁶² Nem kizárható, hogy egyes pletykák valóban csak a rosszindulatból fakadtak a főnemes viselkedésére reflektálva, azonban *Nopcsa László* több kortársa, például *Balogh Imre*, egy hátszegi, vidéki jegyző, vagy *Horváth Mihály* püspök és történész egyaránt állította, miszerint van alapja ezeknek a történeteknek. Mindenesetre nem elhanyagolható tény, hogy azon a környéken valóban előfordultak rablótámadások, amelyeknek akkor szakadt vége, amikor *Nopcsa László* bátyja,

Akadémia igazgató-tanácsának tagja, a Szent István-rend lovagja, a Kisfaludy Társaság tagja, 1876-tól 1903-ig a Petőfi Társaság elnöke, a Dugonics Társaság tiszteletbeli tagja. Forrás: <https://antikvarium-konyv.com/jokai-mor/> (2022.02.11.).

⁵⁹ Hunyad vármegye: közigazgatási egység Erdélyben, az egykori Magyar Királyság területén. Székhelye Déva volt. A vármegye jelenleg Románia része. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/h-B866/hunyad-CF43/> (2022.02.11.).

⁶⁰ TÉGLÁS Tivadar: A százéves Szegény gazdagok néhány kérdéséhez. *Irodalomtörténeti Közlemények* 1960/2. szám, 235–240. oldal.

⁶¹ Szacsal Szentpéterfalvával egybeépült falu Romániában, Erdélyben, Hunyad megyében. Forrás: <http://deledely.eloerdely.ro/telepulesek/szacsal> (2022.02.11.).

⁶² Forrás: <https://mult-kor.hu/szacsal-nopcsa-kastely-20170201> (2021.11.04.).

Nopcsa Elek 1852-ben bárói címért folyamodott, s a cím megadása előtt, a bécsi udvar vizsgálatot rendelt el a családi viszonyok vonatkozásában. Az erről készült jelentés elvileg eltűnt, viszont annyi bizonyos, hogy *Nopcsa Elek* megkapta a bárói címet, a rablótámadásoknak pedig vége szakadt.⁶³

Szacsal, Nopcsa-kastély

Forrás: <https://mult-kor.hu/>

Jókai Mór egyébként tagadta, hogy *Nopcsa László* lett volna a regény főszereplőjének ihletője, azonban túl sok hasonlóságot lehet felfedezni a *Nopcsa* körül kialakult híresztelések, valamint *Hátszegi Lénárd*, álneven *Fatia Negra* története között. *Hátszegi Lénárd Jókai* könyvében nappal egy gavallér úriember, aki nem sajnálja jó célokra áldozni a vagyonát, például iskola építésére, ezzel szemben éjszakánként álarcos banditaként tevékenykedik, s szívesen

rabol a tehetős arisztokrata rokonaitól és barátaitól.⁶⁴ A regényben például van egy „Fekete ékszer” című fejezet, amelyben *Henriette*, *Hátszegi* felesége ismeretlen feladótól kap egy borítékot, és abban egy szép fekete ékszert talál. Az asszony felveszi az ékszert egy fogadásra, ahol botrány tör ki, mivel egy hölgy a saját ékszerét véli felfedezni *Henriette*-én, amelyet korábban *Fatia Negra* tépett le a nyakából. *Hátszegi* felesége védelmére kel, és azt állítja, hogy ő vette *Henriette*-nek az ékszert.⁶⁵ Ez a regénybeli fejezet azért érdekes, mert *Nopcsa Lászlóval* kapcsolatban is volt egy olyan mendemonda, hogy magyarázkodnia kellett a rendőröknek egy nyaklánc miatt, amit a feleségének adott, mivel az ajándékozást követő bálon egy dzsentriasszony sajátjaként ismerte fel az ékszert. Korabeli rendőrségi jelentésekben ugyancsak említenek egy esetet, amikor a rendőrök olyan rablóbandát üldöztek, amelynek a *Nopcsa*-erdőkben veszett nyoma. Ezt követően pedig *Nopcsa László* megvendégelte a pórul járt rendőröket. Hasonló jelenet a regényben is megtalálható, tehát további azonosságot fedezhetünk fel a főispán és a regénybeli báró között.⁶⁶ A *Szegény gazdagokban Fatia Negra* a könyv végén öngyilkosságot követ el, amely tette teljesen ellenkező *Nopcsa László* igaz történetével, aki *Hátszegivel* szemben 90 évet élt. Amennyiben írói szemmel nézzük ezt a végkifejletet, akkor az öngyilkosságot felfoghatjuk egyfajta metaforaként: *Nopcsa László* véget vet kettős életének testvére báróvá avatásakor, úgymond, megöli magában a rablót.

Jól látható, hogy *Jókai* regényhőseit nehéz szimplán csak fikciónak beállítani, bármennyire is tagadta az író, miszerint szereplőjét valós személyről mintázta. Annyi bizonyos, hogy mindenképpen több van a karakter mögött pusztán írói fantáziánál.

Amennyiben feltételezzük, hogy *Nopcsa László* valóban elkövette az „*ellene felhozott vádak*”, azaz rablóvezér, továbbá orgazda és pénzhamisító volt, akkor beleillik a sorozatalkövetők körébe. A rablás törvényi tényállását a Btk. 365. § szabályozza, míg a pénzhamisítás a 389. § alatt szerepel. Az orgazdaság

⁶³ TÉGLÁS i. m. 236–237. oldal.

⁶⁴ Forrás: https://birtokolet.blog.hu/2020/01/28/ki_volt_az_igazi_fatia_negra (2021.11.04.)

⁶⁵ Forrás: <https://mek.oszk.hu/00700/00786/html/jokai10.htm> (2022.02.11.).

⁶⁶ Forrás: <https://mek.oszk.hu/00700/00786/html/jokai22.htm> (2022.02.11.).

(Btk. 379.) 2021. január 1-jétől megszűnt⁶⁷, és beleolvadt a pénzmosás tényállásába [399. § (4) bekezdése]⁶⁸. Mindhárom bűncselekmény esetében minősítő tényezőként jöhet számításba az elkövetési érték; a rablásnál és a pénzhamisításnál a bünszövetségben történő, valamint ez utóbbinál pluszként a fegyveres elkövetés. Napjainkban tehát *Nopcsa László*a rablás⁶⁹ és pénzhamisítás⁷⁰ miatt egyenként öt évtől tizenöt évig; pénzmosásért⁷¹ pedig két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztést lehetne kiszabni.

Megjegyzendő, hogy a 39/2007. BK vélemény⁷² II. A) fejezete a pénzhamisítást (Btk. 389. §) és a pénzmosást (399. §) az üzletszerű elkövetés szempontjából hasonló jellegűnek tekinti. E két bűncselekmény a pénzügyi érdekeket sértő magatartásokat foglalja magában, amelyeknél az elkövetési magatartások egymáshoz közel állók, a cselekmény eszköze és célja pedig gyakran azonos.

A hivatkozott BK vélemény II. B) fejezete a rablást (Btk. 365. §) és az gazdaság jellegű pénzmosást [399. § (4) bekezdése]⁷³ ugyancsak hasonló jellegűnek tekinti. E két deliktum hasonló jellege abban áll, hogy a vagyoni viszonyokat haszonszerzés céljából támadja.

A büntető kollégiumi véleményt figyelembe véve láthatjuk, hogy a négy közül kettő-kettő (a 2020. évi XLIII. törvény módosításait követően a háromból kettő) bűncselekményt lehet azonos típusba sorolni, pontosabban hasonló jellegűnek tekinteni. A kérdés az, hogy ennyi elég-e a sorozatelkövetés megállapításához? A válasz az, hogy nem elég. A sorozatelkövetés megállapításához, ahogy azt már korábban írtam, több együttes kritérium fennállása is szükséges.⁷⁴ Ahhoz, hogy a kérdéses bűncselekmények esetében sorozatelkövetést állapíthassunk meg, huzamosabb idejű elkövetés, és azonos elkövető vagy elkövetői kör szükséges. Jelen esetben ez utóbbi adott, hiszen *Nopcsa László*, illetve a főispán regénybeli alakja, *Fatia Negra (Hátszegi Lénárd)* az elkövető, aki rablóbandájával rettegésben tartja a vidéket. Mindezek mellett, a regényszereplő (és a valós személy esetében is) többszöri elkövetésről beszélhetünk, mivel nem egy rablás történt a környéken. Azonban nem csupán az elkövető/elkövetői kör azonossága, valamint az elkövetések időbelisége alapján nevezhetjük a *Szegény gazdagok* cselekményét, és a valóságban megtörtént eseményeket sorozat-bűncselekményeknek, hanem az elkövetések úgynevezett többletismérveit⁷⁵ miatt.

Többletismérveként határozhatjuk meg az elkövetés helyének azonosságát vagy hasonlóságát, amely a rablások és a pénzhamisító tevékenység esetében a Hunyad megyei erdő, azaz Hátszeg környéke. Egyes források szerint, *Nopcsa László* az aranycsempészéshez más helyszínt, illetve helyszíneket részesített

⁶⁷ A korábbi alcímmel együtt hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)-d) pontja. Hatálytalan: 2021. I. 1-jétől.

⁶⁸ Megállapította: 2020. évi XLIII. törvény 53. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

⁶⁹ Btk. 365. § (4) bekezdése.

⁷⁰ Btk. 389. § (2) bekezdése.

⁷¹ Btk. 389. § (5) bekezdése.

⁷² 39/2007. BK vélemény – A hasonló jellegű bűncselekmények az üzletszerűség megállapításánál.

⁷³ A hatályos 39/2007. BK véleményben még a „régí” gazdaság (Btk. 379. §) szerepel.

⁷⁴ A szerkesztő-lector megjegyzése: a „több együttes kritérium fennállása” sem alapozza meg a sorozatelkövetést, amennyiben az elkövető(k) nem azonos(ak).

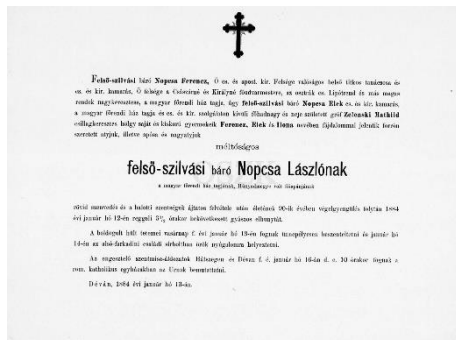
⁷⁵ Dobos János – Kovács Gyula: *Kis nyomozástan. Harmadik, átdolgozott kiadás.* Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2020, 123. oldal.

előnyben, még hozzá Zalatnát, Verespatak környékét, valamint Abrudbányát, amelyek Erdélyben, a mai Romániában, Fehér megye területén találhatók.⁷⁶ Tehát a rablást és a pénzhamisítást, valamint az aranycsempészést is meghatározott helyszíneken végezte, így a helyszín azonossága szintén megállapítható. A többletismérvék között található még a sértetti kör, amely a rendelkezésre álló adatok alapján szintén azonos, ugyanis azt a főispán jómódú ismerősei és rokonai képezik. Amennyiben az elkövetés tárgyát vizsgáljuk, akkor ugyancsak azonosságot, illetve hasonlóságot fedezhetünk fel, mivel a rablótámadások fő célja az ékszer- és/vagy a pénz megszerzése, míg az aranycsempészés és pénzhamisítás esetében az arany/pénz – vagyis a haszonszerzés – volt.

Az összehasonlító ügyelemzés során megvizsgálhatjuk még az elkövetési magatartást, valamint magát az elkövetőt és annak célját. Mielőtt továbbmenénk, le kell szögezni, hogy az elkövetési magatartás nem egyezik az elkövetési módszerrel, de szoros kapcsolat van közöttük.⁷⁷ Mivel mindhárom esetben aktív, tevőleges magatartással megvalósítható bűncselekményekről van szó, ezért ez a téma nem igényel további szószaporítást, a cél és a motívum kérdése már annál inkább. Vajon mi volt *Nopcsa László*, illetve *Fatia Negra* célja, és mi késztette e cél bűnös úton történő megvalósítására? Amennyiben a korabeli pletykákból indulunk ki, akkor egyrészt a költséges életforma fenntartása, a szerencsejátékok finanszírozása, másrészt esetlegesen egy kis kalandvágy motiválhatta a főnemest, azaz az elérendő cél többnyire a vagyonszerzés volt, amelyhez párosulhatott még a nemesi élet egyhangúságának feloldása.

Az elkövető személye adott, bár a regény szereplői számára szinte a könyv végéig ismeretlen, mégis pár szót érdemes róla ejteni. *Nopcsa László*, vagy a regénybeli *Hátszegi Lénárd* nemes ember, aki nappal a nagyvonalúság és a gavallérság mintaképe, eltekintve néhány rossz szokásától, mint például vesztéses szerencsejáték, túlzott költekezés stb. Este azonban hősünk törvényen kívüli bűnöző, rabló, pénzhamisító és aranycsempész. *Nopcsa/Hátszegi* fenntartja ugyan a „*tisztességes nemes*” látszatát, mégis kirívóan sokat költ, amely pazarlás nincs arányban csekélyke vagyonával. Ez a magatartás pedig az elkövető személyét tekintve nemtörődomségre, illetve könnyelműsége vall.

Amennyiben nyomozói szemmel nézzük, akkor a regényben is észrevehetők ezek az elkövetővel kapcsolatos apró jelek, mondhatni gyanús momentumok. *Nopcsa/Hátszegi*, mivel köztisztviselőként álló nemesként él, bűnözőként pedig sosem érték tetten, ezért gyakran vakmerő, hiszen kevésbé fél a lebukástól (ez szinte meg sem fordul a fejében). Az elkövető áldozatait általában olyan

Nopcsa László gyászjelentése

Forrás: <https://www.oszk.hu/>

⁷⁶ Téglás i. m. 236–237. oldal.

⁷⁷ A szerkesztő megjegyzése: az elkövetési magatartás (esetünkben praktikusán a tevés), és az ahhoz kapcsolódó módszer és eszköz (különösen a módszer), a *valóságban* ritkán választható külön.

személyek, akikkel valamilyen formában kapcsolatban áll, vagy kapcsolatba kerül. Az előbbi két információból könnyen kikövetkeztethető, hogy a rabló csak olyan személy lehet, aki nemesi körökben forog, ahol információkhoz juthat más nemesekről. Amennyiben a regénybeli „nyomozó hatóság” tagjai feljegyzik az áldozatok nevét, valamint, hogy azok kivel vagy kikkel kerültek kapcsolatba (vagyis jobban „körbejárják az áldozati vonalat”), akkor leszűkítheték volna a lehetséges elkövetők listáját, és így kézre kerül a tettes.

Mesébe illő feleséggyilkosok és sorozatelkövetők

Az irodalomtörténetben jártasabbak körében nem titok, hogy a mesék eredeti változatai általában nem sorolandók a gyermekbarát történetek közé, azonban azt már kevesebben tudják, miszerint sok ilyen mesének valós történet, vagy arra épülő szóbeszéd az alapja. Ebben a fejezetben egy olyan mesehősről fogok szót ejteni, aki egy XVII. századi francia író, *Charles Perrault*⁷⁸, valamint a *Grimm testvérek*⁷⁹ mesekönyvében is szerepel. Ez a mesekarakter pedig nem más, mint *Kékszakáll*.

Kékszakáll meséje több feldolgozást is megélt az idők során, köztük például egy opera⁸⁰ is napvilágot látott, de a történetek többsége ugyanazt a cselekményszálát követi: adott egy nemesember, aki éppen nősülni készül. A potenciális vőlegény kegyetlenségéről és kék szakálláról híres, ezért kevés a jelentkező. Ennek ellenére, mégis sikerül elvennie egy hajadont, akit elhalmoz minden jóval. Nászajándék gyanánt egy kulcscsomót is ad neki, amellyel a várkastély minden szobáját kinyithatja, kivéve egyet.

Az ifjú asszony megfogadja, hogy nem nyitja ki a tiltott szobát, ám amikor a férje elutazik, az első dolga a kíváncsiságának kielégítése. Kinyitja a tiltott szobát, amelyben a remélt kincsek és csodák helyett, *Kékszakáll* egykori aszszonyainak a holttesteivel szembesül. Ekkor a döbbenet hatására a kulcs kicsúszik a kezéből, s egy vértócsába esik. A fiatalasszony hiába tisztogatja a kulcsot, a vérfolt nem tűnik el róla. Időközben hazaérkezik a férj, és a szöszezésre fény derül. A férj az ifjú arával végezni készül, azonban még pont időben megérkeznek az asszony testvérei, akik megmentik őt a vérpadtól, és a mese végén *Kékszakáll* meghal.

⁷⁸ *Charles Perrault* (1628–1703) francia író. Perrault az ügyvédi pályának hátat fordítva kezdett el az irodalommal foglalkozni: 1664-ben Colberttel létrehozzák a Francia Szépirodalmi Akadémiát, amelynek könyvtárosa lett. A Francia Akadémiának 1671-től tagja. Legnagyobb érdeme, hogy összegyűjtötte a meséket és a mondákat. Főbb művei és mesehősei: Csipkerózsika (eredetileg Csipkerózska); Csizmás kandúr; Hamupipóke; Kékszakállú; Lúdanyó meséi; Mesék csodaországból; Perrault meséi – Napraforgó; Tündérek. Forrás: <https://www.britannica.com/biography/Charles-Perrault> (2022.02.12.).

⁷⁹ A *Grimm-fivérek*, *Jacob Grimm* (1785–1863) és *Wilhelm Grimm* (1786–1859) mesegyűjtőként és nyelvtudósként ismertek. A testvérpárt az 1812 és 1815 között két kötetben kiadott *Gyermek- és házi mesék* című mesegyűjtemény – a Grimm-mesék – tette világhírűvé. Az országot járva jegyezték le a szájhagyomány megőrzte népmeséket, megtartva azok stílusát, kifejezésmódját, sajátos világát, de itt-ott azért módosították a szöveget. A forrásanyaghoz való ragaszkodás miatt a mesék eredeti változata rémületet keltő elemeket is tartalmazott. Forrás: <https://m.mult-kor.hu/szinte-egesz-életuket-egyutt-tlttek-a-grimm-fiverek-20200224> (2022.02.12.).

⁸⁰ A *Kékszakállú herceg vára* *Bartók Béla* egyfelvonásos és egyetlen operája, amelynek szövegkönyve Balázs Béla 1910-ben megírt, azonos című misztériumjátékán alapul. Részletesebben: <https://operakalauz.wrm.hu/index.php?handler=own&page=work&id=7> (2022.02.12.).

A történetnek több verziója ismert, azonban minden változat tartalmazza a feleséggyilkosságot, csak a megölt asszonyok száma, illetve az egyes szereplők felbukkanása, valamint *Kékszakáll* halálának körülményei térnek el egymástól (például az egyik változatban *Kékszakáll* tűzhalált hal, mert az asszony és annak családtagjai rágyújtják a kastélyt).⁸¹

Bármennyire véres vagy szörnyű ez a mese, *Kékszakáll* figuráját valójában nem csak egy személy ihlette, hanem legalább kettő. A két valós személy közül az egyik története közelebb áll a mesében szereplő *Kékszakáll* alakjához, mégis a másodikra szoktat többször a főhős ihletőjeként tekinteni. Mielőtt azonban erről a másodikról írnék, előbb ismertetem az első férfiú személyéhez kapcsolódó mondát.

A VI. századi szentek életéről szóló krónikák szerint, élt egy *Conomor* nevű bretagne-i uralkodó (néhány mondában törzsfő), akinek egy jós azt jövendölte, hogy a fia fog végezni vele, ezért, ha az éppen „aktuális” felesége várandós lett, azonnal meggyilkolta.⁸² Egy másik változatban *Conomor* már négy feleségével végzett, amikor megakad a szeme *Tréphine*-n, akit fenyegetéssel rávesz arra, hogy hozzámenjen. Az asszony ezt követően felfedezi az ura várában a négy korábbi asszony holttestét, amelyeken egyértelműen látszik, hogy nem természetes módon hunytak el. Elmenekül, de a férje utoléri és lefejezi. Ettől a ponttól a történet egyes verziói eltérnek egymástól, és sok esetben valamilyen csodás eseménnyel, például *Tréphine* feltámadásával érnek véget.⁸³

Létezik egy kevésbé ismert *Kékszakáll* monda is, amely egy XV. századi francia nemesről szól, aki az akkori pletykák szerint, hat feleségével végzett. Ennek ellenére, *Gilles de Rais* bárót szokták a legtöbbször *Kékszakáll* eredetijeként emlegetni. E férfiú neve ismerős lehet a történelemlönyveket kedvelőknek, ugyanis a XV. században élt nemes, *Jeanne d'Arc*⁸⁴ mellett is harcolt, mi több, kivételes katonai teljesítményének köszönhetően, Franciaország marsalljává is kinevezték. Most persze megkérdezhetnénk, hogy egy ilyen kivételes személy, miképpen lehet egy ennyire véres és kegyetlen mese főhőse? Úgy, hogy Franciaországban nemcsak a háborúban nyújtott teljesítményével vált ismertté.

Kékszakáll és Judit

Forrás: <https://bonjourfrombrittany.wordpress.com/>

⁸¹ GRIMM, Wilhelm – GRIMM, Jakob: *Gyermek és családi mesék*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1989, 187–189. oldal.

⁸² Forrás: <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/5-tundermese-amelynek-nem-tudtad-az-eredetet/> (2022.02.12.).

⁸³ Forrás: <https://mikedashistory.com/2015/12/28/the-breton-bluebeard/> (2022.02.12.).

⁸⁴ *Jeanne d'Arc* (1413–1431), Szent Johanna, az „*orléans-i szűz*”, a Katolikus Egyház szentje, francia nemzeti hős. A százéves háború idején vezette a francia nép felszabadító harcát az angolok ellen. Forrás: <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0530.html> (2022.02.12.).

Gilles de Rais, 1404-ben született Champocé-sur-Loire-ban, és tizenegy évesen elvesztette a szüleit. Bomlott elméjű nagybátyja gyámsága alá került, aki től nem remélhetett nagy vagyont örökségül. Tizenhat évesen elrabolta saját unokatestvérét, *Catherine de Thouars*-t azzal a céllal, hogy feleségül vegye, mert e frigy által komoly vagyonra remélt szert tenni. Katonai pályafutásának csúcsán, 1432-ben visszavonult, és pazarló életet élt, amelynek következményeként a vagyona egyre jobban fogyott.

Tréphine halála

Forrás: <https://bonjourfrombrittany.wordpress.com/>

Vagyonának gyarapítására más lehetőséget nem látván, az alkímia és a fekete mágia tanulmányozását választotta elfoglaltságul. Így ismerte meg *Francois Prelati*⁸⁵, aki ugyancsak alkímista, és a későbbi bűncselekmények elkövetésekor a tettestársa volt. A báró birtokának környékén egyre több, főként fiúgyermek tűnt el, amit *Gilles de Rais* azzal magyarázott, miszerint a gyerekeket jómódú nemesi családokhoz küldte, hogy azok jobb életet élhessenek, tanuljanak, ám az igazság ennél sokkal borzalmasabb titkot rejtett. A báró segítője, *Prelati* rabolta el a gyerekeket, és *Gilles de Rais* kastélyába vitte őket. A kastély alagsorában a gyerekeket megfojtották, vagy a torkukat elvágták, később pedig az élettelen testeket megcsonkították. A gyermekek eltűnésével párhuzamosan, a báró személye és udvartartása körül egyre szaporodtak a szóbeszéddek. Amikor a báró 1440 körül meggyaláz egy templomot, és tettelegesen bántalmaz egy papot, a cselekményt követően nem sokkal perbe fogják. A tárgyalások, valamint a kínvallatások során sorra derülnek ki a báró által elkövetett rémtettek, amelyek között sírgyalázás, templomgyalázás, tiltott varázslatok, szodómia, ördögidézés, tiltott könyvek tanulmányozása, száznál több gyermek megkínzása és lemészárlása, élő és halott gyermekekkel való fajtalanzkodás szerepelt. A felsorolt bűncselekmények valójában csak a vád töredékét képezték, ugyanis a bárót összesen 49 vádponttal fogták perbe. Bár sokak szerint ezek javarészt koholmányok voltak, amelyekkel a báró vagyonára akartak szert tenni, s amelyeket a kínvallatás miatt tudtak csak rábizonyítani. Afölött sem lehet azonban szemet hunyni, hogy a tárgyalásokon *Gilles de Rais* élvezettel és részletgazdag leírással ecsetelte a bűncselekményeket. Ráadásul a kastélyában nagyjából 150 vagy annál több gyermek maradványaira bukkantak, és a kutatást, illetve annak eredményét részletesen dokumentálták. A bárót 1440. október 26-án

⁸⁵ *François Prelati* (1414–1440) olasz pap és alkímista, aki a XV. században részt vett Gilles de Rais által elkövetett gyilkosságokban. Azt állította, képes megidézni a démonokat, és bevonta Gillest ebbe a tevékenységébe. Egyesek úgy gondolják, hogy Gilles lehetséges szexuális partnere volt, de „bizonyítékok hiányában” ez csak egy feltételezés. Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Prelati (2022.02.12.).

két társával együtt kivégezték, *Prelatit* pedig életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, mivel az emberöléseket nem tudták rábizonyítani.⁸⁶

A fentiek alapján elmondható, hogy *Kékszakáll* figurájának ihletői, valamint a mesehősök egyaránt sorozatelkövetők voltak. *Gilles de Rais* terhére napjainkban nem csupán az előre kitervelten, különös kegyetlenséggel, több ember, illetve tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés róható fel [Btk. 160. § (2) bekezdés a), d), f), és i) pontja]. A báró

Gilles de Rais

Forrás: <https://hu.wikipedia.org/>

bűnlajstroma igencsak hosszú:

- testi sértés minősített esetei [Btk. 165. § (3)–(8) bekezdése];
- tizennolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, a sértett sanyargatásával elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette [Btk. 194. § (3) bekezdése];
- tizennolcadik életévét be nem töltött [Btk. 197. § (3) bekezdés a) pontja], illetve tizenkettedik életévét be nem töltött [197. § (4) bekezdés a) pont aa) alpontja] személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak büntette;
- kegyeltsértés (Btk. 228.);
- közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §; figyelemmel a 459. § § (1) bekezdés 12. pont d) alpontjára];
- garázdaság [339. §];
- rongálás (371. §).

A pontos minősítés és a rendbeliség megállapítása érdekében, az eset összes körülményeinek vizsgálata mellett, figyelembe kell venni a folytatólagos elkövetés

és a szubszidiaritás szabályait, valamint a specialitás elvét. A felsorolt bűncselekmények közül a legsúlyosabbat, az emberölés többszörösen minősített esetét alapul véve, a büntetési tétel tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés. Ez utóbbi esetben a feltételes szabadságra bocsátás kizárásának lehetőségéről, vagy a feltételes szabadság kizárásáról a Btk. 44. § rendelkezik.

Természetesen napjainkban a nyomozó hatóságok már nem kínvallatással érnek el eredményeket, hanem a bizonyítás és a tényállás felderítése érdekében, számos intézkedést és nyomozási cselekményt hajtanak vége. A *Kékszakáll*-ügyben okkal-joggal merül fel a sorozat-bűncselekmények gyanúja. A sorozatelkövetés detektálása érdekében vizsgálni kell a sorozat-bűncselekmények ismérveit (leginkább az úgynevezett szituációs ismérveket). Jelen esetben a sértetti kör, az elkövetési magatartások és módszerek, valamint az elkövetés célja és motívuma azonosak voltak.

⁸⁶ Forrás: https://kepzeletvagyalosag.blog.hu/2016/06/02/kekszakall_torte-nete_avagy_ki_volt_gilles_de_rais és <http://fictionkult.hu/cikk/fantasztikus-legendak-kekszakall-958> (2021.11.07.).

Amennyiben a középkori „nyomozó hatóságok” a mai eszközökkel és módszerekkel dolgoztak volna, akkor a nyomozás kiinduló pontja az eltűnt gyermekek legutóbbi, ismert tartózkodási helye lenne. Az ott folytatott adatgyűjtés, tanúkutatás⁸⁷ és (indokolt esetben) szemle⁸⁸ eredménye határozná meg a nyomozás további irányát.⁸⁹

A *Gilles de Rais* személyére terelődött gyanú egyenes következménye pedig a kastélyban és környékén végzett adatgyűjtés, tanúkutatás, szemle és/vagy (ház)kutatás⁹⁰, különböző technika eszközök (talajradar, különféle detektorok), bűnügyi szolgálati (hullakereső és szagazonosító) kutyák⁹¹ és szakértők⁹² (pl. antropológus, genetikus és orvos) bevonása, illetve igénybevétele. A helyszíni szemle és a (ház)kutatás eredményeképpen összegyűjtött nyomokat, anyagmaradványokat és tárgyi bizonyítási eszközöket⁹³ a velük kapcsolatban beszerzett szakvélemények (lásd pl. a szemlén részt vevő szakértőket), tanúkihallgatások⁹⁴ (az eltűnt gyermekek hozzátartozói, a környezetükben lakók, a kastély alkalmazottja, beszállítók, környékbeliek) és egyéb bizonyítási cselekmények (pl. helyszíni kihallgatás, szembesítés, vagy akár műszeres vallomásellenőrzés)⁹⁵ egészítik ki.

Az így összeállt kép alapján a bárónak a kínvallatása, sőt, a beismerő vallomása is nélkülözhető...

Mindent összevetve: a korabeli és egy feltételezett jelenkori büntetőeljárás eredményét összehasonlítva valószínűsíthető, hogy egy napjainkban végzett nyomozás ugyancsak megállapította volna *Gilles de Rais* és társai bűnösségét. A báró ugyanis nem csak a kínvallatás hatására tett beismerő vallomást, hanem a bírósági eljárás során is élvezettel beszélt tetteiről. Érdekességgéppen, *Sally Gerard*, brit régész nő a következőket nyilatkozta a báró kastélyában végzett kutatásokkal kapcsolatban: „*A Château de Machecoul vár fekeete tornyának földalatti helyiségében 8–14 év közötti gyermekek csontvázmaradványait fedezték fel. A csontok elrendezéséből és állapotukból arra lehet következtetni, hogy a gyermekek nem erőszak által haltak meg, itt csupán fogva tartották őket*”⁹⁶. Tekintettel arra, hogy a báró bizonyíthatóan fogva tartotta a gyermekeket, valamint nem tagadta az ellene felhozott vádakát, így nagy valószínűséggel nem csupán az egyház és a rokonai koholmányai alapján ítélték el.

A cinkotai asszonyirtó bádogos esete

Mielőtt rátérnék az elemezni kívánt harmadik kategóriára, szeretnék még néhány sort írni a „magyar Kékszakáll”-ként elhíresült cinkotai bádogosról, *Kiss Béláról*. Azt ugyan nem tudni, hogy *Kiss Béla* ismerte-e *A Kékszakállú herceg*

⁸⁷ Be. 267. §; a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 58. §.

⁸⁸ Be. 207. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 72. §.

⁸⁹ DOBOS – KOVÁCS i. m. 115–136. oldal.

⁹⁰ Be. 302–305. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 86. §.

⁹¹ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 84. §.

⁹² Be. 188–201. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 63–67. §.

⁹³ Be. 204. §.

⁹⁴ Be. 178–180. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 60–62. §.

⁹⁵ Be. 208. §, 211–212. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 73. §, 78–79. §.

⁹⁶ Forrás: https://kepzeletvagvyvalosag.blog.hu/2016/06/02/kekszakall_tortene_avagy_ki_volt_gilles_de_rais (2021.11.27.).

vára című történetet, azonban az bizonyos, hogy a főhős által elkövetett asszonygyilkosságok több, a filmes szakmában tevékenykedő kreatív személyt is megihlettek, és a tettei így kerültek filmvászonra, sorozatrészekbe, valamint irodalmi művek lapjaira (pl. *Jay Stephens Álomország* című művében a gonosz varázsló karaktere).⁹⁷

Kiss Béla 1877 júliusában született Izsákon, Kiss János és Varga Veronika gyermekeként. Bádogos iparigazolványát 1905-ben, huszonnyolc évesen váltotta ki a cinkotai községházán, majd még az év végén Cinkotára költözött. Azelőtt Budapesten már dolgozott bádogosként, de Cinkotán akarta folytatni a mesterségét. A korabeli visszaemlékezések/elbeszélések szerint, értett a szakmájához: az a hír járta róla, miszerint szorgalmas, és megbízható munkát végez.⁹⁸

Kiss Béla háza és fotója

Forrás: <https://mymirror.hu/>

Az egykori leírások a kinézetére, valamint a viselkedésére is kitértek: szőke hajú, kék szemű, erős testalkatú férfi volt, akit a helybeliek szerény, csöndes fiatalembernek ismertek.⁹⁹ Nem állt tehát csúnya férfi hírében, és előnyös külseje később kapóra is jött neki az emberöléseknél. Kiss 1905 végén nem egyedül, hanem feleségével, *Peschadik Júliával* költözött Cinkotára, akitől két gyermeke született, de egyikük sem élt velük, mert még a kiköltözésük előtt a Fehér Keresztre¹⁰⁰ bízta őket. Cinkotán az asszony viszonyt kezdett egy másik férfival, és 1912-ben mindkettőjüknek nyoma veszett. A cinkotaiaknak Kiss Béla azt mondta, hogy felesége, valószínűleg a szeretőjével együtt Amerikába szökött. A helyiek elhitték, sőt, erre tekintettel, valamilyen szinten jogosnak tekintették *Kissnek* az asszony távozása utáni nőügyeit.¹⁰¹ Az már más kérdés, miszerint a helyi lakosoknak nem tűnt fel, hogy a bádogostmesternél megforduló lányok Cinkotára csak érkeztek, de távozni már senki sem látta őket.

Kiss Béla, felesége eltűnését követően, életmódot váltott. Házvezetőnőt fogadott a háztartási ügyek intézésére, majd Kiss Hoffman néven – „*Piros szegfű, fehér szegfű*” jelíggel – házassági hirdetések feladásába kezdett.¹⁰² A hirdetésekre sorra érkeztek cinkotai házába a szebbnél-szebb lányok és asszonyok, azonban senki nem távozott tőle. A házába érkezett potenciális arák számával egyenes arányban nőtt a bádogos udvarán megjelenő hordók száma, mégsem gyanakodott senki sem arra, hogy azok esetlegesen a nők holttesteit rejthetik. A tetemeket csak Kiss Béla háborúba vonulása után két évvel később, 1916 májusában fedezték fel.

⁹⁷ Forrás: <https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-első-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2022.02.20.).

⁹⁸ Bányavidéki új szó – Máramaros megyei hetilap, 26. (LVI.) évfolyam, 143. szám, 9. oldal.

⁹⁹ Forrás: <https://keptelenseg.hu/viccek/hires-sorozatgyilkosok-1-77549> (2022.02.20.).

¹⁰⁰ A Fehér Kereszt Gyermekvédelmi Alapítvány – Fehér Kereszt Országos Lelcház-Egyesület néven – 1885-ben, Szalárdy Mór orvos kezdeményezésére alakult. Részletesebben: <https://feherkereszt.hu/alapitvany/> (2022.02.20.).

¹⁰¹ Bányavidéki új szó – Máramaros megyei hetilap, 26. (LVI.) évfolyam, 143. szám, 9. oldal.

¹⁰² Forrás: <https://16.kerulet.ittlakunk.hu/bunesetek/150206/100-eve-halt-meg-cinkotai-sorozatgyilkos> (2021.05.21.).

A bádogosmester 1914-ben, a „nagy háború” kitörését követően vonult be. Távozása előtt gondosan bezárta a háza ajtaját, és meghagyta a házvezetőnőjének, hogy házban lévő hordókat csak halála után nyithatják fel. A hordókról egyébként még korábban, egy őt kérdező rendőrnek azt a tájékoztatást adta, hogy benzint tárol bennük, amelyet egy esetleges háború során, nagy haszonnal lehet értékesíteni. Ez a nyilatkozata vezetett később a hordók 1916-os felnyitásához.

A beszámozott bádoghordók

Forrás: <https://index.hu/>

Kresinszky Márton, a Kiss Béla által bérlet cinkotai ház eredeti tulajdonosa, fel akarta újítani a lakóépületet. A bádogosmester a hadba vonulása után elmaradt több hónapi bérleti díjjal, ezért Kresinszky felszólítást küldött a számára az ingatlan elhagyására. Ezt követően Budapestről Cinkotára indult, ahol gyógyszerészként dolgozó barátját, Takács István kérte meg, hogy adjon tanácsot a felújításhoz szükséges

anyagbeszerzéssel kapcsolatban. *Takács* ekkor tájékoztatta őt arról, miszerint *Kiss* a háború kitörését követően rögtön hadba vonult, azonban a házában lévő faskamrában valószínűleg bőven akad a felújításhoz szükséges építőanyag. Ezzel összefüggésben egyes források szerint, *Takács István Kresinszkynek* a benzin hordókról számolt be, amelyeket a háborús időkben jól tudtak volna értékesíteni. Bárhogynem történtek is a dolgok, az úgy szempontjából a hordók felnyitásának oka nem volt lényeges, hiszen a bennük talált tartalom nem az volt, amire a két barát számított.

A háztulajdonos és a gyógyszerész a faskamrába lépve, „*hét egymásra fektetett, koporsóhoz hasonló, beólmazott bádogládát talált*”, amelyek olyanformák voltak, mint amikben akkoriban a petróleumot szállították.¹⁰³ *Kiss Béla* azonban jó munkát végzett a hordók lezárásakor, mivel *Kresinszkyéknek* nem sikerült felfeszíteniük a hordókat. Nem volt más választásuk, mint a kinyitáshoz mestereket hívni.

A hordók felhasítása után hullabúz csapta meg az orrukat, majd a vágott nyíláson át sötét, véres nedv szivárgott a padlóra. Ekkor már biztosan tudták, hogy a hordók nem azt rejtik, mint amire gondoltak. A hordók tartalma egy-egy zsákba varrt női holttest volt, és a tetemek nyakán fojtogatás nyomai látszottak. A döbbenetükből felocsúdva rájöttek, hogy az udvaron is láttak több hasonló hordót, amelyeknek tartalmáról az első hordó után már nem volt kétségük, ezért rögtön értesítették a rendőrséget. A rendőrség kiérkezését követően megkezdődött a hordók római számmal megjelölése,¹⁰⁴ valamint a holttestek boncolása és beazonosítása, amelyről még *Karinthy Frigyes* is írt *Hét bádoghordó* címen egy tudósítást.¹⁰⁵

Korábban már jeleztem: *Kiss Béla* módszere a házassági hirdetések feladása és a szerelmi levelezgetés volt. E levelezések során, legalább százhetvennégy

¹⁰³ Forrás: <https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-első-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2021.05.02.).

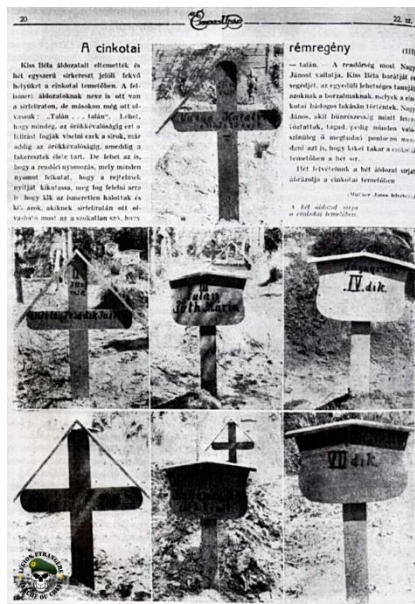
¹⁰⁴ Forrás: <https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-első-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2021.05.02.).

¹⁰⁵ Forrás: http://karinthy.legtux.org/r_nt_badoghordo.htm (2022.02.20).

nő tett neki házassági ajánlatot, azonban ő módszeresen állt hozzá az áldozatai kiválogatásához. A bádogosmester házában végzett kutatás során a rendőrök legkevesebb ötszáz képeslapra írt szerelmes üzenetre bukkantak, amelyek mellett találtak még néhány pornográf képet különböző nőkről. Kiss a házassági ajánlatokból hetvenegyre válaszolt, és olyan ígéretet tett, hogy a feladót még a napokban nőül veszi. A lányoknak-asszonyoknak minden esetben azt írta, miszerint csomagoljanak össze, és hozzák magukkal a megtakarításaikat, ékszereiket, hogy együtt Amerikába utazhassanak. A magához édesgetett nőknek a hozzátartozói mind nagyon messze éltek, vagy már meghaltak.

Kiss Béla mindig próbált ügyelni arra, hogy az áldozatait senki se kereshesse rajta. Természetesen ez nem minden esetben sikerült. Az egyik hordóban talált áldozat *Tóth Margit* volt, akitől többszáz koronát¹⁰⁶ csalt ki, ezért a lány 1905 őszén pert indított ellene. Az elképzelések szerint, a bádogosmester 1906 áprilisában meghívta *Tóth Margit* Cinkotára, ahol a lányt megfojtotta, és 1906. szeptemberében már az ellene folytatott nyomozás megszüntetéséről kapott táviratot. Ezt követően *Tóth Margit* anyja bejelentést tett a rendőrségen lánya eltűnése miatt. E bejelentés akár le is buktathatta volna Kiss Bélát, amennyiben az akkori nyomozó hatóság az anyával felvett jegyzőkönyvet egyesítette volna a csalási per irataival – ez azonban nem történt meg.¹⁰⁷ A bádogosmester tovább folytatta tehát a szerelmi levelezgetést; a házassági ajánlataival a jóhiszemű, gyakran nála kicsit idősebb, szexuálisan kiéhezett nőket magához csalta, majd amikor megszerezte tőlük a megtakarított pénzüket, a házában megerőszakolta¹⁰⁸ és megfojtotta őket, a holttesteket pedig az inkriminált bádoghordókban tartósította.¹⁰⁹ Legalábbis, az egyik elképzelés szerint.

A történetnek azonban több furcsasága is van. Néhány forrás értelmében, Kiss Béla potenciazavarral küszködött, és már a házassága ideje alatt többször félreléphetett, ezzel is bizonyítva férfiasságát.¹¹⁰ Egy másik kutatás alapján a

Fejfák a Cinkotai köztemetőben

Forrás: *Érdekes Újság* 1916/22. szám

¹⁰⁶ A korona árfolyama 1905-ben – a 2022-es árfolyamhoz képest – 2081,- forint volt, vagyis 100 korona akkor 208.100,- forintot ért. Forrás: <https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-toi/> (2022.02.22.).

¹⁰⁷ Forrás: <https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-első-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2021.05.02.).

¹⁰⁸ A szerkesztő megjegyzése: ismereteim szerint, arra vonatkozóan nincs megnyugtató bizonyíték, hogy Kiss Béla a „szexuálisan kiéhezett nőket” megerőszakolta volna. Erre utal az is, hogy az áldozatok egy része hálóruhában volt a hordókban.

¹⁰⁹ Forrás: <https://16.kerulet.ittlakunk.hu/bunesetek/150206/100-eve-halt-meg-cinkotai-sorozatgyilkos> (2021.05.02.).

¹¹⁰ *Bányavidéki új szó* – Máramaros megyei hetilap, 26. (LVI.) évfolyam, 143. szám, 9. oldal.

lányokat álmukban fojtotta meg, ugyanis a testhelyzet, amiben megtalálták a hordóban őket, erről árulkodott.¹¹¹ A bádogosmester udvarán csak hét hordót találtak, személye azonban legalább huszonnégy nő eltűnésével és megölésével volt összefüggésbe hozható. Vélhetően több lánnyal is végezhetett a házában talált levelezés tanúsága szerint, valamint az akkoriban eltűnt lányok-asszonyok száma alapján. Ezeket a potenciális emberöléseket azért sejtették a nyomozók – annak ellenére, hogy nem kerültek elő a holttestek –, mert Kiss 1914-es seregbe vonulása előtt a házvezetőnőjére bízott egy lepecsételt csomagot, amelyből „tróféáinak gyűjteménye” került elő, azaz több erotikus kép és levél, szépen sorba rendezve.

Az ügy kirobbanása után, számos hozzátartozó kerekedett fel, és indult Cin-kotára, hogy a hordóban talált női holttestek között felismerje eltűnt rokonát. Így sikerült beazonosítani a hordókban talált holttesteket, bár akadt, amelyik olyan állapotban volt, hogy csak a mellette elhelyezett tárgyak sejtették, ki lehetett egykori tulajdonosuk. Előfordult olyan eset is, ahol az újságokban feltüntetett kép alapján egy-egy hozzátartozó felismerte Kiss Bélát, és arról számolt be a hatóságoknak, hogy nőrokona a férfival tervezett szökést az eltűnése előtt, mégsem került elő a holtteste. Valójában a mai napig rejtély maradt, hogy az asszonyirtó bádogos a többi lány vagy asszony holttestével mit csinálhatott.

Kiss Béla sohasem került elő, annak ellenére sem, hogy a Pest Környéki Főügyészség 3000 korona vérdíjat tűzött ki a fejére.¹¹² A Vöröskereszt egy hivatalos értesítése szerint, amit az Est című napilap¹¹³ is közölt, Kiss Bélát egy szerb hadifogolytáborban a tifusz vitte el 1915 februárjában. Ezt követően pedig a szerbek a fertőzésveszély elkerülése érdekében, jelöletlen tömegsírba dobták a monarchia többi halott katonájával együtt. A jelentés 1916-ban érkezett meg Budapestre, amelynek alapján a rendőrség lezárta a nyomozást.

Kiss Béla halálhíre ellenére, később több történet is szárnyra kapott, miszerint a rendőrség elhamarkodottan cselekedett, mivel a bádogosmestert az állítólagos halálát követően, többször látni vélték különböző helyeken. Az egyik korabeli mendemonda szerint, a bádogosmester az iratait egy halott bajtársára cserélte, és álnéven élt tovább, új személyazonosságával. Egy szavahiheő szakaszvezető például azt állította, hogy 1915 novemberében együtt mulatozott Kissel Győrben, amelynek bizonyítékául egy akkori naplóbejegyzése szolgált. Egy vagongyári beosztott őrmester szintén látni vélte 1916 májusában: visszaemlékezése szerint Kiss, Subasits Lajos néven mutatkozott be, és húsz napig hadimunkásként dolgozott a vagongyárban. Kiss/Subasits egész ott-tartózkodása alatt intim levelezést folytatott egy hölgygel, akiről azt mondta, hogy a felesége.¹¹⁴ Sőt, 1919-ben Budapesten, illetve 1924-ben a francia

¹¹¹ Forrás: <https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-első-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2021.05.02.).

¹¹² A korona árfolyama 1916-ban – a 2022-es árfolyamhoz képest – 847,- forint volt, vagyis 3000 korona akkor 2.541.000,- forintot ért. Forrás: <https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (2022.02.20.).

¹¹³ Az Est című napilapot 1910-ben Budapesten alapította Miklós Andor. Később további két újságot is megvásárolt és Az Est Lapok cég létrehozásával egy modern napilap-családot hozott létre. Forrás: <https://mediatortenet.wordpress.com/2014/11/30/az-est-1910-1939/> (2022.02.22.).

¹¹⁴ Forrás: https://index.hu/tudomany/tortenelem/anagy-haboru/2015/02/06/100_eve_halt_meg_a_hirhedt_cinkotai_sorozatgyilkos/?token=e8ff60d81c677bbf9a17c37812bbcb79 (2021.05.02.).

idegenlégióban, 1932-ben pedig New Yorkban látni vélték néhányan.¹¹⁵ A rendőrség azonban egyik hírrel sem foglalkozott, hanem továbbra is lezártak tekintette a nyomozást. A fentiekből látható, hogy a cinkotai bádigos nem alaptalanul kapta a *Kékszakáll* becenevet, mivel a több ember sérelmére elkövetett emberölés eléggé hasonlatossá tette a mesében szereplő herceghez, illetve mesealakot ihlető személyekhez.

Kiss Béla, az asszonyirtó bádigosmester, ha napjainkban valósította volna meg a sorozat-bűncselekményeket, előre kitervelten, nyereségvágyból, több ember, illetve védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett emberölés büntette miatt állna bíróság elé [Btk. 160. § (2) bekezdés a)–b), f) és i) pontja].

A bádigosmestert a maga korában gyilkosság miatt ítélték volna el [az 1978. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (Csemegi-kódex) 278. §].

Az emberölés többszörösen minősített esetét alapul véve, a büntetési tétel tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés (ez utóbbi esetben a feltételes szabadságra bocsátás kizárásának lehetőségéről, vagy a feltételes szabadság kizárásáról a Btk. 44. § rendelkezik).

A Csemegi-kódex szerint, a gyilkosság halállal büntetendő.

Fiktív bűnelkövetők, avagy sorozat-bűncselekmények a mesevilágban

Az előző fejezetekben szó esett arról, hogy az irodalmi vonatkozású sorozatelkövetőknek három kategóriáját különböztethetjük meg. Az első kategóriába sorolandók azok a valós személyek, akiket valamely irodalmi mű inspirált a bűncselekmények elkövetésére, míg a második kategóriát azok az elkövetők alkották, akik az írókat ihlették meg büntetteikkel. A harmadik kategória, azaz a fiktív elkövetők és cselekményeik, még nem kerültek kifejtésre. E kategóriába tartozik például az *Ezeregyéjszaka* meséiben szereplő *Ali Baba* és a negyven rabló¹¹⁶ története, illetve *Fazekas Mihály Lúdas Matyi* című „négy levonásos, eredeti magyar regéje”¹¹⁷.

Az *Ali baba és a negyven rabló* mese úgy kezdődik, hogy egy *Ali Baba* nevű szegényember, miközben gondolataiba merülve fát gyűjt a városon kívül, észrevesz egy rablóbandát, akik egy titkos barlangba viszik a zsákmányt. *Ali Baba* figyelme a rablókat, megtudja a barlang ajtaját nyitó jelszót („Szezám, tárulj fel!”). Amikor a rablók távoznak, a jelszóval kinyitja az ajtót, bejut a banditák barlangjába, és ott annyi aranyat szed össze, amennyit haza bír vinni.

Otthon *Ali Baba* megméri a pénzt a bátyja vékájával, aki a vékába ragadt aranypénzből rájön öccse hirtelen meggazdagodására, és követeli, hogy fedje fel a hirtelen szerzett vagyon titkát. *Ali Baba* először nem hajlandó elmondani, hogy honnan származik a pénz, de bátyja feljelentéssel fenyegeti. Végül beadja a derekát, elárulja a kincs helyét, és a barlangba bejutás módját, de figyelmezteti a testvérét a veszélyekre is. A báty azonban kapzsi, ezért nem hallgat az öccsére, elmegy a barlangba aranyat szerezni, ám a rablók tetten

¹¹⁵ Forrás: <https://16.kerulet.ittlakunk.hu/bunesetek/150206/100-eve-halt-meg-cinkotai-sorozat-gyilkos> (2021.05.02.).

¹¹⁶ BENEDEK Elek: *Ali Baba és a negyven rabló. Az Ezeregy éjszaka legszebb meséi*. Budapest, Dante Könyvkiadó, 1930, 5–15. oldal.

¹¹⁷ Forrás: <https://mek.oszk.hu/00600/00648/00648.htm> (2022.02.22.).

érik, és megölik (felnégyelik). *Ali Baba* felfedezi testvére meggyilkolását. Elhíreszteli, hogy bátyja nagyon beteg és haldoklik. Ezt követően becsap egy vargát, akivel összevarratja a holttestet, és megtartják a gyászszertartást.

Ali Baba folyamatosan rájár a rablott kincsre, és egyre gazdagabb. A rablók azonban rájönnek a kiletére, és meg akarják ölni, de szolgálólánya menti: többször túljár az eszükön, majd amikor lehetősége adódik rá, végez harmincnyolc rablóval (forró olajat önt rájuk), később pedig a rablóvezért is leszúrja. *Ali Baba* a szolgálólányt hálából felszabadítja, és a fiához adja feleségül.¹¹⁸

A báty meggyilkolása

Forrás: <https://hu.wikipedia.org/>

A mese rövid ismertetőjéből kitűnik, hogy több bűncselekmény is megvalósult (és nem csak a rablók oldaláról). *Ali Baba* ugyanis – bármennyire furcsának tűnik – lopást követett el, amikor a barlangból az ugyancsak bűncselekményekből (lopásból, rablásból) származó kincseket elvitte, vagyis jogtalanul eltulajdonította.¹¹⁹ Mivel többször megdézsmálta a haramiák felhalmozott vagyonát, cselekménye – a mai büntetőjogi szabályokat alapul véve – dolog elleni erőszakkal (illetve hamis vagy lopott kulcs használatával),¹²⁰ jelentős értékre,¹²¹ folytatólagosan¹²² elkövetett lopás büntettének [Btk. 370. § (5) bekezdés *b*) pontja] a megállapítására alkalmas.

Ali Baba bátyja – öccséhez hasonlóan – dolog elleni erőszakkal, jelentős értékre elkövetett lopás büntettének a kísérletét valósította meg, míg a báty sérelmére a rablók, pontosabban az a rabló, aki a lándzsával leszúrta, az emberölés büntettét követte el [Btk. 160. § (1) bekezdése]. Ez esetben a különös kegyetlenséggel történő elkövetés [Btk. 160. § (2) bekezdés *d*) pontja] nem állapítható meg, mivel testét már a halála után darabolták fel.

Mardzsána, a szolgálólány cselekménye alkalmas lehet a különös kegyetlenséggel, több ember sérelmére elkövetett emberölés megállapítására – a tömlőbe zárt élő emberek forró olajjal leöntése mindenféleképpen annak minősül [Btk. 160. § (2) bekezdés *d*) és *f*) pontja], itt azonban a jogos védelmi helyzetet [15. § *e*) pontja; 21–22. §] vizsgálni kell.

¹¹⁸ PRILESZKY Csilla: *Az Ezeregyéjszaka meséi. Az eredeti arab szöveg első teljes magyar fordítása II. kötet*. Budapest, Atlantisz Könyvkiadó, 1999, 423–465. oldal.

¹¹⁹ A szerkesztő megjegyzése: napjainkban a lopás a vagyoni viszonyok rendjén belül a tulajdonjogot, még közelebről a birtokláshoz való jogot sérti (ez a bűncselekmény jogi tárgya), ezért a *tolvajtól is lehet lopni*. A lopás elkövetési tárgya az idegen (azaz nincs az elkövető tulajdonában és/vagy birtokában), ingó, meghatározott értékkel bíró dolog. KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Budapest, Complex Kiadó, 2013, 767. oldal.

¹²⁰ A szerkesztő megjegyzése: Btk. 370. § (2) bekezdés *b*) pont *bc*) vagy *bg*) alpontja (dolog elleni erőszakkal, illetve hamis vagy lopott kulcs használatával történő elkövetés). A barlangba történő behatolás módszere/eszköze attól függ, hogy a kifürkészett jelszó felhasználása lopott kulccsal vagy dolog elleni erőszakkal történő bemenetelnek minősül-e? Feltehetjük úgyis a kérdést, hogy *minek minősül a jelszó: zárnak vagy kulcsnak?* A kérdést nyitva hagyom, tessék rajta töprengeni!

¹²¹ A jelentős érték megállapítása becsléssel történt [Btk. 459. § (6) bekezdése].

¹²² A folytatólagos elkövetés a Btk. 6. § (2) bekezdése szabályozza.

A történet végén *Ali Baba* és fia, az immáron halott rablók barlangjából hordják el a kincseket, tehát a fiú társtettese a lopásnak, de: a rablók halála miatt a károsultak személye, ezzel együtt a rendbeliség változik.

Fazekas Mihály Lúdas Matyi című elbeszélő költeményének a főhőse, szintén a „*bűnbe esett irodalmi hősök*”¹²³ közé sorolható. A történetben egy *Matyi* nevű legény elmegy a döbrögi vásárba, hogy édesanyja húsz lúdját eladja. Amikor a városba érkezik, találkozik Döbrögi urasággal, aki nem akarja megfizetni a ludak árát, hanem a szárnyasokat hajdúival¹²⁴ erőszakkal elveteti *Matyitól*, ráadásul a tiltakozó legényt ötven botütéssel „*jutalmazza*” (egyes feldolgozásokban huszonöt botütés szerepel). A vérig sértett és megalázott *Matyi* megfogadja: „*Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza!*”¹²⁵ – és csakugyan így lesz.

Lúdas Matyi és Döbrögi

Forrás: <https://divany.hu/kultbait/2020/04/07/ludas-matyij/>

Lúdas Matyi először magát ácsnak (más feldolgozásokban olasz építésznek) kiadva férkőzik az uraság közelébe, másodszer felcser álruhát ölt, harmadszor pedig a vásárban vesz rá egy sihedert¹²⁶ arra, hogy játssza el *Lúdas Matyit*, és amíg az alteregóját üldözik, addig megadja a maradék „*tartozását*” Döbröginek.

Valamit meg kell azonban említeni: *Lúdas Matyi* mindhárom alkalommal visszavette a ludak árát, amely *Faze-*

kas Mihály művében egy pár lúderért 3 máriás¹²⁷ volt (más változatban 2 máriásba került egy pár). A történetből kiderül, hogy *Matyi* első alkalommal önbíráskodást [Btk. 368. § (1) bekezdése] valósít meg, mivel a vele szemben elkövetett jogsértést nem a bíróság által, hanem saját módszereivel torolja meg (a jogos vagyoni igénynek erőszakkal szerez érvényt). A másik két eset pedig zsarolás [Btk. 367. § (1) bekezdése], vagy az eset összes körülményeinek függvényében rablás [Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja] megállapítására alkalmas: itt ugyanis már nem a jogos (vagy jogosnak vélt) vagyoni igény érvényesítése, hanem a jogtalan haszonszerzés, avagy a jogtalan eltulajdonítás motiválta, evégett alkalmazott kényszerítést, illetve erőszakot.

Szabó Ferenc, Bács-Kiskun megye egykori főügyésze szerint, *Lúdas Matyi* esetében érdekes jogi helyzettel találkozunk. *Döbrögi* ugyanis nem saját kezűleg vette el *Matyi* libáit, hanem úgynevezett közvetített tettesek útján. A hajdúknak joguk lett volna a bűncselekmény elkövetésére kiadott parancsot

¹²³ Lásd Kiss Anna: *Bűnbe esett irodalmi hősök. Jog és irodalom*. Budapest, Publicitas Art Media Kft., 2008.

¹²⁴ *Hajdúk*: a 18. századtól Magyarországon az uradalmak, városok és vármegyék alkalmazottai (bírói szolgák, futárok, fegyveres rendfenntartók). MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes lexikon*. Budapest, Magyar Könyvklub, 1994, 253. oldal.

¹²⁵ Forrás: <http://mek.oszk.hu/00600/00648/00648.htm> (2021.11.09.).

¹²⁶ *Siheder*: kamasz fiú, ifjú. Forrás: <https://idegen-szavak.hu/siheder> (2021.11.09.).

¹²⁷ *Máriás*: neve onnan ered, hogy eredetileg a gyermek Jézust tartó Szűzanya szerepelt az érméken. A magyar pénzverésben Szűz Mária valószínűleg Szent István király (uralkodott: 1000–1038) bizánci mintára vert aranypénzen tűnt fel elsőnek. A máriást verték aranyból, ezüstből és rézből, a rézből vert máriás váltópénz gyanánt szolgált. Forrás: <https://www.rakocziaranyforint.hu/hu/sacra-mo-neta/marias-penzek> (2022.02.23.).

megtagadni, de mert nem tették, így ők a tettesei a rablásnak, amiért öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés jár, ha azt hivatalos személy, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során követi el [Btk. 365. § (3) bekezdés f) pontja]. *Döbrögi* viszont a rablás felbujtójaként állna a bíróság előtt [Btk. 14. § (1) bekezdése].

Visszatérve *Matyira*: *Döbrögi* háromszori elfenekelése, tekintettel arra, hogy a sértett alkalmanként több hetes testi ápolásra szorult, súlyos testi sértésnek minősül, amely három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Mivel azonban ezt bosszúból tette, esetében az aljas indok is bizonyítható, így már egy évtől öt évig terjed a büntetés. Ráadásul *Matyi* különös kegyetlenséggel követte el rémtetteit: indokolatlanul sokszor csapott le a bottal, és áldozatát pszichés terror alatt tartotta – újabb verésekkel fenyegette *Döbrögit* [Btk. 164. § (6) bekezdés a) és e) pontja]. A fához kötés pedig a személyi szabadság megsértésének a megállapítására alkalmas [Btk. 194. § (1) bekezdése]. Amikor az első alkalommal olasz építészként kivágatja *Döbrögi* erdőjét, elköveti a környezetkárosítás büntettnéne minősített esetét, amiért két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés szabható ki [Btk. 241. § (1) bekezdés c) pontja]. A második verés előtt az orvosi gyakorlatra jogosultság színlelésével, a gyógykezelés elkezdésével megvalósítja a kuruzslás minősített esetét, ezért három évig terjedő szabadságvesztésre számíthat [Btk. 187. § (2) bekezdése].¹²⁸

Erre mondják pestiesen: „nem semmi bűnlajstrom”.

Összegzés

A sorozat- és egyéb bűncselekmények nem csak kriminalisztikai, hanem irodalmi szempontból is vizsgálhatók. Sőt, szükséges ez utóbbiak szerinti elemzésük, mivel a bűnügyi témájú irodalmi művekből egyrészt az elkövetők gondolkodásmódja megismerhető, másrészt egy-egy történet hasznos példákkal szolgálhat a bűnügyi tudományokkal foglalkozók számára. E művek egy része ugyanis nem csupán a sorozatalkövetés mozzanatait írja le, hanem ismerteti magát a nyomozási cselekményeket is (például a *Bűn és bűnhődésben Niko-gyim Fomics* rendőrfelügyelő nyomozása).

A bűnügyi témájú irodalmi műveknek az oktatás és a gyakorlati nyomozás szempontjából hasznos tulajdonságait viszonylag sokan felismerték. Ennek ékes bizonyítékai a már említett egyetemi perjátszókörök, és a „*Nyitott Bíróságok*” program keretében megrendezett perszimulációk.

Mindezeken kívül, az évek során számos olyan kiadvány jelent meg, amely irodalmi szempontból, vagy az irodalmi műveket felhasználva közelíti meg a büntetőjogi témákat, mint például *Kiss Anna* már hivatkozott könyve,¹²⁹ amelyben a szerző irodalmi alkotáson keresztül jogi kérdéseket és témákat elemez. A könyvből megismerhetjük *Édes Anna* valódi és fiktív perét, a beszámítási képesség oldaláról elemezhetjük az *Ágnes asszonyra* mért „ítélet” jogszerűségét, és feltehetjük magunknak a kérdést, miszerint *Shakespeare* „gyűlöletbeszéde” – mai szemmel nézve – kimeríti-e a közösség elleni uszítás (Btk. 332. §) tényállását? „*Kinek jutna eszébe Toldi Miklós malomkövet hajító*

¹²⁸ Forrás: <https://www.baon.hu/bacs-kiskun/kultura-bacs-kiskun/kornyezetkarositasert-elitelnek-ludas-matyit-206820/> (2022.02.23.).

¹²⁹ Kiss i. m.

erejéről a jogos védelem, Ágnes asszonyról a kóros elmeállapot? Németh László hősről a családon belüli erőszak? Kiss Annának eszébe jutott, és megírta ezt a könyvet. Jól tette. Ez a munka kifogástalan büntetőjogi tanulmány, szerzője avatott büntetőjogász. Ugyanakkor rosszul teszik a nem jogászok, ha elmulasztják elolvasni, mert tehetségről árulkodó irodalmi alkotást kaphatnak kézbe.”¹³⁰

A jog és irodalom téma kapcsán mindenképpen említést érdemelnek Tóth Mihály rendhagyó bűnügyi jogesettárai: *Az Ószövetségtől a Pink Floydig*,¹³¹ valamint *A mitológiától a Beatlesig*.¹³² A két jogesettár valóban nem szokványos módon közelíti meg a jogértelmezést, hiszen a Grimm mesék cselekményétől a klasszikus irodalmi művekig (például Odüsszeia, Twist Olivér, Anyegin stb.) számos történetet vesz górcső alá.

A hazai jogi oktatás sajnos jellemző módon a hallgatók kreativitását háttérbe szorítja, és a száraz joganyag magolására helyezi a hangsúlyt, ezért a *Bűnbe esett irodalmi hősök* fakultáció és Tóth Mihály rendhagyó jogesettárai üde színfoltot hoztak az egyetemek fantáziátlan rendszerébe: amellet, hogy fontos művek (újra)olvasására készítették a hallgatókat, gyakorlati szempontú megközelítést is adtak az ismertetett jogintézményeknek. Az egyszerre hasznos és szórakoztató könyvek azoknak ajánlható, akik kíváncsiak a jog és az irodalom találkozására, illetve szeretnének bepillantást nyerni a jogi oktatásnak egy igen érdekes fejezetébe.¹³³

Akinek nincs semmilyen jogi vénája, az is élvezettel olvassa ezeket a tanulmányokat, s örül a friss szemléletmódnak, mai megközelítésnek. Hiszen ki ne lelné örömét abban, ha azt olvassa, hogy *Toldi Miklóst* ma minden bizonnyal felmentették volna a „malomkő-hajigálási perében”. Igaz, ugyanígy felmentenék az „*artemiszi tisztaságú*” Kárász Nellit,¹³⁴ aki, – mint tudjuk – párnával fojtotta meg férjét, a vele erőszakoskodó *Takaró Sándort*. Ellenben Csáth Gézát, a morfinista író ma elítélnék, s lehet, hogy ezzel megmentenék a korai haláltól.¹³⁵

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

ADJORLOLO, Samuel – CHAN, Heng Choon Oliver: *The Controvers of Defining Serial Murder: Revisited. Agression and Violent Behavior* 19. Elsevier Ltd. 2014
ASIMOV, Isaac: *Alapítvány-trilógia*. Budapest, Gabo Könyvkiadó, 2003
Bányavidéki új szó – Máramaros megyei hetilap, 26. (LVI.) évfolyam, 143. szám
BARTA Endre: *A sorozatbetörések felderítésének, bizonyításának elmélete és gyakorlata*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2001

¹³⁰ KISS i. m. fűlszöveg: FINSZTER Géza könyvajánlója.

¹³¹ TÓTH Mihály: *Az Ószövetségtől a Pink Floydig. Rendhagyó bűnügyi jogesettár – megoldásokkal*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005.

¹³² TÓTH Mihály: *A Mitológiától a Beatlesig. Rendhagyó bűnügyi jogesettár – megoldásokkal*. Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2009.

¹³³ KISS i. m. fűlszöveg: JOBBÁGY Dániel könyvajánlója.

¹³⁴ *Kárász Nelli* NÉMETH László Iszony című regényének hősnője (Szeged, Lazi Könyvkiadó Kft., 2015).

¹³⁵ KISS i. m. fűlszöveg: GÁSPÁR Ferenc könyvajánlója.

- BENEDEK Elek: *Ali Baba és a negyven rabló. Az Ezeregy éjszaka legszebb meséi.* Budapest, Dante Könyvkiadó, 1930
- BLOCH, Robert: *Pszicho.* Budapest, Partvonal Könyvkiadó, 2011
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- DAPHNE, du Maurier: *A Manderley-ház asszonya.* Budapest, Gabo Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., 2020
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan. Harmadik, átdolgozott kiadás.* Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2020
- DOSZTOJEVSZKIJ, Fjodor Mihajlovics: *Bűn és bűnhődés.* Világirodalom remekei sorozat. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1964
- DULAI Péter: *A médiaerőszak és az erőszakos bűncselekmények összefüggései kriminálpszichológiai szemszögből – Két következmény, két sorozatgyilkosság* – Szakdolgozat. Budapest, Nemzeti Közszerződési Egyetem, Rendészettudományi Kar, 2020
- GRIMM, Wilhelm – GRIMM, Jakob: *Gyermek és családi mesék.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1989
- HARPER, Lee: *Ne bántsátok a feketerigót.* Budapest, Geopen Könyvkiadó Kft., 2012
- KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz,* Budapest, Complex Kiadó, 2013
- KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez.* Budapest, Complex Kiadó, 2013
- KISS Anna: *Bűnbe esett irodalmi hősök. Jog és irodalom.* Budapest, Publicitas Art Media Kft., 2008
- KOVÁCS Gyula: A sorozatalkövetés nyomozása. *Glossa Iuridica* 2020/3–4. szám
- LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika (I. kötet).* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola – Rejtjel Kiadó, 2004
- MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes lexikon.* Budapest, Magyar Könyvklub, 1994
- NAGY Zsanett: *Sorozatgyilkosok: egy fogalmi meghatározás problémái.* Doktori Műhelytanulmányok. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2015
- NÉMETH László: *Iszony.* Szeged, Lazi Könyvkiadó Kft., 2015
- POLGÁR András: *A kéjgyilkos. Dokumentumregény – Egy kéjgyilkosság anatómiája.* Szekszárd, Babits Kiadó, 1989
- PRILESZKY Csilla: *Az Ezeregyéjszaka meséi. Az eredeti arab szöveg első teljes magyar fordítása II. kötet.* Budapest, Atlantisz Könyvkiadó, 1999
- TÉGLÁS Tivadar: A százéves Szegény gazdagok néhány kérdéséhez. *Irodalomtörténeti Közlemények* 1960/2. szám, 235–240. oldal
- TÓTH Mihály: *A Mitológiától a Beatlesig. Rendhagyó bűnügyi jogesettár – megoldásokkal.* Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2009
- TÓTH Mihály: *Az Ószövetségtől a Pink Floydig. Rendhagyó bűnügyi jogesettár – megoldásokkal.* Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005

Internetes hivatkozások

<http://delerdely.eloerdely.ro/telepulesek/szacsal> (2022.02.11.)
<http://fictionkult.hu/cikk/fantasztikus-legendak-kekszakall-958>
(2021.11.07.)

http://karinthy.legtux.org/r_nt_badooghordo.htm (2022.02.20)
<http://mek.oszk.hu/00600/00648/00648.htm> (2021.11.09.)
<https://16.kerulet.ittlakunk.hu/bunesetek/150206/100-eve-halt-meg-cinko-tai-sorozatgyilkos> (2021.05.21.)
<https://antikvarium-konyv.com/jokai-mor/> (2022.02.11.)
<https://archiv.katolikus.hu/szentek/0530.html> (2022.02.12.)
<https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (2022.02.22.)
<https://artsandculture.google.com/entity/m0q08w?hl=hu> (2022.02.04.)
<https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/nyitott-birosag-program-fovarosban> (2021.10.18)
<https://birosag.hu/nyitott-birosag> (2022.02.02.)
https://birtokelet.blog.hu/2020/01/28/ki_volt_az_igazi_fatia_negra (2021.11.04.)
https://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Prelati (2022.02.12.)
https://en.wikipedia.org/wiki/Viktor_Karamarkov (2021.10.22.)
<https://feherkereszt.hu/alapitvany/> (2022.02.20.)
<https://fidelio.hu/konyv/konyvek-amelyek-buntenyeket-inspiraltak-es-egy-ami-megoldott-egy-547.html> (2021.10.24.)
<https://gyoritorvenyszek.birosag.hu/sajtokozlemenye/20180323/ludas-matyijismet-vadlottak-padjan> (2021.10.18.)
<https://hu.euronews.com/2017/04/06/szakertoi-velemenye-a-szarin-a-klorgaznal-is-kegyetlenebb> (2022.02.04.)
[https://hu.wikipe-dia.org/wiki/%C3%96szv%C3%A9r_\(reg%C3%A9ny%C5%91s\)](https://hu.wikipe-dia.org/wiki/%C3%96szv%C3%A9r_(reg%C3%A9ny%C5%91s)) (2022.02.04.)
<https://idegen-szavak.hu/siheder> (2021.11.09.)
https://index.hu/tudomany/tortenelem/anagy-haboru/2015/02/06/100_eve_halt_meg_a_hirhadt_cinkotai_sorozatgyilkos/?token=e8ff60d81c677bbf9a17c37812bbcb79 (2021.05.02.)
<https://keptelenseg.hu/viccek/hires-sorozatgyilkosok-1-77549> (2022.02.20.)
https://kepzeletvagyalosag.blog.hu/2016/06/02/kekszakall_tortenelete_avagy_ki_volt_gilles_de_rais (2022.02.12.)
https://korkep.sk/cikkek/friss-hirek/2018/07/07/megoltek-oket-hogy-negyilkolhassanak-tovabb?fbclid=IwAR1cd-7CqPnmizHhSRJ-kMWFFsKIFHMYbYIykJNmsnF_ExGRZaE7PIIC47DY (2021.10.24.)
<https://m.mult-kor.hu/szinte-egesz-eletuket-egyutt-tltttek-a-grimm-fiverek-20200224> (2022.02.12.)
<https://makfax.com.mk/makedonija/109986/> (2021.10.22.)
<https://mediatortenet.wordpress.com/2014/11/30/az-est-1910-1939/> (2022.02.22.)
<https://mek.oszk.hu/00600/00648/00648.htm> (2022.02.22.)
<https://mek.oszk.hu/00700/00786/html/jokai10.htm> (2022.02.11.)
<https://mek.oszk.hu/00700/00786/html/jokai22.htm> (2022.02.11.)
<https://mek.oszk.hu/01300/01391/html/vilag119.htm> (2022.01.31.)
<https://mikedashhistory.com/2015/12/28/the-breton-bluebeard/> (2022.02.12.)
<https://mult-kor.hu/szacsal-nopcsa-kastely-20170201> (2021.11.04.)

<https://operakalauz.wrm.hu/index.php?handler=own&page=work&id=7>
(2022.02.12.)

<https://pecsi egyetemistakmagazinja.hu/hires-szeftak-es-remtetteik-3-resz/>
(2021.10.24.)

<https://peoplepill.com/people/viktor-karamarkov> (2021.10.22.)

<https://perjatszokor.wordpress.com/> (2022.02.02.)

<https://ujkor.hu/content/a-het-badoghordo-az-elso-magyar-sorozatgyilkos-nyomaban> (2022.02.20.)

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/h-B866/hunyad-CF43/> (2022.02.11.)

<https://www.baon.hu/bacs-kiskun/kultura-bacs-kiskun/kornyezetkarositasert-elitelnek-ludas-matyit-206820/> (2022.02.23.)

<https://www.britannica.com/biography/Charles-Perrault> (2022.02.12.)

<https://www.fbi.gov/> (2022.02.03.)

<https://www.heol.hu/heves/kek-hirek-bulvar-heves/dobrogi-karteritest-fizet-het-697635/> (2021.10.18.)

<https://www.rakoczi aranyforint.hu/hu/sacra-moneta/marias-penzek>
(2022.02.23.)

<https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/5-tundermese-amelynek-nem-tudtad-az-eredetet/> (2022.02.12.)

Dr. Kovács Gyula
***Kriminálmetodikai kiskaté, avagy mire való a
kriminálmetodika?***

1.
Bevezető első rész

A *kriminálmetodikai kiskaté* című tanulmány alapját számos előadásom képezi, amely eredetileg a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) és jogutódja, a Nemzeti Köz-szolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karán (RTK) 2007–2012 kö-zött; 2014 őszétől pedig a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Állam- és Jogtudományi Karán (ÁJK) folyó Bűnügyi szakjogász (BSZJ) szakirányú to-vábbképzésen a tavaszi félévek során hangzott el.¹³⁶ A tantárgy órarend sze-rinti megnevezése: *„A vagyon elleni bűncselekmények bizonyítása és bírósági gyakorlata”*, tehát *lényegét tekintve kriminálmetodika*, vagyis a kriminalisztika különös része, másképpen fogalmazva, az egyes bűncselekmények nyomo-zása. Már is tanultunk valamit (annak, aki esetleg nem tudná): *a kriminálme-todika a kriminalisztika különös részét képezi*. Jelentése (röviden): *az egyes bűncselekmények nyomozásának módszertana*.¹³⁷

A művet többféle indíttatástól vezérelve készítettem el. Az első magától ér-tető: a téma tananyag, amelyet a BSZJ-képzésen oktatok, ezért a köteles tisztelet parancsolja, hogy a kriminálmetodikával kapcsolatos elméleti ismereteimet és gyakorlati tapasztalataimat közlétegyem. A második az elsőből kö-vetkezik: bízom benne, hogy kriminálmetodikai tárgyú okfejtéseim tananyag-ként megállják a helyüket, és hasznára válnak azoknak a munkatársaknak is, akik a nyomozást a gyakorlatban végzik, vagyis a 'terepen' üldözik a bűnt. Nem titkolt célom volt továbbá (legyen ez a *harmadik ok*), a gyakorlati nyo-mozáshoz nélkülözhetetlen kriminálmetodikai alapok, vagyis a rendszer, a fel-építmény változásainak megismertetése. Végül (és ez a *negyedik ok*): *a krimi-nálmetodika rendszere, felépítése* számos új elemet tartalmaz; ezeket minden-képpen szándékomban állt közkinccsé tenni.

A tanulmány elkészítéséhez elsődleges forrásként egyrészt *saját kútfőből merítettem*, amikor 25 év rendvédelmi, bűnügyi és közigazgatási szakterüle-ten, valamint 22 esztendő felsőoktatásban eltöltött időszak elméleti és gyakor-lati tapasztalataira támaszkodtam. (Nem tagadom, sokat foglalkoztatott ez a téma, rengeteget töprengtem egy jó modellen, és talán nem kizárt, hogy kita-láltam valami használható dolgot.) Másrészt *saját kutatásaim eredményei*, il-letve műveim *mellett* – másodlagos forrásként –, *számos egyéb szakkönyvet*,

¹³⁶ A legutóbbi előadást 2021. március 13-án (szombaton) 13:15–16:30 óra között – távoktatás ke-retében – online adtam le.

¹³⁷ Megítélésem szerint, ennél rövidebb meghatározás nem létezik.

főiskolai és egyetemi jegyzetet felhasználtam, ideértve a témához kapcsolódó jogszabályokat, valamint közjogi szervezetszabályozó eszközöket is.

Munkám nyolc részből áll: bevezetéssel kezdődik, és mellékletekkel, illetve forrás- és irodalomjegyzékkel zárul. A bevezető első részt követő szabálytalan előhangok stílusát tekintve, valamennyire kilóg a sorból (ezért szabálytalan). Ez a lazább hangvételű második rész, amely a már hivatkozott előadások szerkesztett változata (és amelyben megpróbáltam visszaadni az élőbeszédet), három fejezetet tartalmaz: 1. a nyugalom megzavarására alkalmas gondolatmocarogató alapvetéseket; 2. felvetéseket a bizonyítás tárgyáról; 3. néhány gondolatot a bűnügyi nyomozóval szemben támasztott követelményekről (azt is mondhatnánk, hogy a második rész egyfajta pót bevezetés).

A harmadik rész, amely a kriminalisztika felosztása címet viseli, az általános részhez tartozó krimináltechnikával és krimináltaktikával, valamint a különös részszel, vagyis a kriminálmetodikával foglalkozik.

A negyedik rész képezi a tanulmány gerincét: az első fejezet a kriminálmetodika hagyományos és továbbgondolt; a második fejezet napjaink kriminálmetodikájának a tételeit ismerteti.

Az ötödik rész másfajta nézőpontból vizsgálja a kriminálmetodika belső rendszerét (statikus és dinamikus rész; főcsoportok és az azokhoz kapcsolódó tételek); az összegző hatodik rész pedig a mű főbb megállapításait summázza. A mellékletekben (hetedik rész) nyolc táblázat, a következő sorrendben egészíti ki a tanulmány ismeretanyagát:

1. A kriminalisztika felosztása
2. A lopás csoportosítása
3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái
4. Az ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás
5. A kriminálmetodika felépítése I.
6. A kriminálmetodika felépítése II.
7. A kriminálmetodika statikus és dinamikus része
8. A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A nyolcadik rész a műben felhasznált irodalmat és az internetes hivatkozásokat tartalmazza. Megjegyzendő, hogy a szakirodalmi, az internetes és a jogszabályi hivatkozások a lábjegyzetekben is olvashatók (a jogszabályi hivatkozások a törzsszövegben szintén előfordulnak).

2.

A második rész, amely szabálytalan előhangokat és néhány gondolatmocarogató alapvetést tartalmaz

A bevezető első részben utaltam a tantárgy BSZJ-képzés órarendje szerinti – helytelen – megnevezésére. *A tantárgy nem órarend szerinti elnevezése: „A vagyon elleni bűncselekmények nyomozása (felderítése és vizsgálata), illetve bírósági gyakorlata”.* E meghatározás ugyancsak saját kútfőből ered, ugyanis a bizonyítás (Be.¹³⁸ 163–213. §), amely inkább büntetőeljárás-jogi fogalom, nem csereszabatos a nyomozással (Be. 348–424. §), különösen annak

¹³⁸ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.).

ismeretlen tetteses (felderítési) szakaszával;¹³⁹ az előkészítő eljárással (Be. 339–347. §) pedig köszönőviszonyban sincs. Márpedig, *ha bűnügyi szakjogász- vagy bármilyen bűnügyi témájú képzés keretében kriminálmethodikáról esik szó, akkor inkább nyomozásról, semmint bizonyításról kell beszélnünk. Ezt nyomatékosítja például a BSZJ-képzés Tanulmányi Tájékoztatójának 6. pontja*, amely az elsajátítandó kompetenciákat, megszerezhető tudáselemeket, ismereteket, személyes adottságokat és készségeket részletezi.¹⁴⁰

A nyomozáshoz szorosan kapcsolódó előkészítő eljárás végképp idegen a bizonyítástól. Az előkészítő eljárás egyfajta 'előnyomozás',¹⁴¹ amelynek alanya a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező ügyészség vagy nyomozó hatóság [Be. 339. § (2) bekezdése], célja pedig – a maga sajátos eszközeivel és módszereivel – annak megállapítása, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e [Be. 340. § (1) bekezdése]. Az előkészítő eljárás nem csupán azért köthető a nyomozáshoz, mert az ügyészség és a nyomozó hatóság végzi: *az előkészítő eljárást optimális esetben a nyomozás elrendelése fejezi be* [Be. 339. (4) bekezdés b) pontja].¹⁴²

Megjegyzendő továbbá, hogy a bevezetésben hivatkozott előadások első blokkja (vagy modulja) pontosan azért foglalkozott a kriminálmethodika rendszerével, felépítésével vagy elemeivel (és persze, mint ahogy az lenni szokott, még sok minden mással), mert *kriminálmethodikai alapok ismerete nélkül bájosan lehet eredményesen nyomozni* (ne feledjük: a kriminálmethodika alapvetően az egyes bűncselekmények nyomozásáról szól).

A rend kedvéért szeretném jelezni azt is, miszerint *a kriminálmethodikai alapokhoz* (vagyis az első modulhoz) – a rendszer vagy felépítés mellett – *szorosan hozzátartoznak*

- *a kriminalisztikai alapkérdések*¹⁴³ (második modul),
- *a felderítés és a vizsgálat*¹⁴⁴ (harmadik modul),
- *az 'ügytől a személyig' és a 'személytől az ügyig' modell*¹⁴⁵ (negyedik modul), valamint
- *a sorozat-bűncselekmények nyomozása*¹⁴⁶ (ötödik modul).

¹³⁹ A Be. 348. § (2) bekezdése alapján, a nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll. Lásd még a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 133–136. § (a felderítés) és 150–155. § (a vizsgálat) rendelkezéseit.

¹⁴⁰ A Tanulmányi Tájékoztató elektronikus elérhetősége: <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szak-jogasz-ll-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.22.).

¹⁴¹ Az előnyomozásnak létezik egy másik olvasata is: „Az ún. *belső felderítés, quasi előnyomozás (internal investigation) szervezeti értelemben egy olyan kontrolleljárás, amelynek célja, hogy a szervezetben a múltban lezajló valamely esemény, tipikusan magánjogi, közigazgatási jogi, szabálysértési jogi, valamint büntetőjogi szempontból releváns jogsértésekre fókuszálva kivizsgálásra és értékelésre kerüljön, tehát egy szervezeti válaszreakció visszaélés elkövetése gyanújának felmerülése esetén*”. MOLNÁR Erzsébet: A vállalkozáson belüli előnyomozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. *Jogtudományi Közöny* 2016/9, 459. oldal.

¹⁴² Az előkészítő eljárással összefüggő rendelkezések áttörik a főszabályt, amely szerint a büntetőeljárás nyomozással kezdődik [Be. 348. § (1) bekezdése; 339. § (1) bekezdése; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 94–103. § (Harmadik rész – Az előkészítő eljárás)].

¹⁴³ Részletesebben lásd Kovács Gyula: *Kriminalisztikai alapkérdések. Glossa Iuridica* 2021/1–2, 183–197. oldal.

¹⁴⁴ Részletesebben lásd Dobos János – Kovács Gyula: *Kis nyomozástan (Harmadik, átdolgozott kiadás)*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2020, 67–76. oldal.

¹⁴⁵ Részletesebben uo. 156–163. oldal.

¹⁴⁶ Részletesebben lásd Kovács Gyula: *A sorozat-bűncselekmények nyomozása. Glossa Iuridica* 2020/3–4, 215–238. oldal.

Hangsúlyozom: a felsorolt modulokkal azért muszáj foglalkozni, mert azok legalább alapszintű ismerete nélkül nem létezik hatékony bűnüldözés.

2.1. A nyugalom megzavarására alkalmas, gondolatmocarogtató alapvetések

Előjáróban néhány 'eretnek' nézetet szeretnék közkinccsá tenni. Ezek egyfajta gondolatmocarogtató alapvetések, és természetesen a kriminálmotodikához, vagyis az egyes bűncselekmények nyomozásához kapcsolódnak. A felvetés: a gyakorlati nyomozás, illetve annak oktatása szempontjából, *mikor nincs szó kriminálmotodikáról?* (E fejezetet különösen azoknak a büntetőjogász kollégáknak ajánlom, akik szinte soha nem voltak 'terepen', és a katedráról abban a tévhitben 'hintik az ígét', hogy kriminálmotodikát oktatnak.)

Nem beszélhetünk kriminálmotodikáról akkor, amikor a cselekmény büntetőjogi megítélését (tehát a minősítést) követően csupán a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeit¹⁴⁷ az általános törvényi tényállás szükségképpen és nem szükségképpen ismérveivel¹⁴⁸ párhuzamba állítjuk (vagy összepárosítjuk). Másképpen fogalmazva, az adott bűncselekményt elemezzük: meghatározzuk a jogi tárgyat, az elkövetés tárgyát (feltéve, hogy van olyan), az elkövetési magatartást, az eredményt (ez utóbbit természetesen úgynevezett materiális bűncselekmény esetében), az alany és az alanyi oldal elemeit, és így tovább.

Az sem kriminálmotodika, ha a vizsgált bűncselekmény elhatárolási kérdéseit elvi síkon feszegetjük, mert például az úgynevezett megtartásos rablást szokás elhatárolni a lopástól;¹⁴⁹ a klasszikus, leütéses rablást a kifosztástól;¹⁵⁰ a zsarolást az önbíráskodástól vagy a kényszerítéstől;¹⁵¹ a jármű önkényes elvételét pedig a gépjárműlopástól,¹⁵² sőt, a rábízott idegen gépi meghajtású jármű jogtalan használatát a sikkasztástól és a hűtlen kezeléstől.¹⁵³

Ezzel természetesen *nem azt akarom állítani, miszerint a gyakorlati nyomozás során nem adódhatnak elhatárolási kérdések* (nyilvánvalóan adódnak). Mindössze azt szeretném érzékeltetni, hogy *ezeket az elhatárolási kérdéseket nem általánosságban és elméletben, hanem mindig a konkrét történeti tényállással kapcsolatosan, gyakran a helyszínen kell vizsgálni.*

¹⁴⁷ A különös törvényi tényállásokat a törvényalkotó a Büntető Törvénykönyv Különös Részében fogalmazza meg. A különös törvényi tényállás egy adott bűncselekmény törvényi ismérveinek az összessége. Úgy jön létre, hogy a törvényalkotó a történeti tényállásokból absztrakció útján nyert tényállási elemekből létrehozza az adott bűncselekmény (magatartástípus) különös törvényi tényállását. BLÁSKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész (Ötödik, átdolgozott kiadás)*. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2013, 154. oldal.

¹⁴⁸ Az általános törvényi tényállás valamennyi bűncselekmény törvényi tényállásának közös elemeit tartalmazza. A tényállási elemeket formai és tartalmi szempontok szerint csoportosíthatjuk. Uo. 155. oldal.

¹⁴⁹ Btk. 365. § (2) bekezdése (megtartásos rablás); Btk. 370. § (1) bekezdése (lopás).

¹⁵⁰ Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja (útonállásszerű, leütéses rablás); Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontja (kifosztás).

¹⁵¹ Btk. 367. § (1) bekezdése (zsarolás); Btk. 368. § (1) bekezdése (önbíráskodás); Btk. 195. § (kényszerítés).

¹⁵² Btk. 380. § (1) bekezdés első fordulata (jármű önkényes elvétele); Btk. 370. § (1) bekezdése (lopás).

¹⁵³ Btk. 380. § (1) bekezdés második fordulata (jármű önkényes elvétele); Btk. 372. § (1) bekezdése (sikkasztás); Btk. 376. § (1) bekezdése (hűtlen kezelés).

Nézzünk egy példát: a tetten ért elkövető azzal védekezik, hogy az elkövetés tárgyát képező jelentős értékű személygépjárművet csak használni akarta, és még csak eshetőlegesen sem merült fel benne a jogtalan eltulajdonítási szándék. Nos, ez esetben az elhatárolási kérdések – nem elvi síkon, hanem a gyakorlatban – úgy merülhetnek fel, hogy ott a helyszínen, milyen információkból (adatokból, tényekből) következtethetünk az elkövető valódi szándékára? Másképpen fogalmazva: tudjuk-e cáfolni a tettes állítását (védekezését), avagy sem?¹⁵⁴

Ott áll tehát a rendőrfőnök, 'néz ki a fejéből' (bocsánatot kérek), és nem tudja, hihet-e a tetten ért elkövetőnek?

Gondoljuk tovább a példát: esetünkben az intézkedő rendőrök a helyszínen a jármű utas- és csomagterét átvizsgálják,¹⁵⁵ amelynek eredményeképpen a vezetőülés alatt egy pár olyan idegen (nem a járműhöz tartozó) forgalmi rendszámot találnak, amelyről az ellenőrzés során kiderül, hogy lopott. Ez már gyanúok lehet arra vonatkozóan, miszerint az elkövető az 'elkötni' szándékozott személygépjárművet nem csupán használni akarta... Nagyon úgy tűnik, a kérdés megoldódni látszik, és a mérleg serpenyője a gépjárműlopás felé billen.

Módosíthatjuk a történeti tényállást úgy is, hogy a potenciális elkövető a közúti ellenőrzés során egy olyan személygépjárművel közlekedik, amelynek tulajdonjogát és használatának a jogosultságát nem tudja hitelt érdemlően igazolni. Magyarul: más tulajdonában van a személygépjármű, amelynek az intézkedés alá vont személy nem üzemeltetője és használója. A rendelkezésre álló adatok alapján, a személygépjárművet (még) nem körözik. A forgalmi engedély a kesztyűtartóban van, az 'emberünk' pedig azt állítja, miszerint a személygépjárművet a tulajdonostól kölcsönkapta.

Ez esetben a bűncselekmény gyanújának megállapítása érdekében, mi a teendő? A rendőrfőnöknek, milyen intézkedéseket kell foganatosítania?

Javasolom, egyelőre hagyjuk nyitva ezt a kérdést, és haladjunk tovább.

2.2. Felvetések a bizonyítás tárgyáról

Az eddig leírtak vonatkoznak a bizonyítás tárgyának¹⁵⁶ a meghatározására is: nem elegendő az elkövetés tárgyát képező (másképpen fogalmazva a 'nyomozott') bűncselekmény tényállási elemeit ismertetni. „A lopás bizonyítási tárgya egyebek mellett az idegen, ingó, meghatározott értékkel bíró dolog” – hallani a vizsgákon. Nocsak... Komolyan? Nos, akkor halljuk azt is, miszerint a gyakorlatban, milyen bizonyítékokkal támasztjuk alá azt, hogy az a dolog, vagyis az elkövetés és egyben a bizonyítás tárgya

- az elkövetőre nézve idegen (ki a tulajdonosa vagy jogos birtokosa),
- ingó (ezt a legegyszerűbb megállapítani), sőt,
- egyáltalán létezett-e, végül
- milyen értéket képvisel?

¹⁵⁴ A jelentős értékű személygépjármű ellopásának [Btk. 370. § (4) bekezdés a) pontja] büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés; a jármű önkényes elvételének [Btk. 380. § (1) bekezdése] büntetési tétele – minősítő körülmény(ek) hiányában – egytől három évig terjedő szabadságvesztés.

¹⁵⁵ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 30–31. §.

¹⁵⁶ A bizonyítás tárgya (Be. 163–164. §) kriminalisztikai értelmezésben az, amire a bizonyítás irányul, vagyis, amit a nyomozás során bizonyítani kell, azaz a bizonyítandó tények köre.

Nyomatékosan kijelentem: nem 'fejben', az irodában az íróasztalnál ülve, hanem akkor, ott, helyben a 'terepen', a nyomozás során...

Vagy: mit lépünk arra, ha a gyanúsított később, már a vizsgálat során azzal védekezik, hogy a dolgot találta (esetleg mástól kapta), és egyébként is értéktelen, vagy maximum csak néhány ezer forintot ér? Miképpen, milyen forrásból származó bizonyítékokkal cáfoljuk a védekezését? Azt mondjuk neki, „*Ne vacakoljon Kovács úr!*”, vagy talán fejbe verjük a telefonkönyvvel (ismét bocsánatot kérek)? Ugye... Nem mellesleg, ez utóbbi, azon túl, hogy bűncselekményt valósít meg,¹⁵⁷ manapság fogalmilag szinte kizárt, hacsak valamelyik nosztalgikus beállítottságú vizsgáló, nem őrizget az irodájában egy retró telefonkönyvet.

Összegezve: a bizonyítás tárgyának a meghatározásakor meg kell jelölni

- a bizonyítandó tények körét,
- a lehetséges bizonyító tényeket (vagyis a bizonyítékokat) és a történeti tényállás ismeretében
- a potenciális bizonyítékforrásokat.

Röviden: *'mit'* kell bizonyítanom; azt a *'mit'*, *'mivel'* bizonyítom, és azt a *'mivel'*-t *'milyen forrásból'*, vagyis honnan és *'hogyan'* szerzem be. Tehát *'mit'*, *'mivel'*, *'milyen forrásból'* és *'hogyan'*? – ezt tessék megjegyezni! (Bartók szerint, csak tiszta forrásból, de ez egy másik történet, pontosabban zenemű...).¹⁵⁸

Például a *betöréses lopás nyomozásakor nyilvánvalóan a bizonyítás tárgyát képezi, hogy a gyanúsított az elkövetés helyszínén* (legyen az egy lakás) és persze *idején ott járt* (enélkül nehezen tudta volna elkövetni a bűncselekményt): ez tehát a bizonyítandó tények egyike.

Erre vonatkozóan a bizonyítékok (vagyis a bizonyító tények) lehetnek például:

- a szemtanú vallomása,
- eredményes felismerésre bemutatás¹⁵⁹ (a bizonyítási cselekmény végrehajtásakor a szemtanú felismeri, illetve kiválasztja a gyanúsítottat),
- daktiloszkópiai szakvélemény (a helyszíni szemle¹⁶⁰ során rögzített ujjnyomok megegyeznek a gyanúsított ujjlenyomataival – ennek módfelett örülni szoktunk),
- nyomszakértői vélemény [a helyszíni szemle során megmintázott feszítésnyom a gyanúsított lakásán végrehajtott (ház)kutatás¹⁶¹ során lefoglalt feszítővastól származik], és nem mellékesen,
- a gyanúsított beismerő vallomása (nem elvetendő bizonyíték, feltéve, hogy a beismerés igaz és feltáró jellegű).

Akár féltucatnyi olyan bizonyítékot össze lehetne hozni, amely azt támasztja alá, hogy a gyanúsított az elkövetéskor a betöréses lopás helyszínén járt. Megjegyzendő: ez csak egyetlenegy bizonyítandó tény a sok közül.

A *bűncselekmény helyszínén való tartózkodással kapcsolatosan merül fel a kérdés: mit bizonyít, ha a távközlési szolgáltató adatai alapján megállapítják,*

¹⁵⁷ Bántalmazás hivatalos eljárásban (Btk. 301. §); kényszervallatás (Btk. 303. §).

¹⁵⁸ Bartók Béla: *Cantata profana* (1934): <https://aztmondjak.hu/csak-tiszta-forrasbol-bartok-bela-a-kilenc-csodaszarvas/> (2021.06.04.) Bartók Béla előadásában: <https://www.youtube.com/watch?v=jsX918f9A3g> (2021.06.04.).

¹⁵⁹ Be. 210. § (a felismerésre bemutatás); 213. § (közös szabályok); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 74. § (a felismerésre bemutatás).

¹⁶⁰ Be. 207. § (a szemle); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 72. § (a szemle).

¹⁶¹ Be. 302–305. § (a kutatás); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 86. § (a kutatás).

hogyan gyanúsított mobiltelefonjával az elkövetés idején és helyszínének környékén telefonáltak? Nos? Ez pontosan azt bizonyítja, hogy *a gyanúsított nevére bejegyzett mobiltelefonnal valaki az elkövetés idején és helyszínének környékén forgalmazott*. Az a 'valaki', lehetett akár a gyanúsított is. Önmagában ez tehát nem sokat jelent, maximum orientálja, 'írányba állítja' a nyomozó hatóságot. Végül soron, valamit mégiscsak ér...

Gondoljuk tovább ezt a példát is: *vajon mi lehet a bizonyíték arra, hogy a gyanúsított az elkövetés idején nem csupán a bűncselekmény helyszínén járt, hanem – egyszerűen fogalmazva – onnan lopott?* Tehát itt a bizonyítandó tény az, hogy a gyanúsított a helyszínen az idegen, ingó, meghatározott értékkel bíró dolgot (jogtalan eltulajdonítás céljából) elvette. Nézzünk néhány lehetséges bizonyító tényre:

- a gyanúsított szokatlan, legális vagyoni-jövedelmi helyzetével nem indokolható költséges életmódot folytat (ez, akárcsak a mobiltelefon cellainformációi, csupán orientálják a nyomozó hatóságot),
- bármilyen okból előkerül az eltulajdonított dolgok egy része, és az új birtokos azt állítja, hogy azokat a gyanúsítottól vásárolta Kőbányán, a Liget téren, a használtcikk piacon,
- a zálogházi nyilvántartásból kiderül, hogy a gyanúsított a zsákmány egy részét zálogba adta,
- a gyanúsított az inkriminált dolgok egy részét árulja a Vaterán, vagy a törzskönyvjében értékesítésre kínálja fel az alkalmi ivócimboráknak,
- a gyanúsított lakásán tartott (ház)kutatás során megtalálják a zsákmányt vagy annak egy részét, esetleg a számlát vagy adásvételi szerződést a zsákmány értékesítéséről.

*Összegezve: a bizonyítás tárgya*hoz kriminalisztikai, pontosabban kriminálmetodikai szempontból – *a bizonyítandó tények felsorolása mellett – hozzátartozik a tipikus bizonyító tények (vagyis a bizonyítékok) ismertetése, valamint a lehetséges bizonyítékforrások megjelölése. Ez utóbbiak a konkrét bűncselekmény mellett, általában, de nem csupán a helyszínhez, valamint a bűneset összes körülményeihez kötöttek.* A kriminálmetodika oktatásakor azokat a potenciális bizonyítékforrásokat is meg kell tanítani, amelyek az egyes bűncselekmények elkövetésekor – a hosszú évek, évtizedek gyakorlati tapasztalatai alapján – szinte mindig előfordulnak. Ilyenek lehetnek például egy közterületen elkövetett 'leütéses' rablás nyomozásakor a helyszínen és annak környékén lévő térfelügyelő kamerarendszerek és magánbiztonsági kamerák felvételei, kapualjak, szeméttároló edények, bokrok (eldobott tárgyak utáni kutatás), az elkövetés ideje alatt (és utána is) nyitva tartó vendéglátóhelyek, közforgalmú tömegközlekedési eszközök vezetői, a sértett útvonala (adatgyűjtés, tanúkutatás), a szemle során nyomkövető kutya indítása stb.

2.3. Néhány gondolat a bűnügyi nyomozóval szemben támasztott szakmai minimumkompetenciákról

A kétezres évek első dekádjának második felében (a Rendőrtiszti Főiskola Kriminalisztikai Tanszékén oktattam) 'kitalálták', hogy 'kompetenciákban kell gondolkodni'. Ennek szellemében, mint 'megrendelőket', a területi és a központi nyomozó hatóságokat kompetencia-kérdőívekkel bombáztuk. A nem kicsit heterogén válaszokból az is 'átjött', miszerint a vezetőkkel szemben

támasztott lenini hármaskövetelmény (rátermettség, szakmai hozzáértés és politikai elkötelezettség) már a múlté, habár, véleményem szerint, az első két kritériumnak a mai napig szerepet kellene játszania.

A következőkben tekintsük át azokat a legfontosabb tulajdonságokat, amelyekkel a bűnügyi nyomozónak rendelkeznie kell:

a) a büntető törvények, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök alapos ismerete;

b) a kriminalisztikai szakismeretek készségi szinten történő elsajátítása;

c) a történeti tényállás és a helyszín alapján felismerése annak, hogy milyen bűncselekmény valósult meg (megvalósult-e egyáltalán);

d) képes legyen arra, hogy a cselekmény tudomásra jutását, és a relatíve pontos minősítést követően a szükséges (és lehetséges) elsődleges intézkedéseket, valamint a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket meghatározza, elvégezze, valamint a további nyomozást megtervezze, megszervezze (ha kell, végrehajtsa), és a végrehajtást ellenőrizze;

e) rendelkezzen speciális, személyes fizikai, illetve pszichikai adottságokkal, tudjon és merjen dönteni, legyen erkölcsi tartása (ez utóbbi nem azonos a bátorság, a kockázatvállalás és a 'határok feszegetése' hiányával);

f) azonosuljon a szervezeti célkitűzésekkel, de ne legyen mindenáron (vagy a végletekig) szervilis (tudni kell ellent- és nemet mondani).

Előre jelzem, hogy az f) pontban foglalt követelményt még néhány mondatban sem fejtem ki: azt részben megvilágítja az e) ponthoz fűzött magyarázat.

Vizsgáljuk meg a kompetenciákat részletesebben.

Ad a)

A büntető törvények (a Btk.¹⁶² és a Be.), valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök beható ismerete alapvető követelmény: ha ez nincs, akkor felesleges bármiről is tovább beszélgetni, mindenki mehet haza (az életben is).

Ad b)

A büntetőjogi ismeretek mellett, készségi szinten el kell sajátítani a kriminalisztikai (legfőképpen a krimináltechnikai, krimináltaktikai és kriminálmethodikai) ismereteket. Csak és kizárólag a büntető anyagi, illetve alaki jogszabályok ismeretében nem lehet eredményesen nyomozni. Az egy dolog, hogy a kriminalisztika a büntetőeljárás-jogra van 'felfűzve', de egyben rendesen túlmutat azon.

Aki ebben kételkedik, az olvassa el,

- mit ír a (helyszíni) szemléről a már többször hivatkozott büntetőeljárás törvény,¹⁶³ valamint a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet,¹⁶⁴
- milyen ajánlásokat tartalmaz a krimináltaktika helyszíni szemlével foglalkozó része,¹⁶⁵ továbbá
- milyen specialitásokat, ha úgy tetszik többleteljárás cselekményeket fogalmaz meg a kriminálmethodika pl. az emberölés,¹⁶⁶ illetve egy erőszakos

¹⁶² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.).

¹⁶³ Be. 207. § (a szemle).

¹⁶⁴ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 68–71. § (általános szabályok); 72. § (a szemle).

¹⁶⁵ Például Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1.* Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004, 239–276. oldal.

¹⁶⁶ Kovács Lajos – Bóli László – Girhiny Kornél: *Emberölések nyomozása.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 49–96. oldal.

szexuális,¹⁶⁷ avagy egy erőszakos vagyon elleni¹⁶⁸ bűncselekmény helyszíni szemléjének végrehajtásakor.

A különbség oldalakban is mérhető: a büntetőeljárás törvényben a szemle 16 sor (nagyjából egyharmad közlőnyoldal); Barta Endrénél¹⁶⁹ 23 oldal terjedelmű; Kovács Lajosék¹⁷⁰ pedig 48 oldalt írtak az emberölés helyszíni szemléjéről. Némi túlzással, ennyivel több a kriminálmetodika a büntető alaki jognál.

Hangsúlyozom: a krimiálmotodika – az adott bűncselekmény nyomozásának speciális ajánlásai mellett – magában foglalja a büntető anyagi és eljárásjogi, valamint a krimináltechnikai, a krimináltaktikai, illetve szakkriminológiai ismereteket. A kriminalista több a büntető anyagi és/vagy eljárásjogsznál: benne kumulálódik minden büntetőjogi és kriminalisztikai tudnivaló, hogy a személyes kvalitásokról már ne is beszéljek (és ezt itt nem is teszem meg). Sőt, dr. Dobos János¹⁷¹ a kriminalista meghatározásánál még ennél is tovább megy. Szerinte, „a kriminalista a kriminalisztika tudományának olyan gyakorlati és felelős alkalmazója, aki eközben az alkalmazott tudományt is fejleszti, gyarapítja. Alkalmazó és művelő egy személyben”¹⁷².

Ad c)

A történeti tényállás és a helyszín megtekintése alapján, fel kell ismerni, milyen bűncselekmény valósult meg, sőt, megvalósult-e egyáltalán? Ez pedig nem más, mint a cselekmény helyes büntetőjogi megítélése (a minősítés), amely már a tudásra jutást követően nagyon fontos: a téves büntetőjogi megítélés ugyanis már a kezdet kezdetén tévútra vezetheti (és tévútra is vezet) a nyomozást, ami értelemszerűen kihat(hat) annak végkifejletére. Itt kell megjegyezni, hogy a kiinduló alaphelyzetben sokszor csak a helyszíni információkból következtethetünk a történeti tényállásra, tehát a relatíve pontos minősítés (vagyis a cselekmény büntetőjogi megítélése) tekintetében nem vagyunk mindig könnyű helyzetben.

Nem mindegy tehát, hogy 'miben', vagyis milyen bűncselekmény gyanúja miatt kezdünk el nyomozni, hiszen az eltérő bűncselekményeknek különbözőek a tényállási elemei, vagyis más és más a bizonyítás tárgya stb. Arról nem beszélve, hogy vannak úgynevezett 'helyszínes', vagyis *helyszíni szemleköteles bűncselekmények*, és olyan deliktumok, amelyek tudásra jutásakor 'hivatalból', tehát kötelezően *el kell rendelni a forrányomos felderítést*.

Tipikusan *helyszíni szemleköteles bűncselekmény* például az emberölés (Btk. 160. §); minden más olyan bűncselekmény, amely halált okoz; a szexuális kényszerítés (Btk. 196. §) és a szexuális erőszak (Btk. 197. §); a terrorcselekmény (Btk. 314. §); a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §); a rablás (365. §); a kifosztás (366. §); a betöréses lopás (kriminalisztikai kategória); a

¹⁶⁷ KOVÁCS Gyula: *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2011, 63–64, 117–121, 171–172. oldal.

¹⁶⁸ LÓCZI Zsolt: *A rablás és a kifosztás nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2010, 54–67. oldal.

¹⁶⁹ BARTA Endre: *Az emberölés nyomozása*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003, 22–45. oldal.

¹⁷⁰ KOVÁCS – BÓI – GIRHINY i. m. 49–96. oldal.

¹⁷¹ Dr. Dobos János (1935–2003) r. ezredes (ORFK Bűnügyi Főosztály, főosztályvezető-helyettes), aki már életében legenda volt: kriminalista, szakíró, főiskolai oktató, a kezdetektől a nyolcvanas évek második harmadáig a Kékfény című televíziós műsor állandó szakértője.

¹⁷² DOBOS – KOVÁCS i. m. 202. oldal.

gépjárműlopás (kriminalisztikai kategória); a jármű önkényes elvétele (Btk. 380. §). Jelzem, hogy a lista korántsem teljes.

Megjegyzendő, hogy elméletileg nincs olyan bűncselekmény, amelynek helyszínén tilos lenne szemlét tartani. Ebből kifolyólag, a (helyszíni) szemlét minden esetben fogatosítani kell, ha az tárgyi bizonyítási eszközök, valamint a bizonyítás szempontjából jelentős körülmények felkutatását és rögzítését eredményezi (vesd össze a Be. 207. § rendelkezéseivel).

A *forrányomos felderítés* főszabály szerint, a *kiemelt bűncselekmények* nyomozásának kezdeti szakaszában felmerülő feladatoknak a szükséges erők helyszínre koncentrálásával és optimális keretek közötti alkalmazásával történő tervszerű, szervezett, egyidejű, gyors és szakszerű végrehajtása érdekében kidolgozott, a nyomozás hatékonyságának növelését célzó, több kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai eljárásmód.¹⁷³

Kiemelt bűncselekmény: „az élet- és/vagy súlyos testi épség elleni, súlyos nemi erkölcs és/vagy nemi szabadság elleni, súlyos és/vagy erőszakos vagyon elleni; a köznyugalmat súlyosan sértő, illetve nagy sajtóvisszhangot kiváltó bűncselekmény, valamint a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitány vagy bűnügyi helyettese, a rendőrkapitány, illetve az általuk arra felhatalmazott személy által egyéb indokok miatt annak nyilvánított bűncselekmény”¹⁷⁴.

Jelzem, hogy *minden forrányomköteles bűncselekmény egyben szemleköteles*: a helyszíni szemle ugyanis része a forrányomos felderítésnek (fordítva viszont ez nem igaz).

Ad d)

A tágabb értelemben vett büntetőjogi és kriminalisztikai ismeretekkel felvértezve a *bűnügyi nyomozónak képesnek kell lennie arra*, hogy a cselekmény tudomásra jutását, és lehetőleg minél pontosabb minősítését követően

- a hatáskört és az illetékességet megállapítsa,
- a szükséges elsődleges intézkedéseket és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket meghatározza és végrehajtsa (vagy elvégezze),
- elsősegélyt nyújtson, a bekövetkezett kárt elhárítsa (természetesen, csak ha indokolt, és a tőle elvárható módon),
- amennyiben a lehetőségek adottak, az elkövetőt üldözze,
- adatot gyűjtsön, a helyszínen tartózkodókat kikérdezze, felkutassa a potenciális bizonyítékforrásokat (pl. a lehetséges tanúk, vagy akár a helyszínen és annak környékén a magánbiztonsági kamerák feltérképezése),
- az elsődleges intézkedések és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények fogatosítását követően – immár ügygazdaként – a felderítést és/vagy a vizsgálatot, vagyis a nyomozást megtervezze és megszervezze, valamint a szükséges eljárási cselekményeket végrehajtsa.

Ad e)–f)

A *személyes fizikai és pszichikai adottságokkal kapcsolatosan* (ideértve a döntési képességet, az erkölcsi tartást, a bátorságot, a kockázatvállalást és a 'határok feszegetését' is), *valamint a szervezeti célokkal való azonosulással összefüggésben*, 'döglött aktás' Kovács Lajos álláspontjára helyezkedem: „nem

¹⁷³ <https://www.jogiforum.hu/publikacio/1115> (2021.06.04.); lásd még DOBOS – KOVÁCS i. m. 88–93. oldal; valamint a forrányomos tevékenység egységes végrehajtásáról rendelkező 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítást.

¹⁷⁴ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 3. pont c) alpontja.

lehet jó zsaru, aki távol van az élettől, burokból létezik, gyámoltalanul halk és visszafogott, bigott módon törvénytisztelő és tisztességes, erkölcsi magaslatokról gögősen tekint alá a bűnözők világára, kompromisszumokra érzéketlen, és még a söröskorsó fülét is szalvétával fogja [már ha megfogja egyáltalán]. Aki nyálasan és a végtelenségig szervilis, a tehetetlenséggel határos módon önállótlan, indulat és józan harag nélküli módon hideg, íztelen, szagtalan és jellegtelen, az egyénisége pedig olyan szürke, hogy az a színskálán mérhetetlen. Akinek soha nincsenek nehezen megoldható problémái, göröngymentes a magánélete, és csak könyvillusztrációkból tudja, milyen egy kocsmá belülről¹⁷⁵, valamint, könyvből tanulta a másnaposságot – ezt már én teszem hozzá (a szerző). És nagyon itt (vagy ott) a pont.

Jól láthatóan a bűnügyi nyomozó egy indiai isten, egy legalább hatkarú Siva. Nem melleleg, a felsoroltak csak a szűkebb értelemben vett szakmai kompetenciák.

Ezek után rázzuk meg magunkat, vegyünk egy mély levegőt, és térjünk rá a kriminálmetodika rendszerére vagy felépítésére.

3.

A harmadik fejezet, amely a kriminalisztika felosztásáról szól

A kriminalisztikát, ahogy általában minden más szakkifejezést, sokféleképpen definiálják. Szakmai-tudományos körökben már abban a kérdésben sincs egyetértés, hogy a kriminalisztika egyáltalán önálló tudomány-e?

Az 1961-ben kiadott *Kriminalisztika Általános Rész* című tankönyv meghatározása szerint, a kriminalisztika (magyarul: bűnügyi nyomozástan) „a bűncselekmények nyomozásának, felderítésének tudománya”¹⁷⁶. Hasonlóképpen foglalt állást az 1973-as kiadású *Kriminálmetodika Különös Rész* elnevezésű alapmű, amikor a kriminálmetodikát a kriminalisztika tudományának egyik ágazataként aposztrofálja.¹⁷⁷ Némiképpen árnyalja a képet a Tóth Éva – Belovics Ervin által szerkesztett kézikönyv, amely a kriminalisztika segédtudományi mivoltát helyezi előtérbe. A mű előszava szerint, „a szerzők – mint az a tankönyv címéből is kiderül – a kriminalisztikát a büntető eljárásjog segédtudományának tekintik”¹⁷⁸.

A 2019-ben megjelent *Rendészettudományi Szaklexikon* 'felteszi az i-re a pontot' azzal, hogy a kriminalisztikát a bűnügyi tudományok közé sorolja. Meghatározása szerint, a bűnügyi tudományok rendszerét – egyéb más tudományok mellett – „az empirikus kriminológia és kriminalisztika alkotja”¹⁷⁹. Megjegyzendő, hogy a lexikon például az igazságügyi orvostant és az igazságügyi elmekórtant a bűnügyi tudományok egyes segédtudományainak minősíti.¹⁸⁰

¹⁷⁵ KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2021, 117–118. oldal.

¹⁷⁶ GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika Általános Rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961, 8. oldal.

¹⁷⁷ RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika Különös Rész (Metodika) I. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973, 5. oldal.

¹⁷⁸ TÓTH Éva – BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I.* Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2015, 21. oldal.

¹⁷⁹ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 98. oldal.

¹⁸⁰ Uo. 98. oldal.

Összegezve: a kriminalisztika, a napjainkban elfogadott nézet szerint, „*olyan multidiszciplináris bűnügyi tudomány, amely a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően tudományosan megalapozott eszközöket, módszereket és eljárásokat dolgoz ki a felderítés és a bizonyítás, valamint a bűncselekmények megelődzése érdekében*”¹⁸¹. Megvallom, hozzám a már hivatkozott 1961-es Kriminalisztika tankönyv definíciója közelebb áll: „*a kriminalisztika [...] a bűncselekmények nyomozásának, felderítésének tudománya. Célja, hogy a tételes jog által meghatározott keretekben olyan módszereket és eljárásokat dolgozzon ki, amelyek segítségével a készülő bűncselekmények leleplezhetők, megakadályozhatók, a már elkövetett bűncselekmények felderíthetők, elkövetőjük megállapítható és felelősségre vonható*”¹⁸².

A kriminalisztikát – akárcsak a jogtudományokat – *általános és különös részre szokás osztani. Az általános rész azokat az ismereteket tartalmazza, amelyek általános érvényűek, az egész kriminalisztikát érintik, valamint, amelyek a tárgyat nem az egyedi alkalmazás, hanem a teljességség szem előtt tartásával dolgozzák fel. A különös rész, vagyis a metodikai ismeretek az általános részre épülnek, ahol az általános érvényű ismeretanyag specializálásáról, esettípusokra történő alkalmazásáról beszélhetünk (ezért is nevezik a különös részt az egyes bűncselekmények nyomozásának).*

Magyarországon a leginkább elfogadott nézőpont szerint, *az általános részhez tartozik a kriminalisztika-elmélet, a krimináltechnika, a krimináltaktika, a kriminalisztikatörténet és a kriminálstratégia. A különös rész lényegében maga a kriminálmethodika; de mindkét részhez egyformán kötődik az úgynevezett bűnügyi szolgálati ismeretek területe (1. melléklet). A gyakorlati nyomozás szempontjából a legfontosabb a krimináltechnika, a krimináltaktika és a kriminálmethodika (a következő fejezetekben csak erről a három területről lesz szó). A bűnügyi szolgálati ismeretek körébe tartozik/tartozott – régebbi terminológiával – az operatív feldolgozás és felderítés; az úgynevezett titkos nyomozás, titkos információgyűjtés¹⁸³ és titkos adatszerzés;¹⁸⁴ ez utóbbi megnevezése az új Be. szerint: *leplezett eszközök*.¹⁸⁵*

3.1. Az általános részhez tartozó krimináltechnika és krimináltaktika

Az általános részhez tartozó krimináltechnika a nyomozás szolgálatában álló természettudományos, műszaki-technikai, számítástechnikai-informatikai eszközök és eljárások (módszerek) egyes fajtáit tanulmányozza: jellemzően a tárgyi bizonyítási eszközök keletkezési körülményeivel és azok vizsgálatának lehetőségeivel foglalkozik annak érdekében, hogy az inkriminált ügy, praktikusán egy bűncselekmény nyomozása során felmerült kérdésekre minél objektívebb választ lehessen kapni.

A krimináltechnika a kriminalisztika legszerteágazóbb területe, „ugyanis [...] összegyűjti, rendszerezi vagy önállóan kidolgozza és alkalmazza azokat az ismereteket, tudományos, technikai és műszaki eljárásokat, valamint módszereket, amelyek – a jogalkalmazási célú ténymegállapítás érdekében – a vizsgált

¹⁸¹ BALLÁNÉ Füstner Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 13. oldal.

¹⁸² GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 8. oldal.

¹⁸³ Rtv. 63–75/L. §.

¹⁸⁴ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (rég. Be.) 200–206/A. §.

¹⁸⁵ Be. 214–260. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 93–207. § (Ötödik rész – Leplezett eszközök).

*esemény vagy cselekmény körülményeinek tisztázásához és a felmerülő kérdések megválaszolásához szükségesek*¹⁸⁶. (Ez a megállapítás tekinthető akár a krimináltechnika egyik fogalmának.) Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárás során alkalmazott technikai eszközök egy része közvetlenül *kriminalisztikai célra készült*, más része *erre a célra átalakított*. Mindezek mellett, nem kevés olyan eszközt is használnak, amelyek *általános rendeltetésűek*.¹⁸⁷

A krimináltechnika legfontosabb témakörei a következők:

- krimináltechnika-történet (a *forenzikus tudományok*¹⁸⁸ kialakulásának története),
- azonosításmélelet (az azonosítás és az azonosíthatóság kérdése a kriminalisztikában),
- az igazságügyi szakértői rendszer működése,
- kriminalisztikai képrögzítési eljárások (a fényképezés és a videotechnika), régebben kriminalisztikai fényképezés,
- nyomtan (*traszológia*¹⁸⁹),
- daktiloszkópia,¹⁹⁰
- lőfegyverekkel és lőfegyverhasználattal összefüggő legfontosabb kriminalisztikai ismeretek (kriminalisztikai *ballisztika*¹⁹¹),
- a kézírás és az iratok kriminalisztikai vizsgálata,
- kriminalisztikai okmányvizsgálat,
- az anyagmaradványok kriminalisztikai vizsgálata (az anyagmaradványokra vonatkozó alapvető ismeretek),
- kábítószer-anyagismeret,
- a személyazonosítás lehetséges módjai (régebben személyazonosítás külső ismérvek alapján),
- a szagrögzítés és a szagazonosítás (korábban bűnügyi szolgálati kutya igénybevétele).

A 2004-ben kiadott *Bócz-féle Kriminalisztika című szakkönyv a krimináltechnikai ágazatok közé sorolja a kriminalisztikai biológiát, a kriminalisztikai akusztikát, a kriminalisztikai információtechnikát és a bűnügyi nyilvántartás rendszert*.¹⁹² A kriminalisztikai biológia, akusztika és információtechnika nyilvánvalóan az igazságügyi szakértői rendszeren belül kap helyet. A személyazonosítás lehetséges módjai alatt pedig az „*aktív (hang/beszéd, kézírás, járásdinamika) és passzív (ujj- és tenyérnyomat, DNS, fénykép, röntgenfelvétel,*

¹⁸⁶ BALLÁNÉ i. m. 15–16. oldal.

¹⁸⁷ Vesd össze ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltechnika. Tankönyv a Rendőrtisztai Főiskola hallgatói részére*. Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984, 5. oldal.

¹⁸⁸ A *forenzikus tudományok* a büntetőeljárás során felmerülő természettudományos, műszaki-technikai jellegű kérdések általános elvi megoldásával szolgálnak a büntetőjog-tudományt. CZEBE András: A forenzikus azonosság fuzzy halmaza. *Úgyészek Lapja* 2020/2–3. szám, 7. oldal.

¹⁸⁹ *Traszológia* (nyomtan): a bűncselekmény elkövetése során, a cselekmény eseményeivel kölcsönhatásban keletkezett olyan fizikai elváltozásokkal foglalkozik, amelyek visszatükrözik a nyomot létrehozó tárgy alakbeli, felületi, funkcionális sajátosságait, és ezáltal lehetőséget nyújtanak a nyomképző tárgy azonosítására. BODA (főszerk.) i. m. 574. oldal.

¹⁹⁰ A *daktiloszkópia* a krimináltechnikának az az ága, amelyik az ujjakon, a tenyereken és a mezítláb talpakon található bőrfodorszál rajzolatok nyomainak és lenyomatainak kriminalisztikai vizsgálatával foglalkozik [görög kifejezés, összetevői: daktylos (δάκτυλος): ujj, skopein (σκοπεῖν): nézni]. Forrás: <https://www.nszkk.gov.hu/forenzikus-szakszotar/D> (2021.06.08.).

¹⁹¹ *Ballisztika*: a fizika tudományán belül a mechanika részeként a hajtott és kilőtt testek mozgásával foglalkozó szakterület. BODA (főszerk.): i. m. 48. oldal.

¹⁹² BÓCZ (szerk.) 1. i. m. 64. oldal.

*fog státusz, fedetlen emberi testrészek nyomai) biometria i azonosítók vizsgálata alapján*¹⁹³ történő személyazonosítás értendő.

A már többször hivatkozott Balláné-féle, 2019-es krimináltechnikai szakönyv szerint, *a krimináltechnikai ismeretek, eszközök és módszerek alkalmazása nem korlátozódik kizárólag a büntetőeljárásra*, mivel az eredményes ténymegállapítás a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi és a polgári peres eljárások során is számtalanszor krimináltechnika alkalmazását igényli.¹⁹⁴ A szerző itt Gárdonyi Gergely: *A szemle jogi szabályozása* című művére is utal.¹⁹⁵ Ráadásul a Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kara (RTK) által 2013-ban kiadott egyetemi jegyzet meghatározása szerint, a kriminálmetodika *„tárgyát elsősorban a nyomozó hatóságok gyakorlatában rendszeresen előforduló bűnügyek, közigazgatási és szabálysértési eljárás keretében vizsgálandó események képezik, amelyeket kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai, jellemzőik szerint csoportosít*¹⁹⁶. Ezek a megállapítások még akkor is helytelenek (de legalábbis vitathatók), ha például ez utóbbi a nevemmel fémjelzett jegyzetben fordul elő, noha a hivatkozott rész nem tőlem származik.

A fentiekkel összefüggésben: *az rendben van, hogy bizonyos krimináltechnikai eszközök és módszerek, valamint a nem büntető, mondjuk polgári eljárás során alkalmazott eszközök és módszerek között lényegében nincs különbség*. Példának okáért egy büntetőügyben, ha azt kell megállapítani, hogy a zsaroló, vagy az élet és a testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést tartalmazó levél kitől származik; illetve egy polgári ügyben azt, hogy a végrendeletet ki készítette, és ki írta alá, akkor valóban nincs különbség: a szakértő mindkét eljárásban azonos eszközökkel és módszerekkel dolgozik. *Csak hogy ettől még a polgári ügyben elvégzett szakértői tevékenység nem minősül kriminalisztikai írásszakértői vizsgálatnak*: az ugyanis, megítélésem szerint, büntetőügyhöz, vagyis büntetőeljáráshoz kötött.

Felhozhatom további példaként az anatómiai boncolást, a kórboncolást, a hatósági boncolást, valamint az igazságügyi (vagy törvényszéki) boncolást: ugyanazok az eszközök és módszerek (más azonban az eljárásjogi háttér, az ok és a cél). Az anatómiai vagy a kórboncolásról – ellentétben a hatósági, illetve az igazságügyi boncolással – mégsem állítjuk, hogy a boncolást végrehajtók kriminalisztikai szakértői vizsgálatot végeznek.¹⁹⁷

Összegezve: amennyiben a szakértő a polgári, a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi vagy más eljárásban a munkavégzés során ugyanazokat az eszközöket és módszereket használja, illetve alkalmazza, mint a büntetőeljárásban, az attól még ‘nem lesz kriminalisztika’.

Az ugyancsak az általános részhez tartozó krimináltaktika „a nyomozási cselekmények és módszerek gyakorlati véghezvitelét, a nyomozás során célszerű

¹⁹³ BALLÁNÉ i. m. 48. oldal.

¹⁹⁴ Uo. 16. oldal.

¹⁹⁵ GÁRDONYI Gergely: *A szemle jogi szabályozása*. In: VEREBÉLYI Imre (szerk.): *Az állam és a jog alapvető értékei a változó világban*. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2012, 136. oldal.

¹⁹⁶ KOVÁCS Gyula – NAGY József: *A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései. Egyetemi jegyzet*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013, 11. oldal.

¹⁹⁷ Lásd az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 217. §-át, valamint a halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról szóló 351/2013. (X. 4.) Korm. rendeletet.

*eljárásmódot meghatározó elvek és szabályok tana*¹⁹⁸. Más értelmezésben, a krimináltaktika „*azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények megelőzéséhez és bizonyításához szükséges nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját*”¹⁹⁹. Ez utóbbi meghatározás a weingarti definícióval azonos: Weingart krimináltaktika-fogalma a XX. század első éveiben a német szakirodalomban jelent meg.²⁰⁰

A Rendészettudományi Szaklexikon szerint, a krimináltaktika „*a kriminalisztika nyílt nyomozási módszerekkel foglalkozó ága, amely a hatályos jogi rendelkezésekre figyelemmel, tudományosan megalapozott elveket és ajánlásokat dolgoz ki a nyomozás lefolytatására, a nyomozási cselekmények, intézkedések végrehajtására, az adatok, bizonyítási eszközök beszerzésére és felhasználására*”²⁰¹. Ez a definíció pedig dr. Lakatos Jánostól származik.²⁰²

Nagyon leegyszerűsítve (szeretem a nem túl komplikált és rövid definíciókat), tehát a krimináltaktika azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények felderítéséhez és vizsgálatához (bizonyításához) szükséges intézkedések, illetve nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját. És hogy milyen intézkedéseket, valamint nyomozási cselekményeket? Nos, erre a kérdésre a válasz a büntetőeljárás jogszabályokban keresendő [a 2.3. fejezet c) pontjában említettem volt, miszerint a kriminalisztika a büntetőeljárás-jogra van 'felfűzve'].

Azt gondolom, a felsorolt krimináltaktika-definíciók teljesen rendben vannak. Egyedül az Illár-féle meghatározásban szereplő bűnmegelőzési feladathoz vagy funkcióhoz szeretnék megjegyzést fűzni. Rendőrségi berkekben hosszú évek, mondhatni évtizedek óta járja az a mondás, amely szerint *'a leghatékonyabb megelőzés a felderítés'*, ezen belül pedig a bűncselekmények ismeretlen elkövetői kilétének a megállapítása. Mindezek szellemében messzemenőig egyetértek azzal, miszerint *'eredményes felderítés nélkül nem lehet szó hatékony megelőzésről sem'*, dacára annak, hogy az EU Tanácsának bűnmegelőzés-definíciója²⁰³ nem pontosan (vagy inkább pontosan nem) erről szól.

Abban viszont kételkedem, hogy a Rendőrségnek – és a rendőri állományon belül különösen a bűnüldözőknek – *'kiemelt, sőt elsődleges'* feladata lenne a bűnmegelőzés. Az állításom levezethető a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013–2023) hetedik részéből, miszerint a *'bűnmegelőzés területén a rendőrség vitathatatlanul fontos szerepet tölt be'*, de mindezekről függetlenül, a stratégia kategorikusan kimondja: *'a bűnmegelőzés az egész társadalom ügye'*²⁰⁴. Ráadásul a hetedik rész a bűnmegelőzés szereplői között a Rendőrséget in concreto nem nevesíti, hanem csupán a civil és egyházi stb. mellett az állami és az önkormányzati szervezeteket sorolja fel.

¹⁹⁸ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 10. oldal.

¹⁹⁹ ILLÁR (szerk.) i. m. 5. oldal.

²⁰⁰ ALBERT, Weingart: *Krimináltaktik. Ein Handbuch für das Untersuchen von Verbrechen*. Leipzig, Duncker & Humblot, 1904.

²⁰¹ BODA (főszerk.) i. m. 356. oldal.

²⁰² LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai alapismeretek (Jegyzet)*. Budapest, Rendőrtisztví Főiskola, 2005, 19. oldal.

²⁰³ Forrás: <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/4f3a53e3-3b51-4e87-9955-de21b87c6c58> (2021.06.09.).

²⁰⁴ A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Kormányhatározat.

Nem rejtem véka alá azon véleményemet, amely szerint, *a Rendőrségnek a bűnmegelőzésben betöltött szerepe, és ezen belül a bűnmegelőzési feladatai nem kicsit túldimenzionáltak* (tudom, e nézetem sokaknak nem tetszik majd). Úgy vélem, a régi Be. szerinti bűnmegelőzési feladatok sokkal testhezállobbak voltak: a büntetőeljárás során a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények megállapítása, illetve feltárása, és amennyiben szükséges, szignalizáció (régi Be. 63/A. §). Azt gondolom, ez a megállapításom nem ellentétes az Rtv. 10. §-ában meghatározott, és a Bűnmegelőzési Stratégiában részletezett rendőrségi bűnmegelőzési feladatokkal sem.

Nyomatékosan kijelentem: a társadalmi bűnmegelőzés kétséget kizáróan kiemelt, sőt, elsődleges feladat, csak éppen alapvetően nem a Rendőrség, és leginkább nem a bűnügyi szolgálat dolga. Megjegyzendő, hogy a közterületen lévő rendszeres (egyenruhás) rendőri jelenlét már önmagában egyfajta prevenció, ha úgy tetszik, visszatartó erő. Talán inkább erre kellene fókuszálni²⁰⁵... (Ezért a kis bűnmegelőzési kitérőért elnézést kérek.)

Visszatérve a krimináltaktikára: dr. Lakatos János után szabadon, a krimináltaktika rendeltetése, hogy megoldást kínáljon a *‘Mit?’* és a *‘Hogyan?’* kérdésében; vagyis a nyomozás során a jogszabály által előírt keretek között *mit kell és/vagy lehet* tenni; továbbá az adott feladatot *miképpen* lehet hatékonyan, célszerűen, és nem melleleg eredményesen végrehajtani.

A krimináltaktika a rendeltetésének függvényében, kidolgozta vizsgálatának tárgyát, ha úgy tetszik a tételeit, amelyek lehetővé teszik a feladatának teljesítését. Ezek a tételek a következők:

- a bizonyítékok keletkezésének törvényszerűségei,
- a bizonyítás eszközeinek (Be. 165. §), a bizonyítási cselekményeknek (Be. 206. §)²⁰⁶, a kényszerintézkedéseknek (Be. 272. §), egyéb nyomozási cselekményeknek és intézkedéseknek a sajátosságai,²⁰⁷
- az adatszerző tevékenység (Be. 261–270. §) eredményének, a tárgyi bizonyítási eszközök (Be. 204. §) és az elektronikus adatok (Be. 205. §) *felkutatásának, beszerzésének*, továbbá a felderítés és a vizsgálat (bizonyítás) céljára történő, a jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseivel összhangban álló *felhasználásának* lehetőségei,
- a vezetés- és szervezésmélet, valamint az igazgatási ciklus elemeinek felhasználása a nyomozás során²⁰⁸ (másképpen: a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése),
- a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok (Be. 11–35. §), és eljáró egyéb szervek (Be. 36. §), valamint a büntetőeljárásban részt vevő személyek

²⁰⁵ Vesd össze DOBOS – KOVÁCS i. m. 41. oldal.

²⁰⁶ A bizonyítási cselekmények körében lásd még a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 75–77. § (személy vagy tárgy kiválasztása); 80–83. § (az ittas vagy bódult állapot megállapítása); 84. § (a szagazonosítás) rendelkezéseit.

²⁰⁷ Ideértve a nem büntetőeljárási jogi cselekményeket és intézkedéseket: például igazoltatás [Rtv. 29–29/A. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 25. §]; fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása [Rtv. 30–31. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 16. §]; elfogás és előállítás [Rtv. 33. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 28–31. §]; biztonsági intézkedés [Rtv. 37. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 10. §].

²⁰⁸ Az igazgatási ciklus elemeire épülő vezetői tevékenységnek, és a nyomozás rendszere folyamatának összehangolhatóságáról már 2003-ban írtam: *lényegében párhuzamba állítottam az igazgatási (vezetési) ciklus elemeit a nyomozás folyamatábrájával*. KOVÁCS Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003, 35–42. oldal.

- (Be. 37. §) jogai és kötelezettségei, valamint az eljárás szempontjából releváns magatartásának vizsgálata,
- az egyéb jogsértő cselekmények²⁰⁹ egyes – az adott ügy felderítése és vizsgálata aspektusából – meghatározó kérdései.

A felsoroltakhoz tartoznak még a krimináltechnikai eszközök és módszerek használata, alkalmazása; az eltérő szolgálati ágak, társszervek és hatóságok együttműködése; a nyomozás során felmerült jogértelmezési problémák, valamint a személyi és/vagy tárgyi feltételek hiányának vizsgálata. Megjegyzendő, hogy a krimináltaktika mindig csak az *általános alkalmazási lehetőségekről*, és sosem az *egyedű ügyfajták megoldásáról* szól (ez utóbbi már *kriminálméleti* kérdés). A krimináltaktika tételeinek megalkotásában kiemelt szerepe van a tudományos kutatások eredményei gyakorlatba történő átültetésének, illetve a gyakorlati tapasztalatok tudományos feldolgozásának.²¹⁰

3.2. A kriminálméleti, a kriminalisztika különös része

A kriminalisztika különös része, a „*kriminálméleti*”, [másképpen fogalmazva] *bűnügyi módszertan*, az egyes *bűncselekményfajták* felderítésére *alkalmas taktikai és technikai eszközök célszerű és tervszerű felhasználásának a tana*²¹¹. A bűnügyi módszertan alapját a büntető anyagi és alaki jogszabályokra, valamint az azokhoz kapcsolódó közjogi szervezetszabályozó eszközökre épülő krimináltechnika és krimináltaktika, valamint a szakkriminológia által kidolgozott ismeretanyag képezi. „A *kriminalisztika tudományának e része az ismeretanyag rendezésénél lényegében a Btk. Különös Részének rendszerét követve vizsgálja az egyes bűncselekményfajták [...] nyomozásának sajátosságait, általános szabályait*.²¹² A kriminalisztika különös része „*az általános [rész] konkretizálása, az általánosra épül rá, az általános rész megállapításai érvényesítésének sajátosságait tanulmányozza a bűncselekmények egy-egy fajtája nyomozásának vonatkozásában*”²¹³.

Az NKE RTK által 2013-ban kiadott, már hivatkozott egyetemi jegyzet meghatározása szerint, a „*kriminálméleti a kriminalisztikának a nyílt nyomozás módszertanával foglalkozó ága, amely integrálva a különféle ügytípusok feldolgozásához szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati tapasztalatokat, tudományosan megalapozott elveket és ajánlásokat dolgoz ki az egyedi ügyek hatékony megoldása – felderítése, bizonyítása, vizsgálata, illetőleg megelőzése – érdekében*”²¹⁴. Szép, hosszú definíció. Ma már úgy fogalmaznánk, hogy a *kriminálméleti* (...) *tudományosan megalapozott elveket, ajánlásokat és módszereket dolgoz ki az egyes bűncselekmények eredményes nyomozása (felderítése és vizsgálata), valamint megelőzése érdekében* (a megelőzéssel kapcsolatos 'fenntartásaimat' korábban már kifejtettem).

²⁰⁹ A nyomozás során – az eredményes felderítés és vizsgálat érdekében – rendszeresen foglalkozni kell büntetőjogon kívüli kérdésekkel is.

²¹⁰ Vesd össze LAKATOS (szerk.) i. m. 19–20. oldal.

²¹¹ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 12. oldal.

²¹² Uo. 12. oldal.

²¹³ RUDAS (főszerk.) i. m. 5. oldal.

²¹⁴ KOVÁCS – NAGY i. m. 11. oldal. oldal.

A *Rendészettudományi Szaklexikon* – néhány betű és gondolatjel eltéréssel – megismétli a 2013-as NKE RTK jegyzet definícióját,²¹⁵ azonban különös módon Nagy József egy korábbi művére hivatkozik²¹⁶ (jóllehet, a hivatkozott műben szerepel a kérdéses definíció, de egy adott szerzőnél, azonos témában, általában a legutóbbi művet szokás alapul venni).

A más és más, de egymásnak lényegét tekintve nem ellentmondó *meghatározásokat összegezve, a kriminálmethodika*

- a kriminalisztika különös része, az egyes bűncselekmények nyomozásának a tudománya;
- ajánlásainak és módszereinek kidolgozásakor messzemenőig támaszkodik a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárási törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseire, a szakkriminológia megállapításaira, valamint a krimináltechnikai és krimináltaktikai eszközökre, illetve módszerekre;
- ajánlásaival a krimináltechnikai eszközöket és a krimináltaktikai módszereket mintegy 'részabja' az adott (vagyis a 'nyomozott') bűncselekményre vagy bűncselekményekre.

Nem mellékesen jegyzem meg, miszerint a krimináltechnikai eszközök használatára és a krimináltaktikai módszerek alkalmazására irányadó szempontok nem csupán ajánlások formájában jelennek meg: számos jogszabály és közjogi szervezetszabályozó eszköz foglalkozik ezekkel a kérdésekkel.²¹⁷ Az ilyen normák címzettjei (pl. a nyomozó hatóság tagjai) számára az abban foglaltak betartása kötelező.

4.

A negyedik fejezet, amelyben a kriminálmethodika rendszerét, felépítését ismertetem

A *kriminálmethodika tárgyát* – megnevezéséből eredően is – *alapvetően a nyomozó hatóságok*, nem alapvetően pedig a büntető ügyekben eljáró egyéb hatóságok *hatáskörébe tartozó bűncselekmények nyomozása*, illetve eljárási tevékenysége *képezi* (mint azt tudjuk, létezik kriminalisztika a tárgyalóteremben is²¹⁸).

A *kriminálmethodika a vizsgálata tárgyát képező bűncselekményeket egyfajta elméleti és gyakorlati szempontoknak megfelelően összeállított séma szerint rendszerezi*, figyelemmel a konkrét történeti tényállásra, a bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az elkövetés (vagy az eset) összes körülményeire. A *kriminálmethodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja*, ezért tételei ehhez is igazodnak: *ebből eredően, némi*

²¹⁵ BODA (főszerk.) i. m. 355–356. oldal.

²¹⁶ NAGY József: *A kriminálmethodika általános kérdései*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2007, 7. oldal.

²¹⁷ Például a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet; 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről; 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás a forrányomos tevékenység egységes végrehajtásáról; 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról.

²¹⁸ Lásd Bócz Endre: *Kriminalisztika a tárgyalóteremben* című művét. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008.

*eltérés mutatkozik a kriminálmotodikai felosztás és az anyagi jogi szabályozás között.*²¹⁹

Példának okáért: a lopás törvényi tényállását a Btk. a vagyon elleni bűncselekmények körében szabályozza (XXXVI. fejezet): „*aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el*” [Btk. 370. § (1) bekezdése]. A Btk. a lopást tovább csoportosítja például az elkövetési érték (kisebb értékre, nagyobb értékre stb.)²²⁰, valamint az elkövetés helye (pl. helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre bemenve stb.)²²¹, módja (pl. dolog elleni erőszakkal stb.)²²² és eszköze (pl. hamis vagy lopott kulcs használatával)²²³ szerint, de a kriminálmotodikai rendszerezés túlmutat ezen.

A Btk.-ban nevesített lopásfajták mellett, a kriminálmotodika megkülönbözteti például az alkalmi, a bolti (üzleti vagy áruházi) lopást; az állatlopást; a fürdő- vagy üdülőhelyi, illetve szállodai lopást (régén strandlopást); a gépjárműlopást, a gépjárműről vagy a gépjárműből lopást (gyűjtőkifejezéssel élve: gépjárművel kapcsolatos bűncselekmények vagy gépjárműbűnözés); a mezőgazdasági terménylopást; a munkáltató sérelmére elkövetett lopást (e bűncselekmények elkövetői voltak egykoron az 'üzemi szarkák'); a poggyászlopást (itt specifikum a repülőtéri poggyászlopás); a vasúti dézsmát és a zártöréses lopást (ez utóbbi nem azonos a Btk. 287. § szerinti zártöréssel).

Végül a klasszikus – részben a Btk.-ban is szankcionált, de más néven szereplő – kategóriák közül néhány: a zseblopás;²²⁴ a trükkös vagy a besurranásos lopás²²⁵ és a betöréses lopás²²⁶ (csak ez utóbbinak legalább tucatnyi válfaja ismert). A lopás csoportosítására – ahogy számos más bűncselekmény esetében is – számtalan lehetőség adódik. Tipizálhatunk az elkövetés tárgya (azon belül a tulajdonformák), az elkövetési magatartás, a situációs ismérvek, valamint a sértetti és az elkövetői oldal ismérvei szerint. A felosztások fajtáinak csak a nyomozó (szárnyaló) fantáziája szabhat határt²²⁷ (2. melléklet).

A kriminálmotodika tehát feltárja a hasonló esetek (az ugyanolyan típusú események, az analóg módon elkövetett cselekmények) közös vonásait. Mivel minden esemény/bűncselekmény egyedi, a kriminálmotodika csak az adott ügykategória feldolgozásának (felderítésének, vizsgálatának, megelőzésének) leghatékonyabb módszereit és kérdéseit tudja összefoglalni, de ezek nem alkalmazhatók változatlanul, mechanikusan minden egyes ügyre. A kriminálmotodika ezért nem minden alkalomra érvényes recepteket, hanem olyan nyomozástaktikai, -módszertani ajánlásokat dolgoz ki, amelyeket célszerű figyelembe venni az egyedi ügyek konkrét nyomozási problémáinak

²¹⁹ KOVÁCS – NAGY i. m. 11–12. oldal.

²²⁰ Btk. 370. § (2)–(6) bekezdés a) pontja.

²²¹ Btk. 370. § (2) bekezdés bf) pontja.

²²² Btk. 370. § (2) bekezdés bc) pontja.

²²³ Btk. 370. § (2) bekezdés bg) pontja.

²²⁴ Btk. 370. § (2) bekezdés bd) pontja.

²²⁵ Btk. 370. § (2) bekezdés bf) pontja.

²²⁶ Például a helyiségbe dolog elleni erőszakkal, vagy hamis kulcs használatával bemenve elkövetett lopás [Btk. 370. § (2) bekezdés bc), illetve bg) pontja] betöréses lopásnak minősül. A szakzsargonban a 'nyitó', vagyis az álkulcsos betörő, más néven 'srenker', egy külön kategória: ilyen betörő volt anno Repülős Gizi (alias Kosztár Sándorné született Bodnár Gizella), aki kora előrehaladtával váltott módszert, és besurranó tolvajként 'kereste a kenyerét'.

²²⁷ KOVÁCS Gyula: A lopás nyomozása. In: LAKATOS János (szerk.): Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2008, 16–17. oldal.

megoldásánál.²²⁸ Amennyiben ezek a módszertani ajánlások jogszabályokban és/vagy közjogi szervezetszabályozó eszközökben jelennek meg, '*célszerű figyelembevételről*' nem beszélhetünk; a címzettek számára az ajánlások betartása kötelező (vesd össze a 3.2. fejezetben írtakkal).

4.1. A kriminálmetodika hagyományos és továbbgondolt felépítése (tételei)

A 4. rész bevezetésében elhangzott, hogy *a kriminálmetodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett, kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja, ezért tételei is ehhez igazodnak. Csakhogy ezek a tételek az utóbbi öt évtizedben változtak, pontosabban fejlődtek (a változás kitüntetett iránya a fejlődés). Napjainkban három szakaszt vagy korszakot különböztetünk meg:*

- a) az 1960/70-es évekig tartó (hagyományos vagy klasszikus) felépítést;
- b) a rendszerváltoztatást követő, a 2000-es évek elejéig húzódó (továbbgondolt) szakaszt; végül
- c) napjaink kriminálmetodika tételeit.

Ad a)

Az 1960/70-es években az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanának belső felépítése „*általában öt részre tagolódott:*

- *a bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények,*
- *a nyomozás kezdeti szakaszának szervezése,*
- *az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai,*
- *az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai,*
- *az adott bűncselekményfajta megelőzése*"²²⁹ (lám, a bűnmegelőzés már a hetvenes években is a kriminálmetodika tételeihez tartozott).

E részek korántsem voltak egyenlő terjedelműek és jelentőségűek, mivel az általuk 'lefedett' területek az egyes bűncselekményfajták nyomozásánál eltérőek voltak (ma sincs ez másképpen).

A kriminálmetodika hagyományos felépítésének idején, a nyomozás tervezésének és szervezésének a kriminalisztikán belüli helyét és szerepét vitatott kérdésként kezelték. Úgy vélték, a tervezés és a szervezés „a szokásos krimináltaktika, krimináltechnika és kriminálmetodika felosztás részeinek egyetlen meghatározása szerint [egyik fejezetbe] sem sorolhatók be"²³⁰. Azt gondolták továbbá, hogy „*a nyomozás tervezési és szervezési kérdései a kriminalisztika általános részének a krimináltaktika és krimináltechnika mellett önállóan létező ágát alkotják. Nem tartoznak a krimináltaktika néven jelöl fejezetekhez [...], mert nem az egyes nyomozási cselekmények lebonyolítására vonatkoznak. Nem sorolhatók ugyanakkor az egyes bűncselekményfajták nyomozása módszertanához sem, mivel a velük kapcsolatban tett megállapítások általánosak, nem egyes, hanem bármely bűncselekményfajta nyomozására vonatkoznak*"²³¹.

²²⁸ KOVÁCS – NAGY i. m. 12. oldal.

²²⁹ RUDAS (főszerk.) i. m. 10. oldal.

²³⁰ Uo. 10–11. oldal.

²³¹ Uo. 11. oldal.

Érdekes megállapítások, de ezek a kérdések manapság problémaként már nem merülnek fel. *A krimináltaktika a nyomozás tervezésének, szervezésének és ellenőrzésének általános kérdéseivel foglalkozik*, a nyomozási terveket tartalmi és formai szempontok szerint tipizálja (3. melléklet). *A kriminálmethodika pedig ezeket az általános tervezési, szervezési stb. ajánlásokat az egyes bűncselekmények nyomozása során konkretizálja*, némi képzavarral élve 'személyre szabja', vagyis egyediesíti.²³²

A kriminálmethodika egyes elemeit korszakonként nem veszem górcső alá, azonban napjaink kriminálmethodikai tételeire a 4.3. fejezetben részletesebben kitérek. *A nyomozás kezdeti szakaszának szervezésével kapcsolatosan* (a klasszikus tételek közül a második) csupán annyit szeretnék megjegyezni, hogy *a szervezést mindig megelőzi a tervezés*, ugyanis a tervezés egy jövőbeni lehetséges cselekvési program, a szervezés pedig a tervben foglaltak végrehajtását (megvalósítását) hivatott szolgálni (nagyon leegyszerűsítve).

Ad b)

A kriminálmethodika továbbgondolt felépítése már a rendszerváltoztatás utáni időszak 'terméke', és a hagyományos elemeknél cizelláltabb. A 2000-es évek első évtizedéig dívó „*methodikai tételek rendszerint a következőképpen épültek fel*:

- *a cselekmény/esemény fogalma,*
- *az eljárás célja és a bizonyítás tárgya,*
- *a hatáskör és illetékesség,*
- *az elkövetés/megvalósulás jellemzői (az elkövetés eszközei, módszerei, elősegítő okok, körülmények stb.),*
- *az elkövetők/szereplők köre és jellemzői,*
- *a tudomásra jutás módjai,*
- *az elsődleges (halaszthatatlan, azonnali) intézkedések, nyomozási cselekmények,*²³³
- *a nyomozás tervezése és szervezése,*
- *a felderítés és a bizonyítás speciális vonásai (az egyes intézkedések, bizonyítási eljárások²³⁴ stb. különös szempontjai, végrehajtásuk sajátosságai),*
- *a megelőzés lehetőségei*²³⁵.

Az egyes tételek egymáshoz való viszonyát – akárcsak a klasszikus modell esetében – *az adott ügytípus sajátosságai*, jellemzően a cselekmény büntetőjogi megítélése (a minősítés) és az elkövetés körülményei *nagymértékben befolyásolták: nagyon nem mindegy az sem, hogy a tettes vagy tettesek kiléte ismert vagy ismeretlen*. A nyomozás során ugyanis az ismert tetteses ügyekben a 'személytől az ügyig', az ismeretlen tetteses ügyekben az 'ügytől a személyig' modellt kellett – és a mai napig kell – alkalmazni²³⁶ (4. melléklet).

²³² A nyomozás tervezéséről, szervezéséről és ellenőrzéséről részletesen lásd Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 2.* Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004, 1049–1075. oldal; Kovács – Nagy i. m. 118–125. oldal; Dobos – Kovács i. m. 95–113. oldal, 137–146. oldal.

²³³ Mai terminológiával késedelmet (esetleg halasztást) nem tűrő nyomozási cselekmények: a már hivatkozott 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendeletben az intézkedésekkel és az eljárási cselekményekkel összefüggésben az *elsődleges* és az *azonnali* kifejezés nem szerepel; ellenben a *halaszthatatlan* nyolc, a *késedelmet* (nem tűrő) pedig huszonzhat esetben olvasható.

²³⁴ Az új Be. szerinti megnevezés: *bizonyítási cselekmények* (206. §).

²³⁵ Nagy i. m. 8. oldal.

²³⁶ A két modellről részletesebben lásd Dobos – Kovács i. m. 156–163. oldal.

A hagyományos felépítést és a 2000-es évek továbbgondolt modelljét összevetve jól látható, hogy az *elemek száma ötről tízre növekedett*. A többlet-elemek

- az eljárás célja és a bizonyítás tárgya,
- a hatáskör és illetékesség,
- az elkövetés/megvalósulás jellemzői,
- az elkövetők/szereplők köre és jellemzői, valamint
- a tudomásra jutás módjai.

A többi 'továbbgondolt' elem, ha megszővegezésében nem is minden esetben, de tartalmát tekintve lényegében azonos a klasszikus elemekkel. Például a *nyomozás kezdeti szakaszának tervezése* (hagyományos felépítés, második elem), amely tulajdonképpen az *elsődleges (halaszthatatlan, azonnali) intézkedések, nyomozási cselekmények* (továbbgondolt felépítés, hetedik elem) végrehajtását jelenti, és sorolhatnám (5. melléklet).

A kriminálmethodika továbbgondolt elemeit részletesebben itt sem elemzem, csupán az eljárás céljára és a nyomozás szervezésére (továbbgondolt felépítés második, illetve nyolcadik eleme) térek ki. Az *eljárás célja* – tágabb értelemben véve – nem lehet más, mint ami a Be. preambulumban szerepel (lásd ott). A *nyomozás tervezéséhez és szervezéséhez kapcsolódó ellenőrzés „hivatott az előkészítés, a döntés, vagy a végrehajtás szakaszában fellépő hibák, eltérések feltárására, ennek alapján kiküszöbölésére, csökkentésére, illetve a jövőbeni hibák kiküszöbölésére”*²³⁷.

4.2. A kriminálmethodika rendszere napjainkban

A 2013-ban megjelent, *A kriminálmethodika elméleti és gyakorlati kérdései* című egyetemi jegyzetben az egyes metodikai tételek még megegyeztek a 2000-es évek továbbgondolt modelljének elemeivel,²³⁸ de maga a jegyzet felépítése már a kriminálmethodika új tételein alapul. Sőt, ezeket az új tételeket egy 2011-ben napvilágot látott főiskolai jegyzetben²³⁹ is közzétettem, amelyben az erőszakos közöszlítés és a szemérem elleni erőszak²⁴⁰ nyomozásának metodikáját erre, az általam kidolgozott rendszerre építettem (ez mindkét hivatkozott mű tartalomjegyzékéből első olvasatra megállapítható).²⁴¹ Napjaink kriminálmethodikájának új tételeit 2007-től a Rendőrtisztviselői Főiskola (RTF) és a jogutód Nemzeti Közszerálgálati Egyetem Rendészettudományi Kar (NKE RTK) Kriminalisztikai Tanszékén oktattam, valamint 2014 őszétől a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar (KRE ÁJK) Bűnügyi szakjogász szakirányú (BSZJ) továbbképzésén oktatom. A BSZJ-képzés kriminálmethodika záróvizsgakérdéseinek jelentős része ezeken az elemeken alapul.²⁴²

A *kriminálmethodika belső rendszerének kidolgozásakor a rendszerelemek felépítések az elméleti és a gyakorlati szempontokat egyaránt figyelembe*

²³⁷ Uo. 138. oldal. Lásd még Kovács Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004, 169–172. oldal.

²³⁸ Kovács – Nagy i. m. 12–13. oldal.

²³⁹ Kovács (2011) i. m.

²⁴⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régi Btk.) 197. és 198. §.

²⁴¹ Kovács (2011) i. m. 3–5. oldal és Kovács – Nagy i. m. 5–6. oldal.

²⁴² Forrás: <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ll-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.23.).

vettem. Mindezekre tekintettel, napjaink kriminálmetodikájának tételei a következők:

1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai,
2. a bizonyítás tárgya (a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások),
3. a tudásra jutás forrásai és módjai,
4. a hatáskör és az illetékesség megállapítása,
5. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények,
6. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése,
7. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai,
8. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése,
9. intézkedések a nyomozás befejezését követően,
10. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák,
11. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai.

Amennyiben a 2000-es évek továbbgondolt modelljét napjaink kriminálmetodikai tételeivel összehasonlítjuk, az első, ami szembetűnik, hogy *az elemek száma tizenegyre növekedett*. Ebből azonban nem vonhatunk le egyenes következtetést arra, miszerint a rendszer csak egy elemmel bővült: *több új elemmel találkozhatunk, és egyben némi átszerkesztésre is sor került*.

Vizsgáljuk meg a rendszer új elemeit.

a) A cselekmény vagy esemény fogalma a cselekmény büntetőjogi megítélésére változott, valamint kiegészült a kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságokkal (1. elem). Azt gondolom, ehhez különösebb magyarázatot nem szükséges fűzni: nyilvánvaló, hogy a nyomozás szempontjából a büntetőjogi megítélés, valamint a kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságok egy kérdéskörbe tartoznak.

b) A bizonyítás tárgya – igaz, csak zárójelben – *kiegészült a bizonyítandó és a bizonyító tények körével, valamint a potenciális bizonyítékforrásokkal; az eljárás célja pedig 'elmaradt'* a bizonyítás tárgya mellől (2. elem). A zárójelben felsorolt elemek szervesen hozzátartoznak a bizonyítás tárgyához (a bizonyítandó és a bizonyító tényekről stb. a 2.2. fejezetben részletesebben írtam). A büntetőeljárás célja általában adott (lásd a Be. korábban már hivatkozott preambuláját), valamint jogszabályban meghatározott célja van a nyomozásnak, azon belül a felderítésnek és a vizsgálatnak (Be. 348. §). Egy emberölés (Btk. 160. §), szexuális erőszak (Btk. 197. §) vagy betöréses lopás (Btk. 370. § – ez egyben kriminalisztikai kategória) helyszínén a nyomozó hatóság tagja nem az eljárás célján ('Na, vajon mi lehet az?'), hanem a relatíve pontos minősítésen, a végrehajtandó elsődleges intézkedéseken és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeken töpreng, valamint azon, hogy a nyomozás eredményessége érdekében, milyen további erőket és eszközöket szükséges bevetni.

c) A tudásra jutás módjai kiegészültek a tudásra jutás forrásaival (3. elem). A bűncselekmény (megalapozott) gyanújáról általában a *sértett természetes személy feljelentése* alapján szerezhetünk tudomást. A sértett

feljelentésén túlmenően, az értesülés forrásainak számtalan formája lehet.²⁴³ Megítélésem szerint azonban nem mindegy, hogy például a sértett nyomozó hatóság felé irányuló közlése személyes és szóbeli, vagy pedig a bűncselekmény gyanújáról írásban, postai úton értesíti a nyomozó hatóságot (és sorolhatnánk). Úgy vélem, hogy a tudomásszerzés lehetőségeinek és módjainak elkülönítése, valamint a minden apró részletre kiterjedően pontos felsorolásuk nem mellőzhetők. Szilárd meggyőződésem ugyanis, hogy a forrás (kitől) és a mód (hogyan, milyen úton-módon) különbözősége nagymértékben determinálja a lehetséges elsődleges intézkedéseket és/vagy késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket, ami – végső soron – befolyásolja a nyomozás végkifejletét is.²⁴⁴ Egészen más az intézkedési lehetőségek tárháza, ha például a szexuális erőszak fiatalkorú sértettje nyomban a bűncselekmény elkövetése után a rendőrségen személyesen tesz feljelentést (sértett → rendőrség), avagy hetekkel később a Gyámhatóság áttételes információk birtokában terjeszt elő magánindítványt (sértett → osztályfőnök → Gyámhatóság → rendőrség, de a Gyámhatóság és a rendőrség közé beiktathatjuk a szülőt is). Mindig tartssz szem előtt, miszerint *a nyomozó hatóságnak eminens érdeke, hogy a bűncselekmény elkövetése, felfedezése és hatósági tudomásra jutása között, minél rövidebb idő teljen el.* Az időtényező a nyomozás eredményessége szempontjából igencsak fontos: legjobban a tettenérésnek 'örülünk', illetve akkor, ha a bűncselekmény már előkészületi szakban lelepleződik.

d) *A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése* [8. elem (a 4–7. elem nem változott meg)]. Ez az elem nem csupán a 'személytől az ügyig' modell utolsó, hanem optimális esetben a nyomozás végső állomása, mondhatni záróköve. Amennyiben leegyszerűsítjük a kérdést, *a nyomozás befejezéséről akkor beszélhetünk, amikor a nyomozó hatóság – közelebbről a nyomozást végző előadó(k) és a döntésre jogosult vezető (parancsnok) – úgy foglal állást, hogy a vizsgálat lehetőségei kimerültek.* Természetesen a helyzet ennél lényegesen bonyolultabb, hiszen *a bizonyítékok értékelésekor számtalan kérdés vetődik fel.* A nyomozás befejező szakaszában az addig összegyűjtött *bizonyítékok értékelése* során – szűkebb értelemben – a következő kérdésekre kell választ keresni:

- a bűncselekmény elkövetése megállapítható-e (a cselekmény tényállás-szerű-e),
- a bűncselekményt a gyanúsított követte-e el (lényegében a gyanúsítottal szemben a bűncselekmény megalapozott gyanúja a továbbiakban is megállapítható-e),
- megtörtént-e a terhelő és a mentő bizonyítékok összegyűjtése?²⁴⁵

(Mint ismeretes, a felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A vizsgálat során – szükség esetén bizonyítási eszköz beszerzése és megvizsgálása útján – az ügyészség dönt a gyanúsítottal szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében.²⁴⁶ Az új Be. ugyan már nem írja elő, miszerint

²⁴³ Részletesebben lásd KOVÁCS – NAGY i. m. 109–115. oldal.

²⁴⁴ Uo. 139. oldal.

²⁴⁵ Vessd össze RUDAS (főszerk.) i. m. 186. oldal.

²⁴⁶ Be. 348. § (3)–(4) bekezdése.

a tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e,²⁴⁷ de ez továbbra sincs másképpen.)

Tágabb értelemben vizsgálva a kérdést, a bizonyítékok értékelésekor tulajdonképpen azt firtatjuk, hogy

- az inkriminált bűncselekmény törvényi tényállási elemei (tárgy, tárgyi oldal és alany, alanyi oldal) megvalósultak-e,
- a bizonyítás – amennyiben szükséges – a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedt-e (pl. a polgári jogi igény érvényesítése),
- a járulékos kérdéseken túl, a bizonyítás tárgya kiterjedt-e a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okokra és körülményekre, végül, de nem utolsósorban
- feleletet kaptunk-e a kriminalisztikai alap- és kiegészítő kérdésekre?²⁴⁸

e) Intézkedések a nyomozás befejezését követően (9. elem). Amennyiben tehát a nyomozó hatóság úgy foglal állást, hogy a vizsgálat lehetőségei kimerültek, a nyomozás befejezését követően az iratokat megküldi az ügyésznek. Ne feledjük: a vizsgálat során az ügyészség dönt a gyanúsítással szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében [348. § (4) bekezdése]. A nyomozást az eljárás megszüntetése vagy a vádemelés fejezi be [Be. 348. § (5) bekezdése]. *Az ügyészség a nyomozás ügyiratai alapján megvizsgálja, hogy az ügyben van-e helye*

- ügyészégi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésének (Be. 404–406. §),
- egyezség kezdeményezésének (Be. 407–411. §),
- közvetítői eljárás lefolytatása céljából *az eljárás felfüggesztésének* (Be. 412–415. §),
- feltételes ügyési felfüggesztésnek (Be. 416–420. §),
- *az eljárás egyéb okból történő megszüntetésének* (Be. 417. §),
- *vádemelésnek* (Be. 421–424. §),
- a vizsgálat keretén belül eljárási cselekmény elvégzésének (Be. 392. §),
- elkülönítésnek, egyesítésnek, áttételnek (Be. 146–147. §; 350. §).²⁴⁹

Speciális esete az eljárás megszüntetésének az úgynevezett *‘ügyben megszüntetés’*. A szakzsargonban *‘lyukra futásnak’* nevezik, amikor az ismeretlen tettes kiléte ismertté válik, de a további nyomozás során, nem ritkán a vizsgálati szakban derül ki, hogy a tettes mégsem tettes; másképpen: *„nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt”* [Be. 398. § (1) bekezdés b) pontja]. Ilyenkor csak a gyanúsítással szemben szüntetik meg a nyomozást.²⁵⁰

f) A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10. elem). Ez a tétel az 1973-as Rudas-féle szakkönyvben még nem szerepel,²⁵¹ ellenben a 2007-es Nagy-féle főiskolai, valamint a Kovács – Nagy-féle egyetemi jegyzetben, mint a metodikai tételeket kiegészítő kérdés, már olvasható: *„Melyek az adott bűncselekménnyel kapcsolatos felderítési, bizonyítási nehézségek?”*²⁵² Ezt a kérdést a 2009-ben megjelent ‘szerzői jogos’

²⁴⁷ Régi Be. 164. § (2) bekezdése.

²⁴⁸ Lásd a Be. 167. § rendelkezéseit is.

²⁴⁹ Be. 391. § (1) bekezdése.

²⁵⁰ DOBOS – KOVÁCS i. m. 161–162. oldal.

²⁵¹ RUDAS (főszerk.) i. m.

²⁵² NAGY i. m. 9. oldal; KOVÁCS – NAGY i. m. 13. oldal.

főiskolai jegyzetben már vizsgáltam, amelyben „A szerzői joghoz kapcsolódó bűncselekmények felderítését és bizonyítását akadályozó tényezők” (5. rész) címszó alatt olvasható.²⁵³ Megjegyzendő, hogy ‘szerzői jogos’ témában ez volt az első, a kriminálmetodikai követelményeknek is megfelelő felsőoktatási tananyag.²⁵⁴ Ezt a tételt azért emeltem be a kriminálmetodika elemei közé, mert *álláspontom szerint, a felderítést és a bizonyítást akadályozó tényezőket minden bűncselekmény nyomozásakor* (és természetesen a nyomozás befejezése után is) *vizsgálni kell*, ezért nem kezelhetők egyfajta kisegítő lehetőségként.

Végezetül *szólni kell azokról az elemekről, amelyek a 2000-es évek továbbgondolt modelljéhez képest, napjaink kriminálmetodikai tételeiből kimaradtak:* ezek az elkövetés, valamint az elkövetői kör jellemzői.

Az *elkövetés* jellemzői (alapvetően idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek: az elkövetés helye, ideje, módszere és eszköze), *valamint az elkövetői kör és jellemzői* egyfelől a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1. tétel) keretén belül elemzendők. Másfelől a bizonyítás tárgyának meghatározásakor (2. tétel) ezeket a szituációs ismérveket még abban az esetben is vizsgálni kell, ha azok a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállási elemei között nem szerepelnek.²⁵⁵ (A három ‘korszak’ kriminálmetodikai tételeinek az összehasonlítását a 6. melléklet tartalmazza.)

5.

Ötödik fejezet, amelyben más szempontból vizsgáljuk a kriminálmetodika belső rendszerét

Napjaink kriminálmetodika tételeinek felállításakor az elméleti és a gyakorlati szempontokat egyaránt figyelembe vettem. A kérdéses elemek azonban legalább kétféleképpen továbbcsoportosíthatók:

1. a kriminálmetodika rendszerének statikus és dinamikus része, illetve
2. a metodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek.

a) A kriminálmetodika statikus és dinamikus része

A kriminálmetodika statikus részéhez tartozó elemeknél ‘nincs nyomozás’. A tételek közül az első kettő tulajdonképpen a *nyomozást megelőző* (vagy előkészítő) *elméleti alapvetés*, a harmadiknak és a negyediknek pedig a *nyomozás befejezése után van jelentősége*. Ez utóbbiak, ha úgy tetszik, egyfajta elemző-értékelő tevékenység eredményeként jelennek meg. A *statikus elemek tehát a következők* (a tételek után zárójelben jelzem azok rendszerben elfoglalt eredeti helyét):

1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.),
2. a bizonyítás tárgya (2.),

²⁵³ Kovács Gyula – Lóczy Zsolt: Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének nyomozása. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2009, 75–83. oldal.

²⁵⁴ A tényállást szerzői és a szomszédos jogok megsértése címmel az 1993. évi XVII. törvény 72. § – 1993. május 15-i hatállyal – iktatta a régi Btk. rendszerébe (329/A. §).

²⁵⁵ Ezek azok a ‘tényállási elemek, amelyek nincsenek és mégis vannak’. Kovács Gyula: Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig. Magyar Bűnüldöző, 2014/1–2, 20–37. oldal.

3. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.),
4. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.).

A *kriminálmetodika dinamikus tételei lényegében a 'nyomozásról szólnak'*, pontosabban ezek az elemek a nyomozás folyamatának legfontosabb pillérei, kezdve a tudomásra jutástól, egészen a nyomozás befejezését követő intézkedésekig. Itt *hét tételről beszélhetünk*:

1. a tudomásra jutás forrásai és módjai (3.),
2. a hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.),
3. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.),
4. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.),
5. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.),
6. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8),
7. intézkedések a nyomozás befejezését követően (9.).

A tételek részletes elemzésébe továbbra sem vágok bele (az egy másik tanulmány témája lesz), de annyit muszáj megjegyezni, hogy *a statikus és a dinamikus szakasz elemei között van némi átjárás*: amennyiben a nyomozó hatóság tagja nincs tisztában a cselekmény büntetőjogi megítélésével, valamint kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságaival, a tudomásra jutást követően vajmi kevés esélye nyílik a pontos minősítésre, a hatáskör és az illetékesség megállapítására, valamint az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények meghatározására, illetve végrehajtására. Ugyanez vonatkozik a bizonyítás tárgyára: a nyomozó hatóság tagjának *előre* tisztában kell lennie azzal, hogy például egy ajtóbefeszítés módszerével elkövetett, befejezett (vagyis dologelvétellel járó) betöréses lopásnál, ahol az előzetes adatok szerint a tettes személygépjárművel érkezett és távozott, *általában* melyek a bizonyítandó tények, és az azokhoz kapcsolódó lehetséges bizonyítékok (bizonyító tények), milyen bizonyítékforrásokból szerezhetők be. A *bűncselekmény helyszínén*, vagy később a *nyomozás tervezése* stb. során, ezeket a meglévő, korábbi betöréses lopások nyomozásának tapasztalatain alapuló szakmai ismereteit *szabja rá* a konkrét ügyre, másképpen fogalmazva, *egyediesíti* azokat – enélkül 'nem lehet a bűncselekmények titkát megfejtetni'²⁵⁶. (Itt utalok vissza arra a megállapításra, hogy a kriminalisztika a büntető anyagi és alaki jogra, a kriminálmetodika pedig az előzőkön túlmenően a krimináltechnikára, a krimináltaktikára és a szakkriminológiára van felfűzve: vedd össze a 2.3. fejezet c) pontjában foglaltakkal.)

Megjegyzendő továbbá, hogy maga *a dinamikus rész is két szakaszra osztható*: a második szakasz a nyomozás tervezésével és szervezésével stb. kezdődik. Hagyományos értelemben vett nyomozástervezésről stb. akkor beszélhetünk, ha a tudomásra jutást és a relative pontos minősítést követően az elsődleges intézkedéseket és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket elvégezték, vagyis, *„amikor a lépéseket már nem kell szaporázni”*²⁵⁷. Ez persze nem zárja ki a nyomozás kezdeti szakaszában a tervezést: gondoljunk

²⁵⁶ Dr. Dobos János hivatkozik *Néhány régi dekás* című novellájában dr. Zilahi János r. ezredesre: „A bűncselekményeknek titka van, uraim – mondta halságában is nagy nyomatékkal. Azt kell megismerni, kérem, a többi már gyerekjáték.” Dobos János: *Kriminovellák, zsarusztörök és egyéb történetek*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2016, 55. oldal.

²⁵⁷ Dobos – Kovács i. m. 85. oldal.

csak a történeti és a minősítési verziók felállítására, a résztervre, avagy a forrányomos felderítésre – ez utóbbi önmagában is tervezést igényel.

Végezetül: a *bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai* mindig ügyfüggők. Idetartoznak például az úgynevezett helyszínes bűncselekményeknél a *helyszín biztosítása*²⁵⁸ és a (helyszíni) *szemle*; befejezett emberölésnél a helyszíni szemle részét képező, és főszabály szerint prioritást élvező *halottszemle*.²⁵⁹ E körbe vonható az erőszakos szexuális bűncselekményeknél a *sértett ruházatának a lefoglalása, a sértett bűnügyi orvosi, illetve igazságügyi orvosszakértői vizsgálata* (befejezett közönsélessel megvalósított szexuális cselekménynél hüvelykenet vétele); a személyi sérülést okozó bűncselekményeknél az *igazságügyi orvosszakértő kirendelése*; a dologelvéttel járó (erőszakos) vagyon elleni bűncselekményeknél pedig – az egyéb adatszerző tevékenység keretében – a *tárgykörözés elrendelése* [Be. 268. § (1) bekezdés a)–b) pontja] stb. Minden esetben a speciális szabályok közé tartozik a sértett és a terhelt (gyanúsított) kihallgatása [vesd össze Be. 168–182. § (XXIX. Fejezet – A tanúvallomás); 183–187. § (XXX. Fejezet – A terhelt vallomása); 385–389. § (A gyanúsított kihallgatása)]. Lásd a 7. mellékletet.

b) A kriminálmethodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A kriminálmethodika tételei úgynevezett főcsoportokba (is) sorolhatók. E rendszerezés leginkább egyfajta gondolat kísérlet eredménye, épp ezért kevésbé kötődik a gyakorlathoz (mindezek ellenére módfelett érdekfeszítő). Öt főcsoportot különböztethetünk meg:

I. Általános alapvetések

II. A bizonyítás tárgya

III. A nyomozás

IV. A nyomozás befejezése

V. A nyomozás teljességével összefüggő feladatok

Az egyes főcsoportokhoz a következő tételek kapcsolódnak (a tételek után itt is zárójelben jelzem azok rendszerben elfoglalt eredeti helyét):

I. *Általános alapvetések*: 1.1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.).

II. *A bizonyítás tárgya*: 2.1. a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások (2.).

III. *A nyomozás*: 3.1. a tudomásra jutás forrásai és módjai (3.); 3.2. a hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.); 3.3. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.); 3.4. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.); 3.5. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.).

IV. *A nyomozás befejezése*: 4.1. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.); 4.2. intézkedések a nyomozás befejezését követően (9.).

V. *A nyomozás teljességével összefüggő feladatok*: 5.1. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.); 5.2. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.). Lásd a 8. mellékletet.

A nyomozás teljességével kapcsolatosan néhány megjegyzés: a teljesség – az egyediség és a dinamikusság mellett – a *nyomozás tervezésének és*

²⁵⁸ Rtv. 43. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 11–12. §.

²⁵⁹ 1997. évi CLIV. törvény 217. §; 351/2013. (X. 4.) Korm. rendeletet 7–27. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 19. §.

szervezésének egyik *krimináltaktikai elve*: eszerint, minden rendelkezésre álló információt indokolt felhasználni a nyomozás során, valamennyi szükséges és lehetséges intézkedést, illetve nyomozási cselekményt célszerű számításba venni a nyomozás tervezésekor-szervezésekor. A bizonyítandó tények körét nem csupán az adott bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az úgynevezett járulékos kérdésekre, hanem a kriminalisztikai alap- és kiegészítő kérdésekre is ki kell terjeszteni.²⁶⁰

6.

Hatodik rész, amelyben összegezzük az eddigi megállapításokat

E részben a tanulmány főbb megállapításait szeretném summázni.

A kriminalisztika a bűncselekmények nyomozásának (felderítésének és vizsgálatának) tudománya. Célja, hogy a tételes jog által meghatározott keretekben olyan módszereket és eljárásokat dolgozzon ki, amelyek segítségével a készülő bűncselekmények leleplezhetők, megakadályozhatók, a már elkövetett bűncselekmények felderíthetők, elkövetőjük megállapítható és felelősségre vonható.

A kriminalisztikát – akárcsak a jogtudományokat – általános és különös részre szokás osztani.

Magyarországon a leginkább elfogadott nézőpont szerint, *az általános részhez tartozik a kriminalisztika-elmélet, a krimináltechnika, a krimináltaktika, a kriminalisztikatörténet és a kriminálstratégia. A különös rész* lényegében maga a *kriminálmetodika*; de mindkét részhez egyformán kötődik az úgynevezett *bűnügyi szolgálati ismeretek területe*. A gyakorlati nyomozás szempontjából a legfontosabb a krimináltechnika, a krimináltaktika és a kriminálmetodika.

Az általános részhez tartozó *krimináltechnika a kriminalisztika legszerteágazóbb területe*, ugyanis összegyűjti, rendszerezi vagy önállóan kidolgozza és alkalmazza azokat az ismereteket, tudományos, műszaki-technikai és számítástechnikai-informatikai eljárásokat, valamint módszereket, amelyek – a jogalkalmazási célú ténymegállapítás érdekében – a vizsgált esemény vagy cselekmény körülményeinek tisztázásához és a felmerülő kérdések megválaszolásához szükségesek. Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárás során alkalmazott *technikai eszközök egy része közvetlenül kriminalisztikai célra készült, más része erre a célra átalakított*. Mindezek mellett, *nem kevés olyan eszközt is használnak, amelyek általános rendeltetésűek*.

Az ugyancsak az általános részhez tartozó *krimináltaktika a nyomozási cselekmények és módszerek gyakorlati véghezvitelét, a nyomozás során célszerű eljárasmódot meghatározó elvek és szabályok tana*. Más értelmezésben a *krimináltaktika azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények felderítéséhez és vizsgálatához szükséges intézkedések, illetve nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját*.

A kriminalisztika különös része, a kriminálmetodika (másképpen fogalmazva: *bűnügyi módszertan*), az egyes *bűncselekményfajták felderítésére és*

²⁶⁰ LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I.* Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2004, 37. oldal. A teljesség jelentsége: valaminek teljes, hiánytalan volta. JUHÁSZ József – SZÓKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978, 1354. oldal.

vizsgálatára alkalmas taktikai és technikai eszközök célszerű és tervszerű felhasználásának a tana. A kriminálmethodika tudományosan megalapozott elveket, ajánlásokat és módszereket dolgoz ki az egyes bűncselekmények eredményes nyomozása (felderítése és vizsgálata), valamint megelőzése érdekében.

A kriminálmethodika

- ajánlásainak és módszereinek kidolgozásakor messzemenőig támaszkodik a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárás törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseire, a szakkriminológia megállapításaira, valamint a krimináltechnikai és krimináltaktikai eszközökre, illetve módszerekre;
- ajánlásaival a krimináltechnikai eszközöket és a krimináltaktikai módszereket mintegy 'rászabja' az adott (vagyis a 'nyomozott') bűncselekményre vagy bűncselekményekre.

Egyes szerzők szerint, a krimináltechnikai eszközök és krimináltaktikai módszerek alkalmazása nem korlátozódik kizárólag a büntetőeljárásra, mivel az eredményes ténymegállapítás a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi és a polgári peres eljárások során is számtalanszor a krimináltechnika és -taktika alkalmazását igényli. Mások úgy vélik, a kriminálmethodika tárgyát elsősorban a nyomozó hatóságok gyakorlatában rendszeresen előforduló bűnügyek, közigazgatási és szabálysértési eljárás keretében vizsgálandó események képezik, amelyeket kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságaik, jellemzőik szerint csoportosít. *A hivatkozott megállapítások nem állják meg a helyüket* (de legalábbis vitathatók). Példának okáért: amennyiben a szakértő polgári, közigazgatási, szabálysértési, fegyelmi vagy más eljárásban a feladatvégzés során ugyanazokat az eszközöket és módszereket használja, illetve alkalmazza mint a büntetőeljárásban, az attól még 'nem lesz kriminalisztika' (mint ahogy egy fegyelmi eljárásban sem készülhet kriminalisztikai szakértői vélemény).

A kriminálmethodika tárgyát – megnevezéséből eredően is – alapvetően a nyomozó hatóságok, nem alapvetően pedig a büntető ügyekben eljáró egyéb hatóságok hatáskörébe tartozó bűncselekmények *nyomozása,* illetve eljárási tevékenysége képezi.

A kriminálmethodika a vizsgálata tárgyát képező bűncselekményeket egyfajta elméleti és gyakorlati szempontoknak megfelelően összeállított séma szerint rendszerezi, figyelemmel a konkrét történeti tényállásra, a bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az elkövetés (vagy az eset) összes körülményeire. *A kriminálmethodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja, ezért tételei is ehhez igazodnak:* ebből eredően némi eltérés mutatkozik a kriminálmethodikai felosztás és az anyagi jogi szabályozás között.

A kriminálmethodikai tételek az utóbbi öt évtizedben változtak, pontosabban fejlődtek. *Manapság három szakaszt vagy korszakot különböztetünk meg:*

- az 1960/70-es évekig tartó (hagyományos vagy klasszikus) felépítést;
- a rendszerváltoztatást követő, a 2000-es évek elejéig húzódó (továbbgondolt) szakaszt; illetve
- napjaink kriminálmethodika tételeit.

Az 1960/70-es években az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanának belső felépítése öt részre tagolódott. A kriminálmethodika továbbgondolt felépítése már a rendszerváltoztatás utáni időszak 'terméke', és a hagyományos elemeknél cizelláltabb. A 2000-es évek első évtizedéig dívó methodikai

tételek tíz elemet tartalmaztak. A kriminálmetodika belső rendszerének legutóbbi kidolgozásakor, a rendszerelemek felépítésekor, az elméleti és a gyakorlati szempontok egyaránt figyelmet kaptak. Mindezekre tekintettel, *napjaink kriminálmetodikája* tizenegy tételből áll.

A kérdéses elemek azonban további két csoportba sorolhatók:

- a kriminálmetodika rendszerének statikus és dinamikus része, illetve
- a metodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek.

A kriminálmetodika statikus részéhez tartozó elemeknél 'nincs nyomozás'. A négy tétel közül az első kettő tulajdonképpen a nyomozást megelőző (vagy előkészítő) elméleti alapvetés, a harmadiknak és a negyediknek pedig a nyomozás befejezése után van jelentősége. Ez utóbbiak, ha úgy tetszik, egyfajta elemző-értékelő tevékenység eredményeként jelennek meg.

A kriminálmetodika dinamikus tételei lényegében a 'nyomozásról szólnak', pontosabban ezek az elemek a nyomozás folyamatának legfontosabb pillérei, kezdve a tudomásra jutástól, egészen a nyomozás befejezését követő intézkedésekig. Itt hét tételről beszélhetünk.

A kriminálmetodika tételei úgynevezett főcsoportokba (is) sorolhatók. E rendszerezés leginkább egyfajta gondolat kísérlet eredménye, épp ezért kevésbé kötődik a gyakorlathoz. Öt főcsoportot különböztethetünk meg.

Mire is való tehát a kriminálmetodika? Kriminálmetodikai alapok ismeretének hiányában bajosan lehet eredményesen nyomozni. A metodikai elemek nélkül nem létezik hatékony bűnüldözés. Kizárólag büntető anyagi, illetve alaki jogszabályokra támaszkodva a nyomozó hatóság tagja csak félkarú óriás. A kriminálmetodika – az adott bűncselekmény nyomozásának speciális ajánlásai mellett – magában foglalja a büntető anyagi és eljárásjogi, valamint a krimináltechnikai, a krimináltaktikai, illetve szakkriminológiai ismereteket. A kriminalista több a büntető anyagi és/vagy eljárásjogásznál: a gyakorlati tapasztalatokkal ötvözödvé benne kumulálódik minden büntetőjogi és kriminalisztikai tudnivaló.

Őszintén remélem, hogy a bevezetőben kitűzött célt sikerült megvalósítanom: a tanulmányban közzétett kriminálmetodikai témájú okfejtéseim tananyagként is megállják a helyüket, és hasznára válnak azoknak a munkatársaknak, akik a nyomozást a gyakorlatban végzik, vagyis a 'terepen' üldözik a bűnt. Abban ugyancsak bízom, miszerint a gyakorlati nyomozáshoz nélkülözhetetlen kriminálmetodikai alapokat, vagyis a rendszert, a felépítményt sikerült kellőképpen megismertetni, valamint új dimenzióit feltárni.

7. Mellékletek

A mellékletek jegyzéke:

1. A kriminalisztika felosztása
2. A lopás csoportosítása
3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái
4. Az ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás
5. A kriminálmetodika felépítése I.
6. A kriminálmetodika felépítése II.
7. A kriminálmetodika statikus és dinamikus része
8. A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

1. A kriminalisztika felosztása

KRIMINALISZTIKA	
Általános rész	Különös rész
Kriminalisztikaelmélet	Kriminálmetodika
Kriminalisztikatörténet	
Kriminálstratégia	
Krimináltaktika	
Krimináltechnika	
Bűnügyi szolgálati ismeretek	

2. A lopás csoportosítása

A LOPÁS (370. §) CSOPORTOSÍTÁSA	
Btk.-ban nem nevesített	Btk.-ban nevesített
Alkalmi vagy bolti (üzleti áruházi) lopás	Kisebb értékre elkövetett lopás [Btk. 370. § (2) bekezdés a) pontja]
Állatlopás	Szabálysértési értékre, a Btk. szerint meghatározott módon elkövetett lopás vétsége [Btk. 370. § (2) bekezdés b), illetve ba)–bi) pontja] – Lásd még a Btk. 370. § (3) bekezdés ba), (4) bekezdés b), (5) bekezdés b) és (6) bekezdés b) pontjában foglalt minősítő körülményeket is.
Fürdő- vagy üdülőhelyi, illetve szállodai lopás (régén: strandlopás)	Bűnszövetségben elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés ba) pontja]
Gépjárműlopás (gépjárműről vagy gépjárműből lopás) – Vesd össze a jármű önkényes elvételével (380. §)	Üzletszerűen elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés bb) pontja]
Mezőgazdasági termény vagy terméklopás	Dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés bc) pontja] Zsebtolvajlás útján elkövetett lopás – zseblogás [370. § (2) bekezdés bd) pontja]
Munkáltató sérelmére elkövetett lopás	Közokirat, magánokirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvételével elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés be) pontja]
Poggyásziplopás (specifikum: repülőtéri poggyásziplopás)	Helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtevésztéssel, vagy a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenve elkövetett lopás – trükkös lopás vagy besurranásos lopás [370. § (2) bekezdés bf) pontja]
Vasúti dézsma	Hamis vagy lopott kulcs használatával elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés bg) pontja]
Villamos- és gazdaságilag hasznosítható más energialopás (régén: áramlopás)	Helyiségbe a jogosult, vagy a használó tudta és beleegyezése nélkül dolog elleni erőszakkal, illetve hamis vagy lopott kulcs használatával bemenve elkövetett lopás – betöréses lopás [370.

	§ (2) bekezdés <i>bf</i>) pontja, plusz <i>bc</i>) és/vagy <i>bg</i>) pontja]
Zártóréses lopás (amennyiben helyiségben lévő páncél- vagy lemezszekrény zárját törik fel, az betöréses lopásnak minősül).	Lakást vagy hasonló helyiséget az elkövetővel közösen használó sérelmére elkövetett lopás (itt nem a munkáltató a sértett) – házi vagy munkahelyi lopás [370. § (2) bekezdés <i>bh</i>) pontja]
	Erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>bi</i>) pontja] – Ez nem minősül dolog elleni erőszakkal történő elkövetésnek
	Nagyobb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Védett kulturális javak körébe tartozó tárgyra vagy régészeti leletre kisebb értékre elkövetett lopás – műkinclopás [370. § (3) bekezdés <i>bb</i>) pontja]
	Vallási tisztelet tárgyára, kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>bc</i>) pontja]
	Holttesten lévő tárgyra, illetve temetőben vagy temetkezési emlékhelyen a halott emlékére rendelt tárgyra, kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>bd</i>) pontja]
	Nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles anyagra, kisebb értékre elkövetett lopás – fémlopás [370. § (3) bekezdés <i>be</i>) pontja]
	Közveszély színhelyén szabálysértési vagy kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>c</i>) pontja] – Lásd még a Btk. 370. § (4) bekezdés <i>b</i>), (5) bekezdés <i>b</i>) és (6) bekezdés <i>b</i>) pontjában foglalt minősítő körülményeket is.
	Jelentős értékre elkövetett lopás [370. § (4) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Különösen nagy értékre elkövetett lopás [370. § (5) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Különösen jelentős értékre elkövetett lopás [370. § (6) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Érték-egybefoglalás folytán megvalósuló lopás: bűncselekmény valósul meg, ha ugyanazon elkövető által, egy éven belül elkövetett és elbírált, ugyanolyan tulajdon elleni szabálysértés esetén a dolog értéke (az okozott kár, illetve az okozott vagyoni hátrány) az ötvenezer forintot érték-egybefoglalás folytán meghaladja.

3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái²⁶¹

A VERZIÓK CSOPORTOSÍTÁSA	
Alapverziók	Mi történt?
	Ki, kivel követte el?
Verziók terjedelmük szerint	Általános verziók
	Részverziók
Verziók, tárgyukra tekintettel	Történeti verziók
	Minősítési verziók
	Munkaverziók
Verziók, készítőjük alapján	A nyomozó hatóság tagja által készített verziók
	Az eljárás egyes szereplői álláspontját tükröző verziók

A NYOMOZÁSI TERV FAJTÁI	
Tartalmi szempontok szerint	A nyomozás egészét átfogó terv
	Részterv
Formai szempontok alapján	Gondolati terv
	Feljegyzésszerű terv
	Írásbeli nyomozási terv
	Típusterv

4. Ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás²⁶²

AZ ÜGYTŐL A SZEMÉLYIG ÉS A SZEMÉLYTŐL AZ ÜGYIG MODELL ²⁶³		
Az ügytől a személyig		A személytől az ügyig
1.	A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez nem köthető	A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez köthető
2.	A bűncselekmény gyanújára vonatkozó információk ellenőrzése	A személyre szabott megalapozott gyanú (és indokolt esetben a bűncselekmény gyanújának) megerősítése
3.	Az ellenőrzés eredményének megfelelő intézkedések fogantatása	A bizonyítás tárgyának a meghatározása és a nyomozás tervezése
4.	Nyomozás az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása érdekében (felderítés)	Bizonyítás, másképpen maga a vizsgálat
5.	Az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása (a felderítés befejezése)	A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése
6.	Hasonló történt-e? – a cselekmény része lehet-e egy sorozatnak, avagy az ismert tetteshez további bűncselekmények elkövetése köthető-e?	

²⁶¹ Dobos – Kovács i.m. 180.

²⁶² Uo. 163.

²⁶³ A táblázat a két modellt párhuzamosan szemlélteti. Megjegyzendő, hogy eredményes felderítés esetében (amikor az ismeretlen tettes személyére fény derül), a két modell folyamatosan (egymás után) ábrázolható.

5. A kriminálmethodika felépítése I.

A KRIMINÁLMETODIKA FELÉPÍTÉSE I.	
I. Klasszikus felépítés	II. Továbbgondolt felépítés (2000-es évek)
1.1. A bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények	2.1. A cselekmény vagy esemény fogalma (lényegében a büntetőjogi megítélés, vagyis a minősítés)
1.2. A nyomozás kezdeti szakaszának tervezése	2.2. Az eljárás célja és a bizonyítás tárgya
1.3. Az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai	2.3. A hatáskör és az illetékesség
1.4. Az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai	2.4. Az elkövetés jellemzői (idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek, valamint az elkövetést közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények is)
1.5. Az adott bűncselekményfajta megelőzése	2.5. Az elkövetői kör és annak jellemzői (ez inkább kriminológia)
	2.6. A tudomásra jutás módjai
	2.7. Az elsődleges intézkedések és a haszthatatlan nyomozási cselekmények
	2.8. A nyomozás tervezése és szervezése
	2.9. A felderítés és a bizonyítás speciális feladatai
	2.10. A megelőzés lehetőségei

6. A kriminálmethodika felépítése II.

A KRIMINÁLMETODIKA FELÉPÍTÉSE II.		
I. Klasszikus felépítés	II. Továbbgondolt felépítés	III. Felépítés napjainkban
1.1. A bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények	2.1. A cselekmény vagy esemény fogalma (lényegében a büntetőjogi megítélés, vagyis a minősítés)	3.1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai
1.2. A nyomozás kezdeti szakaszának tervezése	2.2. Az eljárás célja és a bizonyítás tárgya	3.2. A bizonyítás tárgya (a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások)
1.3. Az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai	2.3. A hatáskör és az illetékesség	3.3. A tudomásra jutás forrásai és módjai
1.4. Az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai	2.4. Az elkövetés jellemzői (idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek, valamint az elkövetést közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények is)	3.4. A hatáskör és az illetékesség megállapítása

1.5. Az adott bűncselekményfajta megelőzése	2.5. Az elkövetői kör és annak jellemzői (ez inkább kriminológia)	3.5. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények
	2.6. A tudásra jutás módjai	3.6. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése
	2.7. Az elsődleges intézkedések és a halaszthatatlan nyomozási cselekmények	3.7. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai
	2.8. A nyomozás tervezése és szervezése	3.8. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése
	2.9. A felderítés és a bizonyítás speciális feladatai	3.9. Intézkedések a nyomozás befejezését követően
	2.10. A megelőzés lehetőségei	3.10. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák
		3.11. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai

7. A kriminálmethodika statikus és dinamikus része

KRIMINÁLMETODIKA	
Statikus rész	Dinamikus rész
1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.)	1. A tudásra jutás forrásai és módjai (3.)
2. A bizonyítás tárgya (2.)	2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.)
3. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.)	3. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.)
4. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.)	4. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.)
	5. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.)
	6. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.)
	7. Intézkedés a nyomozás befejezését követően (9.)

8. A kriminálmethodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A KRIMINÁLMETODIKA FŐCSOPORTJAI	
Főcsoportok	A főcsoportokhoz kapcsolódó tételek
I. Általános alapvetések	1.1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.)
II. A bizonyítás tárgya	2.1. A bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások (2.)
III. A nyomozás	3.1. A tudomásra jutás forrásai és módjai (3.)
	3.2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.)
	3.3. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.)
	3.4. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.)
	3.5. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.)
IV. A nyomozás befejezése	4.1. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.)
	4.2. Intézkedés a nyomozás befejezését követően (9.)
V. A nyomozás teljességével összefüggő feladatok	5.1. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.)
	5.2. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.)

8.

Forrás és Irodalomjegyzék

8.1. Felhasznált irodalom

- BALLÁNÉ Füstter Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- BARTA Endre: *Az emberölés nyomozása*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003
- BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész (Ötödik, átdolgozott kiadás)*. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2013
- BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004
- BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 2*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004

- BÓCZ Endre: *Kriminalisztika a tárgyalóteremben*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- CZEBE András: A forenzikus azonosság fuzzy halmaza. *Ügyészek Lapja* 2020/2–3. szám, 7–18. oldal
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan (Harmadik, átdolgozott kiadás)*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@]
- DOBOS János: *Kriminovellák, zsarusztorik és egyéb történetek*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2016
- GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika Általános Rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961
- GÁRDONYI Gergely: *A szemle jogi szabályozása*. In: VEREBÉLYI Imre (szerk.): *Az állam és a jog alapvető értékei a változó világban*. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2012, 136–145. oldal
- ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltechnika. Tankönyv a Rendőrtisztí Főiskola hallgatói részére*. Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984
- JUHÁSZ József – SZŐKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSZKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978
- KOVÁCS Gyula – LÓCZI Zsolt: *Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2009
- KOVÁCS Gyula – NAGY József: *A kriminálmétodika elméleti és gyakorlati kérdései. Egyetemi jegyzet*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013
- KOVÁCS Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003
- KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In: LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2008, 1–77. oldal
- KOVÁCS Gyula: *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2011
- KOVÁCS Gyula: *A sorozat-bűncselekmények nyomozása. Glossa Iuridica* 2020/3–4, 215–238. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Kriminalisztikai alapkérdések. Glossa Iuridica* 2021/1–2, 183–197. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig. Magyar Bűnüldöző*, 2014/1–2, 20–37. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004
- KOVÁCS Lajos – BÓI László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2021
- LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai alapismeretek (Jegyzet)*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2005
- LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2004
- LÓCZI Zsolt: *A rablás és a kifosztás nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztí Főiskola, 2010
- MOLNÁR Erzsébet: *A vállalkozáson belüli előnyomozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. Jogtudományi Közlöny* 2016/9, 458–468. oldal

- NAGY József: *A kriminálmotodika általános kérdései*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2007
- RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika Különös Rész (Motodika) I. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973
- TÓTH Éva – BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I*. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2015
- WEINGART, Albert: *Kriminaltaktik. Ein Handbuch für das Untersuchen von Verbrechen*. Leipzig, Duncker & Humblot, 1904

8.2. Internetes hivatkozások

- <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ll-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.22.)
- <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ll-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.23.)
- <https://aztmondjak.hu/csak-tiszta-forrasbol-bartok-bela-a-kilenc-csodaszarvas/> (2021.06.04.)
- <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/4f3a53e3-3b51-4e87-9955-de21b87c6c58> (2021.06.09.)
- <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1115> (2021.06.04.)
- <https://www.nszkk.gov.hu/forenzikus-szakszotar/D> (2021.06.08.)
- <https://www.youtube.com/watch?v=jsX918f9A3g> (2021.06.04.)

Reflektáló **Jogi témájú hírek és** **szakcikkek kommentárja** **Rovatvezető: Dr. Kovács Gyula**

A morgás joga (*ius murmurandi*) az ókori Rómából származik: a plebsnek, vagyis a politikai jogokkal – kezdetben – nem rendelkező szabad lakosságnak megadatott a felszólaláshoz, a véleménynyilvánításhoz, *ad absurdum* az ellenvélemény kifejtéséhez való jog.²⁶⁴ A későbbi köztársaságok és demokráciák alkotmányaiban vagy alaptörvényeiben – mint a szólásszabadság vagy a vé-

Forum Romanum

ménynyilvánítás joga – alapjogként szerepel ez a kitétel.²⁶⁵

A „Reflektáló” címmel, 2016. január 1-jétől indult új rovatban jogi (alapvetően büntetőjogi és kriminalisztikai) témájú hírek, valamint szakcikk rendhagyó kommentárjait tesszük közzé. A kommentárok azért rendhagyók, mert alkalmasint nem mentesek a bírálattól, az építő jellegű kritikától, sőt, olykor-olykor a humortól és a pajkos összekacsintástól sem.

A népnek joga van ahhoz, hogy elégedetlenségének hangot adjon. A bűnügyi szakember (nyomozó hatóság tagja, rendészeti oktatási intézmény oktatója, büntetőjogász és/vagy kriminalista stb.), úgy is, mint a nép gyermeke, ugyancsak jogosult arra, hogy a jogalkotással és/vagy a jogalkalmazással kapcsolatos anomáliákat észrevételezze, s ezeket közzétegye, illetve bármilyen szakmai kérdésben véleményt nyilvánítson.

Figyelem! Nem kizárt, hogy a cikkek egy része vitriolos tintába mártott tollal íródott, és a nyugalom megzavarására kifejezetten alkalmas. Széplelkűek ezt a rovatot ne olvassák – előre szóltam!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Íme, a „Reflektáló”: lehet morgolódni.

*

²⁶⁴ MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon*. Budapest, Magyar Könyvklub, 1994, 289. oldal. A képen a Forum Romanum, az ókori Róma piactere a Capitolium, a Palatinus és a Quirinale domb között, városházával, szónoki emelvénnnyel, bírósági csarnokokkal, számos templommal és diadalívvel. A kép forrása: <https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/forum-romanum> (letöltés: 2019. október 3.)

²⁶⁵ Lásd Magyarország Alaptörvényének IX. cikk (1) bekezdését: „Mindenkinek joga van a vélemény szabadságához.”

Dr. Kovács Gyula

Üldözés – forrányomon üldözés, valamint felderítés – forrányomos felderítés

**Reflexió Havasi Sándor²⁶⁶ – a Magyar Rendészet 2020/2. számában
megjelent – A forrányomos felderítés vezetése, irányítása
megújításának lehetséges irányai²⁶⁷ című írására**

Elöljáróban leszögezem (legyen ez a *Bevezetés*), hogy *Havasi Sándor* tanulmányát nagy örömmel fogadtam. Egyfelől a forrányomos felderítés egyike a kedvenc témáimnak (a KRE ÁJK Bűnügyi szakjogász szakirányú továbbképzésen oktatom)²⁶⁸, másfelől reméltem, miszerint a mű számos olyan hasznos információt tartalmaz majd, amely a gyakorlati munkavégzéshez (praktikusan a forrányomos felderítéshez) támpontul szolgálhat. Az pedig, hogy a szerző a tanulmányban megszólaltatta *dr. Dobos Jánost*, a már életében rendőrlegendát, különösen léleksimogató volt – számomra mindenféleképpen. Igaz ez még akkor is, ha *Dobos János Kis nyomozástan* című alpművére pontatlanul hivatkozott. A *Kis nyomozástan* 2008-ban megjelent második kiadását ugyanis nem a BM Könyvkiadó gondozta (a kiadó szerény személyem volt), szerzője pedig nem csupán *Dobos János*, hanem jómagam (még az OSZK adatbázisa szerint is)²⁶⁹. A szakirodalmi hivatkozások pontatlanságáról a későbbiekben még lesz szó.

A tanulmány megjelenése feletti lelkesedésem mindezek ellenére töretlen maradt, amit még az sem csökkentett (na jó, talán egy icipicit mégis), hogy már a cím sem tetszett: mert mi az, hogy „*A forrányomos felderítés [...] irányítása megújításának lehetséges irányai*”? *Havasi Sándor* helyében az „*irányai*” helyett a „*formái*” vagy a „*tendenciái*”, esetleg a „*dimenziói*” kifejezést írtam volna („*irányítás irányai*”: szépen alliterál, de valahogy mégis zavaró).

Miután végigolvastam a művet, már nem voltam annyira vidám: *a tanulmányban ugyanis számos olyan állítás szerepel, amely értelemzavaró, és amellyel nem, vagy csak részben értek egyet. Sőt, sajnos akad néhány kitétel, amely biztosan nem úgy helyes vagy szakszerű, ahogyan azt kollégám leírta.* Ekkor döntöttem úgy, hogy tollat ragadok, és csokorba szedem az észrevételeimet: egy rövid *tartalmi összefoglaló* után közkinccsá teszem a műben szereplő egyes szakszavak meghatározásaival és az egyéb megállapításokkal kapcsolatos megítéléseimet, valamint a szakirodalmi hivatkozások pontatlansága miatti aggályaimat.

²⁶⁶ Havasi Sándor r. alezredes, készenléti csoportvezető a BRFK XIII. kerületi Rendőrkapitányságon.

²⁶⁷ HAVASI Sándor: A forrányomos felderítés vezetése, irányítása megújításának lehetséges irányai. *Magyar Rendészet* 2020/2. szám, 89–115. oldal. Elektronikus hozzáférés: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/95/3884> (2021. szeptember 21.).

²⁶⁸ <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz> (2021. szeptember 16.).

²⁶⁹ A BM Könyvkiadó gondozásában a *Kis nyomozástan* 1991-ben jelent meg: <http://nek-tar.oszk.hu/hu/manifestation/2877454> (2021. szeptember 16.).

Az észrevételek végén egyfajta összegzésben tömörítem a lényegesebb megállapításaimat, majd a *melléklet* következik, és zárókö gyanánt pedig a *forrás- és irodalomjegyzék* olvasható *felhasznált irodalom* és *internetes hivatkozások* bontásban.

Hangsúlyozom: munkámban fő szabály szerint, a tanulmány üldözéssel, forrányomon üldözéssel, valamint felderítéssel, illetve forrányomos felderítéssel kapcsolatos, és általam problémásnak ítélt részeit érintettem, de a szoros összetartozások miatt, muszáj volt néha „*elkalandoznom*” (nem melleleg ez a szerzőtől sem volt idegen). *Nyomatékosítom* azt is, miszerint bíráló megjegyzéseimet csak és kizárólag a jobbítás szándékától vezérelve írtam.

Egyfajta rezümé (rövid tartalmi összefoglaló)

A huszonhét oldal terjedelmű tanulmány az absztraktot követően három, eredetileg számozatlan fő részből áll, és irodalomjegyzékkel zárul. A fő részek címei:

1. *A forrányomos felderítés, felderítés, üldözés, nyomon üldözés, nyomozás, körözés foglmainak értelmezése, egymáshoz való kapcsolatok*
2. *A forrányomos felderítéshez szorosan kapcsolódó foglalmak értelmezése*
3. *A forrányomos felderítés jogi háttere, a forrányomos felderítés szervezeti modellje, vezetése és irányítása, a forrányomos felderítést hatékonyabbá tevő módszerek bemutatása* (ez a legterjedelmesebb rész, tizennégy oldalból áll)

A harmadik rész kettő fejezetet tartalmaz:

- 3.1. *A forrányomos felderítés jogi háttere*
- 3.2. *A forrányomos felderítés szervezeti modellje, vezetése és irányítása, a forrányomos felderítést hatékonyabbá tevő módszerek bemutatása*

Az irodalomjegyzékben külön szerepel a felhasznált irodalom (huszonhármát számoltam) és a jogi források (tizenhét van belőlük).

A tanulmányban szereplő szakszavak meghatározásával és az egyéb megállapításokkal kapcsolatos észrevételek

A szerző szerint, a „*szakirodalomban a legtöbb kriminalista a >>forrányomos felderítés<< fogalmát, szükségességét és létjogosultságát – csak és kizárólag – az úgynevezett >>kiemelt<< bűncselekményekkel [...] hozza összefüggésbe*” (90. oldal).

Jelzem, nem csupán a „*szakirodalomban*”: a forrányomos tevékenység egy-egy végrehajtásáról rendelkező 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 4. pontja értelmében, a forrányomos tevékenység – fő szabály szerint – a „*kiemelt bűncselekmények elkövetőjének megállapítására, elfogására, valamint a személyi és tárgyi bizonyítékok, fellelhető adatok megszerzésére [...] irányul*”.

Az tehát, hogy a forrányomos felderítést alapvetően a kiemelt bűncselekmények hatósági tudomásra jutását követően rendelik el, nem „*városi legenda*”, avagy szakmai körökben szájhagyomány útján terjedő tévhit.

Havasi Sándor a továbbiakban (szintén 90. oldal) azt a messzemenő következtetést vonja le, miszerint „*bármilyen – általában helyszínes – bűncselekmény esetén [...] lehetséges a forrányomos felderítés és bűnüldözés (sic!), ha annak feltételei egyébként fennállnak*”.

Röviden: a 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 4. pontja alapján ez *nem lehetséges, egyébként meg nem tipikus*. *Hosszan:* a nem kiemelt bűncselekmények hatósági tudomásra jutását követően, csak azért, mert a feltételek egyébként adottak, nem „szokás” (fogalmazzunk így) a forrányomos felderítést elrendelni. A szerző felvetése néminemű terminológiai zavart tükröz, ezért ennél az állításnál hosszabban elidőzőm.

Először: való igaz, a „forrányomköteles” bűncselekmények zöme „helyszínes”, vagyis helyszíni szemleköteles. A helyszíni szemle azonban részét képezi a forrányomos felderítésnek (a bizottság a forrányomos csoport egyik meghatározó egysége)²⁷⁰, így nehezen elképzelhető egy „helyszíni szemle nélküli” forrányomos felderítés, noha a kiemelt bűncselekmény definíciójában²⁷¹ *expressis verbis* a „helyszínes” bűncselekmény kitételként nem szerepel.

Másodszor: a forrányomos felderítés elrendelésének nem kritériuma, hogy „*annak feltételei egyébként fennálljanak*”. Már az is kérdés, mit ért *Havasi* a „feltételek” alatt? A végrehajtás felételeit, avagy a várható eredményt? És amennyiben előre nem várható pozitív eredmény, akkor a forrányomos felderítést nem rendelik el? A forrányomos felderítés eredményét (vagy eredménytelenségét) nyomban a hatósági tudomásra jutást követően egyébként is nehéz megítélni. Nem gondolom, miszerint egy holttest vagy holttestrész megtalálását követően, az illetékes parancsnokok válságstábot alakítva, hosszasan töprengenének azon, vajon fennállnak-e azok a bizonyos feltételek, és egy lehetséges kudarc baljós előszelében a forrányomos felderítést nem rendelnék el.

Harmadszor: a „forrányomos bűnüldözést” nem tudom értelmezni. Amennyiben ez alatt a forrányomon üldözésre gondol a szerző, akkor jelzem, hogy – megint csak fő szabály szerint – az a forrányomos felderítés keretén belül történik (vagy történhet).

Végezetül egy utolsó (*negyedik*) észrevétel: a már hivatkozott ORFK utasítás értelmében, „a forrányomos tevékenység [...] a kiemelt rendkívüli halál²⁷² körülményeinek tisztázására, illetőleg a kiemelt eltűnésekkel²⁷³ kapcsolatos elsődleges intézkedések megtételére”²⁷⁴ is irányulhat. Ez azonban még mindig nem jelenti azt, hogy a forrányomos felderítés elrendelhető „bármilyen – általában helyszínes – bűncselekmény esetén [...] ha annak feltételei egyébként fennállnak”.

A szerző a 91. oldalon – számomra úgy tűnik, egyetértőleg – *Bíró Gyula Kriminálisztika*²⁷⁵ című művére hivatkozva írja, miszerint „a forrányomos felderítés, forrányomon üldözés, vagy csak röviden forrányom fogalma, mind ugyanazt jelenti egységesen”.

Hát nem, sőt, nagyon nem! A forrányomos felderítést következetesen és helytelenül gyakran azonosítják a forrányomon üldözéssel (pontosabban ez utóbbi szakkifejezés alatt a forrányomos felderítést értik). A következőkben – az üldözésből kiindulva – megpróbálom tisztázni a forrányomon üldözés fogalmát.

²⁷⁰ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 7. pont b) alpontja.

²⁷¹ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 3. pont a) alpontja.

²⁷² 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 3. pont e) alpontja.

²⁷³ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 3. pont d) alpontja.

²⁷⁴ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 4. pontja.

²⁷⁵ *Bíró Gyula: Kriminálisztika*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2010, 172. oldal.

Az *üldöz* jelentése köznap i értelemben: állandóan nyomon követ, űz, kerget valakit vagy valamit; az *üldözés* pedig az a cselekvés, amikor valakit üldöznek.²⁷⁶ A *Rendészettudományi Szaklexikon* szerint az üldözés: „a szökésben lévő bűnözők, menekülők elfogása érdekében alkalmazott rendőri tevékenység, taktikai eljárás. Előfeltétele, hogy a menekülés és az üldözés megkezdése között viszonylag rövid idő teljen el, ismert legyen a menekülő személy személyleírása, a rendelkezésre álló adatok alapján legyen behatárolható a menekülés valószínű iránya, továbbá álljanak rendelkezésre az üldözéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek. [...] Az üldözés történhetett közvetlenül, nyomon, irányban vagy párhuzamosan”²⁷⁷. Itt nyomban felmerül a kérdés: nyomkövetővel²⁷⁸, térfigyelő kamerarendszer igénybevételével, vagy drónnal (pilóta nélküli, távirányítású légi járművel) történő, akár valós idejű követés, üldözésnek minősül-e? Megítélésem szerint nem, feltéve, hogy a technikai eszközzel követéshez nem kapcsolódik az élőerős üldözés bármelyik formája.

Ezt követően vizsgáljuk meg, mit jelent a *forrányomon üldözés*. A *Rendészettudományi Szaklexikon* ilyen címszót nem tartalmaz. A lexikonban forrányomon üldözés egyetlen egy helyen, A *bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködése* címszó alatt, mint annak egyik formája fordul elő²⁷⁹ (tehát a lexikon szerint is létező kifejezés, csak éppen nincs definiálva).

A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló – még hatályban lévő – 2002. évi LIV. törvény 8. § (1) bekezdés h) pontja szerint, a *forrányomon üldözés a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködésének egyik formája* (ez szintén egybevág a *Rendészettudományi Szaklexikon* már idézett meghatározásával). Magáról a forrányomon üldözésről a 31–33. § rendelkezik. A hivatkozott szakaszokból egyértelműen kitűnik, hogy a törvény a határon (bármelyik oldalról) átnyúló forrányomon üldözést szabályozza. A törvény 27–33. §-ához fűzött indokolás szerint, „a forrányomon üldözés a bűnüldözés olyan, az érintett személy által is észlelt, észlelhető nyílt módszere, amelynek lényege a bűncselekmény elkövetésén tetten ért és a bűncselekmény helyszínéről menekülő elkövető szakadatlan követésében (üldözésében) mutatkozik meg; az intézkedés kétségtelen célja az elkövető elfogása”²⁸⁰.

Az eddig megállapítottakra tekintettel, megítélésem szerint, a *forrányomos üldözésnek az üldözéshez képest, két konjunktív többletfeltétele van:*

9. a menekülés a bűncselekmény helyszínéről történjen és
10. a menekülő az elkövető (a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy) legyen.

²⁷⁶ JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 1441. oldal.

²⁷⁷ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 586. oldal.

²⁷⁸ *Nyomkövető*: olyan, személyen vagy tárgyon (telefon, közlekedési eszköz stb.) elhelyezett jeladó, amely megfelelő infrastruktúra (pl. stationer állomások, széles sávú internetkapcsolat, műholdas kommunikáció, lokális memória, IT-feldolgozó háttér) rendelkezésre állása esetén valós időben, pontosan meghatározza az eszköz helyzetét, ill. időben és térben reprodukálható a jeladó korábbi földrajzi elhelyezkedése és mozgási útvonala. BODA (főszerk.) i. m. 419. oldal.

²⁷⁹ BODA (főszerk.) i. m. 99. oldal.

²⁸⁰ A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény indoklása – <https://jogtar.hu/uj-jogtar/> (2021. szeptember 17.).

Másképpen fogalmazva: a forrányomon üldözés során a helyszínről (közvetlenül a bűncselekmény elkövetése után) menekülő (vagy elmenekült) tettest kell elfogni.

Mindezek után, valamennyi ismérvet *összerakva*, megalkothatjuk a forrányomon üldözés egy másfajta (de az előzővel nem ellentétes), ha úgy tetszik kriminalisztikai definícióját: *a forrányomon üldözés az üldözés speciális válfaja, amelynek lehetősége akkor áll fenn, amikor a bűncselekmény elkövetése, felfedezése és hatósági tudomásra jutása között viszonylag rövid idő telt el, a tettes a bűncselekmény helyszínéről menekül vagy elmenekült, és olyan, egymáshoz kapcsolódó információk állnak a nyomozó hatóság rendelkezésére, amelyek a tettesig vezethetnek.*²⁸¹ Tehát az üldözés és a forrányomon üldözés egymással nem csereszabatos.

A szerző, miután a 92. oldalon a Be.²⁸² 348. §-át, valamint a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. Korm. rendelet 133. §-át citálja, a következő (93.) oldal első sorában azzal a kinyilatkoztatással lepi meg az olvasót, hogy a „*felderítés nem azonos azonban az ismeretlenes [vagy ismeretlen tetteses] szakasszal*”. Ezek után, talán a biztonság kedvéért, a következőket írja: „*az ismeretlenes és a vizsgálati szakaszban egyaránt folyik felderítés (újabb információk beszerzése az ügy előre viteléhez, további bűncselekmények felderítése)*”. Végül – mintegy az első állítás igazolásaképpen – bő egyoldali egyveleget kapunk az általam igen tisztelt dr. Balláné dr. Füstter Erzsébet, dr. Borszéki Győző és dr. Lakatos János korábbi műveiből²⁸³ (a Rendőrtiszti Főiskolán mindhárman tanárain, később oktatótársaim voltak), sőt, Havasi Sándor, Lakatos-mester egy 1995-ös Rendőrtiszti Főiskolai előadásának anyagát is előásta valahonnan.

Mindezekkel összefüggésben négy dolgot szeretnék leszögezni:

1. *A nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll.*²⁸⁴ *A felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét*, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket.²⁸⁵ Ebből eredően, *a felderítés az ismeretlenes (vagy ismeretlen tetteses) szakasszal azonos*, ami még akkor is igaz, ha a felderítés alatt a bűncselekmény (értsd a még ismeretlen vagy *látens bűncselekmény*) felderítése egyaránt értendő.

2. A 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet hivatkozott 133. §-a nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely bárkit is arra engedne következtetni, miszerint a felderítés nem azonos az „*ismeretlenes nyomozati szakasszal*”. Megjegyzendő, hogy a Korm. rendelet további 134–136. §-a – noha a „*Felderítés*” címet viseli – a nyomozási terv készítéséről (134–135. §), valamint a titkos információgyűjtés eredményének a felhasználásáról rendelkezik (136. §) –

²⁸¹ Íme, egy *vágott* (rövidebb) verzió: a forrányomon üldözés lehetősége akkor áll fenn, amikor a bűncselekmény elkövetése és hatósági tudomásra jutása között viszonylag rövid idő telt el, a tettes a bűncselekmény helyszínéről menekül, és olyan, egymáshoz kapcsolódó információk állnak a nyomozó hatóság rendelkezésére, amelyek a tettesig vezethetnek.

²⁸² A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.).

²⁸³ LAKATOS János: *A körözés*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 43. oldal; BALLÁNÉ Füstter Erzsébet – BORSZÉKI Győző – LAKATOS János: *Kriminálmetodológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000, 60–62. oldal.

²⁸⁴ Be. 348. § (2) bekezdése.

²⁸⁵ Be. 348. § (3) bekezdése.

nem ez az egyetlen jogszabályhely, amelynek tartalma nem fedi le a címet (vagy fordítva).

3. A vizsgálati szakaszban valóban folyik (vagy inkább folyhat) egyfajta felderítés (ezt a szakzsargonban „szélesítésnek” nevezzük), amely *szorosan kapcsolódik a kriminalisztika nyolcadik alapkérdéséhez: Hasonló történt-e? Más-képpen fogalmazva: az adott (a nyomozás tárgyát képező) bűncselekmény része lehet-e egy sorozatnak? A nyolcadik alapkérdés a vizsgálati szakaszban úgy fogalmazódik meg, hogy az ismert vagy ismertté vált (felderített) tettes-hez (praktikusan a gyanúsítottához) kapcsolódik-e további – a hatóság által még nem ismert – bűncselekmény(ek) elkövetése?*²⁸⁶ Ez a „szélesítés” azonban nem zárja ki (vagy nem írja felül) azt a tényt, hogy a felderítés azonos a nyomozás ismeretlen tetteses szakaszával.

4. Az e részhez kapcsolódó szakirodalmi hivatkozások 1995-ből, 1998-ból és 2000-ből származnak. Jelzem, hogy *azokban az években még a kettővel korábbi Be., a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény volt hatályban.* Azt gondolom, 2020-ban nem szerencsés csak és kizárólagosan olyan *szakirodalomra támaszkodni, amely húsz évvel ezelőtt hatályban volt büntetőeljárás törvényen alapul.* Soha ne feledjük, a kriminalisztika (a bűnügyi nyomozás tana vagy tudománya), alapvetően a büntetőeljárásra van felfűzve.

A 95. oldalon a szerző, Illár tanár úrra hivatkozással²⁸⁷ állítja, hogy az üldözésnek két alapvető típusa a nyomon üldözés és a körözés, majd hozzáteszi: *„az üldözés egyik igen fontos és gyakran előforduló formája a nyomon üldözés”.*

Az üldözésről a tanulmány 91. oldalához fűzött észrevételeimben már írtam. Ezért itt csak jelzem, *miszerint a nyomon üldözés valóban az üldözés egyik formája, de emellett az üldözés történhet közvetlenül, irányban vagy párhuzamosan*²⁸⁸. A körözés ellenben, *még alapvetően sem az üldözés egyik válfaja.*

Az persze vitathatatlan, hogy *a forrányomos felderítésben a körözési tevékenységnek* (Be. 119. és 268. §) *meghatározó szerepe van.* Mivel az ügyek többsége a kiemelt körözés kategóriába tartozik, ezért rendszerint a körözés elrendelésével egyidőben kerül sor például az elkövető nyomon üldözésére, az adatforrások felkutatására, akár fokozott ellenőrzés elrendelésére (Rtv. 30. §)²⁸⁹, ellenőrző-átengedő pont (EÁP) felállítására vagy körözési (K) akció²⁹⁰ végrehajtására. A forrányomos felderítés során gyakorta összekapcsolódik a körözés közzététele (a lakosság bevonása)²⁹¹ és az egyéb információk továbbítása.²⁹² De: attól, hogy *a körözés elrendelésével egyidőben sor kerül(het) az*

²⁸⁶ DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan.* Harmadik, átdolgozott kiadás. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020, 121–125. oldal.

²⁸⁷ ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltaktika – Jegyzet a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére I.* BM Kiadó, Budapest, 1993, 13–14. oldal.

²⁸⁸ BODA (főszerk.) i. m. 586. oldal.

²⁸⁹ A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 26. §.

²⁹⁰ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 10. pont d) alpontja; 13. pont d) alpontja; 14. pont c) alpontja; 18. pont f) alpontja. Lásd még a körözési nyilvántartási rendszerrel és a körözési eljárással kapcsolatos rendőrségi feladatokról szóló 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás 26–36. pontját.

²⁹¹ Az Országos Körözési Toplista: 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás 48/A–48/D. pontja. Lásd még Közérdekből nyilvános körözések. Rendőrség honlapja – <http://www.police.hu/hu/koral> (2021. szeptember 08.)

²⁹² Lásd még a 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 4–9. pontjában foglaltakat. A körözési tevékenységgel kapcsolatos jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök: 63/2013. (XI. 28.) BM

elkövető nyomon üldözésére, a körözés még nem válik az üldözés részévé (fordítva annál inkább: K-akció során az elkövető a rejtkehelyéről menekül, és valamilyen formában üldözik).

A körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: körözési törvény) alkalmazásában *körözés*: személy esetén törvényben, holttest és dolog esetén jogszabályban meghatározottak szerinti döntés, a Schengeni Információs Rendszerben rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés elhelyezése, valamint az elfogatóparancs, az európai elfogatóparancs és a nemzetközi körözés²⁹³; *körözési eljárás*: az ismeretlen helyen lévő személyek és dolgok hollétének megállapítására, ismeretlen személyek, holttestek, ismeretlen eredetű dolgok azonosítására irányuló eljárás, valamint a Schengeni Információs Rendszerben rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés elhelyezésével kapcsolatos intézkedések összessége²⁹⁴.

Végezetül megjegyzendő, hogy a *körözési törvényben és az 54/2013. (XII. 21.) ORFK utasításban az „üldözés” szó nem szerepel*. Megjegyzendő továbbá, hogy a HERMON Körözési Nyilvántartási Rendszer (KÖNYIR)²⁹⁵, egy Kr. e. 145-ben megszökött rabszolgáról kapta a nevét. A következőkben idézett „*körözési értesítő*”, talán a legkorábbi, ilyen jellegű írásos emlékünks: „*Chrysippos febdalai követ fiának, Aristogenesnek egy fiatal rabszolgája Alexandriában megszökött. Neve Hermon, de Nelsonnak is hívják. Született a szíriai Banbykében, kb. 18 éves, közepes magasságú, szakálla nincs, lábai egyenesek, állán kis mélyedés van, az orra jobb oldalán lencse alakú heg, egy heg a bal oldali szájszeglet felett. Jobb kéztője barbár betűvel van megjelölve. Övet viselt, amelyen három aranyérme, 10 gyöngy, egy vasgyűrű, továbbá egy kenőcsös üveg és egy kaparóvas volt. Testén pedig egy chlamyst²⁹⁶ és egy prémkötényt viselt. [...] Aki visszahozza, 2 talentumot²⁹⁷ és 3000 drachmát kap ércben. Aki elárulja hollétét, ha szent helyen van, 1 talentumot és 2000 drachmát kap. A feljelentést kérjük a stratégiai tisztviselőnél megtenni.*”²⁹⁸ (Elnézést kérek a „körözéstörténeti” kitekintésért, de ez kihagyhatatlan volt.)

A szerző a mű 99. oldalán a *kriminalisztikai alapkérdéseket hiányosan és helytelen hivatkozással sorolja fel*.

Hiányosan, ugyanis a „*Mivel követte el?*” kérdés (ami az elkövetés eszközére utal) kimaradt a felsorolásból, és hogy meglegyen a hét, a „*Ki követte el?*” mellett, külön feltüntette a „*Kivel követte el?*” kérdést (nyilvánvalóan hibásan, tudniillik a kettő összetartozik – a tettesre, a tettestársra vagy a tettestársakra vonatkozik).

A hivatkozás azért *nem jó*, mert ez a *hiányos felsorolás Dobos János Kis nyomozástan című könyvének egyik kiadásában sem szerepel*. A Dobos-féle

rendelet a körözési nyilvántartási rendszer egyes nyilvántartásai részére történő adatközlésről és a körözési eljárás lefolytatásának részletes szabályairól, valamint egyes miniszteri rendeletek módosításáról.

²⁹³ Körözési (2013. évi LXXXVIII.) törvény 1. § d) pontja.

²⁹⁴ Körözési (2013. évi LXXXVIII.) törvény 1. § e) pontja.

²⁹⁵ BODA (főszerk.): i. m. 251. oldal.

²⁹⁶ Chlamys (görög): ókori görög köpeny.

²⁹⁷ Talentum (görög–latin): nagyjértékű régi görög súly- és pénzegység. BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 833. oldal.

²⁹⁸ ANTI Csaba László (szerk.): *A személyleírás*. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2017, 4. oldal.

felsorolás a következő: hol, mikor, mivel, hogyan, miért és mi történt, illetve ki, kivel követte el? Ezekhez kapcsolódik a nyolcadik alapkérdés, a „Hasonló történt-e?”.²⁹⁹

A Havasi Sándor által felállított hiányos sorrend, nem Dobos, hanem Fenyvesi Csaba *A kriminalisztika alapkérdései* című művéből származik, és az ott szereplő, „A kriminalisztika piramis modellje” elnevezésű felépítmény alsó szintjén helyezkedik el.³⁰⁰

Nem mellesleg (és egyben sajnos) a Fenyvesi-féle, hiányos sorrendet preferálja a *Rendészettudományi Szaklexikon*, amelynek meghatározása szerint, a „kriminalisztikai alapkérdések: a múltbeli esemény megismerésében kiemelkedő jelentőségű kérdések csoportja”³⁰¹. Bizonyára így van, de ezek az alapkérdések ennél sokkal többről szólnak.

A kriminalisztikai alapkérdéseket Dobos János és Fenyvesi Csaba alighanem sajátos szakmai szempontok szerint rangsorolták. Jómagam ugyancsak így jártam el, amikor a „Mi történt?” után a „Ki, kivel?” kérdést állítottam az első, illetve a második helyre. Az okot itt és most nem magyarázom, de később kitérek rá. Egyelőre maradjunk annyiban, hogy néhány kivételtől eltekintve, a *kriminalisztikai alapkérdések sorrendje nincs kőbe vésve*.

Megítélésem szerint, az alapkérdések helyes sorrendben a következők:

1. Mi történt (*Quid accidit*)?
2. Ki (kivel) követte el (*Quis hoc fecit*)?
3. Hol történt (*Ubi est*)?
4. Mikor történt (*Quando accidit*)?
5. Hogyan (mi módon) történt (*Quid factum*)?
6. Mivel (milyen eszközzel) történt (*Quid est*)?
7. Miért történt (*Cur mihi hoc accidit*)?³⁰²

Ugyancsak a 99. oldalon, a kriminalisztikai alapkérdések hiányos felsorolását követően, a szerző Balláné – Borszéki – Lakatos *Kriminálmétodológia* című művére hivatkozva azt állítja, hogy „ez a felsorolás nem jelent sorrendiséget, minden kérdést egyformán és egyidejűleg kell megvizsgálni a nyomozás során”³⁰³, majd egy merész ugrással „átcsap” a nyomozás alapkövetelményeinek ismertetésébe.

Nos, ez az állítás nem egészen így van. Először: Lakatos-mester a hivatkozott mű 71. oldalán az írta, hogy „a kriminalisztikai alapkérdéseket itt a nyomozás feladatai szempontjából, ennek megfelelő csoportosításban és értelmezésben vizsgáljuk. A sorrendiség a gyakorlatban is bizonyos fokig háttérbe szorul, mindegyikre egyformán keressük a választ, ugyanakkor az adott ügytől függ, hogy melyik kérdést mikor, milyen mértékben tudjuk megválaszolni; illetve, hogy mindegyiket meg kell-e válaszolnunk”. Ezt követően a következőképpen folytatja: „Mi történt? Ez az alapvető kérdés”, és a továbbiakban a hol,

²⁹⁹ DOBOS János: *Kis nyomozástan*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1991, 81. oldal. DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2008, 107. oldal. DOBOS – KOVÁCS (2020) i. m. 177. oldal.

³⁰⁰ FENYVESI Csaba: *A kriminalisztika alapkérdései*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2013. XIV. évfolyam, 343. oldal.

³⁰¹ BODA (főszerk.) i. m. 355. oldal.

³⁰² DOBOS – KOVÁCS (2020) i. m. 97–98. és 179. oldal.

³⁰³ BALLÁNÉ – BORSZÉKI – LAKATOS i. m. 70–82. oldal.

mikor és hogyan kérdéseket a második, a ki, kivel kérdést pedig a harmadik helyre sorolja be.

Ezek szerint, mégiscsak van „*kőbe vésett sorrendiség*”, tehát nem teljesen igaz, hogy „*a felsorolás nem jelent sorrendiséget*”.

Adós vagyok még a *kriminalisztikai alapkérdések sorrendje megváltoztatásának a magyarázatával*: mi okból soroltam az első két helyre a „*Mi történt?*” és a „*Ki, kivel követte el?*” kérdéseket. Azt gondolom, és egyben remélem, a fenti rövid okfejtések után a válasz nyilvánvaló. Ennek ellenére engedtessek meg nekem további néhány gondolat.

A bűncselekmény nyomozása során, a kiinduló alaphelyzetet mindig a „*Mi történt?*” kérdésre adott válasz határozza meg (Lakatos-mester szerint is ez az alapvető kérdés). Az elkövetés helye (Hol?), ideje (Mikor?), módja (Hogyan?) és eszköze (Mivel?) a „*levegőben lóg*” a történeti tényállás akárcsak hozzávetőlegesen részletes ismerete nélkül. „*A Bosnyák téren, tegnapelőtt egy baltával*”... Vajon mit kezd a nyomozó hatóság ezzel az információval? *Mi történt ott a Bosnyák téren, tegnapelőtt azzal a fránya baltával?* Ráadásul a „*Mi történt?*” tisztázásakor a „*Hol?*” kérdésre is választ kaphatunk (ha mégsem ott történt a bűncselekmény, mert például az áldozatot nem a holttest megtalálásának a helyén ölték meg vagy rabolták ki, akkor is van egy helyszín, amelyhez a bűncselekmény köthető).

Amennyiben tehát *nem tudjuk, mi történt* (a történeti tényállás jogsértés vagy nem az; ha jogsértés, szabálysértés, avagy bűncselekmény-e; nem jogsértés esetén, van-e a nyomozó hatóságnak bármilyen intézkedési kötelezettsége), *az olyan, mintha semmi nem történt volna: „nincs miről beszélnünk, mindenki mehet haza”*. Ahhoz tehát, hogy a hatóság bármilyen, jogilag alátámasztott érdemi tevékenységet végezzen, tisztában kell lennie – legalább megközelítőleg pontosan – a cselekmény (büntető)jogi megítélésével, és az egyéb lényeges körülményekkel (pl. a sértett sérülésének jellegével stb.). Szerintem.

Miután sikerült megfejtetni, hogy a valóságban megnyilvánuló inkriminált emberi magatartás, milyen bűncselekmény megállapítására alkalmas, akkor az elkövetőtől (vagy az elkövetőktől) függ a folytatás (a „*Hogyan tovább?*”): amennyiben a kiléte ismeretlen, felderítünk (az „*ügytől a személyig*” modell), ha pedig ismert, vizsgálunk (a „*személytől az ügyig*” modell) – fő szabály szerint (gyaníthatóan a két modell magyarázatával terjedelmi korlátok miatt adós maradok, de a melléklet tartalmazza mindkettő vázlatos felépítését).

Megjegyzendő, hogy a *bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikkhez* (a továbbiakban: Bvp.) kapcsolódó 130.000/99. BM számú körrendelet³⁰⁴ mellékletének 1. §-a közelebbről jelöli meg a nyomozás feladatát, midőn a következőkre mutat rá: (...) „*a nyomozás célja kipuhatolni és megállapítani: a) követett-e el büntetendő cselekmény vagy sem [Mi történt?], b) ha igen, ezen cselekmény elkövetésével ki vagy kik gyanúsíthatók alaposan [Ki, kivel követte el?]*.” Láthatóan itt is az általam felállított sorrend dominál.

³⁰⁴ 1899. évi december hó 22-én 130.000/99. sz. a. kelt körrendelet a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896: XXXIII. törvénycikk életbeléptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában.

A rend kedvéért összegezve: A második kérdés felvetésekor alapvetően arra keressük a választ, hogy *ki (és kivel) követte el a bűncselekményt: ismert vagy ismeretlen elkövetővel van-e dolgunk, egyedül volt-e, avagy sem?*³⁰⁵

A szerző a tanulmány 109. oldalán „úgy véli”, hogy „a forrónyomos felderítésnek az ismeretlen tettes kilétének a megállapításán kívül [...] a bizonyítékok összegyűjtése és a bűncselekménnyel okozott kár (vagy vagyoni hátrány) megtérülésének biztosítása is a feladata”. Ezt követően ismét Illár tanár úrra hivatkozással³⁰⁶ konstatálja, miszerint a forrónyomos felderítés során „szükséges lehet, akár halaszthatatlan nyomozati cselekményként kutatás, szemle és lefoglalás megtartása is”.

Persze, nincs ezekkel a kijelentésekkel semmi gond, hacsak az nem, hogy Havasi Sándor „véleménye” a már hivatkozott 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 4. pontján alapul, amelynek értelmében a forrónyomos tevékenység – fő szabály szerint – a „kiemelt bűncselekmények elkövetőjének megállapítására, elfogására, valamint a szemléi és tárgyi bizonyítékok, fellelhető adatok megszerzésére [...] irányul”. Ne hallgassuk el azt sem, hogy a már hivatkozott utasítás 4. pontja értelmében, „a forrónyomos tevékenység [...] a kiemelt rendkívüli halál körülményeinek tisztázására, illetőleg a kiemelt eltűnésekkel kapcsolatos elsődleges intézkedések megtételére” is irányulhat. Nincs tehát új a nap alatt!

A forrónyomos felderítés keretében „akár” (ez nagyon tetszik) halaszthatatlan (mai terminológiával késedelmet nem tűrő) nyomozási cselekményként elvégzett szemle (Be. 207. § és 213. §), kutatás (302–305. §) és lefoglalás (208–325. §) pedig megint csak nem novum. Ez „a nyomozás hatékonyságának növelését célzó, több kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai eljárás mód”³⁰⁷ (mármint a forrónyomos felderítés), ugyanis eleve a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények körébe tartozik [lásd a 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás bevezető sorait].³⁰⁸

Azt leszögezhetjük, hogy általában a kiemelt, helyszínes bűncselekmény esetén lehetséges a forrónyomos felderítés (ezt maga a szerző is írja a 90. oldalon), ezért a (helyszíni) szemle megtartása nem „szükséges lehet”, hanem alapvető bizonyítási cselekmény. A szemle és a kutatás „eredményét” pedig általában lefoglalja az eljáró hatóság. Végül a forrónyomos felderítés nem a szemléhez kapcsolódik (ugyancsak 109. oldal), hanem a helyszíni szemle kapcsolódik a forrónyomos felderítéshez, mintegy része annak.³⁰⁹

Havasi Sándor a mű 110. oldalán több dologgal is meglepi az olvasót.

Az első azon állítása, amely szerint: „A magyar jogban azonban nem különült el a nyomozás és a vizsgálat, valójában a vizsgálat volt a törvényben nyomozás néven szabályozott eljárás, és így az adatgyűjtés formájában megvalósuló

³⁰⁵ Részletesebben lásd KOVÁCS Gyula: Kriminalisztikai alapkérdések – Kérdések és válaszok a nyomozás során. *Glossa Iuridica* 2021/1–2 szám, 183–197. oldal.

³⁰⁶ ILLÁR (szerk.): i. m. 13–27. oldal.

³⁰⁷ KOVÁCS Lajos – BÓI László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 98–99. oldal.

³⁰⁸ Forrás: <https://www.jogforum.hu/publikacio/2020/11/17/forronyomos-felderites/> (2021. szeptember 20.).

³⁰⁹ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 7. pont b) alpontja.

tulajdonképpen >>nyomozás<< mintegy törvényen kívül került” („első blikkre” nem igazán fogható mondat, nagy kár, hogy a szerző nem jelöli meg a forrást).

A második egy ábra, amelyen Havasi „a forrónyomos felderítés – nyomozás (és a hozzá kapcsolódó bizonyítás) egymáshoz való viszonyát és kapcsolatát” mutatja be.

A harmadik a következő – a forrónyomos felderítés, a nyomozás és a vizsgálat kapcsolatát bemutató ábrára utaló – mondat: „A fenti lineáris modellből is jól látható, hogy mind a felderítés, mind a nyomozás (vagy vizsgálat) egy célt szolgált, egy irányba mutat, éspedig a bizonyítás felé.”

Haladjunk sorjában.

Ad 1. Az 1900. január 1-jén hatályba lépő Bvp. VIII. Fejezete (83–101. §) három címben tárgyalta a nyomozást: A nyomozás célja és a teljesítésére hivatott hatóságok és közegek (I.); A feljelentés és a magánindítvány megtétele és a felhatalmazás megadása (II.); A nyomozás menete (III.). A Bvp. 83. § szerint: „A nyomozás tárgya: azoknak az adatoknak kipuhatolása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékozására szükségesek. A nyomozás e határon túl nem terjedhet”.

A már hivatkozott 130.000/99. BM számú körrendelet mellékletének 1. §-a közelebről jelöli meg a nyomozás feladatát, midőn a következőkre mutat rá: „A nyomozás célja kipuhatolni és megállapítani: a) követtetett-e el büntetendő cselekmény vagy sem, b) ha igen, ezen cselekmény elkövetésével ki vagy kik gyanúsíthatók alaposan”³¹⁰. Nemes Sándor detektív főfelügyelő szerint: „A nyomozásnak sok változata van. Ezért olyan nyomozási szabályt, amely az elkövetett bűncselekmény minden változatára alkalmazható lenne, felállítani nem lehet. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincsenek olyan alapelvek, technikai fogások, amelyek valamely esetre vonatkozathatóak. Abból a meghatározásból kell kiindulnunk, hogy a nyomozás magja az adat, célja pedig az adatgyűjtés. Ennek alapján a bűncselekmény tényálladékát képező elemeket kell keresnünk. Minden bűncselekménynek van alanya, tárgya és cselekménye”³¹¹.

A vizsgálatot a Bvp. IX. Fejezete (102–129. §) négy címben szabályozta: A vizsgálat célja és elrendelése (I.); A vizsgálatot teljesítő bírák és a vádtanács (II.); A vizsgálat menete (III.); A vizsgálat megszüntetése és befejezése (IV.). A Bvp. 102. § értelmében: „A vizsgálat célja; azoknak az adatoknak bírói kiderítése és megállapítása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a fő tárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bűnvádi eljárást. A vizsgálat az e cél szabta határokon túl nem terjedhet”.

A nyomozási és a vizsgálati szakasz – ellentétben a szerző állításával – régi jogunkban is elkülönült (ismétlem: a Bvp. 1900. január 1-jén lépett hatályba). A vizsgálat nem volt azonos a törvényben nyomozás néven szabályozott eljárással, és az adatgyűjtés formájában megvalósuló tulajdonképpeni nyomozás sem került törvényen kívülre.

Bursics Zoltán Bvp.-kommentárja szerint: „A vizsgálat az előkészítő eljárás rendszerint második, a nyomozást követő, de igen gyakran (különösen főmagánvádas esetekben) a nyomozás elmaradása esetén első fázisa. A vizsgálat, szemben a nyomozással, már bírói tevékenység, azonban mégis csak

³¹⁰ VÁSÁRHELYI Gyula (szerk.): Rendészet. Rendőri büntető bíráskodás. Rendőri hatóságok és közegek részvétele a bűnügyi nyomozásban. Rendőri igazgatás. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911, 481–482. oldal.

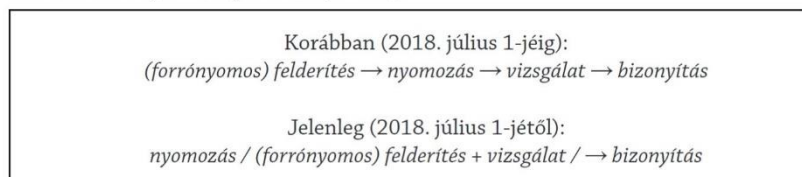
³¹¹ NEMES Sándor: Gyakorlati nyomozás. Griff Könyvkiadó, Budapest, 1944, 65. oldal.

előkészítése a büntető pernek, mert célja azoknak az adatoknak bírói kiderítése és megállapítása, amelyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bűnvádi eljárást. A vizsgálat az e cél szabta határokon túl nem terjedhet.

A vizsgálat célja is adatgyűjtés, mint a nyomozásé. Ez az adatgyűjtés bár még mindig a vádló tájékoztatására szolgál, mert a vádelv érvényesülése következtében a bíróság hivatalból nem jár el (úgy a főtárgyalás elrendelése, mint az eljárás megszüntetése vádló indítványa kapcsán történik), azonban a vizsgálat előkészíti egyúttal a vizsgálati szak után következő bírói tevékenységet is. A vizsgálat konzerválja, biztosítja, esetleg azokat a bizonyítékokat, amelyek a főtárgyalásig veszendőbe mehetnek. A vizsgálat éppen ezért független bírói személyre bízandó”³¹².

Ad 2. Lássuk a kérdéses ábrát.

A már leírtak alapján szeretném felvázolni egy egyszerű, sematikus ábra segítségével a forró nyomos felderítés – nyomozás (és a hozzá kapcsolódó bizonyítás) egymáshoz való viszonyát és kapcsolatát (1. ábra):

1. ábra: A nyomozás folyamata. Forrás: a szerző szerkesztése

A fenti ábrát nem áll szándékomban részletesen kommentálni. Annyi azonban „*átjön belőle*”, hogy a szerző kevésbé kapiskálja, miszerint a *forrónyomos felderítést* a 2018. június 30-ig hatályban volt büntetőeljárás törvény³¹³ szabályozása értelmében, *ugyancsak a nyomozás kezdeti szakaszában, az ismeretlen tetteses, úgynevezett kiemelt bűncselekmények hatósági tudomásra jutását követően rendelték el. A forrónyomos felderítés az új Be. hatályba lépését megelőzően is a késedelmet nem tűrő* (vagy elsődleges, illetve halaszthatatlan) *intézkedések/nyomozási cselekmények körébe tartozott, a nyomozásban betöltött helye és szerepe 2018. július 1-jétől mit sem változott.*

Ad 3. A szerző által megrajzolt „*lineáris modellt*” magyarázó mondattal alapvető és egyben személyes problémám, hogy azt *Havasi Sándor* tölem származtatja. Az inkriminált mondathoz kapcsolt 43. lábjegyzetben ugyanis, a 2004-ben megjelent *Nyomozási alapismeretek*³¹⁴ című szakkönyvem 46. oldalára hivatkozik.

Nos, elárulhatom, hogy a *kifogásolt mondat sem a Nyomozási alapismeretek 46. oldalán, sem pedig a 219 oldal terjedelmű könyvben nem található* (aki nem hiszi, járjon utána). Ellenben a tévesen nekem tulajdonított mondat után következő, „*Amennyiben felderítés alatt*” kezdetű teljes, hivatkozás nélküli bekezdés tőlem származik, pontosabban betű szerint a *Nyomozási alapismeretek 46. oldalán olvasható. Úgyes...*

³¹² BURSICS Zoltán: *A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1947, 134. oldal.

³¹³ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (régí Be.).

³¹⁴ KOVÁCS Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.

A szakirodalmi hivatkozások pontatlansága

E reflexió bevezető részében jeleztem, hogy a szakirodalmi hivatkozások pontatlanságáról – leginkább személyes érintettségem okán – a későbbiekben még szót ejtek. A *Kis nyomozástan* szerzőségével és kiadójával kapcsolatos problémákat itt már nem vetem fel.

A szerző a 31. (105. oldal) és a 44. (112. oldal) lábjegyzetben hivatkozik *Endrődy Gézára*, pontosabban *Endrődy Budapest*en, 2018-ban magánkiadásban megjelent, *A bűnügyi nyomozás kézikönyve* című művére (irodalomjegyzék 114. oldal).

Megjegyzendő, hogy a 2018-ban megjelent mű „magánkiadója” én vagyok (van nevem és logóm, illetl volna feltüntetni), valamint *A bűnügyi nyomozás kézikönyvét* szerzőként (és szerkesztőként is) jegyzem, mivel a védelmi idő a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényt (Sztj). 31. § (1)–(2) bekezdése értelmében 1971. január 1-jén lejárt.³¹⁵ Az eredeti Endrődy-könyv Losoncon jelent meg 1897-ben (Kármán-féle Könyvnyomda), a második kiadás pedig Budapesten, 1898-ban látott napvilágot (Singer és Wolfner kiadása).

Összegzés

A forrányomos felderítést gyakran azonosítják a forrányomon üldözéssel, és sokan nincsenek tisztában egyik jelentésével sem.

Az üldözés köznap és kriminalisztikai meghatározása nem azonos. A forrányomon üldözés pedig az üldözés kriminalisztikai értelemben vett speciális válfaja, amelynek lehetősége akkor áll fenn, amikor a bűncselekmény elkövetése, felfedezése és hatósági tudomásra jutása között viszonylag rövid idő telt el, a tettes a bűncselekmény helyszínéről menekül vagy elmenekült, és olyan, egymáshoz kapcsolódó információk állnak a nyomozó hatóság rendelkezésére, amelyek a tettesig vezethetnek. Amennyiben a bűncselekmény elkövetése, felfedezése és hatósági tudomásra jutása között relatíve hosszabb idő eltelt, a forrányomos üldözésre már nincs lehetőség.

A felderítés mindennapi és kriminalisztikai értelemben ugyancsak eltér egymástól. A kriminalisztikai értelemben vett felderítés a szakmai gyakorlat szóhasználatában és a szakirodalomban többféle összefüggésben és értelmezésben szerepelt/szerepel.

A korábbi büntetőeljárás-jogi szabályozás nem határozta meg a felderítés fogalmát: lényegében a tényállás, illetve az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítását és a bizonyítékok összegyűjtését tekintette felderítésnek. Az új Be. nem hagy kétséget afelől, hogy *a felderítés a nyomozás részét képezi: a nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll.* A felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. Mindezekből következően *a forrányomos felderítés – mint felderítés – elrendelésének alapvetően az ismeretlen vagy részben ismeretlen tetteses ügyekben van létjogosultsága.*

*A forrányomon üldözés és a forrányomos felderítés egymással nem csere-
szabatos. A forrányomon üldözés egyfajta típusa az üldözésnek és részét*

³¹⁵ Lásd: <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/3710258> (2021. szeptember 21.).

képezi vagy képezheti a forrányomos felderítésnek; ez utóbbi pedig a késedelmet nem tűrő eljárási cselekmények és intézkedések körébe tartozik.

A forrányomos felderítést nem csupán a kiemelt bűncselekmények elkövetésekor szükséges elrendelni. E számos kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai módszert alkalmazni kell a kiemelt rendkívüli halál körülményeinek vizsgálata során, valamint a kiemelt eltűnések bejelentésekor. A forrányomos felderítés tehát – az előzőekben említett kiemelt események kivizsgálása mellett – főszabály szerint, a kiemelt bűncselekmények nyomozásának kezdeti szakaszában felmerülő feladatoknak a szükséges erők helyszínre koncentrálásával és optimális keretek közötti alkalmazásával történő tervszerű, szervezett, egyidejű, gyors és szakszerű végrehajtása érdekében kidolgozott, a nyomozás hatékonyságának növelését célzó, több kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai eljárásmod.

A forrányomos felderítés rendszerének fő koordinációs egysége a tevékenység-irányító központ (TIK), támpillérei a forrányomos parancsnok és a helyszíni irányító parancsnok, bázisa a több funkcionális egységből álló forrányomos csoport, és szükség esetén a kisegítő erők.

A forrányomos felderítésnek jogszabályi háttere nincs. A forrányomos tevékenységet – közjogi szervezetszabályozó eszközként – a 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás szabályozza. A hivatkozott rendelkezés egyrészt a korábbi – hasonló tárgyú – állami irányítás egyéb jogi eszközein (belügyminiszteri, illetve belügyminiszter-helyettesi parancsokon és intézkedéseken), másrészt a hosszú évek alatt kikristályosodott, töretlen és rohamléptekkel fejlődő bűnüldözői tapasztalatokon alapul, támaszkodva a kriminalisztikai ajánlásokra is.³¹⁶

Melléklet

AZ ÜGYTŐL A SZEMÉLYIG ÉS A SZEMÉLYTŐL AZ ÜGYIG MODELL		
Az ügytől a személyig (Felderítés)		A személytől az ügyig (Vizsgálat)
A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez nem köthető	1.	A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez köthető
A bűncselekmény gyanújára vonatkozó információk ellenőrzése	2.	A személyre szabott megalapozott gyanú (és indokolt esetben a bűncselekmény gyanújának) megerősítése
Az ellenőrzés eredményének megfelelő intézkedések foganatosítása	3.	A bizonyítás tárgyának meghatározása és a nyomozás tervezése
Nyomozás az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása érdekében, valamint a bizonyítási eszközök felkutatása és biztosítása (felderítés)	4.	Nyomozás a gyanúsítottal szemben, a bizonyítási eszközök beszerzése és megvizsgálása, a megalapozott gyanú magasabb szintre emelése (vizsgálat)
Az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása (a felderítés befejezése)	5.	A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (az eljárás megszüntetése vagy a vádemelés)

³¹⁶ Forrás: <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/11/17/forronyomos-felderites/> (2021. szeptember 21.).

A táblázat a két modellt leegyszerűsítve (egy bűncselekmény, egy tettes), párhuzamosan szemlélteti. Eredményes felderítés esetében a két modell elemei egységes, egymás után következő folyamatábrán is ábrázolhatók.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- ANTI Csaba László (szerk.): *A személyleírás*. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2017
- BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978
- BALLÁNE Füsztér Erzsébet – BORSZÉKI Győző – LAKATOS János: *Kriminálmetodológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000
- BÍRÓ Gyula: *Kriminalisztika*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2010
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019
- BURSICS Zoltán: *A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1947
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kís nyomozástan*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2008
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kís nyomozástan*. Harmadik, átdolgozott kiadás. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020
- DOBOS János: *Kís nyomozástan*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1991
- FENYVESI Csaba: A kriminalisztika alapkérdései. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 2013. XIV. évfolyam, 341–349. oldal
- HAVASI Sándor: A forrányomos felderítés vezetése, irányítása megújításának lehetséges irányai. *Magyar Rendészet* 2020/2. szám, 89–115. oldal
- ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltaktika – Jegyzet a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére I.* BM Kiadó, Budapest, 1993
- JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978
- KOVÁCS Gyula: *Kriminalisztikai alapkérdések – Kérdések és válaszok a nyomozás során*. *Glossa Iuridica* 2021/1–2 szám, 183–197. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004
- KOVÁCS Lajos – BÓI László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019
- LAKATOS János: *A körözés*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998
- NEMES Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Griff Könyvkiadó, Budapest, 1944
- VÁSÁRHELYI Gyula (szerk.): *Rendészet. Rendőri büntető bírászkodás. Rendőri hatóságok és közegek részvétele a bűnügyi nyomozásban. Rendőri igazgatás*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911

Internetes hivatkozások

- <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/2877454> (2021. szeptember 16.)
- <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/3710258> (2021. szeptember 21.)
- <http://www.police.hu/hu/koral> (2021. szeptember 08.)

<https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz> (2021. szeptember 16.)
<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/95/3884>
(2021. szeptember 21.)
<https://jogtar.hu/uj-jogtar/> (2021. szeptember 17.)
<https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/11/17/forranyomos-felderites/>
(2021. szeptember 20–21.)

Dr. Kovács Gyula

Oktatnak, de mégsem oktatók, ellenben a kulimunkát ők végzik – A felsőoktatási intézmények serpáiról³¹⁷

Reflexió az Átlátszó „Évente több százezret bukhathnak azok az egyetemi oktatók, akik alacsonyabb munkakörben dolgoznak a megérdemelténél” című írásához³¹⁸

Szopkó Zita nevével fémjelzett, és az Átlátszó Oknyomozó Újságíró Központ (a továbbiakban: Átlátszó) internetes oldalán 2022. január 20-án megjelent, illetve január 21-én frissített cikk bevezető sorai szerint: „Az egyetemi oktatók helyzete nemcsak a nemzetközi viszonylatban is alacsonynak számító fizetés miatt érdemel figyelmet. További probléma, hogy szép számmal akadnak oktatók, akiket annak ellenére sem léptetnek elő, hogy megfelelnek a felsőoktatási törvényben lefektetett kritériumoknak, így számításaink szerint több száz ezer forinttól esnek el évente. Adataink szerint az egyetemek közel fele érintett, de a nagyobb felsőoktatási intézményekben jobban megfigyelhető a probléma”.

*

Jelzem, az Átlátszó korábban már foglalkozott az egyetemi/főiskolai (a továbbiakban együtt: egyetemi) oktatók helyzetével: 2021. július 29-én megírták, hogy a magyar felsőoktatási intézmények több száz tanárt foglalkoztatnak díjazás nélkül;³¹⁹ 2021. október 28-án pedig megvizsgálták, miszerint nemzetközi összehasonlításban, miképpen alakulnak Magyarországon az oktatói intézmények³²⁰ (a lesújtó eredmény alapján, Bulgáriával, Romániával és Szlovákiával együtt a sereghajtók közé tartozunk). Mindkét cikk szerzője Szopkó Zita, és mindkettő olvasásra érdemes.

A szerző ezúttal arra volt kíváncsi, hogy mennyi olyan oktató dolgozik a hazai egyetemeken, aki a képzettségéhez és szakmai tapasztalataihoz képest „alul-foglalkoztatott”, vagyis alacsonyabb oktatói fokozatban alkalmazták.

Az Átlátszó kutatási módszerként jellemzően közérdekű adatigényléssel élt az egyetemek felé. Az egyetemek zöme határidőre teljesítette az

³¹⁷ A *serpák* (tibeti: སེཔ་ཁྱེད་, nepáli: सर्पा) népcsoport tagjai, akik a Himalája északkeleti részén élnek a magasan fekvő völgyekben. A név eredeti jelentése: „keletiek”. Az 1950-es évektől elterjedt köznyelvi jelentése: teherhordók, kísérők. Napjainkban – pejoratív értelemben – a *serpák* a legtöbb és legnehezebb munkát a legkevesebb pénzért végzők. Forrás: <https://www.szomagyarito.hu/szo-cikk.php?id=23122> és <https://hu.wiktionary.org/wiki/serpa> (2022. január 27.).

³¹⁸ Forrás: <https://atlatszo.hu/adat/2022/01/20/evente-tobb-szazezeret-bukhatnak-azok-az-egyetemi-oktatok-akik-alacsonyabb-munkakorben-dolgoznak-a-megerdemeltel/> (2022. január 27.).

³¹⁹ Forrás: <https://atlatszo.hu/adat/2021/07/29/az-egyetemek-kozel-40-a-foglalkoztat-oktatokat-fizetes-nelkul-tobb-szaz-tanar-erintett/> (2022. január 27.).

³²⁰ Forrás: <https://atlatszo.hu/adat/2021/10/28/nemzetkozi-viszonylatban-is-kiemelkedoen-rosszul-keresnek-az-egyetemi-oktatok-hazankban/> (2022. január 27.).

adatszolgáltatást, azonban nyolc felsőoktatási intézmény nem reflektált a megkeresésre. Sőt (és ezt muszáj nevesíteni), a Színház- és Filmművészeti Egyetem (SZFE) 204.000,- forintot kért az adatszolgáltatásért – az *Átlátszó* nyilván nem fizetett.³²¹ Végül húsz egyetemről érkezett válasz, de csak a választ adók felében dolgozik a kutatás témájában érintett oktató. A kutatás így mindösszesen tíz egyetem adataira támaszkodott.

A felmérés során, *a cikk szerzője a következő kérdéseket vizsgálta* hangsúlyozottan:

- pontosan hány főből áll a tanári kar, és milyen az oktatók megoszlása az alábbi fokozatok szerint: tanársegéd, adjunktus, docens, egyetemi tanár; a teljes oktatói karból

- mennyi tanársegéd rendelkezik három évnél régebbi PhD-fokozattal,
- hány habilitált oktató rendelkezik docensnél alacsonyabb fokozattal?

A *vizsgálat lényegi megállapításai* szerint, a kérdéses egyetemeken összesen 177 olyan oktató dolgozik, akit – képzettségéhez képest – alacsonyabb munkakörben foglalkoztatnak.

A *képzettségüknél alacsonyabb munkakörben foglalkoztatott oktatók kétharmada* olyan tanársegéd, aki több mint három éve megszerezte a PhD-fokozatot, de mégsem nevezték ki adjunktusnak. Egyharmaduk pedig habilitált adjunktus, aki – úgy tűnik – egyelőre helyben topog, hiába vár a docensi kinevezésre.

Az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* (a továbbiakban: ELTE) részletes indoklásából az is kiderül, hogy az oktatók előbbre sorolásánál a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) és az Nftv. végrehajtásához szükséges egyes rendelkezésekről szóló 248/2012. (VIII. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Vhr.) előírásai mellett, az egyetemek Szervezeti és Működési Szabályzatát (a továbbiakban: SZMSZ), valamint Foglalkoztatási Követelményrendszerét (a továbbiakban: FKR) is figyelembe kell venni. Ebből eredően, az Nftv.-ben és a Vhr.-ben előírt feltételek teljesítése nem jelent automatikusan magasabb oktatói fokozatba léptetést. Az viszont megérne egy külön vizsgálatot, hogy az SZMSZ és az FKR, milyen mértékben értelmezi megszorító módon a hivatkozott jogszabályokat.

Végezetül arra is fény derült, miszerint az előléptetés további feltétele, hogy az egyetemek biztosítsák a magasabb oktatói fokozatba léptetéssel járó *többletköltségeket*. Amennyiben ezt az összeget nem tudják kigazdálkodni, az oktató marad a korábbi, alacsonyabb beosztásában – és itt van a kutya eltemetve.

Amennyiben egy oktató alacsonyabb munkakörben foglalkoztatnak, mint amilyenben a képzettsége és a képességei alapján elhelyezkedhetne, annak nyilvánvalóan anyagi vonatkozásai vannak: egy-egy ilyen oktató évente akár 1,5 millió forintot is „bukhat”. Azonban az egyetemek számára is jelentős többletkiadást jelentene, ha az összes, a képesítési követelményeknek megfelelő oktatót magasabb fokozatba (egyben fizetési kategóriába) sorolnák. Az *Átlátszó* szerint – az egyetemektől kapott adatok alapján –, például az ELTE-nek ez esetben éves szinten 48,5 millió forintot kellene előteremtenie; a Pécsi Tudományegyetem (PTE) pedig évi 40 milliót takarít meg azzal, hogy nem sorolja előre az arra érdemes oktatóit.

³²¹ Forrás: <https://atlatso.hu/kozadat/2021/11/22/204-ezer-forintot-ker-az-szfe-hogy-kiadja-az-oktatoi-allomanyara-vonatkozó-adatokat/> (2022. január 28.).

Észrevételek

Szopkó Zita érdekesítő cikksorozata módfelett felkeltette a figyelmemet. Ettől függetlenül, legutóbbi – és másoknak is olvasásra ajánlott – írását szeretném néhány megjegyzéssel kiegészíteni.

1. Nem csupán az oktatók oktatnak

A felsőoktatási intézményekben nem csupán az állományban lévő tanársegédek, adjunktusok, docensek és egyetemi/főiskolai tanárok oktatnak.

Oktatónak minősülnek a mesteroktatók is [Nftv. 27. § (1) bekezdés e) pontja]. A mesteroktatói munkakörben történő alkalmazáshoz mesterfokozat, valamint legalább tízéves szakmai-gyakorlati munkatapasztalat, ismeret igazolása, valamint az szükséges, hogy az érintett alkalmas legyen a hallgatók gyakorlati képzésére [Nftv. 28. § (6) bekezdése].

Oktatnak továbbá azok a munkatársak, akik az Nftv. szerint nem minősülnek oktatóknak: ők a tanárok (34. §), akik nem kevesen vannak, és a kulimunkát végzik (erre még kitérek). Tanári munkakörben az foglalkoztatható, aki felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik [34. § (1) bekezdése]. Például egyes szakmai gyakorlati oktatási (így különösen nyelvtanári, testnevelő tanári, művésztanári, gyakorlati oktatói, kollégiumi tanári, mérnök-tanári, műszaki tanári) feladatok tanári munkakörben, közalkalmazotti jogviszonyban láthatók el.³²²

Hogy kik lehetnek még tanárok? Azok, akik, noha felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkeznek, de még nem kezdték el a doktori (PhD) képzést (akad köztük olyan, aki soha nem fogja, mert nem akarja elkezdni), vagy tanársegédből „csúsztak vissza” mesteroktatói, illetve tanári besorolásba, mivel a megadott határidőn belül nem fejezték be, vagy végleg abbahagyták a PhD tanulmányaikat.

2. Kik oktatnak még a felsőoktatási intézményekben?

A tanári karhoz (szándékosan nem írok oktatói kart) hozzátartoznak az úgynevezett „külsős oktatók”: megbízási jogviszony keretében oktatói feladatot ellátó személyek, vagyis óraadó oktatók [Nftv. 25. § (3) bekezdése]. Megbízási jogviszony létesíthető eseti, nem rendszeres feladatokra is (igazából ez utóbbiak a tényleges óraadók).

Nos, a megbízási jogviszony keretében oktatói feladatot ellátók, nem keverendők össze azokkal, akik az egyetemen részfoglalkoztatásban oktatnak (nem ritkán két-három felsőoktatási intézményben is). A „külsős oktatók” kivétel nélkül egyetemet/főiskolát végzett szakemberek (közülük számos ismert és elismert szaktekintély akad), akik főállás, vagy nyugdíj mellett oktatnak, de nem állnak munkaviszonyban az adott egyetemmel (és ez utóbbi lényeges szempont). Ők, akárcsak a mesteroktatók és a tanárok, számottevő tényezők az adott egyetem/főiskola tanári gárdájában. Némelyik egyetemen egy-egy vagy néhány „külsős oktató”, komplett posztgraduális képzést „visz a hátán”

³²² Vessd össze az ELTE SZMSZ III. kötet (FKR) 62. §-ának rendelkezéseivel: https://www.elte.hu/dstore/document/920/ELTE_SZMSZ_III_160926.pdf (2022. január 28.).

(részt vesz például az oktatásszervezésben, a vizsgáztatásban stb.), kiváltképpen, ha szakterületének kiváló elméleti és gyakorlati ismerője, és korábban már oktatói tapasztalatokat szerzett (nem ritka az olyan „külsős”, aki fő állása mellett, 20–30 éve folyamatosan oktat).

Megjegyzendő, hogy a szenátus az óraadó oktatónak, ha

a) rendelkezik doktori (PhD) fokozattal: *magántanári*,

b) országosan elismert szaktekintély: *címzetes egyetemi* vagy *főiskolai docens*, illetve *címzetes egyetemi* vagy *főiskolai tanár*,

c) kiemelkedő gyakorlati oktató munkát végez: *mesteroktatói címet adományozhat* [Nftv. 32. § (2) bekezdése]. Ez utóbbi esetről érdemes elöprengeni azon, hogy az óraadó oktatónak adományozható mesteroktatói cím, mennyire konkurál a felsőoktatási intézményben létesíthető mesteroktató fokozattal [27. § (1) bekezdés e) pontja].

Végül, de nem utolsó sorban, *oktatnak a doktoranduszok, vagyis a doktori (PhD) képzésben résztvevők*, akik tanulmányi kötelezettségeik keretében a heti munkaidő 20%-ának megfelelő időtartamban az egyetem oktatási, tudományos tevékenysége körében munkavégzésre kötelezhetők.³²³

3. Sorolom, nem sorolom, avagy akármelyik ujjamat harapom meg, fáj

Végül vegyük górcső alá az előre, vagy az előre nem sorolás okát egy másik nézőpontból.

Megítélésem szerint, *az érintett felsőoktatási intézmények nem csupán anyagi érdekből nem sorolják előre az arra érdemes oktatókat*. Az igazság az, hogyha mindenkit docensnek vagy egyetemi tanárnak neveznének ki, akkor az oktatói óraszám lényegesen csökkenne, amelynek „eredményeképpen” a tanársegédekre, a mesteroktatókra, a tanárookra és az óraadó oktatókra még több feladat hárulna.

Miért?

Azért, mert az oktató a heti teljes munkaidejéből – két egymást követő tanulmányi félév átlagában – egyetemi vagy főiskolai tanári munkakörben legalább heti nyolc, docensi munkakörben legalább heti tíz, adjunktus, tanársegéd és mesteroktató munkakörben legalább heti tizenkét órát köteles a hallgatók felkészítését szolgáló előadás, szeminárium, gyakorlat, konzultáció megtartására fordítani [(a továbbiakban: tanításra fordított idő) Nftv. 26. § (1) bekezdése]. Ugyanez a tanításra fordított idő, tanár esetében heti húsz óra. Számoljunk csak: öt tanár heti átlagban annyi órát ad, mint tíz docens (ezt tovább nem ragozom, de lehet játszani a számokkal)...

Mindezek mellett, a munkáltató a tanításra fordított időt – az FKR-ben meghatározottak szerint – legfeljebb 40%-kal megemelheti, illetve 25%-kal csökkentheti. Ez tanári munkakörökben 15%–15%. A tapasztalatok (személyes tapasztalatok is) azonban arra engednek következtetni, hogy a tanításra fordított idő csökkentése ritka, akár a fehér holló, és az alsóbb fokozatba kinevezett oktatóknál szinte soha nem fordul elő.

³²³ A Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Szabályzata a doktori képzésről és a doktori (PhD) fokozatszerzésre vonatkozó eljárásról 40. § (1) bekezdése. Forrás: https://ajk.kre.hu/images/doc6/DOKTORI/Doktori_szabalyzat_2020_10_05.pdf (2022. január 29.). Lásd még a doktori iskolákról, a doktori eljárások rendjéről és a habilitációról szóló 387/2012. (XII. 19.) Korm. rendeletet.

Nem mellesleg, a professzor és a docens hölgyek/urak jószerivel csak a tanításra fordított időben járnak be az egyetemekre (előkelő idegenként, akár csak egy külsős oktató), sőt, ezt néhol az adjunktusok is megtehetik (kivétel persze van, de hosszú lenne kifejteni, és egyébként sem ez a „lecke”).

Ez az a pont, amikor visszatérek (ahogy ígértem) a kulimunkát végző tanársegédekre, mesteroktatókra és tanárookra. Ők azok, akiknél a munkáltató a tanításra fordított időt megemeli, és soha nem csökkenti. És ugyancsak ők azok, akiket a munkáltató „beragasztja” az egyetemre: akkor is a munkahe-lyen kell tartózkodniuk, ha nem adnak elő, nem vezetnek szemináriumot vagy gyakorlatot, nem konzultálnak, illetve értekeznek. Miért (már megint az a „Mi-ért”)... Mert csak, és hogy kéznél legyenek, ha szükség van rájuk. Egyébként meg: valakinek dolgozni is kell.

Nos, ezért ők a felsőoktatási intézmény serpái, vagy ha úgy tetszik, rabszolgái.

*

Zárogondolat gyanánt: *a felsőoktatási intézményeknek eminens érdeke, hogy minél több magasabb fokozatú oktatójuk legyen.* A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (a továbbiakban: MAB) az akkreditációnál különös figyel- met fordít az oktatói gárda fokozat szerint megoszlására. Fogalmilag tehát nem kizárt, hogy azt az egyetemet, amely az oktatói összlétszámhoz képest kevés egyetemi tanárt és docenst foglalkoztat, valamint az oktatási feladatok zömét „külsős”, vagyis óraadó oktatókkal végezteti el, a MAB nem akkreditálja.³²⁴

Felemás helyzet, nemde?

Forrás- és irodalomjegyzék

[https://ajk.kre.hu/images/doc6/DOKTORI/Doktori_szabalyzat_2020_10_05.p
df](https://ajk.kre.hu/images/doc6/DOKTORI/Doktori_szabalyzat_2020_10_05.pdf) (2022. január 29.)

[https://atlatszo.hu/adat/2021/07/29/az-egyetemek-kozel-40-a-foglalkoztat-
oktatokat-fizetes-nelkul-tobb-szaz-tanar-erintett/](https://atlatszo.hu/adat/2021/07/29/az-egyetemek-kozel-40-a-foglalkoztat-oktatokat-fizetes-nelkul-tobb-szaz-tanar-erintett/) (2022. január 27.).

[https://atlatszo.hu/adat/2021/10/28/nemzetkozi-viszonylatban-is-kiemel-
kedoen-rosszul-keresnek-az-egyetemi-oktatok-hazankban/](https://atlatszo.hu/adat/2021/10/28/nemzetkozi-viszonylatban-is-kiemel-ke-doen-rosszul-keresnek-az-egyetemi-oktatok-hazankban/) (2022. január 27.).

[https://atlatszo.hu/adat/2022/01/20/evente-tobb-szazezeret-bukhatnak-
azok-az-egyetemi-oktatok-akik-alacsonyabb-munkakorben-dolgoznak-a-
megerdemeltel/](https://atlatszo.hu/adat/2022/01/20/evente-tobb-szazezeret-bukhatnak-azok-az-egyetemi-oktatok-akik-alacsonyabb-munkakorben-dolgoznak-a-megerdemeltel/) (2022. január 27.).

[https://atlatszo.hu/kozadat/2021/11/22/204-ezer-forintot-ker-az-szfe-hogy-
kiadja-az-oktatoi-allomanyara-vonatkozo-adatokat/](https://atlatszo.hu/kozadat/2021/11/22/204-ezer-forintot-ker-az-szfe-hogy-kiadja-az-oktatoi-allomanyara-vonatkozo-adatokat/) (2022. január 28.).

<https://hu.wiktionary.org/wiki/serpa> (2022. január 27.).

https://www.elte.hu/dstore/document/920/ELTE_SZMSZ_III_160926.pdf
(2022. január 28.).

<https://www.mab.hu/> (2022. január 28.).

<https://www.szomagyarito.hu/szocikk.php?id=23122> (2022. január 27.).

³²⁴ A MAB-ról részletesebben: <https://www.mab.hu/> (2022. január 28.).

Múltidéző **Detektívtörténetek és** **régi bűnügyek** **nyomozásának** **tapasztalatai**

Időutazásra invitálom a nyájas olvasót: ha úgy tetszik, egyfajta múltidézésre, amelynek során régi – kitalált vagy valóságos – detektívtörténeteket eleveníthetünk fel. E visszatekintés során, szembesülhetünk a kor nyomozóideáljaival, valamint – mintegy belesve a kulisszák mögé – megismerkedhetünk az egykori bűnügyek felderítésének a fortélyjaival. Vajon, annak idején, milyennek képzeltek a detektívromantikát a regényírók, miről írtak az újságok bűnügyi tudósítói, és mit csináltak jobban vagy másképpen a „nagy öregek”?

Az időkerék döcögve megindul, gyorsul, majd egyre lassabban forog, végül megáll. Merre járunk? Hányat írunk? Igen, már látni: a helyszín Németország, pontosabban Drezda, 1884, másfél évtizeddel a századforduló (az 1900-as évek) előtt. A nem mindennapi történetet *Fröhlich János*³²⁵ jegyezte le...

Fröhlich János – Dr. Kovács Gyula

A Stüsszi vadász³²⁶

A történet főbb szereplői:

Burchard Emil, Drezda rendőrfőnöke

Flesch Éva, szobalány, *Sturm Antal* ismerőse

Hubert, *Rübecke József* cinkosa, gyermekkori játszótársa

Loriett Kamil, az augsburgi rendőrség hírneves detektívje

Rübecke József, a népszerű kormánytanácsos

Scarpia Lola, a Renz Cirkusz lovarnője, *Rübecke József* szeretője

Stampfel Ottó dr., *Sturm Antal* védőügyvédje

Steinreiter János, a kártyaszoba szolgálja

Sturm Antal, *Rübecke József* inasa

Sturmné, *Sturm Antal* anyja

³²⁵ *Fröhlich János* (Budapest, 1873. április 2. – Budapest, 1926. augusztus 29.) író, újságíró, forgatókönyvíró, filmrendező, színész, producer, a magyar bűnűldözés első nagy krónikása. Fröhlichről részletesebben: <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/frohlich-janos> (2021. október 13.).

³²⁶ *Stüsszi vadász* (Stüssi d. Flurschütz): a magyar, más néven Tell-kártya „tök felső” figurája. A novella eredetileg Fröhlich János: *Detektívhősök – Igaz történetek az életből című könyvében*, a 30–51. oldalon látott napvilágot (Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1914). A mű védelmi ideje a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 31. § (1)–(2) bekezdésének értelmében 1997. január 1-jén lejárt. Lapunk hasábjain a szerkesztett, lábjegyzetekkel kiegészített, és a szükséges mértékben stilizált változat olvasható. Szerkesztő: dr. Kovács Gyula.

I.

Az 1884. esztendő januárjának végén gyilkossági eset tartotta izgalomban Drezda³²⁷ lakosságát. A lapok részletesen foglalkoztak vele.

A városban lakott egy igen népszerű kormánytanácsos, akit Rübecke Józsefnek hívtak. A körülbelül negyvenesztendő főhivatalnok nőtlen volt, és együtt lakott özvegy édesanyjával, akit január tizenhetedikéről tizennyolcadikára virradó éjszaka meggyilkoltak.

A dolog úgy történt, hogy Rübecke József tizenhetedikén eltávozott azzal, hogy részt vesz valami táncmulatságon. Éjfél után félkét órakor a kormánytanácsos hazatért.

Az volt a szokása, hogy bármilyen későn ment haza, előbb édesanyjának a szobájába nyitott be, hogy állapota felől tudakozódjék. Ilyenkor mindig megcsókolta az édes szülét, s úgy kívánt neki jó éjszakát.

Mikor a mulatságból hazatért, és a ház elé érkezett, látta, hogy az ablak, amely édesanyja szobájából nyílt az utcára, világos még. A leeresztett vászonfüggönnyel bágyadt fény törte át. Azt hitte, hogy anyja még ébren van, és örömmel nyitott be a szoba ajtaján.

A látvány, amely eléje tárult, vérfagyasztó volt. Az öregasszony a karosszékben ült félredőlve, véres nyakkal, mozdulatlanul. A kormánytanácsos rémületében elkiáltotta magát, mire a szakácsnője és a szobalánya riadtan szaladtak be, és az ijedségtől majdnem eszméletüket veszítették.

Rübecke József meglepetten vette észre, hogy inasa többszöri kiáltására sem jelentkezik. A cselédek nem tudtak felvilágosítást adni róla, hogy hova ment.

A zűrzavar, a kiáltozás, s az éjszakai szokatlan mozgolódás kihallatszott az utcára, s figyelmessé tette a közelben posztoló rendőrt, aki éppen az ablak alatt járt.

Ez a posztoló rendőr vitte be a hírt a rendőrfőnökségre, ahonnan a hatóság kiküldöttei csakhamar megjelentek, és megejtették a helyszíni szemlét.

A rendőrorvos megállapította, hogy az asszonyt hátulról, orozva támadták meg valami szúrószerszámmal, amely alkalmasint kés vagy tör lehetett. A gyilkos hatalmas dőfése egyenesen a nyakcsigolyák közé ékelődött, és azonnali halált okozott.

A szoba, melyben a vakmerő eset történt, alkóvos³²⁸ volt. Az a rész pedig, ahol a hálóberendezés állott, hatalmas függönnyel volt elválasztva az előléstől, mely az öregasszony nappalijául szolgált.

A kormánytanácsos anyja az unalmas estét egyedül töltötte, és hogy szórakozzék, elővette a kártyát, és kedvenc játékát, a patience³²⁹-ot (a továbbiakban: pasziánsz) játszotta magányosan. A kártyafigurák a pasziánszra kirakva ott heverték az asztalon.

A vizsgálat megállapította, hogy a gyilkos a függöny mögött rejtőzködött el, s akkor lépett elő borzalmas szándékával, mikor az öregasszony a legjobban belemerült a kártyába.

³²⁷ *Drezda (Dresden)*: a németországi szász szövetségi tartomány fővárosa és egyben második legnagyobb városa az Elba folyó partján, közel a cseh határhoz. Történetünk idején a Wettin család székhelye (Meissen őrgrófság, hercegség, majd szász királyság). MARKÓ (főszerk.) i. m. 207. oldal.

³²⁸ *Alkóv*: a szobának fülkeszerűen elkülönülő, ablaktalan része. BAKOS (szerk.) i. m. 29. oldal.

³²⁹ *Patience, pasziánsz* (francia): unaloműző kártyajáték; a kártyalapok kirakása meghatározott szabályok szerint, néha jóslás céljából. BAKOS (szerk.) i. m. 632. oldal.

A szekrények ajtajai fel voltak feszítve, s hiányzottak belőlük az ékszerek, az értékpapírok és nagy mennyiségű bankjegy.

Gyanúsítani csak egy embert lehetett a gyilkossággal, s ez az inas, Sturm Antal volt. Az inas ugyanis eltűnt, senki nem tudta, hogy hova, s éppen a gyilkosság éjszakáján. A rendőrség azonnal intézkedett, hogy az inast előkerítse, aki minden valószínűség szerint, valamelyik pályaudvarról igyekezett megszökni.

Reggel megjelent a rendőrkapitányságon egy Flesch Éva nevű lány, és előadta, hogy egy csomagot kapott, mely ékszereket tartalmazott. Ezeket az ékszereket Sturm Antal küldte neki, akihez régebbi ismeretség fűzi. Hallotta, miszerint Sturm Antalt rablógyilkossággal vádolják, kötelességének érezte tehát, hogy az ékszereket a rendőrségnek adja át, nehogy bűnrészességgel vádolják őt is.

A rendőrség kiderítette, hogy Sturm Antal anyja egy Drezdával szomszédos külvárosban lakik, s két detektívet kiküldött a helyre. Az öreg Sturmné bevallotta, hogy január tizenhetedikén éjszaka nála aludt a fia, de korán reggel eltávozott. A detektíveknek gyanús volt a vallomás, mert Sturmné egyetlen tanúval sem tudta igazolni, hogy a gyilkosság elkövetésének éjszakáján ott aludt volna a fia.

Házkutatást tartottak, mely meglepő eredménnyel végződött. Az ágy alatt ugyanis egy csomagot találtak, melyben szintén ékszerek voltak.

Sturmné nagy zavarában ellentmondásokba keveredett önmagával, s a rendőrség előzetes letartóztatásba helyezte.

II.

A gyilkosság után reggel az egyik pályaudvaron elfogták Sturm Antalt, aki éppen az anyjától jött vissza a városba. Ez kézzel-lábbal kapálózott a letartóztatás ellen, de mit sem használt. Néhány óra múlva már a vizsgálóbíró előtt állott, aki a tudomására hozta, hogy milyen vád terheli őt. Az inas égre-földre esküdözött, miszerint ártatlan, és hogy soha életében még egy légynek sem tudott véteni.

– Jó, jó – mondotta a vizsgálóbíró –, ez a maga védekezése. Amit maga hoz fel védelméül, az közönséges frázis, amit mi, a törvény emberei megszoktunk már a legelvetemültebb emberek szájából is.

Az inas tovább is esküdözött, folyton hangoztatva ártatlanságát. Vallott is, nem is, s közben olyan dolgok sülték ki vallomása szerint, amelyek mintegy megerősítették a vádat, hogy a kormánytanácsos anyját ő gyilkolta meg. Így például elmondta, hogy a gyilkosság éjszakáján igenis volt az anyjánál, de csak azért aludt nála, mert egy ember azt hozta neki hírül, miszerint az anyja nagybeteg, hirtelen igen rosszul lett. Az anyjának ugyan semmi baja sem volt, mégis ott töltötte az éjszakát, mert az idő későre járt, és a kormánytanácsos-éktól engedelem nélkül távozott. Reggel akart csak visszasurranni a palotába.

Ezt a mesét nem lehetett elhinni Sturm Antalnak, mert azt az embert, ki hírül hozta neki, hogy az anyja rosszul van, nem tudta megnevezni. A vizsgálattal napok, hetek, sőt, hónapok teltek el, s végre a gyilkossági ügyben kitűzték a főtárgyalást.

Óriási érdeklődés mellett, nagyszámú közönség részvételével nyitották meg a tárgyalást. A vádlott megtörtén állott a bírák előtt, még az anyja is, kit bűnrészességgel vádolt az ügyész.

A közönség szimpátiája, úgy látszott, hogy Sturmék mellett szólt, s a bíróság a vádlottakat mégis meglehetősen szigorú büntetéssel sújtotta. Az anyát hatesztendei, a fiút pedig húszévi fegyházra ítélte a törvényszék. A legfőbb bizonyítékokat az ellopott és náluk megtalált ékszerek képezték.

A fiú védőügyvédje, dr. Stampfel Ottó, mindent megtett a szigorú büntetés enyhítése érdekében, s beadta a fellebbezését. Kérte, hogy a fiút meglátogathassa a cellájában, és tanúk nélkül beszélhessen vele.

Az ügyvéd ugyanis már a főtárgyaláson hangoztatta, hogy bár a látszat a vádlott ellen szól, mégis, ő úgy érzi, miszerint az ártatlan. Amikor megérlelődött benne az a gondolat, hogy börtönében felkeresi, elhatározta, az elítélt szívére hat, hátha neki bevallja a valót. Ezzel lelkiismeretének vélt eleget tenni az ügyvéd.

A börtön zárkájának homályos mélyén asztalára könyökölve szomorkodott Sturm Antal, amikor védője belépett hozzá. Szomorú, kisírt szemekkel nézett rá.

– Félre most minden búslakodással – mondotta dr. Stampfel –, legyen erős, szedje össze minden erejét, hátha még lehet segítenünk valamit.

A rab felsóhajtott és felkelt. Az ügyvéd szigorúan a szeme közé nézett.

– Nézze Sturm, beszéljünk okosan és nyíltan. Senkise hall bennünket. Maga mindig azt hangoztatta, hogy ártatlan. Vagy igazat mondott, vagy nem. Nekem az a célom, hogy a segítségére legyek magának. De csak úgy tehetek valamit, ha tudom a valót. Beszéljen tehát őszintén, mert a hazugsággal csak megnehezíti a munkámat. Az ítélet megtörtént, minden tagadás hiábavaló.

A fiú térdre rogyott erre, az egyik kezét a szívére tette, a másikat pedig ünnepélyesen emelte az ég felé.

– Esküszöm az élő istenre, anyám üdvösségére és mindenre, ami szent előtttem, hogy ártatlan vagyok.

Azzal felkelt, és dacosan felütötte a fejét. Az ügyvéd pedig mélyen a szeme közé nézett, és úgy távozott a cellából.

Dr. Stampfel Ottó hazament az irodájába, és sokáig töprengett azon, miképpen lehetne a fiút a csávából kiszabadítani, vagy legalábbis mérsékelni a büntetés szigorúságát. Amint gondolkodott, arra a meggyőződésre jutott, hogy az eddigi nyomozás éppen nem kimerítő, sőt, nagyon is fogyatékos volt.

Eszébe jutott egy barátja, ki valamikor Augsburgban³³⁰ volt detektív, s ez az ember igen sok bűnügyben tett már érdekes leleplezéseket. Elhatározta, hogy ezt az embert fogja felkérni a kinyomozásra.

Loriét Kamilnak hívták ezt a fiatalembert, az augsburgi rendőrség teste-lleke volt még nem régen, s óriási hírnévre vergődött, midőn egy nemzetközi utazó zsebtolvajbandát sikerült letartóztatnia. A lapok akkor hasáboakat írtak róla.

Még egyetlen ember akadt, aki szimpatizált Sturmékkal, s ez maga a drezdai rendőrfőnök, Burchard Emil volt. Dr. Stampfel fölkereste a rendőrfőnököt, s közölte vele, hogy szeretné egy-két kísérlettel kiegészíteni a hiányos nyomozást.

³³⁰ Augsburg: német város Bajorországban, a Lech és a Wertach folyó között. München és Nürnberg után a tartomány harmadik legnagyobb városa. Augusta Vendelicum néven a rómaiak alapították Kr. e. 15-ben. Történetünk idején külön körzetként a mai augsburgi járás elődje volt. MARKÓ (főszerk.) i. m. 74. oldal.

- Doktor úr, ön még remél valamit, hogy lehetne azokon a szerencsétleneken segíteni? Öreg rendőr vagyok, de a magam részéről lehetetlennek tartom, hogy az újabb nyomozás eredménnyel járna – mondta a rendőrfőnök.
 - Én még remélek, sőt, sokat remélek – válaszolta dr. Stampfel –, s csak egyet kérek: azt tudniillik, hogy detektívjeimmel átkutathassam a lakást, ahol őt hóval ezelőtt a gyilkosság történt, s amely még most is le van pecsételve.
- A rendőrfőnök megadta az engedélyt, s másnap már az ügyvéd leírására megjelent Loriett két detektívvel, és hozzáfogott a nyomozáshoz.

III.

Nyolc nappal később, a város óriási szenzációra ébredt. A rendőrség letartóztatta Rübecke kormánytanácsost, mert azzal vádolták, hogy öt hónappal azelőtt özvegy édesanyját a legelvetemedettebb módon meggyilkolta. Rengeteg bizonyíték volt ellene, s ezen bizonyítékok súlya alatt mindent bevallott.

Az az ember teljesen megtört, s a rendőrfőnök szobájában, a kihallgatás alkalmával öngyilkosságot követett el. Az egyik őrizetlen pillanatban a zsebébe nyúlt, onnan egy kis üveget húzott elő, és kiitta annak tartalmát. Az üvegben méreg volt, mely öt perc alatt végzett vele.

A lapok hasábos tudósításokat ontottak az esetről.

E váratlanul meglepő fordulat Loriett detektívnek volt köszönhető, akinek saját elbeszéléséből tűnt ki, hogy miképpen jutott a szenzációs fölfedezésre.

A legelső dolga az volt, hogy azokat a bűnügyi aktákat, melyek a rendőrségen voltak, tüzetesen átnézhesse és áttanulmányozhassa. Burchard rendőrfőnök megadta erre az engedélyt, s ő buzgón látott a nyomozáshoz.

A bűnjelek közt voltak tudvalevőleg azok a kártyák is, miket a gyilkosság színhelyén, az asztal tetején találtak. Loriett detektív a kezébe vette ezeket a kártyákat, és forgatni kezdte. Akinek már egyszer volt kártya a kezében, az ösztönszerűleg megoldvassa, vajon meg van-e mind a harminckét lapja.

Loriett is így tett. Amint megoldvasta a kártyát, meglepetéssel konstataálta, hogy egy lapja hiányzik, mert mindössze harmincegy van belőle.

Azonnal sietett a rendőrfőnökhöz.

- Rendőrfőnök úr, nem vették önök észre, hogy a kártyából hiányzik egy lap?
- De igen, azonban nem tulajdonítottunk neki semmi fontosságot.
- Én az ellenkező nézeten vagyok – jegyezte meg a detektív –, mert e körülmény sokkal jelentősebb, mint az az első pillanatban látszik. Én megoldvastam a kártyát. Egy lap hiányzik. Összeraktam és megállapítottam, hogy a „tök felső” a hiányzó kártya.

- Na, és gondolja ön, hogy ez esetleg meglepő fordulatot hozhat?
- Ha meglepő fordulatot nem is hoz, annyit azonban mindenesetre ért, hogy ezt egy fonálnak tekintsem, amelynek alapján nyomozást indíthatok.

Loriett azon detektívek közé tartozott, kik szigorúan ragaszkodtak ahhoz az alapelvhez, miszerint a nyomozásnál minden szembeötlő mozzanatot éber figyelemmel kell kísérni, és erősen belekapaszkodni, vagy jól emlékezetbe vésni, hogy azt ismét, ha alkalom kínálkozik reá, elő lehessen venni.

Loriett megállapított annyit, hogy a „tök felső”, mely a *Stüszí vadászt* ábrázolja, amint esküre emeli a kezét³³¹, hiányzik a kártyacsomagból. Kérdése ez volt: hová tűnt ez a kártyalap?

A kérdésre csak szorgos házkutatás adhatta meg a feleletet.

Alkalmas időben, midőn a kormánytanácsos cselédei közül senki nem volt otthon, Loriett két detektívvel megjelent a palotában, és a lepecsételt szobát feltörte.

Négyzetméterről négyzetméterre a szoba minden zegzugát átkutatták, a bűvös *Stüszí vadászra* azonban nem tudtak rábukkanni. Végre a kályhára került a sor. Loriett kinyitotta a kályha ajtaját, és villamos zseblámpájával sötét üregébe világított. A fölfedezés meglepő volt.

A *vasrácsozat fölött apróra tépett kemény papírlapok heverték*, melyekről a fény első villanásakor meg lehetett állapítani, hogy egy összeszaggatott kártyalap darabjai azok. A papírszeletekét óvatosan szedegette ki Loriett, és az asztalra helyezve igyekezett összerakni, hogy megtudja, milyen figura.

A *Stüszí vadász volt az*. A kártya legalján, mégpedig a képes felén egy megszáradt vércsepp sötétlett.

Loriett gondolkodni kezdett, igyekezett visszaemlékezni mindazokra az adatokra, miket a rendőri jegyzőkönyvek tartalmaztak, és sikerült megállapítania a következőket:

A rendőrség mindegyik kártyát a hátlapjára fordítva találta. A *Stüszí vadász* azonban a képeslapjával fölfelé nézett. Hogy így állt a dolog tényleg, ezt a vérfoltokból lehetett megállapítani. Tudniillik a rendőrség az ott talált harmincegy kártyánál a hátlapon találta az odafröccsent vércseppeket, a *Stüszí vadásznak* ellenben a képes fele volt véres.

E fölfedezés módfelett felizgatta Loriettet, ki azon töprengett, hogy vajon ki téphette el a kártyát, és miért kellett azt elrejtteni?

Valami azt súgta neki, hogy ez fontos momentum lesz. Sietett tehát az irodájában felkeresni Burchard rendőrfőnököt, és közölte vele az eredményt. Sajnos, azután a nyomozást folytatni nem lehetett.

A vizsgálatot tehát más irányban is kellett folytatnia. Hipotézise³³² a következő volt:

Nem Sturm Antal, hanem más valaki követte el a gyilkosságot. A detektívnek arra kell ügyelnie, hogy minden számba vehető gyanút mérlegeljen. Gyanújába bevonta magát a kormánytanácsost is, bár ezt szinte nevetségesnek tartotta, mert mindenütt a legjobbat hallotta felőle. De ismerte praxisából az élet rejtelseit és szenzációs fordulatait, utána kellett tehát járni a személyes dolgoknak.

Megtudta, hogy a kormánytanácsos a város legelőkelőbb klubjának, a Friedrich-klubnak a tagja, és ott érdeklődött a személye iránt. A klubban azután arról értesült, hogy a tanácsos évek óta nagy összegekben játszik. Azelőtt hat-hét hónappal komoly veszteségei voltak, de kártyaadósságait mindig idejekorán tudta rendezni.

³³¹ Itt akad némi „terminológiai zavar”: a *Stüszí vadász* ugyanis Schiller drámájában eredetileg csósz volt (a kártyán is, esküre emelt balkézszel), és csak később lett számszerű vadász (viszont nem emeli esküre a kezét). Vessd össze: <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00011/1h-08.html> (2021. március 24.).

³³² Ezt a „hipotézist” napjainkban nyomozási verzióknak nevezik. A nyomozási verziók felállítását, részét képezi a nyomozás tervezésének.

Megtudta azt is, hogy a tanácsos a gyilkosság után néhány nappal minden indoklás nélkül abbahagyta a kártyázást. Ezt a körülményt annak tulajdonították a klubtársai, hogy anyját annyira gyászolja, s a haláleset módfelett elkeserítette, ezért nincs már kedve a hazardírozáshoz. A klubba ugyan ezután is eljárt rendszeren, sakkozott, billiárdozott, de kártyát sohasem vett a kezébe.

Loriett detektív tovább érdeklődött iránta, és bizalmas beszélgetésbe elegyedett Steinreiter Jánossal, a kártyaszoba szolgájával, aki megerősítette azt, hogy a tanácsos úr nem kártyázik.

– Tetszik tudni, uram, néhány nappal azután a borzalmas eset után, a tanácsos úr feljött a klubba, leült a rendes kompánia körébe, hogy kártyázzon. Én tőlem egy pakli kártyát kért. Ő volt a bankár, és ő is osztott. Amint osztott, hirtelen felugrott az asztal mellől, egy kártyalapot vett a kezébe, *összetépte dühösen*, és a földhöz vágta.

A detektív szemei felcsillantak, és mintha egy gondolat villant volna meg az agyában. Eszébe jutott a megszakadt fonal, a kártya, a *Stüszí vadász*.

– Talán találok itt valami összefüggést – motyogta magában.

– Nem tudja, milyen kártya volt az? – kérdezte a szolgától.

– Nem.

– Mi történt a többi kártyával?

– Megvannak még kérem, legalábbis azt hiszem. Eltettem őket, mert sajnáltam elhagyni.

– Elő tudná nekem azokat teremteni?

– Igen. A ruhatárban van, a szekrényem fiókjában, ha ugyan el nem emelték már azóta onnan.

Ebben a pillanatban már egy tízmárkás³³³ aranyat nyomott János markába, aki nagy örömmel hozta elő a kártyákat.

Loriett ösztönszerűleg egyetlen kártyát keresett a hiányos csomagban, s ez a „*Stüszí vadász*” volt. És éppen ez hiányzott belőle. A detektív nem tudta mire vélni a dolgot, hogy véletlen-e ez, vagy összefüggés az előbbi kártyaeset között. Szeget ütött a fejében a dolog, s elhatározta, hogy a tanácsos személyével tüzetesebben fog foglalkozni.

A rendőrfőnöktől újra engedélyt kért, hogy a tanácsos házában megjelenhessen, s ott a házbelieket hallgassa ki.

A legmeglepőbb és a leginkább nyomravezető dolgokat a portás feleségétől tudta meg. Ez elmondta, hogy a tanácsos az anyjával nem a legjobb viszonyban állt. Az asszony fukar volt. A tanácsosnak sok pénz kellett úri passzióra, de az anyja nem adott neki. A gyilkosság előtt két teljes hétig nem is beszéltek egymással. Egyszer fültanúja volt, amint perlekedtek. És akkor hallotta, amint az öregasszony keservesen kifakadt:

– Nem adok neked egy fillért sem. Várd meg, míg meghalok, aztán a tied lesz minden.

Amit a fiú felelt az anyja szavaira, az még rettenetesebb volt. Gúnyosan fölkacagott:

– Hahaha! Majd én harminc esztendeig várok, amíg meghalsz, nemde?!

³³³ A német *aranymárkát* (Goldmark) 1873-ban vezették be. Mai értéken egy német aranymárka kerekítve 13.700,- (tizenháromezer-hétszáz) forint volt. Forrás: <https://artortenet.hu/tag/penzer-tek-index/> (2021. július 11.).

A portás felesége itt hirtelen elhallgatott, és a szájára ütött, mint aki többet kotyogott ki a kelleténél. Ijedten mondta a detektívnek:

- Aztán nehogy el tessék mondani valakinek a hallottakat, mert a férjemen kívül ezt senki sem tudja, és a tanácsos úr elcsapna bennünket, ha a fülébe menne, hogy mi ezt kikotyogtuk. Talán csak nem akarja az úr meggyanúsítani a tanácsos urat?

A detektív látta, hogy az asszony sokkal többet tud, elkezdte hát faggatni. Az asszony elmondta, miszerint a tanácsos a havi fizetésüket harminc márkával fölemelte, hogy az incidensről ne szóljanak senkinek egy szót sem.

Loriett nem akarta tovább fárasztani a portás feleségét, meglegedett azzal, amit kifecsegett. Megindult más nyomok után kutatni, és még egy érdekes fölfedezést tett a tanácsos személye iránt, amelyről egy ékszerészen kívül, senki más nem tudott.

A gyilkosság idején a városban időzött a világhírű Renz Cirkusz.³³⁴ A cirkusznak volt egy föltűnően szép lovárnője, az elegáns Scarpia Lola, akiért a férfiak mindannyian rajongtak. A tanácsosnak sikerült Lola kegyeit megnyerni. Viszonya volt vele, és rengeteg pénzt költött reá.

Az ékszerész elmondta a detektívnek, hogy *Rübecke*, közvetlenül anyja halála után, több nagy értékű ékszert ajándékozott a lovárnőnek, aki azonban volt olyan furfangos, és elvitte azokat hozzá, hogy megtudja az értéküket.

- Nem tudom – szolt félénken az ékszerész –, hogy elmondjam-e önnek a tapasztalataimat. Nem akarok senkit sem gyanúsítani, de bajt sem akarok csinálni, sem magamnak, sem másnak. Pedig hát, nyomja valami a lelkiismeretemet...

Loriett feszült figyelemmel hallgatta az ékszerészt, akinek az arcán meglátzott, milyen nehéz lelki tusát vív önmagával.

- Mondjon el mindent, könnyítsen a lelkiismeretén! – felelte bátorítólag a detektív, ösztönszerűleg érezvén, hogy az ékszerész sötét, a nyomozásra nézve talán döntő titkot rejteget magában.

- Nem is tudom, mint kezdjem el – felelte még mindig habozva az ékszerész –, de a dolog olyan rejtelmes, olyan furcsa. Ítéljen tehát ön. Amikor a kormánytanácsos anyját meggyilkolva találták, másnap a rendőrség egy *Rübecke* által még a gyilkosság éjjelén összeállított listát tett közzé a lapokban, amely lista tartalmazta a meggyilkolt úrnőtől elrabolt ékszerek leírását szám szerint. Másnap az ékszerek nagy része megkerült. Eddig rendben volna tehát a dolog.

De uram – és ezt sehogy sem értem –, öt hónappal később a főtárgyaláson maga *Rübecke* állította, hogy a hiányzó ékszerek nem kerültek meg. Uram, a kormánytanácsos által meg nem kerültnak jelzett ékszereket – egy 10.000 márkás *collier*³³⁵, egy 2000 márkás gyűrű és egy 10.000 márkás gyémántszívecske – láttam *Scarpia* Lolánál, a tanácsos kedvesénél. Százszor akartam ezt a hatóság tudomására hozni, de mindannyiszor arra gondoltam, hogy

³³⁴ A *Circus Renz* német cirkuszi társaság volt. 1842-ben alapították Berlinben, Ernst Jakob Renz Circus Olympic néven, és 1897-ig léteztek. A társaságnak számos épülete volt Berlinben, Hamburgban, Bremenben, Breslauban és Bécsben. Ma Németországban több cirkuszi vállalat használja a *Renz* családnevet. A *Renz Cirkusz* történetének magyar vonatkozása is van, ugyanis igazgatójának lánya, *Carola*, és a *Richter Cirkusz* (család)tagja, *Richter József* 1972-ben házasságot kötött. Forrás: <https://www.magyar nemzetikircusz.hu/hu/pages/richter-family> (2021. július 8.).

³³⁵ *Collier* (francia): nyaklánc, nyakék. BAKOS (szerk.) i. m. 143. oldal.

bajba döntöm magam, és gyanúba keverek egy tisztességes embert, a tanácsost. Talán tévedett – gondoltam magamban –, amikor elveszettnek gondolta az ékszereket? Már azon a ponton voltam, hogy fölkeresem, és ezt személyesen megmondom neki. De valami mindig visszatartott. Bevallom, gyáva természetű ember vagyok. Most azonban örülök, hogy önnek ezt elmondhattam!

Meglátszott most az ékszerészen, hogy megkönnyebbült. A becsületes ember olyan jól érezte magát a vallomása után, hogy nem is vette észre a detektív arcán a színváltozást. Loriett arca hol sápadt lett, hol bíborpiros. Csupa fül volt, a szeme majd elnyelte az ékszerészt, aki csak akkor ocsúdott föl abból a jó érzésből, melybe gyónása ringatta, amikor a detektív a kezét megszorítva elrohant.

Akkor ismét megijedt, és a sietve távozó detektív után nézve, így szólt magában:

– Talán mégsem tettem helyesen. No, de nem baj, el kellett mondanom!

IV.

Loriетtnak elég volt a nyomozás folytatásához ennyi. Az ékszerész nem is sejtette, hogy fölfedezésével milyen hatalmas fegyvert adott a kezébe a tanácsos ellen, akinek a személye iránt, most kezdte el táplálni az első gyanút.

– Fel kell keresnem Scarpia Lolát, akitől pozitív adatokat tudok szerezni az ékszerekre nézve!

Ez volt a detektív első gondolata.

Még az éjjel elutazott *Scheveningbe*³³⁶, ahol az öreg *Renz* cirkusztársulata vendégszerepelt. A társulatban ott volt Scarpia Lola is. Éppen előadás idején érkezett meg a detektív, aki egyenesen a lovárnő öltözőjébe sietett.

Scarpia Lola, egy büszke olasz szépség, nem szívesen fogadta a detektívet, aki azonban nagyon ügyesen férközött hozzá. Rübecke titkárjaként mutatkozott be, és szóbeli üzenetet adott át a lovárnőnek, miszerint a tanácsos néhány nap múlva meglátogatja, és újabb szép ékszereket hoz a számára.

A lovárnő éppen fellépéshez készült, és egy colliert tett hófehér nyakába. Loriетt, aki a nyomozás érdekében is mindig magánál hordta az eltűnt ékszerek listáját, és azokat tanulmányozta, rögtön felismerte a collierben a Rübecke által elajándékozott nyakéket.

– Ez a collier – mondta az áltitkár – semmi ahhoz képest, amit a tanácsos úr önnek fog hozni.

– Majd meglátom – válaszolt mosolyogva a szép nő –, ez a collier is gyönyörű.

– Igen, ez a párja annak, amit önnek szánt.

– Az lehetséges, mert ez is tőle való – felelte Lola –, de ezt senkinek sem szabad tudni, mert amikor nekem adta, azt mondta Gil (Rübecke becéző neve), hogy senkinek sem szabad elmondani. No, de maga, az ő titkárja, tudhatja ezt.

– Igen, tudom – mondta az áltitkár –, megvan még a gyűrű és a szívecske?

³³⁶ Schevening elnevezésű várost nem találtam, ellenben *Scheveningen*, a hollandiai Hága nyolcadik kerületében található, amely népszerű tengerparti üdülöhely, hosszú, homokos stranddal, sétatérrel, mólóval és világítótorronnyal. MARKÓ (főszerk.) i. m. 823. oldal.

- Oh, igen. Itt vannak az ékszeres dobozomban. Az ékszereimet mindig magammal viszem.
 - Pedig – folytatta az áltitkár –, milyen könnyen bajba hozhatta volna önt az én főnököm, aki – magunk között szólva – kissé könnyelmű ember. A szép Lola kérdőleg nézett Loriettu.
 - Igen, igen, még a rendőrséget hozta volna az ön nyakára. Mondja kisasszony, nem szokott újságot olvasni?
 - Nem, sohasem.
 - No, hát akkor értem az egészet. Nézze kisasszony, a Rübecke úrtól kapott ékszereket mindenfelé keresi a rendőrség. Most pedig – ezzel fölkel, és szigorú, hivatalos arcot vágva folytatta – megmondhatom, hogy én detektív vagyok, és ezennel a törvény nevében lefoglalom az ékszereket!
- Loriett az öltöző ajtajához lépett, és az óvatosságból magával hozott, de az ajtón kívül hagyott két uniformisos rendőrt behívta, akik láttára a szép cirkuszlovárnő valósággal megrémülve rebegte:
- De kérem, hiszen én nem tettem semmi rosszat, az ékszereket Rübecke tanácsostól, egy előkelő ember hírében álló...
 - Mindent jóvátehet kisasszony, ha részletesen elmondja, hogy milyen körülmények között kapta az ékszereket – mondotta szigorú arccal a detektív.

V.

Elképzelhetik – írja emlékirataiban Loriett detektív – hogy milyen hatást gyakorolt rám az, amikor Scarpia Lola a leghatározottabban állította, miszerint az ékszereket még előző év decemberében, tehát a gyilkosság előtt kapta Rübeckétől. Ez a körülmény egyenesen megvádolta szerencsétlent a gyilkosság elkövetésével.

A cirkuszlovárnő szenzációs vallomásával azonnal Drezdába utaztam, de egyelőre gondoskodtam arról, hogy a lovárnő semmilyen módon ne értesítesse Rübeckét. Nyomozásom eddigi adataival és a Scarpia Lolánál lefoglalt ékszerekkel Burchard rendőrfőnökhöz siettem, aki ámulva hallgatta a dolgokat. A becsületes, tisztességben megőszült rendőrtisztviselő nem akart hinni a fülének, amikor egyenesen Rübeckét vádoltam meg. Nagyon kínos volt reá nézve a dolog, és talán képes lett volna az egész ügyet eltussolni, ha nem állott volna előtte az esetleg ártatlanul elítéltek sorsa.

- Nem bánom, folytassa a nyomozását, uram – felelte jelentésemre –, de nagyon vigyázzon, mert Rübecke előkelő úr, a királyi családnál grata persona³³⁷. Ne hamarkodjék el semmit sem.

Kissé lehangolt a dolog, de hazaérve szállóbeli lakásomra, átgondoltam a tapasztalataimat. Igyekeztem az események egész láncolatát összeállítani. Egyetlen bizonyíték volt Rübecke ellen, a Scarpia Lolának adott ékszerek³³⁸, de ez sem volt döntő bizonyíték.

Az utazástól fáradtan aludtam el. Már késő délelőtt volt, amikor felébredtem. Valaki az ajtómon kopogott. Hamarosan felöltözködtem, és beengedtem a vendégemet, egy drezdai detektívet, akit Burchard rendőrfőnök küldött azzal, hogy azonnal keressem fel.

³³⁷ *Grata persona* (latin): kedvelt, kíváncsú (kegyben álló) személy. BAKOS (szerk.) i. m. 646. oldal.

³³⁸ A lefoglalt ékszerek mellett, további bizonyíték volt Scarpia Lola tanúvallomása.

A rendőrfőnöknél nem kis meglepetésemre, ott találtam barátomat, dr. Stampfel ügyvédet, Sturm védőjét, aki e szavakkal fogadott:

– Képzeld, mi történt velem. Sturm a börtönből üzenetet küldött, és arra kért, hogy látogassam meg, mert fontos mondanivalója van. Eleget tettem a kívánságának, és amikor a börtön igazgatójának engedelmével együtt maradtam vele, nagy meglepetésemre elmondta, hogy a gyilkosság előtt való esztén gazdája, Rübecke tanácsos, hevesen összeszólalkozott az anyjával, aki azzal fenyegetőzött, miszerint fiát feljelenti a rendőrségen. *„Hallottam – mondá Sturm –, hogy valami elvitt ékszerekről volt szó. Nem szoktam hallgatózni, és különben sem esett jól a civakodás, ezért kisiettem az udvarra, ahol már várt rám az az ember, aki az állítólagos beteg anyámhoz hivatott”.* Eddig Sturm elbeszélése. Arra a kérdésre, hogy ezt nekem miért nem mondta el előbb, azt felelte, miszerint nem tartotta fontosnak. Nos, Loriett, mit szól mindehhez?

– Azt – feleltem –, hogy Rübecke tanácsos személyével behatóbban kell még foglalkoznom. Ezzel elbúcsúztam a rendőrfőnöktől és ügyvéd barátomtól.

Az utcára érve, hirtelen eszembe jutott valami, amire eddig nagyon kevés figyelmet fordítottam: arra ugyanis, hogy ki lehetett az az ember, aki Sturmot félrevezette a beteg anyja meséjével. Ez az ember csakis a gyilkos cinkosa lehetett, és ez az ember arranzsirozhatta³³⁹ szépen az ékszereknek Sturm anyja lakására és Flesch szobaleányhoz való jutását. Ez az ember hiányzott még nekem.

Rübecke lakására mentem, és érdeklődtem aziránt, hogy nem szokott-e ott idegen megfordulni. A válasz tagadó volt. A klubban szintén eredménytelen volt a kérdezősködésem. Még egy hely maradt hátra: a tanácsos hivatala. Itt a szolga elmondta, hogy nagyon sűrűen jár a tanácsos úrhoz egy elég jól öltözött, vörösképű, magas termetű ember, akire nagyon haragszik, mert arrogánsul viseli magát. Bejelentés nélkül megy be a tanácsoshoz, és gorombásodik a szolgálkkal.

– Nem is tudom, mint érintkezhet egy olyan előkelő, finom úr, mint a tanácsos, effajta csirkefogóval – fejezte be a beszélgetést a szolga, aki megmondta azt is, hogy azt az embert Hubertnek hívják.

A szolga Hubert másik nevére nem emlékezett, de nekem ez elég volt. Először is, mert ebben a Hubertben a személyleírás után láttam azt az embert, aki Sturmot az anyjához csalta, másodszor egy veszedelmes fegyencet, akit az augsburgi rendőrség keresett rablás miatt.

Minthogy Hubert lakását megtudni lehetetlen volt (a gazember óvakodott bejelenteni a lakcímét), elhatároztam, hogyha kell, napokig is várok reá a kormánytanácsos hivatala előtt az utcán.

Egy hétig leskelődtem így hiába. A nyolcadik napon, azonban megjelent az emberem. Még mielőtt a kapuba tehettem a lábát, készenlétben álló segédeimmel lefüleltem, és a rendőrségre vittem, ahol látva, hogy jó nyomon járok, elmondta, miszerint Rübeckét gyermekkorá óta ismeri (játsszótársak voltak), és hogy jó pénzért sokszor tett neki apróbb szolgálatokat. Így az ékszereket tényleg ő csempészte észrevétlenül Sturm anyja lakására, a szobalánynak is

³³⁹ Arranzsirozni (francia): rendbe hozni, rendezni. BABOS Kálmán: *Közhasznú magyarázó szótár.* Pest, Heckenast Gusztáv, 1865, 33. oldal.

ő küldte el a másik ékszerzsomagot, és Sturmot ugyancsak ő küldte el az anyjához.

- Nagyon smucigul³⁴⁰ bánt velem a tanácsos úr, pedig hát szép vagyonghoz segitettem. Persze maguk szeretnék tudni, hogy ki gyilkolta meg az öreg úrnőt. He?

Pokoli vigyorgás rajzolódott ki a gonosztevő arcán, majd cinikusan folytatta:

- Képzeld, legutóbb, amikor pénzt kértem tőle, azzal fenyegetődött, hogy átad a törvénynek. Pedig eddig még csak alig 10.000 márkát adott nekem. Hát tehetek én arról, hogy nekem oly sok pénz kell? Én is szeretem a szép nőket, szeretek jól enni, inni és kártyázni. Bizony, a pénz hamar elúszik a kezemben. Na, csak folytassák a nyomozást, mondhatom, hogy jó úton járnak. Ha nem járnak sikerrel, majd én útbaigazítással szolgálok.

VI.

A következő nap éjjelén, merész lépésre határoztam el magam. Biztos voltam benne, miszerint a gyilkos Rübecke, de azt akartam, hogy megtörve lássam ezt az embert.

Az események egész láncolatát ismerve, a tök felső kártya rejtélyét is megoldottam, mégpedig lélektani alapon. Hogy milyen helyes volt az erre vonatkozó kombinációm, azt rögtön látni fogják.

A következő éjjel tehát módját ejtettem, hogy Rübecke tanácsos lakásán elbújjak. A ház egész cselédségét őrizet alá vettem, még a kapusékat is. Éjfél után egy órakor hazajött Rübecke, akinek nem tűnt fel, hogy a kapus nem jelentkezik, mert neki is volt kapukulcsa, és mint rendesen, ő nyitotta ki magának a kaput.

Én és három társam az ágyak alatt bújunk el.

Amikor Rübecke belépett a hálósobájába, meglepetten állott meg, mert a lámpa égett, ezért világosság volt. (Ezt én szándékosan rendeztem így.)

- Ez a gazember Miklós (az új komornyikja), égve hagyta a lámpát! – morgogta, és az asztalhoz lépett, de a következő pillanatban rémülten hőkölt vissza.

Az asztalon ugyanis kirakva látta azt a 31 véres kártyát, amelyet anyja holtteste előtt találtak a rendőrök. Ugyanazok a kártyák voltak, sőt, legfelül ott feküdt az összetépett, de általam megtalált és ügyesen összeragasztott tök felső is, képes felével felvetve, amint a „*Stüszí vadász*” esküre emeli a kezét. Én raktam oda a kártyákat, számítva a lélektani hatásra. És ebben nem csalódtam.

A rejtekhelyemről láttam, hogy a kormánytanácsos minden ízében reszket, majd a szoba egyik sarkában levő kanapéhoz támoanyag, és nyögve ledől. Láthattam, hogy a gyilkosban a véres kártyák és az általa összetépett kártyalap látása hirtelen, úgyszólván minden átmenet nélkül óriási zavarodást okozott. A tanácsos nem is vélte első pillanatban, hogy itten emberi kéz

³⁴⁰ *Smucig* (német): fősvény, fukar, szűkmarkú emberre mondják (a „*schmutzig*” német szó jelentése piszkos, koszos). Forrás: <https://hogymondom.hu/showslang.php?slang=smucig> (2021. július 11.).

inszcenálta³⁴¹ a lesújtó látványt. Valami földöntúlira gondolhatott, mert első szava, amit rettenetes félelmében kiejtett, ez volt:

– Anyám, miért kísértesz engemet? Eleget szenvedtem már!

Majd hirtelen a valóra ébredt, fölkel, és az asztalhoz sietett. Miután meggyőződött arról, hogy a kártyák tényleg ott vannak, megsimogatta verejtéktől gyöngyöző homlokát, közben pedig ezt rebegte:

– Ki tehette ide e kártyákat?!

Ezek után, hangosan fölkiáltott:

– Van itt valaki? Igen, tudom, itt vannak a rendőrség emberei, mindent tudnak. Bújjanak elő a rejtekhelyükről, és tartóztassanak le engemet, az anyagyilkost!

E szavakkal ájultan összerogyott. Én és társaim előbujtunk a rejtekhelyünkről, és őrizet alá vettük Rübeckét, aki komoran, szótlanul viselkedett. A többit már tudják. Bevallom, magam, a hatóság embere, nyújtottam neki módot arra, hogy önnönmaga felett ítélkezzék, és ítéletét végre is hajthassa.

*

Sturm Antalt és anyját korán reggel szabadlábra helyezték. Szenvedésükért bő kárpótlás jutott, mert Rübecke rokonsága a hagyatékból húszezer márkát ajándékozott nekik.

³⁴¹ *Inszcenál, inszceníroz* (latin): Irodalmi művet színpadra visz, színpadi előadásra alkalmassá tesz; rendez. Forrás: http://www.kislexikon.hu/inszcenal_inszceniroz.html (2021. július 11.).

Dr. Dobos János³⁴²

Az utazóbűnözők forrónyomon üldözése³⁴³

Dr. Dobos János tanulmánya arról a forrónyomon üldözésről szól, amelyet kö-vetkezetesen és helytelenül gyakran azonosítanak a forrónyomos felderítéssel (pontosabban ez utóbbi szakkifejezés alatt a forrónyomon üldözést értik), és amelyről sokan nem (vagy nem jól) tudják, hogy ténylegesen mit is jelent.³⁴⁴

A *Belügyi Szemle* 1981/9. számában megjelent szócikket – a szövegszerkesztési és az elengedhetetlenül szükséges stilisztikai hibák javítását, valamint némi kiegészítést nem számítva – változtatás nélkül közöljük.

A forrónyomon üldözés nem csak a helyi bűnözőkkel szemben eredményes, hanem bizonyos előfeltételek esetén az utazóbűnözők kézre kerítésében is sikeresen alkalmazható. Előfordul, hogy a siker nem azonnal jelentkezik, de forrónyomon üldözés nélkül a tettes felderítése esetenként mégis jelentős késedelmet szenvedne.

A nemzetközi megítéléshez hasonlóan a hazai kriminológia is azokat tartja utazóbűnözőknek³⁴⁵, akik a bűncselekményeiket általában tartózkodási helyüktől távol követik el, és ez a bűnöző tevékenységükben olyan mértékben ismétlődik, hogy beépül az elkövetési módszereikbe.

A helyi bűnözés jórészt statikus jellemzőivel szemben az utazóbűnözők által folytatott helyközi bűnözés – természeténél fogva – inkább dinamikus állapotokat teremt. Ebből a tényleges ellentmondásból *többen arra a következtetésre jutnak, hogy míg a helyi bűnözők esetében a forrónyomon üldözést eredményes, jó módszernek tartják, addig az utazóbűnözőkkel szemben ezeknek az*

³⁴² Dr. Dobos János (1935–2003) r. ezredes (ORFK Bűnügyi Főosztály, főosztályvezető helyettes), kriminalista, szakíró, főiskolai oktató, a kezdetektől a nyolcvanas évek második harmadáig a *Kék fény* című televíziós műsor állandó szakértője. Munkájával nagymértékben hozzájárult a modern kriminalisztika fejlődéséhez és a korszerű rendőrképzéshez: a XX. század második felének ikonikus alakja, aki rendőrként már életében legenda volt (a szerkesztő, dr. Kovács Gyula megjegyzése – a következőkben minden lábjegyzetbejegyzés a szerkesztőtől származik).

³⁴³ Dobos János tanulmánya a *Belügyi Szemle* 1981/9. számában (85–88. oldal) jelent meg, és eredetileg a szerzőnek a XIII. Nemzetközi Kriminalisztikai Szimpozionon (Siófok, 1981) elhangzott előadásának a szerkesztett változata. Lapunk hasábjain – a jogutód és a jogfelhasználó engedélyével – ez utóbbi szerkesztett, lábjegyzetekben kommentált és némiképpen kiegészített változata olvasható.

³⁴⁴ Vesd össze: <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/11/17/forranyomos-felderites/> (2021. október 23.).

³⁴⁵ Más meghatározás szerint „mozgóbűnözőnek tekinthető az a személy: akinek lakása egyáltalán nincs, vagy csak formálisan van (fiktív lakás), vagy rendelkezik ugyan lakással, de azt elhagyja, az ország különböző helyein sorozatosan követ el bűncselekményeket, és részben vagy egészben az így szerzett javakból biztosítja megélhetését”. DÁVID GÁBOR: *Mozgóbűnözés*. BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség, Budapest, 1969, 14–15. oldal.

intézkedéseknek az esélyeit nem csak erősen *megkérdőjelezik*, de le is mondanak arról.

Tény, hogy a modern közlekedés – közte a motorizáció – előnyeit kihasználó, az elkövetés helyére távolról (rendszerint más közigazgatási területről) érkező, és a bűncselekmény végrehajtása után onnan gyorsan eltávozó bűnözőknek fő törekvése, hogy a bűncselekmény elkövetési körzetében minél kevesebb időt töltsenek el. Ez valójában szűkíti felderítési lehetőségeinket, és az átlagosnál többször szab gátat a forrányomon üldözésnek, de nem jelentheti azt, hogy erről az igen eredményes, a felderítést közvetlenül segítő, a bűnöző elfogását és a fontos tárgyi bizonyítékok beszerzését is biztosító módszerről eleve lemondjunk. A gyakorlat ugyanis azt igazolja, hogy amennyiben a forrányomon üldözés feltételei fennállnak, akkor az az utazóbűnözőkkel szemben is eredményes lehet.

Az alapvető feltételek meglétén kívül, munkánk kilátásait azonban az a kiinduló helyzet is jelentősen befolyásolja, amely az adott bűncselekménnyel kapcsolatban lehetőséget ad arra, hogy az utazóbűnözők tevékenységét felismerjük, és ennek megfelelően intézkedjünk. *Mert egészen más a helyzet akkor, ha:*

- az akcióbrigád³⁴⁶ olyan ügyben tevékenykedik, amelyben menetközben derül ki, hogy a tettesek utazóbűnözők is lehetnek;
- közvetlenül az induláskor felismerik, hogy egy, korábban megállapított bűncselekmény-sorozat³⁴⁷ újabb ügyében fognak intézkedni, és arról már vannak bizonyos ismereteik;
- annak a tudatában indulnak a helyszínre, miszerint az az ügy a területükön (és a szomszédos területeken) működő, személyében ugyan még ismeretlen, de módszereiben már értékelt utazóbűnöző újabb bűncselekményét képezi³⁴⁸.

Az *első esetben* természetesen a jó helyszíni munka és a szemle adataiból helyesen levont következtetések biztosítják azt a gyors helyzetfelismerést, ami a felderítés fő irányát az utazóbűnöző felé fordítja. Ilyenkor azonban a felismerés nem jár együtt a már meglévő információk mobilizálásával és felhasználásával.

Az utazóbűnözők egyik fő jellemzője, hogy sorozatosan követik el a bűncselekményeiket. Felderítésük taktikája az „*azonos kéz*” felismerésén, a sorozatok bemérésén és az ennek megfelelő – a bemért sorozat valamennyi ügyének adataira támaszkodó – koordinált intézkedések következetes végrehajtásán alapul. Ehhez viszont minden ügyet úgy kell vizsgálni, hogy az nem kapcsolódik-e valamilyen előzményhez, olyan másik ügghöz, amelynek elkövetőjével a

³⁴⁶ *Akcióbrigád*: egyfajta gyors-reagálású bevetési egység. A *forrányomon felderítés alapmodelljében* ilyen a *forrányomon csoport*, amely több funkcionális egységből is állhat: helyszíni irányító parancsnok; a szemlebizottság tagjai; a bűnügyi szolgálat állományából kijelölt személy(ek), másképpen szaknyomozók; értékelő-elemző munkatárs stb. A forrányomon tevékenység egységes végrehajtásáról rendelkező 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 5–9. pontja.

³⁴⁷ *Bűncselekmény-sorozatról* vagy *sorozatalkövetésről* akkor beszélünk, ha a rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy bűncselekmények huzamosabb időn keresztül történő elkövetéséről és azonos elkövető(k)ről vagy elkövetői köréről van szó. DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan. Harmadik, átdolgozott kiadás*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020, 118. oldal.

³⁴⁸ Itt tulajdonképpen felmerül a sorozatalkövetés gyanúja (valamely bűncselekményfajta sorozatos előfordulásának észlelése). DOBOS – KOVÁCS i. m. 117. oldal.

vizsgált ügy tettese azonos lehet.³⁴⁹ Ez a tevékenység nem csak a sorozatok bemérését, de a még ismeretlen tettes módszereinek az állandóan fejlesztett és minden újabb, a sorozatba tartozó ügy tapasztalataival kiegészített értékelését is szolgálja.

Az ilyen adatok és információk birtokában lényegesen nagyobb esélye van minden felderítési tevékenységnek, így a forrányomon üldözésnek is.

A forrányomon üldözés taktikája

A felsorolt lehetőségek éppen azért, mert egyesek tagadják az utazóbűnözőkkel szemben a forrányomon üldözés lehetőségét, vagy legalábbis erősen kételkednek annak eredményességében – részletesebb kifejtést érdemelnek.

A *helyszín állapotából* nem mindig lehet azonnal következtetni az utazóbűnözők tevékenységére. A legfontosabb, erre utaló adatok azonban már a helyszíni szemle során és az azzal párhuzamosan folytatott *adatgyűjtés eredményeként* aránylag hamar rendelkezésre állhatnak. Ilyenek lehetnek:

- a tettesek olyan méretű tárgyat vagy nagy mennyiségű árut vittek el, amelyhez feltétlenül jármű kellett;
- a járműnyomok arra utalnak, hogy a cselekményhez a tettesek gépkocsit, motorkerékpárt stb. is igénybe vettek;
- olyan tanúkat találnak, akik szerint a tettesek járművel voltak;
- a helyszíni szemle közben vagy röviddel azután arról értesültek, hogy az elkövetés körzetében egy (vagy több) másik olyan bűncselekmény történt, amelynek az elkövetői az elsővel azonosak lehetnek, és ahová eljutni – ezek feltételezett vagy megállapított elkövetési időpontjáig – csak gépjárművel lehetett.

Mindezekből kitűnik, hogy elsősorban a gépjárművekre – különösen a gépkocsikra – utaló adatok azok, amelyek az utazóbűnözőkre vonatkozó gyanút megerősíthetik.

Az utazóbűnözők eszköze a gépkocsin kívül lehet kerékpár, motorkerékpár, csónak, motorcsónak is, ugyanakkor a nyomozott bűncselekmény elkövetője érkeztethet és távoztathat menetrendszerű közhasználatú járművekkel (vonat, hajó, autóbusz³⁵⁰) és taxival is. Erről elsősorban a tanúktól (a sértettől) kaphatunk adatokat, de az autóbusszmegálló, a vasút vagy a hajóállomás felé történő távozásra a tettes által hátrahagyott nyomok (lábnyomok, a megsérült, vérző elkövető vérfoltjai, az elhagyott, elvesztett tárgyak, a nyomkövető kutya által követett útirány stb.) szintén utalhatnak.

Ha a bűnözők gépkocsival rendelkeznek, akkor:

- a gépkocsiról megállapított adatokat (szín, márka, típus, hiányos vagy teljes rendszám) a tettesekről és az általuk használt eszközökről, illetve az elvitt tárgyakról szóló információkkal együtt azonnal közölni kell az ügyellett;

³⁴⁹ Itt pedig a kriminalisztika nyolcadik alapkérdésére keressük a választ: „Hasonló történt-e?” Más képpen: a kérdéses bűncselekmény része lehet-e egy sorozatnak, avagy az ismert tetteshez újabb (más) bűncselekmények elkövetése köthető-e?

³⁵⁰ Vonattal, autóbusszal... és repülőgéppel. Lásd *Repülő Gizi*, alias Kosztor Sándorné született Bodnár Gizella „nyitót” (álkölcsös betörőt) és besurranótolvajt. Részletesebben Dobos János: *A Repülő Gizi*. In: Kovács Gyula (szerk.): *Kriminovellák, zsarusztorik és egyéb történetek*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2016, 74–76. oldal.

- az ügyelet erről értesíti a szolgálatban lévő rendőri erőket (URH-s gépkocsit, egyéb járőröket³⁵¹) és a szomszédos területek rendőri ügyeleteit;
- a bűncselekmény súlyának és a rendelkezésre álló adatok megbízhatóságának, teljességének megfelelően az ügyelet vezetője, azokon a területeken, ahol a tettesek menekülésük közben tartózkodhatnak, intézkedik a körözési akció elrendeléséről;
- az akcióbrigád vezetője értékeli a helyzetet, és a távozás legvalószínűbb irányában megszervezi az üldözést, miközben minden egyes, a menekülő tettesre vonatkozó újabb adatról értesíti az ügyelet vezetőjét, aki ettől függően tovább koordinál és intézkedik.

A gépkocsival közlekedő bűnözők tevékenységében *gyakori a lopott jármű igénybevétele*. Ezért az ügyeletvezetőnek ilyenkor arról is tájékozódnia kell, hogy az adott bűncselekményt megelőzően nem történt-e valahol gépkocsilopás, és utána azt – vagy egy másik, esetleg már korábban ellopott gépkocsit – nem találták-e meg valahol. Ezt a tájékozódást a szomszédos területekre is ki kell terjesztenie, és a kapott adatokat azonnal közölnie kell a forrányomon üldözést irányító akciócsoport vezetőjével.

Természetesen mindezt csak akkor kell ilyen formában elvégezni, ha a forrányomon üldözés lehetősége időben még fennáll, vagyis az elkövetés és a felfedezés között még nem telt el hosszú idő.

Amennyiben az adatok szerint a bűnözők egyéb járművel vagy gépjárművel (például csónak, kerékpár) közlekedtek, akkor az adott járművekre specializálva megközelítően ugyanezeket az intézkedéseket kell végrehajtani.

Közhasznú járművek igénybevételeének feltételezése esetében tájékozódni kell arról, hogy:

- a bűncselekmény elkövetésének időpontja óta a kérdéses állomásról (megállóhelyről) indult-e valamilyen jármű, ha igen, hová, milyen irányban, hol és mikor áll meg legközelebb, milyen megállói, közbeeső csatlakozásai vannak, és hol a végállomása;
- ezeknek és a tettesekre vonatkozó adatoknak a birtokában vagy az adott járműforgalom hírközlési rendszerén (pl. MÁV stb.), illetve saját rendszerünkön keresztül meg kell próbálni *„elé szólni”*³⁵², és olyan intézkedést tenni, hogy a legközelebbi megállóhelyen a szükséges rendőri erő a járműre felszálljon, és azt átkutassa. Abban az esetben, ha a megfelelő adatok birtokában a tettesek mégsem kerülnek elő, akkor azok a járműre fel sem szálltak, vagy azt már a kutatást megelőzően elhagyták.

Negatívumukban ezek is igen értékes adatok, ugyanis segítenek körülhatárolni azt a körzetet, amelyen belül a tetteseket kutatni kell. Az is előfordulhat, hogy a bűncselekmény felfedezése óta a kérdéses megállóhelyről vagy állomásról semmiféle járművet nem indítottak. Ilyenkor ajánlatos a rejtett figyelem, mert az elkövetők ismerhetik az indulás időpontját, és csak akkor próbálnak meg a járművel eltávozni.

³⁵¹ Az URH-s gépkocsi alatt nem csupán a Közbiztonsági (később Gépkocsizó) Őr- és Járőrparancsnokság, akkori szakzsargonban a „Központi URH”, hanem a városi, fővárosi kerületi közbiztonsági (közrendvédelmi) és akár közlekedésrendészeti egységek szolgálati gépkocsijai is értendők. Az egyéb járőrök lehetnek az akkori Forradalmi Rendőri Ezred (FRE) vezényelt járőrei, a városi és a kerületi rendőrkapitányságok közrendvédelmi állományának járőrei és a körzeti megbízottak (KMB-k).

³⁵² Ez az „elé szólás” napjainkban – hacsak az átlagemberek számára tartozékká vált okostelefonokat vesszük alapul – már nem okoz(hat) problémát.

Amennyiben az adott helyen kezelővel rendelkező csomagmegőrző van, vagy a csomagokat útipoggyászsként fel lehet adni, akkor – ismerve az elvitt tárgyakat és valószínű csomagolásmódjukat – itt is érdeklődni kell arról, hogy ebből a szempontból gyanús csomagot nem őriztetett vagy adott fel valaki.

A közhasznú járművekkel kapcsolatos intézkedéseket – véleményünk szerint – akkor is célszerű elvégezni, ha az adatok nem egyértelműen utalnak utazóbűnözőre.

Más a helyzet akkor, ha a forrányomon üldözést végző akciócsoport vezetője felismeri, hogy a *kérdéses bűncselekményt olyan bűnöző követte el, akinek a cselekménysorozatát ezen – és esetleg a szomszédos – területen már bemérték*. Ilyenkor a tevékenység megszervezéséhez mindazokat az adatokat és információkat felhasználhatja, amelyek az előző ügyek értékeléséből rendelkezésre állnak. Még kedvezőbb a helyzet, ha az akcióbrigád már eleve annak tudatában indul a helyszínre, hogy a kérdéses ügy a területén működő utazóbűnöző egyik újabb cselekménye.

Az előző ügyekről való informáltság lehetővé teszi az olyan intézkedések akciószerű végrehajtását, amelyekkel rendszerint az elfogás is biztosítható. Sőt, egy-egy bemért bűncselekmény-sorozat esetében mindazokon a területeken, ahol újabb bűncselekmény elkövetésével számolni lehet, ajánlatos olyan akcióterveket készíteni, amelyek az ilyen események bekövetkezésekor szükség esetén azonnali intézkedéseket már előre tartalmazzák³⁵³.

Természetesen minden ilyen esetben vegyük számításba az újonnan történt bűncselekmény körülményeit, és az intézkedéseket – ha ez szükséges – azoknak megfelelően módosítsuk.

A végső következtetések levonása előtt fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a forrányomon üldözéshez szükséges információk, „*nyomok*” nem csak tárgyi jellegűek – igen sokszor a tanúvallomások láncolata mutat irányt az üldözésnek –, és nem mindig vezetnek el a tetteshez a „*szál megszakadása*” nélkül. Ezért a forrányomon üldözés rendszerint olyan szakaszokra oszlik, amikor a folytatáshoz szükség van az újabb kutatómunkára. Az utazóbűnözők forrányomon üldözésében ezeknek a szakaszoknak a végpontjai sokszor igen nagy távolságra esnek egymástól, ami azonban nem jelenti azt, hogy a forrányomon üldözés nem folytatható.

Például: egy háromtagú bűnözőcsoport betört az egyik mezőgazdasági termelőszövetkezet irodájába és az ott levő, közepes méretű pánccsokrényt lopott *gépkocsival* elszállította. Mivel a bekötőút olyan főútra vezetett, ahonnan egyrészt a közeli országhatár, másrészt az ország belseje felé lehetett eljutni, az üldözés nem az amúgy is jobban őrzött határsáv³⁵⁴, hanem a megyeszékhely felé vezető útvonalon indult meg. Néhány községgel a megyeszékhely

³⁵³ Ez a „*szükséges intézkedéseket előre tartalmazó akcióterv*” az úgynevezett – formai szempontból történő megközelítés szerint – *típus*terv, ami egyben részterv is (ez utóbbi tartalmi oldalról való osztályozás). A *típus*terv egyfajta protokoll, és mindig írásos nyomozási terv formájában lát napvilágot. DOBOS – KOVÁCS i. m. 95–114., 137–146. és 180. oldal.

³⁵⁴ *Határsáv*: a rendszerváltoztatás előtt az a területsáv, amely a szomszédos országgal való kölcsönös megállapodástól függően, az államhatártól számítva mindkét oldalon általában 2 kilométer, kivételesen 15 kilométer szélességben húzódik. A határsávban való letelepedéshez, belépéshez az illetékes rendőrkapitányság, illetőleg határőrizeti szerv engedélyes szükséges. Az engedély lehet állandó vagy ideiglenes. DÁVID Nándor – HORVÁTH Gábor: *Rendőri Kézikönyv A–Z*. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1972, 208. oldal. Lásd még *gyepű*. BODA József (főszerk.): *Rendőrszettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 219. oldal.

előtt megtalálták a gépkocsit, azonban a páncélszekrény már nem volt rajta. Ugyanebben a községben jelentkezett egy helyi lakos, akitől az udvarán parkoló gépkocsit ellopták. A lopást azonnal felfedezte ugyan, de már nem tudta megakadályozni.

Az *elhagyott gépkocsiban* olyan eszközöket találtak, amelyek alkalmasak voltak a pénzszekrény erőszakos felnyitására, s ezért kutatást indítottak a feltehetően a környéken felnyitott és otthagyt szekrény megkeresésére. A községben ellopott gépkocsi tulajdonosa elmondta, hogy az üzemanyagtartályban elég kevés – talán 20–30 kilométeres út megtételére elegendő – benzin volt. A 15 kilométerre lévő megyeszékhelytől három irányban lehetett továbbmenni, és a kivezető utak mellett mindhárom helyen található üzemanyagtöltő-állomás.

A következő lépés a *benzinkutak ellenőrzése* volt. Az egyik helyen megállapították, hogy a keresett gépkocsi tankolt, majd a másik megyeszékhely felé vezető úton közlekedett tovább. Elsősorban ebben az irányban szervezték meg a szembejövő irányú útvonal-ellenőrzést, és még a megyeszékhely előtt a kocsit az egyik járőr feltartóztatta, a benne ülő betörőket elfogta, a náluk levő pénzt lefoglalta. Ekkor az elkövetés helyétől már 130 kilométerre voltak. Időközben abban a körzetben, ahol az eredeti gépkocsit elhagyták, megtalálták a szétvert páncélszekrényt is.

Az említett eset jól példázza az egymástól távol eső szakaszok összefüggését, és azt is, hogy az egyes epizódok magukban rejthetik a továbblépés lehetőségét.

Összefoglalás

Az utazóbűnözők forrányomon üldözésének két alapfeltétele van. Egyrészt szükség van olyan – a tettesekre vonatkozó – információkra, amelyek alapján a felkutatásuk megkezdődhet; másrészt ezeknek az adatoknak időben kell befejeznie azért, hogy a még úton levő tetteseket fel lehessen tartóztatni, vagy újtjuk végcélja (rejtekhelyük, lakásuk) felderíthető legyen.

Az eredményes forrányomon üldözésnek – a tettenéréshez hasonlóan – kiemelkedő a taktikai jelentősége. Az elfogott tettesek olyan körülmények közé kerülnek, amelyek egyrészt a tárgyak szempontjából – például náluk vannak az elkövetési eszközök és a zsákmány –, másrészt pszichikailag – a közvetlen lelepleződés izgalma, hatása – számunkra kedvezőek és a vizsgálat során felhasználhatók.

Ám, ha a közvetlen elfogás esetleg elmarad, a forrányomon üldözés során végrehajtott azonnali intézkedések olyan fontos részadatokat (például: gépkocsirendszám vagy annak töredéke, a menekülés iránya, a tettesek száma stb.) eredményezhetnek, amelyek a felderítést később jelentős mértékben segíthetik.

*

A tanulmány bevezető részében jeleztem, hogy a forrányomon üldözést még napjainkban is következetesen és helytelenül azonosítják a forrányomos felderítéssel. Csakhogy, amíg a *forrányomos felderítés számos kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai módszer*, addig a *forrányomon*

üldözés egyfajta típusa az üldözésnek, és részét képezi vagy képezheti a forrónyomos felderítésnek. A kettő tehát egymással nagyon nem csereszabatos.³⁵⁵

Őszintén remélem, Dobos János szócikkéből kiviláglik – mai szóhasználattal élve „átjön” –, hogy „Az utazóbűnözők forrónyomon üldözése” címszó alatt, lényegét tekintve a forrónyomos felderítésről, és azon belül a forrónyomon üldözésről írt.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019
- DÁVID Gábor: *Mozgóbűnözés*. BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, Budapest, 1969
- DÁVID Nándor – HORVÁTH Gábor: *Rendőri Kézikönyv A–Z*. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1972
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan*. Harmadik, átdolgozott kiadás. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020
- DOBOS János: *A Repülős Gizi*. In: Kovács Gyula (szerk.): *Kriminovellák, zsarustorik és egyéb történetek*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2016
- DOBOS János: Az utazóbűnözők forrónyomon üldözése. *Belügyi Szemle* 1981/9. szám, 85–88. oldal

Internetes hivatkozások

<https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/11/17/forronyomos-felderites/>
(2021. október 23. és 27.)

³⁵⁵ Vesd össze: <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/11/17/forronyomos-felderites/> (2021. október 27.).

Dr. Angyal Pál³⁵⁶ – Dr. Kovács Gyula
I. Endre és Szent László büntetőtörvényei

„A kegyességes László király idejében gyülekeztünk egybe mi, Pannónia országának jobbjai mindnyájan, a szent hegyen, és módot keresnénk benne, miképpen lehetne a gonosz emberek szándékát megakadályoztatnunk és előmenetelt szereznünk a mi nemzetünk ügyének.”³⁵⁷

A tanulmány eredeti formájában a *Magyar Jogászegylet Értekezések* 1941. évi januári számának különlenyomata (Attila-nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1941). A mű védelmi ideje a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 31. § (1)–(2) bekezdésének értelmében 2020. január 1-jén lejárt. Lapunk hasábjain a szerkesztett, kommentált, lábjegyzetekkel kiegészített, és a szükséges mértékben stilizált változat olvasható. Kommentálta és szerkesztette: *dr. Kovács Gyula*.

A Szent Istvánt követő hat uralkodó: Péter (1038–1041 és 1044–1046), Aba Sámuel (1041–1044), I. Endre (1046–1060), I. Béla (1060–1063), Salamon (1063–1074) és I. Géza (1074–1077) alatt (tehát 1038 és 1077 közötti időszakban), a magyar nemzetnek a külső ellenséggel szemben kényszerült állandó védekezése, a trónviszályok kapcsán dúló belső harcok, a többször ismétlődő pogánylázadások, egyáltalában nem kedveztek a törvényalkotás szélesebb körre kiterjedő munkásságának. Ez a magyarázata annak az érthető jelenségnek, hogy míg első nagy királyunk a kereszténység tervszerű elterjesztésével s a magyar államnak frank minta szerinti megszervezésével, valamint egyházszervezetével nem csak lerakta az ország új irányú fejlődésének alapjait, de számos törvényével viszonylagosan rendezett állapotokat is teremtett; az említett hat király közül csak I. Endre hozott néhány szűkszavú törvényt, melyeknek még a hitelessége is eléggé kétséges.

Az *Andreae Primi Edictum sive Constitutiones*³⁵⁸ című, hét szakaszból álló törvény-rendeleteket ugyanis a *Corpus Iuris Hungarici* első kiadói

³⁵⁶ *Síkabonyi Angyal Pál* (1873–1949) büntetőjogász, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia és a Szent István Társaság rendes tagja. Ősi magyar nemesi családban született: nagyapja, síkabonyi Angyal Pál Baranya vármegye főjegyzője, Pécs 1848-as és 1867-es országgyűlési képviselője. Apja – ugyancsak Angyal Pál – jogi pályán működött Pécsen, kúriai bíróként vonult nyugalom-mányba. Felesége késmárki Késmárky Irén, házasságukból négy gyermekük született. Bátyja, Béla, pécsi királyi közjegyző, a Közjegyzői Kamara elnöke, felsőházi tag, kormányfőtanácsos. BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon I. kötet*. Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest, 1989, 94. oldal.

³⁵⁷ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 1. Fejezetének bevezető része.

³⁵⁸ A *Corpus Iuris Hungarici* szerint: *I. Endre parancsolatja vagy rendeletei*. Forrás, valamint a további jogszabályok és jogszabályi hivatkozások forrása: <https://uj.jogtar.hu/> – Jogtár® (Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021).

(Mossóczy Zakariás³⁵⁹ és Telegdi Miklós³⁶⁰ püspökök) Bonfinius³⁶¹ történeti elbeszélése nyomán (Rerum Ung. Decad. II. Lib. II. pag. 197. Zsámboki János kiadása 1581.) szerkesztették és iktatták a törvények közé, oldaljegyzetben jelölve meg azt a forrást, amelyből vették; ezt az oldaljegyzetet a Corpus Iuris későbbi kiadói elhagyták (v. ö. *Nagy Gyula*, *Magyar Törvénytár*; 1000–1301. közt alkotott törvények; Budapest, 1899. 46. 1. 1. jegyz.). Ha tehát fel is tehető, hogy az Endre-féle Edictum tartalmilag hiteles, a törvénytöredék semmi esetre sem minősíthető annak.

Endrét a pogány fegyver juttatta a hatalom birtokába, de mihelyt biztonságban érezte magát, nem csak felvette Szent István koronáját, hanem törvényt hoz, melyben megsemmisíti Péternek s a német uralomnak hagyatékát, a bajor törvényt, és visszaállítja Szent István törvényét. Az Edictum bevezető szavaiban: „*Megparancsolta, hogy minden magyar, avagy jövevény Magyarországon, ki a scythiai³⁶² ősi pogány szokást el nem hagyja, Jézus Krisztus igaz vallására nyomban vissza nem tér és nem hallgat a szent törvényre, melyet a dicsőséges István király adott vala, feje és jószágá vesztével bűnhődjék (capite et bonis mulctatur)*”. Ez az előreszegzett parancs és az annak nem engedelmeskedőre szabott súlyos büntetést határozó szabály generális jellegű. Célja a Szent István által bevezetett keresztény vallás elterjedésének s megszilárdulásának biztosítása. Nem érdektelen, hogy míg *Szent István* beérte a vallás elleni bűncselekmények *néhány kiemelt esetének* büntetés alá vonásával, így büntetni rendelte a vasárnap megsértését tiltott munkálkodással, a vasárnapi templomlátogatás elmulasztását, a kántornapi és pénteki bűjt megszegését, a vallás szabályai elleni vétést, a misemondás alatti suttozást, fecsegést s a szent lelkék éltető szavára nem figyelést (v. ö. a részletekre: *Angyal*, *Szent István és a büntetőjog*, 1938. 4–5. 1.), addig *Endre* a részletek mellőzésével *általános* tilalmat és parancsot bocsát ki, s fő- és jószágvesztéssel rendeli büntetni a pogány valláshoz ragaszkodást s a kereszténységre át nem térést. A középkorban nem egy helyütt találkozunk hasonló büntetőjogszabályokkal. Így a keleti gótoknál Theodorik király³⁶³ a pogány áldozat bemutatását halállal

³⁵⁹ Mossóczy Zakariás (1842–1887) megyéspüspök; jogász, történész és költő. Fő műve: *Decreta et constitutiones* (a Corpus Iuris Hungarici első kiadása Telegdi Miklós püspökkel együtt). Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu/M/Moss%C3%B3czy.html> (2021. november 17.).

³⁶⁰ Telegdi Miklós (1535–1586) magyar római katolikus főpapa; 1582-től esztergomi érseki helynök, a nagyszombati nyomda alapítója; az ellenreformáció képviselője; hitvitákat folytatott a protestánsokkal. Fő műve: *Decreta et constitutiones* (a Corpus Iuris Hungarici első kiadása Mossóczy Zakariás püspökkel együtt). MARKÓ László (főszerk.): Egyetemes Lexikon. Magyar Könyvklub, Budapest, 1994, 908. oldal.

³⁶¹ Bonfinius, alias Antonio Bonfini (1427 vagy 1434–1503): olasz humanista történétíró; 1486-tól kisebb megszakításokkal Magyarországon élt. Fő műve a *Rerum Hungaricarum decades*, amelyben 1496-ig az uralkodó szerint haladva mondja el a magyarok történetét. MARKÓ László (főszerk.) i. m. 131. oldal.

³⁶² *Scythiai* (szkítiai): a szkíták – régi magyar nevén szittyák – elnevezést tágabb és szűkebb értelemben is használják. A történettudomány meghatározása szerint, a szkíta szövetség kötelékébe tartozó, szkíta nyelvet beszélő kelet-európai és közép-ázsiai népesség elnevezése. A másik általánosabb, azaz tágabb értelemben viszont minden, a hajdani Szkíta területeken átvonuló vagy ott élő, lovas-nomád életformát folytató népek összefoglaló neve, függetlenül a beszélt nyelvtől, etnikumtól vagy származástól. BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon Második Kötet (L–Z)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990, 700. oldal. A szkítákról részletesebben: <https://mek.oszk.hu/03400/03410/html/7528.html> (2021. november 18.).

³⁶³ (Nagy) Theodorik (454–526): keleti gót király (473–526); Zénón kelet-római császár megbízásából 488-ban Itáliába vonult, hogy Odoakert elűzze. Hatalmát kiterjesztette Itáliára, Szicíliára,

büntette; a nyugati gótok a keresztény vallástól elszakadásra száműzést s vagyonekobzást rendeltek; ugyanők kötél általi halálbüntetéssel sújtották azt a keresztényt, ki zsidó vallásra tért át (v. ö. *His*, Geschichte des deutschen Strafrechts bis zur Karolina, 1928. 108. 1.). Megjegyzem, hogy már a római-aktól kezdve, évszázadokon keresztül oly államokban, melyek meghatározott vallást államvallássá tettek: az idegen vallást követők mint publici hostes³⁶⁴ szigorú büntetés alá estek; így a rómaiak a kereszténység bevezetése előtt a keresztényeket, annak utána pedig a pogányokat vonták a publici hostes fogalma alá (v. ö. *Mommsen*, Römisches Strafrecht, 1899. 567. s köv. 1., *Makarewicz*, Philosophie des Strafrechtes, 1906. 205. 1.). A jogtárgy szemszögéből tekintve, ezt az államvallástól elpártolásnak nevezhető bűncselekményt, nyilvánvaló, hogy az nem annyira vallás elleni, hanem inkább a **közösséget sértő deliktum**, s így I. Endrének előbb idézett büntetőjogszabálya is – jogi természetére szerint – az állam érdekeit védő normarendszer csoportjába igazodik.

Már határozottan **vallás elleni bűncselekmény** az Edictum 5. §-ában meghatározott **istenkároklás**. A vonatkozó rendelkezés szó szerinti szövege a következő: „*Valaki Istent és az ő szentjeit és papjait szidalommal illetné (Si quis Deo, sanctisque ejus et sacerdotibus malediceret), vagy valami gonoszságot cselekedné azokon (aut in eos mali quid patraret), tudja meg, hogy elsősorban Isten, azután az ő (t. i. a király) büntető haragja száll reá (Dei primum, tum vindictam suam incursum se sciret).*” Az idézett büntetőjogszabály tulajdonképpen kétrendbeli bűncselekményt ölel fel:

1. A szoros értelemben vett istenkároklást, melynek meghatározása elég közel esik a Btk.³⁶⁵ 190. §-ának³⁶⁶ első fordulatában olvasható körülíráshoz („*Aki a 171. §-ban meghatározott módon³⁶⁷ Isten ellen intézett gyalázó kifejezések által közbotrányt okoz*”...); a különbség a két törvényhely között a következő:

a) míg Endre Edictuma nem csak a szóval, hanem a tettel elkövetett gyalázást is büntetni rendeli, addig a Btk. 190. §-a csupán a gyalázó kifejezést említi; fennálló jogunk szerint tehát a szimbolikus cselekmény – legyen bár gyalázó – nem valósítja meg az istenkároklás vétségét (v. ö. *Angyal*, Az istenkároklás, 1902. 93. s köv. 1.), ami mindenesetre fogatkozása Büntetőtörvénykönyvünknek, (helyesen egyebek között az 1889. évi finn Btk. X. fej. 1. §, az 1896. évi bolgár Btk. 204. §);

Dalmáciára, Provence-ra, továbbá Raetia, Illyria és Noricum egyes részeire. Síremléke Ravennában van. MARKÓ (főszerk.) i. m. 919. oldal.

³⁶⁴ *Publici hostes* (latin): közellenség.

³⁶⁵ A Btk. alatt itt az 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi-kódex) értendő. Az 1880. szeptember 1-jén hatályba lépő Csemegi-kódex, valamint az 1879. évi XL. törvénycikk a kihágásokról (Kbtk.) alkották az első magyar – hivatalosan is törvényként funkcionáló – teljes büntető kódexeket. A Csemegi-kódex általános részét 1951. január 1-jétől a büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Btá.) váltotta fel; a kódex egyéb rendelkezései számos módosítással és kiegészítéssel 1962. június 30-ig – a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (népköztársasági Btk.) életbe lépéséig – hatályban maradtak. Kovács Gyula: Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti visszatekintés. *Obsitos Detektívek Lapja* 2019/1–4. szám, 44. és 47. oldal. Vesd össze: https://majt.elte.hu/dstore/document/2814/beliznai_csemegi_kodex.pdf (2021. november 18.).

³⁶⁶ Csemegi-kódex IX. Fejezet (A vallás és ennek szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek) 190–192. §.

³⁶⁷ Valamely gyülekezeten nyilvánosan, szóval, vagy nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése, vagy közszemlére kiállítása által (Csemegi-kódex 171. §).

b) a Btk. idézett §-a csak az Istent említi, mint olyant, aki ellen intézett gyalázó kifejezésekkel az istenkáromlás vétsége elkövethető, ezzel szemben Endre Edictuma az Isten mellett a szentek szidalmazását is bünteti; ha ez a keret talán túl tág is, de legalább elejét veszi annak a vitának, mely az Isten-fogalom körül a büntetőjogi irodalomban kialakult; az egyik felfogás szerint ugyanis az istenség fogalma az egyes pozitív vallások tanítása szerint veendő (így *Berner, Liszt, Lammasch*, nálunk *Schnierer, Werner, Illés*); az ezzel szemben álló nézet viszont az istenség absztrakt fogalmát állítja be, tehát annak nem felekezeti, hanem általános bölcsészeti jellegét domborítja ki (így *Halschner, Wahlberg, Merkel*, nálunk *Finkey*); ez az ellentét a gyakorlatban annyiban éleződik ki, amennyiben a második helyen említett nézet pl. Krisztusnak, vagy a Szentlélek, Istennek szidalmazását nem minősíti istenkáromlásnak, hanem legföljebb a Kbt. 368 51. §-a alá eső kihágásnak³⁶⁹ (v. ö. *Finkey*, Tankönyv 669. 1. 1. jegyz.); Endre Edictuma, midőn az Isten mellett az ő szentjeit is említi, nyilván az első, a felekezeti jellegét hangsúlyozó – nézetem szerint – helyes felfogást anticipálja³⁷⁰;

c) Büntetőtörvénykönyvünk két oly megszorítást vesz fel a meghatározásba, melyeknek egyikét sem ismeri Endre Edictuma; a Btk. 190. §-a szerint ugyanis a törvényes fogalmat csak az a tényálladék valósítja meg, amely nagy nyilvánosság mellett (Btk. 171. §) és a közbotrányokozás eredményét hozva létre, lett elkövetve; kritikai szempontból a Btk. álláspontja helyesebbnek mutatkozik, de csak akkor, ha az egyszerű káromkodást is bünteti a törvény, amint ezt a Kbt. 51. §-a el is rendeli.

2. Endre Edictumának – ismertetésem tárgyaként szereplő – 5. §-a az istenkáromlás mellett, a mai terminológia szerint *lelkész-sértésnek* nevezett cselekményt is bünteti, mert kifejezetten az Isten és a király büntető haragját zúdítja arra, ki az Isten „*papjait szidalommal illetné, vagy valami gonoszságot cselekedné azokon*”. Ez a bűncselekmény szintén csak bizonyos részletekben különbözik attól, melyet a Btk. 192. §-a határoz meg. Endre Edictuma ugyanis – ha a gonoszság-cselekvésen a szidalmazást, tehát a szóval elkövetett sértésen túlmenő tetteleges bántalmazást is értjük – lényegileg ugyanazt az alternatív kettős cselekvést vonja büntetés alá, mint amelyről a Btk. 192. §-a szól; a két törvényhely csak abban tér el egymástól, hogy a Btk. szűkebb térre szorítja a lelkész-sértést, melynek keretébe a lelkész ellen csupán a *vallási szertartás teljesítése alkalmával* elkövetett nyilvános sértést és tetteleges bántalmazást veszi fel; a lelkész ellen, nem a vallási szertartás alkalmával elkövetett sértés, mai jogunk szerint csak becsületsértés, eshetőleg rágalmazás³⁷¹.

A magánosok javai ellen elkövetett bűncselekmények meghatározása és büntetése tárgyában Endre Edictuma kifejezetten csak az *emberölésről* szól, midőn a 6. §-ban elrendeli, hogy: „*Aki papi személyt vagy akár világi embert*

³⁶⁸ Kbt.: a már hivatkozott 1879. évi XL. törvénycikk a kihágásokról.

³⁶⁹ Kbt. III. Fejezet (A vallás és annak szabad gyakorlata elleni kihágások) 51–54. §.

³⁷⁰ *Anticipáció* (latin): sejtetés, előlegezés, csak később igazolt vagy bizonyított tétel előzetes alkalmazása. BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 48. oldal.

³⁷¹ Csemegi-kódex XVII. Fejezet (A rágalmazás és a becsületsértés) 258–277. §. A hatályos Btk. (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény) szerint 226. § (Rágalmazás), 227. § (Becsületsértés). E körbe vonható még a 225. § (Kiszolgáltatott személy megalázása), a 226/A. § (Becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése), a 226/B. § (Becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala) és a 228. § (Kegyeltsértés).

ölt volna (Quicumque sacris addictum aut etiam profanum hominem occidisset), *a régi mód szerint lakoljon bűnéért* (peccatum more veteri expiaret)”, tehát Szent István törvényeinek rendelkezései (II. 13., 14., 16., 36., 37., 46. v. ö. *Angyal*, i. m. 5. 1.) alá essék. Mégis úgy látszik, hogy Endre nem csak az emberölés, de egyéb magánbűntetteket is súlyosabb büntetéssel sújt, mint Szent István, mert midőn a 6. § zárásmondatában megparancsolja, hogy „*vérontástól, ragadozástól és egyéb bosszúság s erőszak tételétől minden ember tartózkodjék* (Omnes deum a caedibus, latrociniiis ac ceteris injuriis et vi abstinerent)”. E norma megszegőit fő- és jószágvesztéssel rendeli büntetni, sőt a cogitationis nemo patitur elv³⁷² áttörésével nem csak a külső cselekvés elkövetőjére, hanem arra is e súlyos büntetések alkalmazását írja elő, ki e rendelkezésnek gondolatlanul szeg ellene: „*ei animo reluctaretur*”.

I. Géza halála után „*a magyar nemesek teljes sokasága eljött öccséhez, Lászlóhoz, és őt egy lélekkel, közkívánsággal, egyhangú akarattal, egyetértőleg megválasztották a királyi kormány elfogadására*” (Képes Krónika³⁷³ 62.). Szent László szerencsésebb körülmények között lépett a trónra, mint elődei. A Vatha és Janus³⁷⁴ által vezérelt két pogány fölkelés lezajlása után, a pogányság ereje lassanként teljesen megszűnt – a pápa és a császár hosszas küzdelme Magyarországnak kedvezett, s hazánkat Kelet-Európában döntő tényezővé tette (v. ö. *Eckhart*, Magyarország története, 1933. 50. L) –, a belső viszonyok megszilárdulása elősegítette az ország katonai és gazdasági megerősödését. Mindezek a körülmények egyenként, de főleg összhatásukban lehetővé tették, hogy Szent László 18 évig tartó uralkodása alatt (1077–1095) számos törvényalkotásával járult hozzá az életnek jogi keretekbe foglalásához. Három könyv tartalmazza decretumait, melyekben az egyházi elem még erőteljesebben érvényesül, mint Szent István törvényeiben, viszont amelyek világi vonatkozásaikban sokkal önállóbbak Szent István jogszabályainál. Ezen a téren Szent László erősen függetleníti magát úgy az egyházi és a római birodalmi törvényektől, mint a frank jogi szemléletétől, és a már felismert hazai állapotok értékelése alapján rendelkezik.

A büntetőjog körébe sorolható parancsolatai és tilalmai, s az ezeket erősítő szankciók megismerése a bűncselekményeken keresztül könnyíthető meg. E

³⁷² *Cogitationis poenam nemo patitur* (latin): a gondolat miatt senki sem büntethető (Ulpianus D. 48, 19, 18). NÓTÁRI Tamás: *A jognak asztalánál – 111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 14. oldal.

³⁷³ *A Képes Krónika* (Chronicon Pictum) latin nyelven írt krónika, illetve az azt tartalmazó kódex, amely 1360 körül készült I. (Nagy) Lajos király utasítására. Szerzője feltehetően Kálty Márk, a székesfehérvári királyi egyház akkori őrkanonoka. A Képes Krónika a 14. századi könyvművészet remeke, 147 miniatúráját Hertul fia, Miklós készítette. BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon Első Kötet (A–K)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989, 839. oldal.

³⁷⁴ *Vatha*-féle pogány fölkelés: az 1046-ban kezdődő mozgalom élére Csolt nemzetségszűke fia, Vata (Vatha) állt, aki korábban a Hármaskőrös vidékének ura volt. A fölkelők sok papot és dézsmaszedőt megöltek, több templomot fölgújtottak. A tömeg a pesti rév budai oldalánál megkövezte, majd lándzsával agyonszúrta a hercegek elé vonuló (Szt.) Gellért csanádi püspököt, Buldus és Besztert püspököket. A fölkelőket András herceg (a későbbi I. András vagy Endre király) szövetségeseiként kezelte, később azonban elfordult tőlük. Hogy a mozgalmat hogyan fékezte meg, nem ismeretes. Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu/P/pog%C3%A1nyl%C3%A1zad%C3%A1sok.html> (2021. november 18.). Történeti irodalmunk az 1060–1061. évi mozgalmat Vata fia, Janus nevével kötötte össze. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/4143/1/historica_018_001-059.pdf (2021. november 18.).

bűncselekmények – úgy, mint a Szent István törvényeiben meghatározottak – három csoportba foglalhatók.

I. Az első csoportot a vallás és erkölcs elleni bűncselekmények alkotják. Ide tartoznak:

a) A vásárnap és ünnep megszegése; így már az I. 11.³⁷⁵: „Valaki vásárnap vagy nagyobb ünnepeken templomba nem megyen, csapják meg”, és tovább az I. 15.³⁷⁶: „ha pedig ehelyett kalmárkodik (mercatum frequentaverit), lovát veszítse el”, majd az I. 12.³⁷⁷: „Ha valaki e napokon vadászni talál, vegyék el ebeit és lovát”: az I. 16.³⁷⁸: „A szent zsinat parancsolja, hogy aki vásárnap vásárt üt (Si quis die dominica mercatum constituerit), bontsa el sátorát, amint állította. 1. § Ha pedig ellenkezik, ötvenöt pénzt fizessen (...quinguaginta quinque pensas solvat)”. Pensa-n Szent László korában a 30 dénáros aranypénzt kell érteni (v. ö. Pauler, A magyar nemzet története, 1893. I. k. 178., 564.).

Erről s a hívek holt testének szabálytalan eltakarításáról szól az I. 25.³⁷⁹ is, mely szerint: „Aki meg nem szenteli a vásárnapot, és az ünnepnapokat meg nem tartja, vagy a kántornapokon és az ünnepek előestjein nem böjttől (quatuor tempora et vigiliis non jejunaverit), avagy nem a templom mellé temeti az ő halottjait: tizenkét napon át vezekeljen kenyéren és vízen, kalodába zárva. 1. § Ha valamely úr az ő szolgálja testét, vagy a falusbíró (villicus) a helybeli szegény vagy jövevény halottat a templomhoz nem viteti, azonképpen vezekeljen”. Az ünnepek közül, melyeket böjttel kell megülni, az I. 37.³⁸⁰ különösen kiemeli „boldog István király és Gellért püspökét, amely napon mártíromságot szenvedett”, valamint Szent Mártonét, kinek három napot kell szentelni (ez utóbbi rendelkezést Szent László a Salamon ellen vívott mogyoródi csata napján tett fogadalmának megtartásaként bocsátotta ki; v. ö. Pauler, i. m. I. 164.); az I. §-ban még Szent Péter (a mai Péter-Pál) ünnepe előtt is három napi böjtöt rendel (egyéb ünnepekről az I. 38.³⁸¹ szól). A böjt megtartása bizonyos vonatkozásban még az idegenekre is kötelező. A nagyböjt kezdetén ugyanis a magyar kereszténység első századaiban nem a hamvazó szerda előtti kedden, hanem már az ezt megelőző vásárnapon, a mai farsangvasárnapján kezdték el a nagyböjtöt. Ennek a szokásnak az itt élő olaszok nem voltak hajlandók behódolni, mire az I. 31.³⁸² a következő rendelkezéssel lép fel: „Az olaszok, kik a magyarság törvényes szokását követni nem akarják, t. i., hogy ők, mikor a magyarok már elhagyták a húsnak ételét, még azután hétfőn és kedden is húst esznek, ha azt mondják, hogy a mi jobb szokásunk

³⁷⁵ Angyal Pál római számmal a könyvet, az arab számmal pedig az adott könyvön belül a fejezetet jelöli: Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 11. Fejezet azokról szól, akik vásárnap és ünnepeken templomba nem mennek. Corpus Iuris Hungarici (az eredeti szövegben dekrétum helyett dekrétum szerepel). A szövegben eredetileg írt „a kik” vagy „a ki” helyett – a könnyebb érthetőség miatt –, mindenhol az „akik”, illetve „aki” szót írtam. Forrás: <https://uj.jogtar.hu/> (a Corpus Iuris Hungarici internetes hivatkozásait a továbbiakban nem jelölöm).

³⁷⁶ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 15. Fejezet arról, aki kalmárkodás okáért ront ünnepet.

³⁷⁷ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 12. Fejezet a mondott ünnepnapok megtartásáról.

³⁷⁸ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 16. Fejezet a vásárnap megszegéséről.

³⁷⁹ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 25. Fejezet az ünnepek megszegéséről és a hívek holt testének eltakarításáról.

³⁸⁰ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 37. Fejezet az ünnepi szent böjtök megtartásáról.

³⁸¹ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 38. Fejezet a szent ünnepek megülnéséről.

³⁸² Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 31. Fejezet a húshagyatról (értsd: a hús elhagyásáról).

nekik nem kellemetes: menjenek, ahova akarnak (quocunque volunt, eo vadant). 1. § *De pénzüket, amit itt kerestek, hagyják itten, hacsak eszközre nem térnek, és velünk együtt nem kezdenek a bőjthöz*” (a XIV. században Magyarország is az olasz szokást vette fel, v. ö. Knauz, Kortan, 1872. 151.).

Különleges büntető rendelkezés biztosítja a vásár- és ünnepnap botrányt okozó megszegésének visszaszorítását az I. 26.³⁸³, mely szerint: *„Ha valaki vasárnap vagy más nagyobb ünnepen talál zsidót munkában (judaeum laborantem [...] invenerit), hogy a kereszténység meg ne botránkozzék, amely számmal a zsidó dolgozott, azt veszítse el”* (nyilván ez az első zsidótörvény, melyet csak elhelyezésben előz meg az I. 10.:³⁸⁴ *„Ha zsidó keresztény asszonyt vérszén társul magához, vagy valamely keresztény személyt szolgaságban tart az ő házána, vegyék el tőle, és adják vissza annak szabadságát, aki pedig eladta volt, attól az árát vegyék el, és legyen az a püspök jövedelme”*. A zsidók visszaszorítását célzó törvények külföldi hatásra jöttek létre; VII. Gergely³⁸⁵ az 1078. november 19-én tartott római zsinaton kimondotta, hogy a zsidókat nem szabad a keresztények elé helyezni. Három évvel később pedig VI. Alfonzot³⁸⁶, Castilia és León királyát inti, hogy ne engedje, hogy országában a zsidók a keresztények fölött uralkodjanak vagy akárminő hatalmat gyakoroljanak (idézve: *Marczali, Magyarország története* II. k. 1896. 147. 1.).

A pogányság utolsó nyomainak kiküszöbölését célozza az 1. 22.³⁸⁷, mely elrendeli, hogy: *„aki pogány módra kutak mellett áldoz, avagy fának, forrásnak, kőnek ajándékot ajánl, akárki legyen, egy ökörrrel bűnhődjék érte.”*

b) A tiltott misemondás, melyről az I. 29.³⁸⁸ rendelkezik, mondván: *„Egy pap se merjen misét mondani templomon kívül, hacsak nem történetesen utazás okából szükség hajtja reá. 1. § És ha úti társa kényszeríti őt, akkor veszítse el papi tisztjét (ab ordine cessabit), és aki rákényszerítette, ötvenöt pénzt fizessen”*.

II. A második csoport **a magánosok javai ellen elkövetett bűncselekmények**nek egybefoglalásával alakul ki.

a) Első helyen említtem az emberölésről szóló II. 8.³⁸⁹ rendelkezéseit, mely szerint: *„Aki kivont karddal embert öl, vessék tömlőcbe (tradatur in carcerem) a király ítélete szerint, és osszák három részre minden vagyonát [...] 1. § Ebből két rész illesse a megöltnek rokonságát, a harmadikat adják a gyilkos fiainak és feleségének. 2. § Ha pedig száztíz pénznél kevesebbet érő vagyona lenne, szabadságát is veszítse el”*. A carcer³⁹⁰ helyütt inkább a mai előzetes

³⁸³ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 26. Fejezet arról, ha zsidó, ünnepnapon dolgozik.

³⁸⁴ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 10. Fejezet a zsidókról, ha keresztény asszonyt vesznek társul magokhoz.

³⁸⁵ VII. (Szent) Gergely (1021–1085) a „reformpápa”: VII. (Szent) Gergely néven uralkodott a keresztény világ felett a történelem 157. pápája (1073–1085). A szent egyházfő méltán viselheti az utókor által ráruházott érdemeket, amelyek alapján őt nevezik a pápaság története során az egyik legkiemelkedőbb vezetőnek, és a középkor egyik meghatározó alakjának. MARKÓ (főszerk.) i. m. 323. oldal. Vesd össze: <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0525-70.html> (2021. november 19.).

³⁸⁶ VI. Alfonz (1040–1109) leóni (1065–1109), majd kasztíliai (1072–1109) király a Navarrai-házból származott: „egész Spanyolország császárának” nevezte magát; harcolt legnagyobb vazallusa, Cid ellen. MARKÓ (főszerk.) i. m. 27. oldal.

³⁸⁷ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 22. Fejezet a pogány módra áldozók büntetése.

³⁸⁸ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 29. Fejezet a templomon kívül való misemondásról.

³⁸⁹ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 8. Fejezet az emberölésről.

³⁹⁰ Carcer, karcser (latin): fogda, iskolai zárka. BAKOS (szerk.) i. m. 411. oldal.

letartóztatásnak³⁹¹ felel meg. A szabadság elvesztése, mely a szolgaságba vétéssel egyenlő: már büntetés (Szent István idevonatkozó törvényeit illetően v. ö. *Angyal* i. m. 5. 1.).

b) A személyes szabadság büntetőjogi védelméről Szent Lászlónak kifejezetten csak egyetlen törvényre szól, és pedig a III. 2.³⁹², mely – mint címfeliratból is kitűnik – azokat bünteti, „*kik mások szolgáló népeit visszatartják*” (qui aliorum servientes detinent). Az idézett törvényhely bevezető szavai ugyanis elrendelik meghatározott szolgáló néphez tartozó személyeknek Nagyasszony napján a király elé állítását, s az 1. § kimondja, hogy: „*ha valaki ellenkezni talál, kétszer adja meg az árát*”, a 3. § szerint pedig: „*aki az előbb mondott napon túl tartóztatna magánál valakit azok közül, akiknek akkoron elbocsátását parancsoljuk, adjon kétannyit érte, és ötvenöt pénzzel fizessen a parancsolat áthágásáért*” (távolról összefügg e rendelkezéssel a III. 21.³⁹³, mely a kár kétszeresének megtérítésén felül ötvenöt, huszonöt, illetőleg öt pénz fizetésére kötelezi azt az ispánt, tisztbéli személyt, illetőleg közrendű embert, „*ki másnak a szolgáját vagy cselédjét fogadja magához*”). Közvetve szó esik a személyes szabadság megsértéséről a III. 9.-ben³⁹⁴, mely midőn előírja, hogy: „*Valahányszor tolvajt fog valaki és megkötözi azt, három napon által tartóztatassa csak magánál, negyed napra pedig állassa, a bíró elé*”; tíz pénz bírsággal rendeli büntetni azt, ki a tolvajt „*fogságban tartá*”³⁹⁵, és törvény szerint harmad vagy negyed napra kézbe nem adta [...], mivelhogy törvénytelenül tartóztatta meg a tolvajt” (quia injuste tenuit furem).

c) A szemérem elleni bűncselekmények közül különösen figyelemreméltó a házasságtörő nő cselekményének büntetőjogi értékelése. A Szent László korabeli magyar jogfelfogás még azt az ősi korszakban ismert (v. ö. *Makarewicz*, i. m. 153.), a római s a germán népjogokban (v. ö. *His*, i. m. 148.) is visszatérő álláspontot tette magáévá, mely szerint a házasságtörés a ius in corpus³⁹⁶ megsértése, melyért a férj a nővel szemben tetszése szerint a bosszú jogát gyakorolhatta, a nőt meg is ölhette; eltérés a korabeli jogrendszerektől, hogy a férj bíró elé is vihette ügyét. Az I.13.³⁹⁷ szerint: „*ha valaki paráználkodó feleségét megöli, Istennek adjon számot róla, és ha kedve tartja, vegyen mást feleségül*”. A megcsalt férj azonban a hűtlen nőt csak akkor ölhette meg büntetlenül, ha a nő paráználkodásához kétség nem fért. Erre utal az idézett törvényhely 1. §-a, mely szerint: „*ha valaki az asszony közelvalójá*”³⁹⁸ *közül ellene kelne, hogy igaztalanul ölte volna meg, bíró eleibe vigyék a dolgot, és minden módon arról tudakozódjanak a szomszédoktól, ha gyűlölségben és utálatban lett volna-e az ő férje előtt, avagy az ő paráznasága felől valami gyanúság támadott volna-e már előbb, és a bíró ítéljen benne igazság szerint*”. Mint

³⁹¹ Előzetes letartóztatás: hazánkban 2018. július 1-jétől, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) hatályba lépésétől letartóztatás. Lásd Be. 296–300. §.

³⁹² Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 2. Fejezet azokról szól, akik mások szolgáló népeit megtartóztatják.

³⁹³ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 21. Fejezet azokról, akik másnak a szolgáját vagy cselédjét fogadják magokhoz.

³⁹⁴ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 9. Fejezet azokról, akik tolvajt fognak.

³⁹⁵ Tartá: a tart vagy a tartja régies alakja.

³⁹⁶ Ius in (vagy ad) corpus (latin): a házastársak egymás testéhez való joga. TAKÁCS György: *Ha a jogász latinul beszél (Latin kifejezések jogi nyelvünkben)*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991, 150. oldal.

³⁹⁷ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 13. Fejezet a parázna asszony megöléséről.

³⁹⁸ Közelvalói: a hozzátartozói régies alakja.

említettem: a férjnek joga volt a bosszú gyakorlásának mellőzésével a paráz-
naságon kapott feleségét bíró elé vinni; ilyenkor az I. 20.³⁹⁹ szerint: *„tartson
az asszony bűnbánatot a kánoni rendelkezések szerint, és a bűnbánat után fogadja
vissza a férje, ha akarja; ha pedig nem, hát maradjanak házasságon kívül (vi-
xerint inuupti), ameddig mindkettő életben van”*.

További szemérem elleni bűncselekményt von büntetés alá az I. 32.⁴⁰⁰, mely
szerint: *„Ha valaki hajadon leányon vagy asszonyon egyik faluból a másikba
menő útjában erőszakot teszen⁴⁰¹ (de villa in villám eunti vim intulerit), úgy
bánja meg, mint ha embert ölt volna”*.

d) A mai magánosok elleni erőszak (Btk. 175. §⁴⁰²) és a magánszemélyek
által elkövetett *magánlaksértés* (Btk. 330–332. §§⁴⁰³) előképével találkozunk
a II. 11.-ben⁴⁰⁴; e bűncselekményt elköveti az a *„nemes vagy vitéz”*, ki *„más
nemes ember házára megyen és ottan viaskodik (alterius domum nobilis inva-
serit et ibi pugnam fecerit), és a ház asszonyát bántalmazza (et uxorem illius
flagellaverit)”*; a büntetés ugyanaz, mint az emberölésnél: vagyonelkobzás,
mégis azzal, hogy az elkobzott vagyon két része bírság, *„a harmadik pedig
feleségének és fiainak maradjon”*. Ha a tettesnek nincs vagyona, a büntetés
annyiban súlyosabb, mint az emberölésé, amennyiben a cselekmény elköve-
tője a szolgaságba vetés előtt *„megnyírt fejjel, kötözötten, ostromozva körülhor-
dozandó a piacon (raso capite, ligatus et flagellatus circa fórum ducatur et sic
vendatur)”*. A cselekményben részt vevő *„más szabad emberek ötvenöt pénz-
zel fizessenek vétkükért; a szolgák pedig azonképp bűnhődjenek, mint az ő
uraik”* (II. 11. 2. §).

e) A vagyon elleni bűncselekmények közül ismeretes a hűtlen kezelésnek
esete, melyről az I. 6.⁴⁰⁵ a következőket rendeli: *„Ha valaki a papok közül az
egyház javait az ő tulajdon házához viszi [...] és gondatlanságból elvesztegeti:
térítse meg az egyháznak háromszor”*. De legrészletesebben szól a törvény a
lopásról, melynek szigorú büntetése a magánvagyonnak akkortájt nyilván na-
gyon elterjedt támadásait igyekezett visszaszorítani és megtorolni. A büntetés
súlya aszerint igazodik, hogy ki, és mily értékű dolog elvételével követte el a
lopást. A legkisebb egység a lúd s a tyúk; ennél kevesebbet érő dolog ellopása
nem esett büntetés alá. Viszont: *„Ha szolga vagy szabad ember ludat vagy
tyúkot lop, tolják ki félszemét, és amit lopott, adja meg”* (II. 12.⁴⁰⁶ 4. §). *„Ha
papi renden való ember lop ludat vagy tyúkot, gyümölcsöt vagy más effélét,
fenyítse meg előljárója vesszővel, s amit lopott, azt megtéríteni tartozzék”* (II.

³⁹⁹ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 20. Fejezet a paráznaságon kapott asszonyról.

⁴⁰⁰ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 32. Fejezet hajadon lányon vagy asszonyon való erőszaktevéseiről.

⁴⁰¹ Teszen: a tesz régies alakja.

⁴⁰² Csemegi-kódex VII. Fejezet (A magánosok elleni erőszak) 175–177. §.

⁴⁰³ Csemegi-kódex XXV. fejezet (A magánlak megsértése magánszemélyek által) 330–332. §. A ha-
tályos Btk. 221. § szabályozza a magánlaksértést (XXI. Fejezet – Az emberi méltóság és egyes alap-
vető jogok elleni bűncselekmények).

⁴⁰⁴ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 11. Fejezet a más házára támadó nemesről
vagy vitézről.

⁴⁰⁵ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 6. Fejezet az egyház javainak a pap gondatlansága
miá (miatt) való vesztéről.

⁴⁰⁶ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 12. Fejezet a lopáson kapott szabad emberről
vagy szolgáról, és a szabadoknak szolgaságra vetett fiaikról.

13.⁴⁰⁷ első fordulat). Az ilyen – a clericusok⁴⁰⁸ s vagansok⁴⁰⁹ által többnyire csínyből – elkövetett – lopások nagyobb érték esetében már szigorúbb büntetés alá estek; a clericus elvesztette papi rendjét, s a köztörvény szerint volt megítélendő (u. o. „*judicio vulgari damnetur*”). A lúd vagy tyúk értékét meghaladó dolog ellopásáért a főembert „*akasszák fel és minden vagyona vesszen utána*” (II. 1.⁴¹⁰ 2. §). A tolvaj szolga büntetése orrlevágás („*nasus ejus abscindatur*”; II. 2.⁴¹¹), „*ha pedig másodízben fogatik*⁴¹² meg, azon módon: *akasszák fel*” (u. o. 1. §). Ha szabad embert értek lopáson, büntetése megvakítás, s tíz évnél idősebb fiai és leányai szolgaságba vetendők, s minden vagyonuk elkobzandó (II. 12. 3. §). E most idézett törvényhelyeknél későbbi keletű rendelkezések: a lopáson ért szabad embert vagy szolgát felakasztással büntetik (II. 12. bev. és 1., 2. §§), illetőleg előírják, hogy: „*Ha valamely szabad ember tíz dénár árát lop, akasszák fel, ha pedig 10 dénárnál kevesebbet érő léssen az ellopott dolog, adja meg annak tizenkétszeresét s egy ökörrrel váltsa meg magát* (II. 14.⁴¹³ bev.); *ha pedig szolga lop annyit, kétszer adja meg és bűnhődjék az orrával érte; a szökevény szolgát, ha valahol lopáson érik: vakítsák meg* (II. 14. 1., 2. §§)”. Külön tartja a törvény a tolvaj asszonyt és leányt. III. 6.⁴¹⁴: „*Ha valamely férjes asszony lopásra vetemedik, veszítse orrát, őt pedig adják el és minden vagyona, mellyel férje halála után máshoz mehetett volna feleségül, vesszen utána. 1. § És ha özvegy asszony esik azon vétekbe, tolják ki fél szemét, és kivévén az ő fiait illető részt, legyen semmivé a maga részével* (cum parte sua annihilatur)”. III. 7.⁴¹⁵: „*Ha hajadon leány lop, adják el, és ne nyerje vissza többé szabadságát. 1. § És ha valaki felszabadítja, veszítse el az árát, a leányt pedig vigyék a király udvarába*”.

A lopás üldözésének a megtorlásának hatályossá tétele céljából a törvény bünteti a *bűnrészséget*, melyért az felel, ki nem engedi a tolvajt megkötözni; büntetése ötvenöt pénz, s ugyanaz a büntetés, mely a tolvajt érte volna (II. 3.⁴¹⁶ 1. §), a *lopott dolognak forgalomba hozását*; idevonatkozik a II. 7.⁴¹⁷, mely szerint: „*Senki se adjon vagy vegyen vásáron kívül 1. § Ha valaki ennek ellenére lopott jószágot vásárolna, vesszenek mindnyájan: mind a vevő, mind az eladó, mind a tanúk*”; ugyanezt a célt szolgálja annak a bírónak büntetéssel sújtása, ki a tolvajon az ítéletet nem hajtja végre (II. 6.⁴¹⁸), ezt a bűncselekményt, mely a mai *hivatali bűnpártolásnak* (Btk. 478. §⁴¹⁹) felel meg, mert jogi

⁴⁰⁷ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 13. Fejezet arról, ha papi rendben valók lopnak.

⁴⁰⁸ Clericus (görög–latin): papi személy; katolikus papnövendék; írástudó, egyetemi ismeretekkel rendelkező személy a középkorban, főleg világi pap. BAKOS (szerk.) i. m. 428. oldal.

⁴⁰⁹ Vagans (latin): vándordíák, vándorénekes a középkorban. BAKOS (szerk.) i. m. 884. oldal.

⁴¹⁰ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 1. Fejezet arról, ha akármely főember közelvalója lop.

⁴¹¹ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 2. Fejezet arról, ha szolga lop.

⁴¹² Fogatik: a fogják régies alakja.

⁴¹³ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 14. Fejezet a lopásban talált szabad emberről.

⁴¹⁴ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 6. Fejezet a lopásban talált asszonyról.

⁴¹⁵ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 7. Fejezet a lopó leányról.

⁴¹⁶ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 3. Fejezet a tolvaj megkötöttségéről.

⁴¹⁷ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 7. Fejezet a lopott jószágot vásárló kalmárról vagy kereskedőről.

⁴¹⁸ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 6. Fejezet a bírónak szolgaszemélyre vagy szabad emberre való törvénytételéről.

⁴¹⁹ Csemegi-kódex XLII. Fejezet (A hivatali és ügyvédi büntettek és bűncselekmények) 461–484. §. A hatályos Btk. 282. § szabályozza a bűnpártolást (XXVI. Fejezet – Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények).

természeténél fogva igazságszolgáltatás elleni deliktum: a közösséget sértő bűncselekmények csoportjában ismertetem.

A lopás büntetése nem érte el azt, „*ki templomba, a király udvarába vagy a püspök lábaihoz menekedett*” (II. 2.), de a szabad ember szolgája lett annak az egyháznak, amelyiknek oltalmát kereste, s az, akinek tanácsából megmenekült, elveszítette az ő igazságát (parte sua careat; III. 4.⁴²⁰ 1. §); a templomba menekedő szolgát vissza kellett adni urának, s az, ki a menekedésre tanácsot adott, elégítse ki az egyházat két pénzzel (III. 5.⁴²¹).

A lopásnak még három különleges esetéről kell említést tennem, ezek: a hadjárat idején, a családbeliek sérelmére elkövetett lopás, és az ú. n. substractio candelarum absque licentia⁴²².

Az első, legsúlyosabban minősülő lopás; a III. 10.⁴²³ 2. § szerint: „*ha valaki hadban lop, vesszen mindenestül*” (quis in expeditione furtum fecerit, cum omnibus rebus suis exstirpetur).

A családbeliek sérelmére elkövetett lopásért nem járt akasztófa, hanem azilyent⁴²⁴ „*ha közrendű, adják el, mint számkivetettet, ha pedig nemes ember, vessék tömlöcbe*” (II. 9.⁴²⁵).

A harmadik eset valójában nem lopás, hanem a hűtlenségnek különös esete. A vonatkozó I. 14.⁴²⁶ ugyanis így hangzik: „*Aki az ő papjának és társainak engedelme nélkül gyertyát viszen*⁴²⁷ *el, tíz pénzen váltsa meg azt a kezét, amellyel orzott*” (Si quis candelam sine presbyteri sui et fratrum licentia subtraverit, manum eam cum qua furtum commisit, decem pennis redimat). Mindekelőtt megjegyezni kívánom, hogy úgy a Thuróczi⁴²⁸, mint az Ilosvai codexben⁴²⁹ nem „*candelam*”, hanem „*de calendis*” szó szerepel, s így máris bizonyos, hogy ehelyütt nem gyertyalopásról van szó. A bécsi codexnek helyes szövege egyébként a következő: „*Si quis de calendis sine presbyteri sui et fratrum licentia subtraxerit, manum eam, cum qua fraternitatem promisit, decem pennis redimat*”, azaz: „*aki a kalendából eloson, tíz pénzzel váltsa meg kezét, mellyel magát társul kötelezte*”. Tehát nem *candela* (gyertya), hanem

⁴²⁰ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 4. Fejezet arról, ha akármely tolvaj a templomba menekedik.

⁴²¹ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 5. Fejezet a szolgáról vagy szabad emberről, ha ugyanazon vétek okából templomba menekedik.

⁴²² Gyertyák engedély nélküli elvitele.

⁴²³ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 10. Fejezet azokról, akik hadjárat idején lopnak.

⁴²⁴ *Ilyent*: az ilyen régies alakja.

⁴²⁵ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 9. Fejezet arról, ha valakinek családjabelije (sic!) lop.

⁴²⁶ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 14. Fejezet arról, aki gyertyát engedelem nélkül viszen el.

⁴²⁷ *Viszen*: a visz régies alakja.

⁴²⁸ *Thuróczi János*, latinul *Joannes de Thwroc* (1435–1490), krónikaíró, Mátyás király korában ítélmester. Műve a *Chronica Hungarorum* (Magyar Krónika) első részét a nemzeti krónikák, a Mária királynő utáni részt saját feljegyzései nyomán írta. A krónikát 1488-ban nyomtatta ki külföldön Feger Tibold budai könyvtáros. VARIJ Elemér (szerk.): *Révai kis lexikona – a mindennapi élet és az összes ismeretek enciklopédiája A–Z*. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 1936, 1016. oldal. A teljes Magyar Krónika itt elérhető: <https://mek.oszk.hu/10600/10633/10633.htm> (2021. november 20.).

⁴²⁹ Az Ilosvai-kódex feltehetően 1544–1567 között készült. A törvénytözvegek Szent Istvánnal kezdődő és az 1567-ig terjedő időszakot ölelik fel. A kódex felfedezésének hozzávetőleges ideje a XVI. század, felfedezési helye a Bécsi Császári Könyvtár (jelzetszám: 8496); 1932-től az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található (jelzetszám: OSZKK Fol. Lat. 4023.). JÁNOSI Mónika: A Szent István törvényeit tartalmazó kódexek. *Magyar Könyvszemle* 1978/3–4. szám, 225–254. oldal.

calenda, amelyen az akkori időben szokásos, papok vezetése alatt álló, vallásos célt szolgáló, de a tagoknak védelmét s kölcsönös segítségét is nyújtó társaság értendő, amely onnan vette nevét, hogy az ily társaság összejöveteleit minden hónap első napján az ú. n. kalendae-n tartották (v. ö. Márkus, Magyar Törvénytár I. 55. 1. 5. jegyz., *Marczali*, i. m. II. k. 148.). Az idézett törvényhely tehát nem lopásról, hanem az említett, társaság (magyarul kalandos⁴³⁰) hűtlen elhagyásáról szól, s így a vallás elleni bűncselekmények közé tartozik.

Orgazdaságszerű bűncselekményről tesz említést a III. 11.⁴³¹, mely szerint: „*Ha valaki városról-városra járván vásárol vagy árul, és utóbb kivilágosodik, hogy lopott jószágot adott el, az eladó mint tolvaj bűnhődjék*” (sicur fur dijudicetur).

Igen érdekes az a két törvényhely, és ugyan a III. 13.⁴³² és III. 20.⁴³³, amelyek az ú. n. bitang jószág szedőiről (De collectoribus rerum fugitivarum) rendelkezve, az eltevért és gazdátlan állatok és szőkevény szolgák birtokba vevőit – az ú. n. joch⁴³⁴–szedőket – arra kötelezik, hogy azokat a vármegyére hajtsák, hol gondoskodás történik azoknak Szent Mihály napjáig való őrizetéről azzal, hogy azok a sokadalmakon szorgalmasan mutogattassanak (presententur assidue in mercatu); aki ráismer a magáéra, azt megválthatja. Büntetőjogi szemszögből az a rendelkezés jelentős, mely a joch-szedőt, ki a behajtás parancsának eleget nem tesz, tehát a mai értelemben vett *jogtalan elsajátítás* bűncselekményét követi el: súlyos büntetéssel sújtja; a büntetés általában jószágvesztés (cum omnia substantia perdatur; III. 13., 2. §); ha maga a szedő ad el, vagy rejt el valamit, háromszorosan térítse vissza és tíz pénzt (az ispán ötvenöt pénzt) fizessen (III; 20. 3. és 4. §§). Összefügg e rendelkezéssel a II. 5.⁴³⁵ 2. § és a III. 29.⁴³⁶, mely megtiltja, hogy bárki megakadályozza a szőkevény szolgáját vagy elvesztett jószágát fellelni törekvőt, s kimondja, hogy aki pedig a keresőt joga érvényesítésében gátolja vagy éppen megveri (quaerentem verbaverit), tíz pénzt érő tíz tinót fizessen bírságul (ehelyütt a bántalmazással elkövetett ugyanarról a *testi sértésről* van szó, amellyel Szent István II. 23.⁴³⁷ törvényében találkozunk; v. ö. *Angyal* i. m. 10. 1.).

III. A közösséget sértő bűncselekmények sokkal kisebb köre talál szabályozásra Szent László törvényeiben, mint a Szent István uralkodása alatt alkotottakban.

Általános jellegű rendelkezés az, mely a király törvényeit megvetőkre szab büntetést. A III. 15.-ben⁴³⁸ foglalt körülírás (De his, qui decretum regis

⁴³⁰ Megítélésem szerint, kalandos helyett *testvériség* a megfelelő kifejezés, erre utal az idézett szövegből a *fraternitatem* (testvériség) szó. Megjegyzendő továbbá, hogy a Corpus Iuris Hungariciben a mai napig az Angyal Pál által kifogásolt fordítás olvasható.

⁴³¹ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 11. Fejezet a városról városra járó kereskedőkről.

⁴³² Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 13. Fejezet a bitang jószág szedőiről.

⁴³³ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 20. Fejezet a birtokba fogott jószágról.

⁴³⁴ *Joch* (német): iga, járom. Vesd össze FRECSKAY János: *Mesterségek szótára*. Hornyánszky Viktor Császári és Királyi Udvari Könyvnyomdája, Budapest, 1912, 20. és 23. oldal.

⁴³⁵ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 5. Fejezet a lopott jószág nyomon kereséséről.

⁴³⁶ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 29. Fejezet arról, aki elvesztett jószágát keresi.

⁴³⁷ Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve 23. Fejezet arról, ha valakit megvernek, amikor a magáét keresi.

⁴³⁸ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 15. Fejezet azokról, akik megvetik a király törvényét.

spernunt) közel esik a Btk. 172. § 1.⁴³⁹ bekezdésében olvasható izgatás meghatározásához, mégis azzal a különbséggel, hogy nem kell a nagy nyilvánosság (Btk. 171. §) mellett való elkövetés. Az engedetlenséget tanúsító püspök felett ítéljen a király akarátja szerint (secundum voluntatem regis); az ispán fosztassák meg ispánságától; a százados veszítse el tisztségét, s ezenfelül fizessen ötvenöt pénzt. A vitéz szintén ötvenöt pénzzel bűnhődjék.

Már Szent István törvényeiben is találkozunk egy *adócsalásszerű* bűncselekménnyel: a tized kiadásának elmulasztásával (Szent István II. 52.⁴⁴⁰, v. ö. *Angyal* i. m. 12. 1.). Ugyanerre vonatkozik a *Szent László* I. 40.⁴⁴¹ azzal, hogy ez a törvényhely a tized megállapításával kapcsolatos *hamis eskü* és a *hamis vád* bűncselekményeit is büntetni rendeli. Ha a gazda a tized tárgyában hamis esküt tesz: „*legyen övé csak a tized, s kilenc rész a püspöké*” (I. 40. 1. §); az pedig, „*aki felszólalt vala, s hazugságban maradt* (tehát hamisan vádaskodik), *ugyanezen törvény szerint fizessen vétkéért, s ha nincs, amiből megválthatja magát, adják el szolgására egyedül, gyermekei nélkül*” (I. 40. 2. §).

Feltűnően sok helyütt esik szó a *bűnpártolás* bűncselekményéről. Így: a II. 1. 1. §-a általános szabályként írja elő, hogy senki a tolvajt el ne rejtse, s ne oltalmazza (v. ö. a III. 1.⁴⁴² 3. §-t is). A II. 5. figyelmezteti a falubelieket, hogy midőn barmaikat kihajtják, el ne tapodják az ellopott jószág nyomát, „*mit ha ártalkodottan cselekednének, fizessenek meg az elveszett jószágért*”. Hivatali bűnpártolásról van szó a II. 6.-ban: „*Ha valamely bíró le nem vágatja a szolgának orrát, avagy a szabad embert fel nem akasztatja: mindene vesszen, kivéve fiait és leányait, a bírót adják szolgására*”. Jellemző, hogy ártatlannak elítélése esetében sokkal enyhébb a büntetés; a II. 6. 1. § szerint ugyanis: „*Ha a bíró ártatlant akasztat fel, száztíz pénzt fizessen, és az elítélt javait adja vissza övéinek*” (itt közbevetőleg megjegyzem, hogy aki bírót ártatlannak elítélésével hamisan vádol, s a bíró igaznak bizonyul – „*justus judex apparuerit*”⁴⁴³ –, a vádlót ugyanaz a büntetés éri, mellyel a bíró lett volna sújtandó, és ha a vádló tehetősebb ember a bírónál, szabadságát is veszítse el; II. 6. 3., 4. §§). A tolvaj feljelentése kötelesség: aki tolvajt elrejt, hitszegést követ el, s tíz pénzen váltsa meg magát, és vezekeljen a kánonok szerint (III. 1. 4. §.); a pap, ki a templomba menekedett tolvajt szabadon bocsátja: maga szolgáljon helyette az egyháznak (III. 4. 2. §). Tiltva van a tolvajjal való megegyezés, aki pedig ezt megtenné: ötven pénze bánja meg (III. 18.⁴⁴⁴); aki más szolgáját vagy cselédjét magához fogadja, s kiderül, hogy az „*lopás vagy egyéb vétek okáért lappang, s a befogadó tudván annak vétkét, tagadja, hogy tud róla: ha ispán, ötvenöt, ha közrendű ember, öt pénzt fizessen*” (III. 21. 2. §).

⁴³⁹ Csemegi-kódex VI. Fejezete (Az alkotmány, a törvény, a hatóságok vagy a hatósági közegek elleni izgatás) 171–174. §. A 2013. június 30-ig hatályban volt régi Btk. (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény) 268. § szabályozta a törvény vagy hatósági rendelkezés elleni izgatást. A hatályos Btk. 336. § a hatósági rendelkezés elleni izgatást rendeli büntetni.

⁴⁴⁰ Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve 52. Fejezet a tizedről.

⁴⁴¹ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 40. Fejezet azokról, akik a tizedet eltagadják.

⁴⁴² Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 1. Fejezet a századosokról és tizedesekről.

⁴⁴³ Szó szerinti fordításban: *megjelenik az igazságos bíró*.

⁴⁴⁴ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 18. Fejezet, hogy senki ne merjen a tolvajjal megegyezni.

Az önségély – mint igazságszolgáltatás elleni cselekmény – a III. 27.-ben⁴⁴⁵ nyer szabályozást: „*Akik megvívna otthon (qui domi pugnaverint), és nem bíró elé viszik ügyüket, azokon a bírónak semmi keresete ne legyen, ha mégis hozzá jönnek, ítéljen tetszése szerint, és ha megegyeztetni őket és ezért adnak a bírónak valamit, egy harmadot magának, két harmadot a királynak tartson belőle*” (v. ö. 1869:IV. tc.⁴⁴⁶ 5. §, mely szerint: „*Minden bíró ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni*”).

A közgazdaság érdekeit sértő s a mai árucsempészethez (1920:XV. tc.⁴⁴⁷ 1. § 6. p.) közel álló cselekményt von büntetés alá a II. 15.⁴⁴⁸ és 16.⁴⁴⁹; az előbbi törvényhely kimondja, hogy: „*Ez ország végein sehol semmiféle kereskedő ne merjen lovat vagy ökröt árulni vagy venni*”, az utóbbi pedig elrendeli, hogy: „*Ha valaki a király engedelmé nélkül viszen⁴⁵⁰ árulni lovat a végekbe, az ott való ispán vegye el tőle lovát, a ló gazdáját pedig vesse tömlőcébe [...], és ha vétkes leend⁴⁵¹, bűnhődjék, mint tolvaj...*”. Szent László korában a ló szinte valutaérték, s így a kérdéses cselekmény a mai pengőkijárláshoz (1922:XXVI. tc.⁴⁵² 1. § 2. p.) is közel esik.

Az 1871:VIII. tc.⁴⁵³ 20. § a) pontjában meghatározott fegyelmi vétségre emlékeztet a III. 24.⁴⁵⁴, mely szerint: „*Ha valaki a bírák közül harminc napon túl halogatja a pert: csapják meg*” (vapuletur). Mint közösség elleni bűncselekményre utalok végezetül a boszorkányságra (v. ö. Szent István II. 31., 32.⁴⁵⁵); Szent László I. 34.⁴⁵⁶ idevonatkozóan csak annyit mond, hogy: „*A lator*

⁴⁴⁵ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 27. Fejezet azokról, akik otthon vínak (vívna) meg ügyökért (ügyükért).

⁴⁴⁶ A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk. Az 5. § pontosan: „*Minden bíró az állampénztárból húzza fizetését, és a törvényben meghatározott illetékek és díjakon kívül ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni.*”

⁴⁴⁷ Az árdragító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. törvénycikk. A hivatkozott 1. § 6. pontja szerint: „*Árdragító visszaélés vétségét követi el, aki oly közszükségleti cikket, amelynek forgalmát a minisztérium rendelkezései korlátozzák, e korlátozások megszegésével vagy kijátszásával nyereszkeskedés végett beszerez vagy a minisztérium tilalma ellenére külföldre vagy az ország megszállott területére kiviszi (árucsempészet).*”

⁴⁴⁸ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 15. Fejezet, hogy semmiféle kereskedőnek ne legyen szabad lovat vagy ökröt árulni vagy venni, hanem csak annyit, amennyi az ő szükségére kívánnatik.

⁴⁴⁹ Szent László Király Dekrétumainak Második Könyve 15. Fejezet arról, aki lovat és ökröt árul a király engedelmé nélkül.

⁴⁵⁰ Viszen: a víz régies alakja.

⁴⁵¹ Leend: a lesz régies alakja. A Kiss Gábor-féle Régi magyar szavak adatbázisa szerint, a leend ige jelentése létezik. TINTA Könyvkiadó, Budapest, 2012, 282. oldal.

⁴⁵² A fizetési eszközökkel elkövetett visszaélésekről szóló 1922. évi XXVI. törvénycikk. Az 1. § 2. pontja pontosan: „*aki a minisztérium vagy a pénzügyminiszter tilalma ellenére magyar koronát külföldre kínál (kijárl)*”. A pengőt 1927. január 1-jén vezették be a korona helyett, és 1946. július 31-ig volt törvényes fizetőeszköz. Váltópénze a fillér (1 pengő = 100 fillér). BERTÓK – BÓDI-SCHUBERT – IVÁNYINÉ – TÓTH (szerk.): 75 éves a forint. 75 év – 75 történet. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2021, 46–47. oldal.

⁴⁵³ A bírák és a bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. törvénycikk. A 20–29. § (III. Fejezet) a fegyelmi vétségeket taglalta. A hivatkozott 20. § a) pontja szerint: „*Fegyelmi vétséget követ el s a jelen fejezet szabályai szerint büntetendő azon bíró vagy bírósági hivatalnok, ki hivatali kötelességét vétken, de nem azon bűnös célból (célból) szegi meg, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen, vagy valakinek jogtalan kárt okozzon.*”

⁴⁵⁴ Szent László Király Dekrétumainak Harmadik Könyve 24. Fejezet a pert halogató bírákról.

⁴⁵⁵ Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve 31. Fejezet a boszorkányokról; 32. Fejezet a bűbajosokról, ördögösökről és jövendőmondókról.

⁴⁵⁶ Szent László Király Dekrétumainak Első Könyve 34. Fejezet a lator asszonyok és boszorkányok meglakoltatásáról.

asszonyok és boszorkányok (Meretrices et strigae) úgy lakoljanak, amint a püspök jónak látja”.

Általános jellemzésül a következőket állapíthatom meg:

Az *anyagi igazság* érvényesülésének – úgy, mint Szent István korában – erős akadálya a törvény előtti egyenlőség elvének figyelmen kívül hagyása (v. ö. *Angyal* i. m. 14.). A rendi és társadalmi tagozódottság jelentős különbségeket termel ki a bűncselekmények értékelése s azok büntetése körében.

A *büntetőjog közjogi jellegének felismerése* még késik. Sűrűn helyt fog⁴⁵⁷ a megváltás s a kárpótlásra kötelezés. A *magánbosszú* azonban visszaszorul, s már csak a férj gyakorolhatja azt a hűtlen nővel szemben.

A *büntetés* ugyan még mindig a megtorlást szolgálja, de mint rendkívül jelentős körülményt emelem ki, hogy *Szent László törvényhozói* – ha intézményesen nem is, de tartalmilag félreérthetetlenül – *kidomborítják a büntetésnek preventív célját*. A II. 1. bevezető szavaiban olvassuk ugyanis, hogy: „*A kegyességes László király idejében gyülekeztünk egybe mi, Pannónia országának jobbjai, mindnyájan a szent hegyen* (a Thuróczi codex szerint: „*in monte sancto Pannonico*”, tehát nyilván Pannonhalmán), *és módot keresünk*⁴⁵⁸ *benne, miképp lehetne a gonosz emberek szándékát megakadályoztatnunk* (qualiter malorum hominum impedirentur studia). Maguk a büntetések egyebekben ugyanazok, mint Szent Istvánnál:

- fővesztés,
- jószágelkobzás,
- testcsonkítás, mint
 - ✓ szemkitolás,
 - ✓ orrlevágás,
 - ✓ kézvesztés,
- megcsapás,
- szolgaságba vetés,
- tömlöcbe vetés,
- bőjtre ítélet, mint merőben egyházi büntetés.

A kísérlet, részesség, mint külön kiemelt bűnösségi alakok ismeretlenek, aminthogy nincs különbség téve a szándék és gondatlanság között sem.

A visszaesés itt-ott figyelembe jön és súlyosabb büntetés kiszabásához vezet.

A lopásnál külön értékelés alá esik a nő, viszont házasságtörés esetében csak a nő felel.

Megjegyzem még, hogy a büntetés általában, mint legszemélyesebb jogkövetkezmény nyer alkalmazást, tehát csak a cselekmény elkövetőjét éri; eltérés mindazonáltal ettől – a már Szent István által előírt (II. 35.⁴⁵⁹ 3. §) – elvtől az a II. 12. 3. §-ban foglalt rendelkezés, mely szerint, a lopáson ért szabad embernek tíz évnél idősebb fiai és leányai is bűnhődtek apjuk vétkéért, és pedig szolgaságba vetéssel és vagyonuk elkobzásával.

⁴⁵⁷ *Sűrűn helyet fog: gyakran helyet kap.*

⁴⁵⁸ *Keresünk: a keresünk régies alakja. De a tagmondat mai értelmezése: „és módot keresünk arra”.*

⁴⁵⁹ Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve 35. *Fejezet a királyok adományairól és a tulajdon javak bírásáról.*

Lehet Szent László büntetőjogi szabályait kegyetleneknek, az alkalmazni rendelt büntetéseket a cselekményekhez mérten túl szigorúaknak minősíteni, lehet viszont korának egész büntetőjogi szabályait annyiban a fogyatékoság jelzőjével is illetni, amennyiben a büntetést érdemlő cselekmények egész sorára nélkülözik a megfelelő értékelést és szankciót, ám ugyanezek a kifogások sokkal nagyobb mértékben hozhatók fel a XI. századnak egyéb jogterületén érvényben volt büntetőjogszabályaival szemben. Századoknak kellett elmúlniuk, míg a büntetőjog kodifikációja, sőt egyelőre csak jogkönyvekbe foglalása, s minden térre kiterjedő rendszerbe öntése bekövetkezett. Több mint félezer évnek kellett eltelnie, míg a büntetőjog világszerte levetkőzte az embertelenség jegyeit, és az individualizáció eszméjét átértve, s átérezve a társadalom védelmének és megerősítésének célját írta zászlajára. Igyekszik mindezt a salakos elemek kiküszöbölésével, a megtévedteknek a jó útra vezetésével, a jó magot magukban hordók megjavításával, az elbotlottaknak felemelésével megvalósítani.

A mai szemmel nézve, bármily elmaradottnak tekintsük is Szent László büntetőjogi vonatkozású decretumait, bizonyos nemzeti büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy a nagy király – ha talán csak ösztönszerűleg, de – megérezte a büntetőjognak vezető gondolatát: a társadalom nyugalmát s megerősödését szolgáló célt, aminek kifejezést is adnak a II. 1. következő bevezető szavai: „*módot keresünk arra [...], miképp lehetne előmenetelt szerezniünk a mi nemzetünk ügyének* (quaesivimus gentis nostrae expedirentur negotia)”.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál: I. Endre és Szent László büntetőtörvényei. *Magyar Jogászegylet Értekezések* 1941. évi januári számának különlenyomata. Attila-nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1941
- BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978
- BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon Első Kötet (A–K)*. Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest, 1989
- BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon Második Kötet (L–Z)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990
- BERTÓK – BÓDI-SCHUBERT – IVÁNYINÉ – TÓTH (szerk.): *75 éves a forint. 75 év – 75 történet*. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2021
- FRECSKAY János: *Mesterségek szótára*. Hornyánszky Viktor Császári és Királyi Udvari Könyvnyomdája, Budapest, 1912
- JÁNOSI Mónika: A Szent István törvényeit tartalmazó kódexek. *Magyar Könyvszemle* 1978/3–4. szám
- KISS Gábor: *Régi magyar szavak adatbázisa*. TINTA Könyvkiadó, Budapest, 2012
- KOVÁCS Gyula: Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti vizsgatekintés. *Obsitos Detektívek Lapja* 2019/1–4. szám, 29–54. oldal

- MARKÓ László (főszerk.): Egyetemes Lexikon. Magyar Könyvklub, Budapest, 1994
- NÓTÁRI Tamás: *A jognak asztalánál – 111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008
- TAKÁCS György: *Ha a jogász latinul beszél (Latin kifejezések jogi nyelvünkben)*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991
- VARJÚ Elemér (szerk.): *Révai kis lexikona – a mindennapi élet és az összes ismeretek enciklopédiája A–Z*. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., Budapest, 1936

Internetes hivatkozások

- http://acta.bibl.u-szeged.hu/4143/1/historica_018_001-059.pdf (2021. november 18.)
- <http://lexikon.katolikus.hu/M/Moss%C3%B3czy.html> (2021. november 17.)
- <http://lexikon.katolikus.hu/P/pog%C3%A1nyl%C3%A1zad%C3%A1sok.html> (2021. november 18.)
- <https://archiv.katolikus.hu/szentek/0525-70.html> (2021. november 19.)
- https://majt.elte.hu/dstore/document/2814/beliznai_csemegi_kodex.pdf (2021. november 18.)
- <https://mek.oszk.hu/03400/03410/html/7528.html> (2021. november 18.)
- <https://mek.oszk.hu/10600/10633/10633.htm> (2021. november 20.)
- <https://uj.jogtar.hu/> (2021. november 17–19.)

Százharmincnégy álkulcsos lakásbetörés tetteseinek leleplezése a fővárosban⁴⁶²

A nyomortanyák felszámolásával és az általános társadalmi, gazdasági fejlődéssel megszűnt az alvilág tömörülése, *eltűnt a múlt jellegzetes bűnözőtípusa: a toprongyos öltözetű, gyanús kinézetű betörőtolvaj*. E változás nem ment át a köztudatba. A helyszíni szemlék alkalmával a szemtanúk, akik bár látták a tetteseket, nem feltételezték egy-egy jobb öltözetű személyről, hogy az bűn-cselekményt követhetett el.

Előfordult, hogy a panaszos egy-két emelettel lejjebb, találkozott a lakásban járt betörőtolvajjal, de miután az elegánsan volt felöltözve, és látszólag sem-milyen holmit nem látott nála, nem gondolták, hogy az illető bűncselekményt követett el.

Az ilyen tapasztalatokat alapos megfontolás tárgyává kell tenni. *A tanúkat fel kell világosítani arról, hogy a bűnözők ma már nem a régi értelemben vett rongyos öltözetű, gyanúsán viselkedő, csomagot cipelő személyek, hanem jól öltözöttek, a környezethez alkalmazkodnak, és minden meglepetésre felkészülnek. A régi betörőtolvaj-típus eltűnt, és ezt tudatosítani kellene.*

A bűnöző az *elkövetés eszközét* is igyekszik technikailag megváltoztatni, mo-dernizálni. Az elmúlt idők álkulcsos betörőinek elmaradhatatlan kísérője a sima, fecskefarkú, ék alakú, és ezeknek a kombinálásából kialakított álkulcs⁴⁶³ volt.

A lakásnyitással⁴⁶⁴ foglalkozó bűnözők igyekeztek egy aránylag könnyebb módszert kialakítani. Beszerezték nagyobb számú, úgynevezett „soproni-

⁴⁶⁰ Schlett István r. alezredes (1915–1999), a „Főnök”, a legendás, róla elnevezett Betörési Csoport vezetője a BRFK Bűnügyi Osztályán. Bárdy Tibor és dr. Dobos János mentora. Schlett István már 1939-ben rendőr volt: 1939 márciusában helyezték át a budapesti tanosztályról a pestszenterzsébeti osztályhoz. Magyar Rendőr VI. évfolyam 1939/6. szám (március 14.), 141. oldal.

⁴⁶¹ Bárdy Tibor ny. r. ezredes (ORFK Bűnüldözési Főosztály Vagyonvédelmi Osztály, nyugdíjasként a BRFK XVIII. kerületi Rendőrkapitányság térfigyelőrendszerének megszervezője, és a Térfigyelő Al-osztály vezetője). Dr. Dobos János pályatársa, nyomozópárja és barátja.

⁴⁶² A tanulmány eredetileg a Belügyi Szemle 1964/8. számában a 103–113. oldalon jelent meg. A mű eredeti címe SCHLETT István r. őrnagy és BÁRDY Tibor r. alhadnagy: *134 álkulcsos lakásbetörés tetteseinek leleplezése a fővárosban*. Lapunk hasábjain – a szerzőtárs, Bárdy Tibor engedélyével – a szerkesztett, kommentált, lábjegyzetekkel kiegészített, és a szükséges mértékben stilizált változat olvasható. Kommentálta és szerkesztette: dr. Kovács Gyula.

⁴⁶³ Az álkulcs (tolvajkulcs, sperhakni) nem azonos az idegen, vagy a hamis kulccsal. Az álkulcs olyan egyszerű vagy bonyolultabb eszköz, amellyel a zárszerkezet kinyitható (kivéve a rendeltetésszerű kulcsot). Az idegen kulcs a saját kulcsához nagyfokú hasonlósága következtében alkalmas az adott zárszerkezet működtetésére (elsősorban egyszerűbb és erősen kopott zárszerkezeteknél lehetséges a zár nyitása). BALLÁNÉ Füzster Erzsébet: *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 126. oldal. A hamis kulcs az eredetit utánozó, nem valódi, tehát nem saját kulcs. JUHÁSZ – SZÓKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 509. oldal.

⁴⁶⁴ A „nyitó”, az (ál)kulcsos betörő (srenker). SZIRMAY István: *A magyar tolvajnyelv szótára*. Béta Irodalmi Részevnytársaság, Budapest, 1924, 45. oldal.

*kulcsot*⁴⁶⁵. A meglevő kulcsokat megvékonyították. Az átalakítással elérték, hogy kulcsenként öt kombinációt kiiktattak, és aránylag kisszámú kulccsal több zárat nyithattak ki. *A bűncselekmény felfedezésének időpontját is megkísérli a bűnöző elkerülni*, ezért eltávózása után *a kifosztott lakást visszazárja*. Miután a bűncselekmény elkövetési eszköze megvolt, már csak a lehetőségeket kellett tanulmányozni.

A főváros peremkerületeiben újonnan létesített lakótelepek lakásainak bejáratírói – rosszul értelmezett takarékosági szempontból – csak „*soproni-zárakat*” szereltek fel. Emiatt gyakran előfordult, hogy a szomszédos ajtók azonos kulccsal nyithatók voltak. A bűnözők ezt a lehetőséget felhasználva – hosszú időn keresztül – szinte tervszerűen fosztogathatták a „*soproni-zárral*” ellátott lakásokat. Ennek következtében, a főváros területén az új lakótelepeken, valamint az új lakóházakban – 1962–1964 között – elszaporodtak a „*soproni-kulcsos*” lakásbetörések (1. melléklet). Kezdetben – a kisebb elkövetési értékre tekintettel – az egyes ügyekben a nyomozást az illetékes kerületi rendőrkapitányságok végezték, azonban nem tudtak eredményt elérni. A bűncselekmények száma és az elkövetési érték emelkedett, a bűncselekmények társadalomra fokozottan veszélyessé váltak. Ez indokolta, hogy a felderítést⁴⁶⁶ jobb szervezéssel, a kerületi rendőrkapitányságok bevonásával a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) – központi – Betörési Alosztálya végezze.

A feldolgozás megkezdése előtt, az ügyeket tanulmányoztuk, majd részletes tervet készítettünk:

- felmértük a kérdéses időszakban az új lakóházakban elkövetett összes lakásbetörést;
- tanulmányoztuk a megszüntetett⁴⁶⁷ és folyamatban lévő bűnügyeket;
- megállapítottuk – időrendi sorrendben – a betörések napját és pontos elkövetési idejét;
- traszológiai szakértők⁴⁶⁸ bevonásával megállapítottuk a nyitási módszereket (álkulccsal vagy hamis kulccsal) és az egyes ügyek közötti összefüggéseket⁴⁶⁹;
- felmértük a szabadlábban lévő álkulcsos lakásbetörőket, és a személyleírásukat összehasonlítottuk az egyes bűncselekmények helyszínén beszerzett személyleírásokkal, majd a gyanús személyeket ellenőrzés alá vontuk;
- az ellopott tárgyakról újabb, összesített, rendszerezett tárgykörözést bocsátottunk ki, s az illetékes alosztály bevonásával alaposan ellenőriztük a legális és illegális értékesítési helyeket;
- az értékesítési nyilvántartásokban újra ellenőriztük az eladott tárgyakat, és azokat összehasonlítottuk az ellopott dolgokkal;

⁴⁶⁵ „*Soproni-kulcs*”: soproni zárhoz tartozó kulcs.

⁴⁶⁶ A felderítés alatt az ismeretlen tettes(ek) kilétének a megállapítása értendő. Vesd össze a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 348. § (2)–(3) bekezdésével.

⁴⁶⁷ A sorozatbetörések nyomozásakor a büntető eljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet (Be. tvr.) volt hatályban. A Be. tvr. 160. § (1) bekezdés e) pontja szerint, *a nyomozást meg kellett szüntetni, ha a büntett elkövetését vagy az elkövető kilétét a nyomozás során nem sikerült megállapítani és a további eljárástól sem lehet eredményt várni*. Napjainkban az e) pont második fordulatában meghatározott ok, az eljárás felfüggesztését eredményezi [Be. 394. § (1) bekezdés a) pontja].

⁴⁶⁸ Traszológiai szakértők: lényegében nyomszakértők. Vesd össze BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 574. oldal.

⁴⁶⁹ Az egyes ügyek között végső soron a személyi összefüggéseket, vagyis a közös elkövetőt vagy elkövetőket keresték. Másképpen fogalmazva: azt vizsgálták, hogy az adott deliktumok részei-e egy vagy több sorozatnak.

- a kerületi rendőrkapitányságokat tájékoztattuk a megállapítottokról, és felhívtuk a figyelmüket arra, hogy hol, mikor (melyik időszakban) végezzenek – önkéntes segítők bevonásával is – portyaszolgálatot és rejtett megfigyelést;
- a kerületi rendőrkapitányságok szaknyomozói tájékoztató előadásokat tartottak a veszélyeztetett területek házfelügyelői részére a bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében.

A feladatok végrehajtása során a következő megállapításokra jutottunk. A felmért– lakóházakban elkövetett – összes betörések négy időszakra estek:

- 1962. január 1-jétől március 31-ig,
- 1962. augusztus 1-jétől december 31-ig,
- 1963. január 1-jétől december 31-ig és
- 1964. január 1-jétől március 19-ig.

Álkulcs

Feltűnő volt, hogy 1962. április 1. és július 31. közötti időben álkulcsos betörés – új lakóházban – egyáltalán nem történt (2. melléklet). Ellenben a következő hónapokban, különösen a téli időszakban, hetente öt–nyolc ilyen bűncselekményt is elkövettek. A legfertőzöttebbek a IX–XI., a XIII. és a XIV. kerületek voltak (3. melléklet).

A napszakonkénti vizsgálat során két időközt: a 09:00–11:00 és a 15:00–16:00 órát lehetett megállapítani. A délelőtti órákban elkövetett betörések száma különösen magas volt. Szakértők bevonásával fény derült arra is, hogy a „soproni-zárakat” feltehetően hamis kulcs felhasználásával nyitották ki. A szakértő esetenként álkulcs használatára utaló nyomokat is talált a zá-

rakban. Kiderült azonban, hogy a sértettek több esetben használtak álkulcsot a lakásajtók kinyitásához, amikor a kulcsokat elvesztették vagy éppen a munkahelyükön felejtették, tehát ezek a nyomok a sértettektől származhattak.

A behatolási módszer tanulmányozása, az elkövető helyszíni tevékenysége (a lakásban végzett kutatás), az ellopott tárgyak helye és jellege, valamint a lakásból történő távozás öt, feltehetően egymástól független elkövetőre utalt, de minden erőfeszítésünk ellenére, csak három tettesre vonatkozó személyleírást sikerült beszerezni (4.1. és 4.2. melléklet). Azokat a szabadlábon lévő álkulcsos betörőket, akikre a beszerezett személyleírás illet, ellenőrzés alá vontuk. A kezdeti ellenőrzések eredménytelenek voltak.

A házfelügyelők részére megtartott *tájékoztató előadások* után több bejelentés érkezett: ezeket ellenőriztük, de nem jártunk sikerrel. Később a *társadalmi erők*⁴⁷⁰ bevonása mégis meghozta a kívánt eredményt.

⁴⁷⁰ Társadalmi erők alatt akkoriban a Munkásőrség, az Ifjú Gárda állományát és az önkéntes rendőröket értették.

1963. január 10-én a délelőtti órákban a Budapest II. kerület, Harcsa utca 2. számú házban visszatartottak egy gyanúsán viselkedő fiatalembert, aki az egyik IV. emeleti lakásba akart behatolni.

Soproni zár kulccsal

A visszatartott személlyel szemben a környéken portyázó URH-járőr⁴⁷¹ intézkedett. A járőr a személyi igazolvány⁴⁷² adataiból megállapította, hogy az illető *Szakál János* – 25 éves, színész – Budapest, XX. kerületi lakos. A *határozott, magabiztos fellépésű* fiatalember igazoltatás közben engedélyt kért a házfelügyelői lakás végéjének a használatára, ahonnan rövid idő múlva – az öblítőtartály lehúzása után – visszatért.

Tanúk jelenlétében azonnal *személymotozást*⁴⁷³ tartottunk, de *Szakálnál* semmilyen kulcsot nem találtunk. A végéhelyiséget átkutattuk. A víztartályban egy német képesújságba cso-

magolt lapos, Elzett hengerzár nyitására alkalmas kulccsomót találtunk. A házfelügyelő szerint, a helyiségben és a lakásban német nyelvű újság nem volt, és nem tudja, miként kerülhetett oda. *Szakál* ekkor elismerte, miszerint a kulccsomót napokkal előbb találta, tagadta viszont, hogy betörést akart volna elkövetni. A megtalált kulcsokról megállapítottuk, hogy „*soproni-zárak*” nyitására nem voltak alkalmasak, ezekkel *Szakál* a IV. emeleti lakás „*soproni-záras*” ajtajának kinyitását meg sem kísérelhette.

A *sértettet a helyszínen* – a körülmények tisztázása céljából – *újra kikérdeztük*. Elmondta, hogy a konyhában tartózkodott, amikor arra figyelt fel, hogy a bejárati ajtó zárjába többször kulcsot helyeznek, és ki akarják nyitni az ajtót. Ahogy a kulcsot kivették a zárból, kinyitotta az ajtót, de már csak annyit látott, hogy egy csaubarna cipőt és bordókockás zoknit viselő férfi szalad le a lépcsőn. Rövid idő múlva egy fiatalember jött felfelé a lépcsőkhöz, aki szintén csaubarna cipőt és bordókockás zoknit viselt. Látta, amint a fiatalember az V. emeleten az egyik lakásba becsenget, és rövid várakozás után lefelé indul a lépcsőkhöz. Határozottan meg volt győződve arról, miszerint csakis a visszatartott fiatalember akart behatolni a lakásába.

A kikérdezés után, *tanúk jelenlétében átkutattuk*⁴⁷⁴ a lépcsőházat, virágtartókat, virágcserepeket, szemetesedényeket. A II. emeleten az egyik lakás

⁴⁷¹ URH-járőr: URH adóvevővel felszerelt gépkocsizó rendőrijárőr.

⁴⁷² Mai terminológiával: *személyazonosító igazolvány* és a hozzá tartozó *lakcímet igazoló hatósági igazolvány* (lakcímkártya).

⁴⁷³ A *személymotozást* két hatósági tanú jelenlétében kellett végezni (Be. tvr. 153. §). Napjainkban a motozást a Be. 306–307. § szabályozza (a hatályos Be. a hatósági tanú jogintézményét nem ismeri).

⁴⁷⁴ A végé és a lépcsőház „*tanúk jelenlétében*” történő átkutatása *házkutatásnak* minősült, amelyet a Be. tvr. 151–152. § szabályozott. A házkutatást ugyancsak két hatósági tanú jelenlétében kellett foganatosítani. A hatályos Be. 302–305. § „*A kutatás*” címszó alatt rendelkezik a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatásáról, továbbá az információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálásáról.

ajtaja előtt, a lábtörlő alatt, tizenöt, „soproni-zár” kinyitására alkalmas – speciális módon megreszelt – kulcsot találtunk. *A megtalált kulcsokról taktikai okokból a helyszínen nem tettünk említést. Szakál Jánost előállítottuk és a kihallgatását azonnal megkezdtük.* A kihallgatásával párhuzamosan a lakásán *házkutatást tartottunk*, amelynek során több, betörésből származó tárgyat foglaltunk le. *Szakál* tagadta, hogy a házban betörést akart elkövetni. Elmondása szerint, fogorvost keresett. A lábtörlő alatt elrejtett kulcsokról nem beszélt. Amikor a bizonyítékokat – a lábtörlő alá rejtett kulcsokat és a lakásán lefoglalt zsákmányt – elébe tártuk, őszinte, beismerő vallomást tett.

Szakál elmondta, hogy tartási kötelezettség elmulasztása⁴⁷⁵ miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetését töltötte Balassagyarmaton⁴⁷⁶, ahol *rabtársaitól elsajátította* a lakásbehatolás módszereit. Kiszabadulása után több „soproni-kulcsot” vásárolt, amelyek tollának mindkét oldalát megreszelte, és a kulcsokat – barátja lakásánál – eredményesen kipróbálta. A kezdeti siker láttán még több kulcsot vásárolt. Szabadidejében elment az új lakótelepekre, ahol azt tapasztalta, hogy *sok lakás aytaján nincs biztonsági zár.* Az új házakban főleg a legfelsőbb emeletekre ment, mert ott kevesebb volt a mozgás (csak a felsőbb emeletekre feljövők jelentettek veszélyt). Behatolás előtt minden esetben meggyőződött arról, hogy a lakásban tartózkodnak-e. Többször csengetett, majd kopogtatott, esetenként a levélbedobó ajtónyíláson is benézett, és ezután próbálta ki a kulcsokat. A tizenöt kulcs közül valamelyik minden alkalommal illett a zárba, és nyitotta a lakás aytaját. Amennyiben a csengetésre vagy a kopogtatásra valaki kijött a lakásból, akkor olyan személy után érdeklődött, aki biztosan nem lakott a házban.

Szakál a lakásokban *a kutatást igen óvatosan végezte*, és nem hagyott semmilyen nyomot maga után. Ezt bizonyította az is, hogy a sértettek hazaérkezéskor a betörést sokszor nem észlelték, csak néhány nap vagy akár több hét eltelte után vették észre az ellopott tárgyak hiányát. *Ez megnehezítette az elkövetés idejének a meghatározását.*

Az ellopott tárgyakat a bűncselekmény elkövetése után azonnal – saját maga vagy idegen személyek közreműködésével – elzalogosította, majd később kiváltotta. A zsákmány egy részét menyasszonyának és nőismerőseinek *elajándékozta.* Megállapítottuk, hogy *Szakál János* 1962. augusztus 1-jétől 1963. január 10-ig – új házakban hamis kulcs használatával – összesen 46 rendbeli lakásbetörést követett el, kb. 165.000,- Ft értékben⁴⁷⁷.

*

1963. január 16-án a Miskolci Városi Rendőrkapitányság új lakóházban elkövetett lakásbetörés gyanúja miatt Miskolcon elfogta *Madaras István* – 22 éves, foglalkozás nélküli, büntetett előéletű – budapesti lakost, akit felkísértettünk a fővárosba.

⁴⁷⁵ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (népköztársasági Btk.) 275. §. A hatályos Btk. (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény) 212. § rendeli büntetni a tartási kötelezettség elmulasztását.

⁴⁷⁶ Balassagyarmati Fegyház és Börtön (2660 Balassagyarmat, Madách utca 2.).

⁴⁷⁷ Az 1962-es 1 forint, ma 104 forintot ér (2020-as adat). Ez azt jelenti, hogy *Szakál János* – mai értelmezésben – a betöréssorozatot jelentős értékre (kb. 17.160.000 Ft) követte el [Btk. 459. § (6) bekezdés c) pontja]. Forrás: <https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (2021. december 14.).

Megállapítottuk, hogy nevezett 1962. augusztus 1-jétől elfogásáig a főváros területén 12 rendbeli, Miskolcon és Debrecenben 2–2 rendbeli lakásbetörést követett el, kb. 25.000,- Ft értékben.

Az ellopott tárgyakat a bűncselekményt követően azonnal elzálogosította, majd a zálogjegyeket megsemmisítette. Szakál János és Madaras István elfogásával a betörések nem szűntek meg, ezért az állandó ellenőrzés alatt lévő Gájer Károly megfigyelését tovább folytattuk.

1963. február 26-án, a délelőtti órákban az V. kerület, Károlyi Mihály utca 14. számú új házban, *Gájert betörés elkövetése közben tetten értük.* Elfogásakor „soproni-zár” nyitására alkalmas, hét megreszelt lakáskulcsot találtunk nála. *Gájer 1962. január 1-jétől március 31-ig és 1962. október 1-jétől 1963. február 26-ig összesen 12 rendbeli lakásbetörést követett el, kb. 30.000,- Ft értékben. A lakásokból csak pénzt, ékszert és karórát lopott. A bejárati ajtót nem zárta vissza, csak kilincsre csukta be. Az ellopott tárgyakat azonnal elzálogosította, és a zálogjegyeket megtartotta magának. Bűnöző tevékenységét az is igazolta, hogy a házkutatás alkalmával megtalált, nevére szóló takarékbetétkönyvben több ezer forintot kitevő betéttel rendelkezett, amelyből a munkahelyéről történő kilépése óta – 5 hónap alatt – mindössze 1000,- forintot vett ki. A megélhetéséhez és a szórakozásához szükséges pénzt bűncselekmények elkövetésével szerezte meg.*

*

Az elfogott három személy elszámoltatása után, még mindig voltak felderítetlen bűncselekmények. 1963. március közepéig az azonos módszerrel elkövetett betörések szüneteltek. Később, több hét kihagyásával szórványosan újabb lakásbetörések történtek, ezért újra *ellenőriztük Lafferton Andort*, az általunk nyilvántartott veszélyes bűnözőt⁴⁷⁸.

Megállapítottuk, hogy munkahelyéről mikor volt igazoltan – szabadságon, betegállományban – távol, és mennyi időre. *Az adatokat egybevetettük a felderítetlen bűncselekmények elkövetési idejével.* Ebből kitűnt, hogy Lafferton távolléte a munkahelyéről, és a felderítetlen bűncselekmények elkövetési ideje minden esetben egybeesett. Adataink voltak arra is, hogy nevezett a nevelőapjával közösen, hetente kb. száz, úgynevezett variációs lottószelvénnel játszik⁴⁷⁹. Ezek mellett szóltak, hogy a feltevésünk helyes volt, mert *Lafferton* –

⁴⁷⁸ A rendszerváltoztatást megelőzően – így a hatvanas években is – a rendészeti szervek bűnmegelőző tevékenységük körében, államigazgatási hatáskörben, bírói kontroll nélkül rendelték el a rendőrhatalom felügyeletet (REF), a kitiltást, valamint a minősített (titkos) határozattal történő veszélyes bűnözővé (VB) nyilvánítást és ellenőrzést. A veszélyes bűnöző mellett megkülönböztettek különösen veszélyes bűnözőt (KVB), valamint politikai veszélyes bűnözőt (PVB). Forrás: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Kezikonyv_szervezett_bunoozees_NKE_2013.pdf (2021. december 14.).

⁴⁷⁹ Az első számvariációs Lottó-index könyvet 1958-ban adta ki az Országos Takarékpénztár (OTP) Sportfogadási és Lottó Igazgatóság (SLIG), amelyben hatvanhat féle variációs játékot ismertettek. Az 1960-as kiegészítő kiadás újabb ötven variációt tartalmazott. Egy lottószelvény 3,30 forintba, száz szelvény pedig 330,- forintba került, ami, mai áron 34.320,- forintot ért. Ez akkoriban horribilis összeg volt hetente (még napjainkban sem kevés pénz). Viszonyítási alapként, az ötvenes évek végén, illetve a hatvanas évek elején [...] „9 forint volt egy kiló hús, 90 fillér egy kiló kenyér, 30 fillér egy tojás, 1–2 forint egy liter tej. Egy doboz (20 szálas) cigaretta 2 forintba került. A motorbenzin (74/76 oktános) literenkénti áráért 1 forint 60 fillért számoltak fel. Egy helyi telefonhívás 60 fillért volt hívásonként, egy normál levél feladása vidékre pedig szintén 60 fillérbe került. De a legrangosabb, I. osztályú Szondy étteremben az étlap legdrágább ételeiért – roston készített süllő, sült csirke – is csak

ha konspiráltan is, de – bűncselekményeket követ el. Beszereztük a személyi igazolványa adatlapjának a fényképét, és több fényképpel együtt az időközben felkutatott *tanúk részére* felismerésre *bemutattuk*. A tanúk ugyan határozottan nem ismerték fel, de állították, miszerint az ő fényképe hasonlít a legjobban arra a személyre, akit a bűncselekmény időpontjában a helyszín közelében láttak. *Magatartását ismerve* tudtuk, hogy egy újabb – „*élőben*” történő – felismertetés⁴⁸⁰ nem hozná meg a kívánt eredményt, ezért leleplezéséhez tettenérés vagy tárgyi bizonyítékok beszerzése szükséges. *Lafferton* 1964. január 3-tól február 6-ig a visegrádi szanatóriumba⁴⁸¹ utalták gyógykezelésre. Ez idő alatt hasonló bűncselekményt nem követtek el. Ez már határozottan alátámasztotta bűnös tevékenységét. Biztosítottuk, hogy szanatóriumi kezelése után figyelemmel tudjuk kísérni a tevékenységét. A többirányú biztosítás ellenére nem kaptunk értesítést *Lafferton* mozgásáról. Hazaérkezéséről csak közvetve szereztünk tudomást, amikor – február 7-én – az általa alkalmazott módszerrel több lakásbetörés történt. A nyomára akadunk, *azonnal megfigyelés alá vontuk*, és 1964. február 10-én, a délelőtti órákban a lágymányosi lakótelepen *lakásbetörés kísérlete közben tetten értük és elfogtuk*.

Tanúk jelenlétében *személymotosztást* végeztünk, amelynek során negyvenegy „*soproni-zárak*” nyitására alkalmas kulcsot, és az előző napokban elkövetett betörésekből származó tárgyakat – ékszert, pénzt, USA-dollárt – foglaltunk le. Kihallgatását azonnal megkezdjük. A lakásán tartott *házkutatás* eredménytel jár, mert több korábbi betörésből származó ékszert, fényképezőgépet, karórát stb. találtunk. A kihallgatás kezdeti szakaszában – mint ahogy az előre várható volt – *Lafferton* tagadt, és csak a kísérletet ismerte be. A bizonyítékok elébe tárása után, az általa elkövetett összes bűncselekményre vonatkozóan őszinte, beismerő vallomást tett.

Megállapítottuk, hogy 1962. december 8-tól elfogásáig, a fővárosi új lakótelepeken összesen 44 rendbeli lakásbetörést követett el, 144.000,- Ft értékben. *A bűncselekmények minden esetben szabadságának vagy betegállományának az idejére estek*. Lakókörnyezetében, családtagjai körében bűnös tevékenységét jól leplezte. Lakóhelyéről mindössze egy-két órát volt távol. Minden alkalommal *taxit vett igénybe*, hogy hosszabb távolléte ne tűnjön fel. Elkövetési módszere megegyezett a korábbi lakásbetörők módszereivel. Eltérés a zsákmány kiválasztásában jelentkezett. Elsősorban *pénz után kutatott*, és ha nagyobb összeget vagy takarékbetétkönyvet talált, azonnal távozott a lakásból. Csak a *bemutatóra szülő takarékbetétkönyvet vitte el: ezeket*, hogy feltűnést ne keltsen, *kevés összeg visszahagyásával azonnal kiváltotta*, a betétkönyveket pedig megsemmisítette. Jellemző volt rá, hogy a lakásokban talált régi

13–15 forintot kértek”. Forrás: <https://ripost.hu/mani/lotto-regen-es-ma-az-1950-es-evek-861536/> (2021. december 14.).

⁴⁸⁰ A felismerésre bemutatást (felismertetést vagy személykiválasztást) a Be. tvr. nem szabályozta, noha az 1961-es *Kriminalisztika* tankönyvben, valamint az 1972-es *Rendőri kézikönyvben* – mint nyomozási cselekmény – szerepelt. E bizonyítási cselekményről a hatályos Be. 210. § rendelkezik. A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 74. § (5) bekezdése pedig kimondja: „Személy vagy tárgy azonosítása érdekében nem lehet felismerésre bemutatni azt a személyt, illetve tárgyat, akit, illetve amelyet a felismerő személy korábban elvégzett eljárási cselekmények során vagy azzal összefüggésben személyesen láthatott.” GARAMVÖLGYI Miklós (főszerk.): *Kriminalisztika. Általános Rész*. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961, 494–499. oldal; DÁVID Gábor – HORVÁTH Nándor: *Rendőri kézikönyv A–Z*. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1972, 145–147. oldal.

⁴⁸¹ Szent Kozma és Damján Rehabilitációs Szakkórház és Gyógyfürdő (2026 Visegrád, Gizella-telep 1.).

ezüst pénzérmeiket és a lakás kulcsait is eltulajdonította. *Az elloptott tárgyak nagy részét a lakásán rejtette el. A készpénzt a takarékpénztárban helyezte el,* és ebből vásárolt havonta 400–500 lottószelvényt. Amennyiben a lopott és a lottón nyert pénze elfogyott, újabb bűncselekményt vagy bűncselekményeket követett el. Bűnöző életmódját addig akarta folytatni, amíg a lottón négyes vagy ötös találatot nem sikerül elérnie.

Legálisan kapható álkulcskészlet

Lafferton elfogása után a „soproni-zárak” lakásbetörések megszűntek. Úgy gondoltuk, eredményes munkát végeztünk, de tévedtünk. Azonos területen, hasonló módszerekkel, esetenként dolog elleni erőszakkal (ajtóbefeszítés módszerével) kombinált, újabb betöréses lopások történtek. A különböző módszerek ellenére, arra a következtetésre jutottunk, hogy a tettes feltehetőleg azonos személy lehet, mert a lakásokból kizárólag pénzt, takarékbetétkönyvet, ékszert, tranzisztoros zsebrádiót, orkán esőkabátot és

új női nejlonharisnyát⁴⁸² lopott el. A helyszíni adatgyűjtés során beszerzett személyleírások, a korábbi bűncselekményekkel kapcsolatos ellenőrzések és felderítések adatai arra utaltak, hogy az újabb bűncselekményeket *Bíró László* – 38 éves festő, veszélyes bűnöző – követheti el, aki hasonló módszerrel megvalósított betöréses lopásokért volt már büntetve, és nem régen feltételelesen szabadult a börtönből. *A lakókörnyezetében végzett ellenőrzés nem vezetett eredményre: bűncselekmény elkövetésére utaló adatokat nem sikerült beszerezni.*

Munkahelyén – *Lafferton Andorhoz* hasonlóan – *megállapítottuk, mikor volt szabadságon vagy betegállományban*, továbbá munkaidőben, mikor távozott onnan indokoltan vagy indokolatlanul. A kérdéses időpontok azonosak voltak a bűncselekmények elkövetésének az idejével. Fény derült arra is, hogy munkatársainak az utóbbi időben fényképezőképet, karórát, ékszert, orkán esőkabátot és új nejlonharisnyát adott el. Az adatok birtokában *állandó megfigyelés alatt tartottuk*, amely meghozta az eredményt. 1964. március 19-én a munkahelyéről lakására távozott, de onnan néhány perc múlva, különböző útvonalakon a IX. kerület egyik új lakóházának a III. emeletére ment. Az emeleten hosszú időn keresztül a lakások ajtajait nézegette, majd az egyik lakásba betörést kísérelt meg, azonban a behatolás előtt *elfogtuk*.

Tanúk jelenlétében személymotozást végeztünk, amelynek során ruházataiban tíz, „soproni-zár” nyitására alkalmas lakáskulcsot és egy favésőt találtunk. A betöréses lopásokat tehát *Bíró* is akkor követte el, amikor szabadságon, betegállományban, vagy a munkahelyéről bármi okból távol volt. Az indokolatlan eltávozásokat barátai, ismerősei segítségével igazolta: előzőleg megkérte őket, telefonáljanak a gyárba, és valamilyen komoly indokkal kérjék ki. A

⁴⁸² Az orkán esőkabát és a nejlonharisnya az ötvenes-hatvanas évek slágerterméke volt. Napjainkban az orkán esőkabátot jellemzően munka- vagy szabadidőruhaként viselik (például evezéshez, horgászhoz, kiránduláshoz), illetve bőséges választékban kapható a különböző military shopokban.

bűncselekményeket az *előző* években elkövetett *módszerekkel azonos módon* – azokat szinte lemásolva – hajtotta végre. A kiszemelt lakások ajtajának „*soproni-zárját*” hamis kulcs segítségével nyitotta ki. Ha a nála lévő kulcsokkal ez nem sikerült, akkor az ajtót vésővel feszítette fel. Megállapítottuk, hogy *Bíró* 1963. december 20-tól elfogásáig a főváros területén – új lakóházakban – összesen 16 rendbeli lakásbetörést követett el, kb. 40.000,- Ft értékben (5. melléklet). Elfogásával megszűntek a főváros területén az ilyen módszerrel elkövetett bűncselekmények, és beismerését követően felderítetlen – új házban, hamis kulccsal elkövetett – betöréses lopás nem maradt.

*

A nyomozásokat értékelve megállapíthatjuk, hogy *hosszú időt vett igénybe* a bűncselekmények és a *tettesek személyének a felderítése*, illetve ezzel együtt a további bűncselekmények megelőzése. Az első időszakban megvalósított betöréses lopások csak kezdeti próbálkozások, kisebb értékre elkövetett deliktumok voltak. Miután a tettesek az ajtókat visszazárták, a *bűncselekmények minősítésével kapcsolatban is problémák merültek fel*. Nem ismertük fel azonnal azok társadalomra való kiemelt veszélyességét, ezért a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező kerületi rendőrkapitányságok folytatták a nyomozást. Miután nagy területen – a főváros különböző kerületeiben – szórványosan követették el a betöréses lopásokat, meglehetősen *későn kerestük az összefüggést az egyes bűncselekmények között*.⁴⁸³ A felderítés elhúzódott azért is, mert egy-egy tettes elfogása után – bízva a bűncselekmények elmaradásában – leálltunk, és csak akkor vontuk ellenőrzés alá a következő potenciális gyanúsítottat, amikor a betöréses lopások folytatódtak. Ez magyarázható azzal is, hogy a *személyleírások általánosak voltak*, és sok esetben egyeztek. Például *Szakál* és *Lafferton* esetében a személyleírások teljesen hasonlítottak, így joggal felteleztük, hogy csak egy elkövetőről van szó.

Hiányosságot tapasztalhattunk a *veszélyes bűnözővé* nyilvánítás vonatkozásában is. Az elfogott öt személy közül csak *Gájer* és *Bíró* volt veszélyes bűnözőként nyilvántartva és ellenőrizve. *Gájert* – bár álkulcsos betörő volt, mégis – mint vendéglátóipari dolgozót, nem bűnügyi, hanem társadalmi tulajdonvédelmi vonalon ellenőrizték. Miután ebben az irányban ellene terhelő adat nem merült fel, *hosszú időn keresztül kizárólag formálisan ellenőrizték*. Csak később – amikor a betöréses lopások elszaporodtak – ellenőriztük, hogy a „*soproni-zárás*” ügyekben betörőtolvajként tettesként számításba jöhet-e. Ezt azután az ellenőrzés adatai alátámasztották.

Szakál János csak tartási kötelezettség elmulasztása miatt volt büntetve. A *betörőtolvajok nyilvántartásában nem szerepelt*, előttünk ismeretlen volt.

Lafferton Andort a kiszabadulása után többször *ellenőriztük*, de minden esetben csak azt tudtuk megállapítani, hogy a munkahelyén *szorgalmas, dolgos* embernek ismerik. Lakókörnyezetében *családját szerető, otthonülő embernek*, példás családapának *tartották*, aki felesége és gyermeke nélkül a lakást nem hagyta el. Az ellenőrzés adatait elfogadva, ezért nem nyilvánítottuk veszélyes bűnözővé.

⁴⁸³ Lényegében az illetékes helyi nyomozó hatóságok eleinte nem ismerték fel, hogy sorozatelkövetéssel állnak szemben; a sorozatelkövetés pedig a területi nyomozó hatóság, vagyis a BRFK hatáskörébe tartozott (tehát az ügyeket későn vonták területi hatáskörbe).

Nagyjából ugyanez volt a helyzet *Bíró Lászlóval* is, akit a kerületi rendőrkapitányság ellenőrzött. Az ellenőrzések megállapításait egészen addig elfogadtuk, amíg a *bűncselekmény elkövetési ideje, és Bíró szabadságának, betegápolmányának, valamint munkahelyi igazolt távollétének az időpontjai azonoságot nem mutattak*. Amikor erre fény derült, megfigyelés alá vontuk.

Az eseményeket értékelve megállapítható, hogy a bűnelkövetők a *bűncselekményeket már nem a régi, elavult módszerekkel hajtották végre. Társadalmi helyzetüket látszólag megalapozták*. Dolgoztak, főbérleti lakással rendelkeztek, igyekeztek a lakókörnyezetükben olyan körülményeket teremteni, hogy becsületes állampolgárnak ismerjék őket. *Madaras István* kivételével mindegyik betörőtől vaj munkahellyel rendelkezett, ott jól dolgoztak, elégedettek voltak velük: igazolatlanul nem hiányoztak, rendszeresen bejártak. Alaposan és elfogadható módon megindokolták, amikor egy-egy bűncselekmény elkövetése céljából a munkahelyükről eltávoztak. *Taxit vagy egyéb járművet vettek igénybe, hogy a távollét ideje minél rövidebb legyen, és ne feltételezzék róluk a bűncselekmények elkövetését. Az ellopott tárgyakat a bűncselekmény elkövetése után nyomban elzálogosították vagy a lakásukon elrejtették*, illetve ismerőseiknek *elajándékozták*, illetve a munkatársaiknak *eladták* azzal, hogy azok külföldről származnak.

A „soproni-záras” betörőtolvajok módszerei és felkészültsége irányt mutat a bűnüldöző szervezeteknek: a megszerzett tapasztalatokat fel kell használni, amennyiben eredményesen akarják felvenni a harcot a bűnözőkkel szemben, és idejében szeretnék megelőzni a bűncselekmények elkövetését. Élni kell a lehetőségekkel, és a feltételek megléte esetén *veszélyes bűnözővé kell nyilvánítani a súlyos bűncselekmények tetteseit*. A veszélyes bűnöző ellenőrzését mindig az a szerv végezze, aki az elkövetési módszereit, a helyszínen tanúsított magatartását, a kapcsolatrendszerét stb. ismeri, tehát az a nyomozó hatóság, aki a legutóbbi ügyében ellene eljár. *A beszerzett adatokat elemezni, értékelni és több irányban ellenőrizni kell*. Fenntartással kell fogadni azokat az adatokat, amelyek a bűnözőre nézve kedvezőek, és megjavulása mellett szólnak. Előfordulhat ugyanis – amint azt a jelen ügyekben is megtapasztalhattuk –, hogy *az elkövetők a környezetük megtévesztésére látszólag felhagynak bűnöző életmódjukkal*, azonban a bűncselekmények elkövetését ennek ellenére tovább folytatják.

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- BALLÁNÉ Füsztér Erzsébet: *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019
- DÁVID Gábor – HORVÁTH Nándor: *Rendőri kézikönyv A–Z*. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1972
- GARAMVÖLGYI Miklós (főszerk.): *Kriminálisztika. Általános Rész*. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961
- JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972

Magyar Rendőr VI. évfolyam 1939/6. szám (március 14.)

SCHLETT István r. őrnagy és BÁRDY Tibor r. alhadnagy: 134 álkulcsos lakásbetörés tetteinek leleplezése a fővárosban. *Belügyi Szemle* 1964/8. szám

SZIRMAY István: *A magyar tolvajnyelv szótára*. Béta Irodalmi Részevnytársaság, Budapest, 1924

Internetes hivatkozások

<http://szgnye.vmmi.org/mcsl2001.pdf> (2021. december 14.)

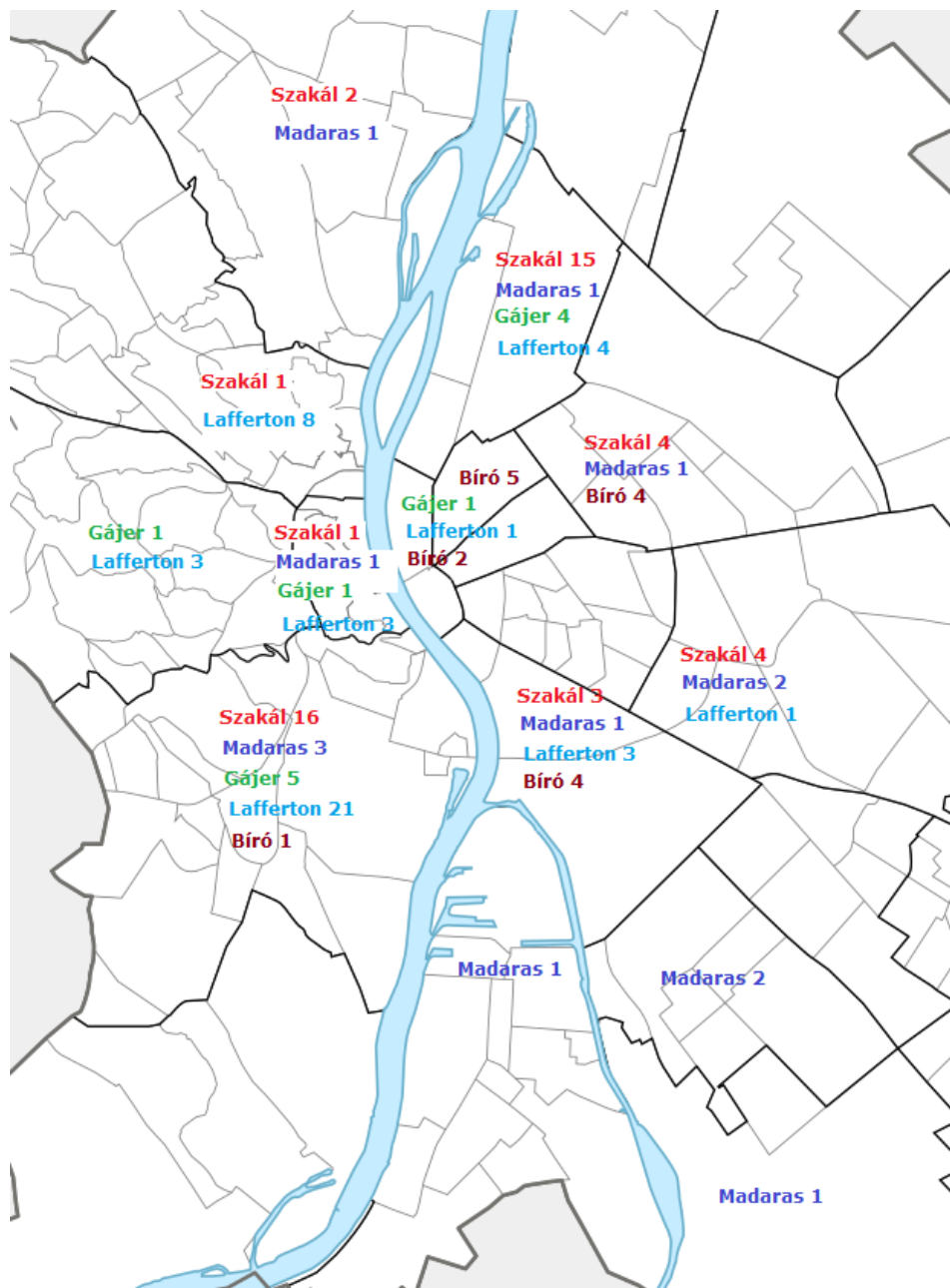
<https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (2021. december 14.)

<https://ripost.hu/mani/lotto-regen-es-ma-az-1950-es-evek-861536/> (2021. december 14.)

https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Kezikonyv_szervezett_bunoozees_NKE_2013.pdf (2021. december 14.)

Mellékletek

1. melléklet

2. melléklet

Hónapok	Elkövetett bűncselekmények száma			
	1962	1963	1964	Összesen
Január	–	5	2	7
Február	5	6	11	22
Március	1	4	6	11
Április	–	–	–	–
Május	–	–	–	–
Június	–	4	–	4
Július	–	–	–	–
Augusztus	6	2	–	8
Szeptember	8	2	–	10
Október	7	–	–	7
November	8	4	–	12
December	41	12	–	53
MINDÖSSZESEN	76	39	19	134

3. melléklet

Időszak	A kerületekben elkövetett bűncselekmények száma													
	I.	II.	III.	V.	VI.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XIX.	XX.	XXI.
I.⁴⁸⁴	–	–	–	–	–	–	–	3	–	3	–	–	–	–
II.⁴⁸⁵	2	1	1	1	–	4	6	27	1	18	5	2	1	1
III.⁴⁸⁶	4	6	2	1	2	3	–	13	3	5	–	–	–	–
IV.⁴⁸⁷	–	2	–	2	3	4	1	3	–	–	4	–	–	–
Össz.	6	9	3	4	5	11	7	46	4	26	9	2	1	1

4.1. melléklet

Behatolás	Helyszíni tevékenység	Ellopott tárgyak
Hamis kulccsal	Nem lehet észrevenni, nyomot nem hagy	Pénz, ékszer, bizsu, karóra, fényképezőgép, hanglemez, írógép, békekölcsönkötvény
Hamis kulccsal	Nem lehet észrevenni, nyomot nem hagy	Pénz, ékszer, karóra
Hamis kulccsal	A szekrény tartalmát összeforgatja	Pénz, ékszer, karóra, rádió, ruhanemű
Hamis kulccsal	A szekrény tartalmát összeforgatja	Pénz, takarékbetétkönyv, ékszer, karóra, fényképezőgép, zsebrádió, villanyborotva, régi ezüstpénzérme, lakáskulcs
Hamis kulccsal és ajtókifeszítéssel	A szekrény tartalmát összeforgatja	Pénz, takarékbetétkönyv, ékszer, karóra, fényképezőgép, zsebrádió, nejlon női harisnya, orkán esőkabát

⁴⁸⁴ 1962. január 1-jétől március 31-ig.

⁴⁸⁵ 1962. augusztus 1-jétől december 31-ig.

⁴⁸⁶ 1963. január 1-jétől december 31-ig.

⁴⁸⁷ 1964. január 1-jétől március 19-ig.

4.2. melléklet

Távozás után	Személyleírás	Ruházat
Az ajtót vissza-zárja	25–20 év közötti férfi, 170–175 cm magas, lefelé keskenyedő barna arc, csinos, intelligens kinézetű	Szürke, modern felöltő, szürke kalap, fekete tiroli kalap, piros-sárgakockás sál, jólöltözött
Az ajtót nem zárja vissza		
Az ajtót nem zárja vissza		
Az ajtót nem zárja vissza	30–38 év közötti férfi, 170–175 cm magas, sovány, lefelé keskenyedő barna arc, sűrű sötét szemöldök	Szürke krombi ⁴⁸⁸ kabát, sötétkék krombi kabát, szürke kalap, piros-sárgakockás sál, fekete félcipő, kékes nadrág, jólöltözött
Az ajtót nem zárja vissza	35–40 év közötti férfi, 170–175 cm magas, sovány testalkatú, sovány beesett arc	Zöld műbőr kabát, fekete zsinóros kalap, drapp aktatáska

5. melléklet

Elkövetők	A kerületekben elkövetett bűncselekmények száma															
	I.	II.	III.	V.	VI.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XIX.	XX.	XXI.	Össz.	
Szakál ⁴⁸⁹	1	1	2	–	–	3	4	16	–	15	4	–	–	–	46	
Madaras ⁴⁹⁰	1	–	1	–	–	1	2	3	–	1	1	2	1	1	14	
Gájer ⁴⁹¹	1	–	–	1	–	–	–	5	1	4	–	–	–	–	12	
Lafferton ⁴⁹²	3	8	–	1	–	3	1	21	3	4	–	–	–	–	44	
Bíró ⁴⁹³	–	–	–	2	5	4	–	1	–	–	4	–	–	–	16	

⁴⁸⁸ *Krombi*: angol eredetű szó, amely ruhaanyagot jelöl. Olyan kétrétű vastag gyapjúszövetnek a neve, amelynek az egyik oldala bordázott. Forrás: <http://szgnye.vmmi.org/mcsi2001.pdf> (2021. december 14.).

⁴⁸⁹ Elfogva: 1963. január 10-én.

⁴⁹⁰ Elfogva: 1963. január 16-án.

⁴⁹¹ Elfogva: 1963. február 26-án.

⁴⁹² Elfogva: 1964. február 10-én.

⁴⁹³ Elfogva: 1964. március 19-én.

***Ez történt velünk
Konferenciák, riportok,
könyvbemutatók és recenziók***

Dr. Kovács Gyula

***Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy, avagy a
Halálnak élve újratöltve
Recenzió***

Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes *Sorozatgyilkos nyomában* című műve (ez szám szerint a negyedik könyve⁴⁹⁴) 2021 októberében, a Kossuth Kiadó gondozásában látott napvilágot.

Előljáróban leszögezem, ez egy nagyon jó, sőt, remek könyv, és aki olvasta a szerző korábbi műveit, annak nyilván feltűnt, hogy a *Sorozatgyilkos nyomában* tartalmi szempontból rendesen összecseng a 2003-ban megjelent *A halálnak élve* című kiadvánnyal. Némi túlzással a legújabb kötet a hivatkozott első könyv folytatása, ha úgy tetszik felturbózott, újratöltött, *Update*-olt változata.

Vagy mégsem?

De, valamennyire igen, és ezt Kovács Lajos sem tagadja („viszi a balhét”). Leegyszerűsítve: *A halálnak élve*, a hírhedt gyilkosságok nyomozásának ismertetése mellett, a Pándy-ügyről is szól; a *Sorozatgyilkos nyomában* pedig alapvetően a Pándy-ügyet járja körül, és számos új ismeretet tartalmaz, hiszen az első könyv megjelenése óta eltelt tizennyolc esztendő alatt annyi minden történt (pl. Pándy 2013. december 23-án a börtönben meghalt). Mindezek mellett a szerző az első könyvből jó néhány fejezetet átemelt az új könyvbe. A kötetben – egyebek mellett – szó esik Elbert János rejtélyes öngyilkosságáról, Farkas Helgáról, Fenyő Jánosnak, a VICO-birodalom császárának a kivégzéséről, de még az „asszonyirtó cinkotai bádogosról”, Kiss Béláról is.

Ez a könyv tehát joggal tekinthető a 2003-as mű folytatásának: mindkettő *Hernádi Janival*⁴⁹⁵ kezdődik, és – az utolsó néhány bekezdést, illetve fejezetet nem számítva – vele, pontosabban a temetésével zárul. Mindkét könyvet áthatja az egykori munkatárs szelleme, és nagyon „átjön” a szerző és Hernádi őszinte barátsága... Nem melleleg, *A halálnak élve* 10. fejezetének utolsó

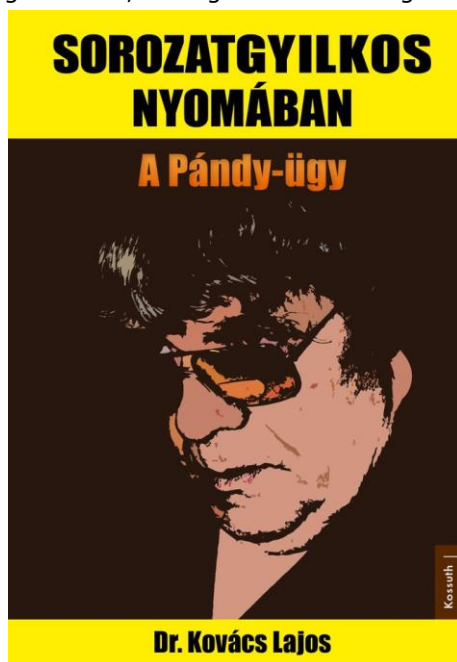
⁴⁹⁴ Dr. Kovács Lajos eddig megjelent könyvei: *A halálnak élve – Az elmúlt évtized hírhedt gyilkosságai*. Korona Kiadó Kft., Budapest, 2003; *A MÓR megtette – Az elmúlt évek legmegrázóbb magyar gyilkosságai*. Korona Kiadó Kft., Budapest, 2009; *Emberölések nyomozása* (társszerzők: dr. Bói László és Girhiny Kornél). Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.

⁴⁹⁵ Néhai Hernádi János r. ezredes, a „Kóbor tanár”, ahogy a munkatársai nevezték, az ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság (SZBEI) kiemelt főnyomozója, a „darabolós” gyilkosságok szakértője volt.

bekezdése, valamint a *Sorozatgyilkos nyomában* 40. fejezete (Utószó helyett) szinte betű szerint egyezik.

Néhány gondolat a könyvről

A *Sorozatgyilkos nyomában* hátsó borítóján olvasható ismertető szerint, a Belgiumban – és részben Magyarországon – élő *Pándy András* családjából 1986 és 1992 között hat személy tűnt el nyomtalanul. Ez a tény a belga rendőrség figyelmét sem kerülte el. Nyomozni kezdtek, de a lelkes mesterkedéseinek köszönhetően gyanújuk idővel elült. A hírhedt belga sorozatgyilkos, *Dutroux* botrányos ügye azonban felszínre hozta a szinte már feledésbe merült hasonló gyanús eseteket, és ennek apropóján újra megindult az eltűnt *Pándy* családtagok utáni kutatás. A belga rendőrök magyar kollégáikat is bevonták a vizsgálódásba, és végül ez hozta meg számukra a sikert.

A magyar nyomozást vezető *dr. Kovács Lajos* r. ezredes, aki a közismert >>*Döglött Ügyek Osztálya*<< élén állt, ebben a könyvben beszéli el az ügy felderítésének izgalmas, egyúttal valós történetét. Ám nem csupán a nyomozás részleteit, illetve a gátlástalan gyilkost, valamint zseniális cselszövéseit és szerencsétlen áldozatait ismerjük meg. A könyv közelbe hozza számunkra azt a korszakot, amikor a nyomozás folyt: az 1990-es éveket, azaz a XX. század végét, a változóban lévő országot, és egy mára már letűnt világot. A fordulatos megírt nyomozás történetét az emberi kapcsolatok, a barátságok és a kollegialitás személyes momentumai szövik át, és teszik hitelessé: annak a közegnek a bemutatása, amely a rendőrséget jelentette akkoriban. Végül a szakember is elének lép, hiszen a könyvet olvasva, jócskán bővülnek ismereteink a bűnözés hely-

zetéről és az emberölés kriminalisztikájáról.⁴⁹⁶

A *Sorozatgyilkos nyomában* 238 oldal terjedelmű és 40 fejezetből áll: számozatlan bevezető szövegrésszel kezdődik, és a *Pándy-ügy* kronológiájával, illetve fényképalbummal zárul. A fejezetek sorrendben a következők:

1. *Pándy* az Avarban
2. Az ügy előadója
3. Gyanús eltűnések
4. *Elbert* a múltból
5. Luxuskörlet – a Teve utca
6. Kis gyilkossági pitaval
7. A *Dutroux-ügy*
8. Utóhatás
9. Tehetetlen hatóságok
10. Waterloo
11. Ágnes
12. Vallomások

⁴⁹⁶ Forrás: <https://www.kossuth.hu/konyv/5736/sorozatgyilkos-nyomaban> (2022. január 20.).

13. Megdöbrentő levél	14. Belterjes titkok
15. Tímea	16. A csapból is...
17. A jó zsarú	18. Vendégségben a gyilkosnál
19. Hinni nehéz	20. Kutatás Dunakeszin
21. Egy mindenes vallomása	22. Kulimunka
23. Caesar a bizonyíték	24. Az álgyerek
25. Az ész osztása	26. Az őszinte mindenek – újra
27. Átugorható áttekintés	28. Fenyő János és Kiss Béla
29. Sorsdöntő átszervezés	30. Költözés és betegség
31. A jogsegélykérelem	32. A horror napjai
33. Döglött ügyek	34. A múlt idő tükre
35. Kórházban	36. Elmegyünk
37. Temetés	38. Üres órák
39. A tárgyalás	40. Utószó helyett
(41.) Az ügy kronológiája	(42.) Tartalom
(43.) Fényképalbum	

A szerző a könyvben nem csupán *Hernádi Jánosról* emlékezik meg. A műben olvashatunk a „nagy csapatról”, a napjainkra már-már legendává vált zsarukról: „jólábú” Icáról (*Albert Bálintné dr.*), „duli-fuli tanácsosról” (*Fasnik Gyula*), Hofiról (*Hoffman János*), „jóindulatú” Elekről (*Kátai Elek*), Király Ricsiről (*Király Richárd*), Krispán professzorról (*Krispán István*), Szél Kláráról, Viczkó Istvánról és Zsótér Fecéről (*Zsótér Ferenc*). A kötetben néhány gondolat erejéig feltűnik *dr. Láposi Lőrinc*, a vérprofi „életes” nyomozó (a kilencvenes évek elején *dr. Dobos János* és *dr. Kovács Lajos* parancsnoka volt), a „kékfényes” *dr. Szabó László*, valamint *dr. Popper Péter* és *Márai Sándor* – ők ketten, legalábbis a szerző szerint, „tudtak valamit”.

*

Valóban: *Kovács Lajos* könyve megjeleníti az 1990-es éveket, a XX. század végén változásban lévő országot, és életre kelti egy letűnt világ alakjait (egy olyan világét, amelynek 1980-tól rendőrként részese voltam). A kötet, túl azon, hogy halhatatlanul érdekes és izgalmas, annak a kornak az „apacsromantikáját” is felidézi, amelyben a bűnüldöző és a bűnöző, vagyis a zsarú és a zsivány egyfajta játszma részeként kölcsönösen tisztelték egymást – akárcsak *dr. Dobos János* valós történeteken alapuló kriminovelláiban⁴⁹⁷.

Kovács Lajossal vallom: „nem lehet jó zsarú, aki távol van az élettől, burokból létezik, gyámoltalanul halk és visszafogott, bigott módon törvénytisztelő és tisztességes, erkölcsi magaslatokról gögösen tekint alá a bűnözők világára, kompromisszumokra érzéketlen, és még a söröskorsó fülét is szalvétával fogja [már ha megfogja

Dr. Kovács Lajos (Budapest, 1949) nyugalmazott rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának címzetes egyetemi docense, vezető oktatója.

Részt vett – egyebek mellett – 1991-ben *Farkas Helga* elrablását követő, majd 1993–94-ben *Magda Marinko*, valamint *Bene László–Donázi Aladár* páros gyilkosságsorozatának nyomozásában.

1987-től az ORFK Életvédelmi Alosztályának, 1994-től az ORFK Bűnüldözési Osztályának vezetője, majd 1988-tól nyolc éven keresztül a Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság „Döglött Ügyek Osztálya”

⁴⁹⁷ Például *Dobos János: Kriminovellák, zsarusztörtek és egyéb történetek*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2016.

egyáltalán]. *Aki nyálasan és a végtelenségig szer-
vilis, a tehetetlenséggel határos módon önállót-
lan, indulat és józan harag nélküli módon hideg,
íztelen, szagtalan és jellegtelen, az egyénisége
pedig olyan szürke, hogy az a színskálán mérhe-
tetlen. Akinek soha nincsenek nehezen megold-
ható problémái, göröngymentes a magánélete, és
csak könyvillusztrációkból tudja, milyen egy
kocsmá belülről*⁴⁹⁸, valamint, könyvből tanulta a
másnaposságot – ezt már én teszem hozzá.

És itt (vagy ott) a pont.

Forrás- és irodalomjegyzék

DOBOS János: *Kriminovellák, zsarusztorik és egyéb
történetek*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Buda-
pest, 2016

<https://www.kossuth.hu/konyv/5736/sorozatgyilkos-nyomaban> (2022. ja-
nuár 20.)

KOVÁCS Lajos – BÓI László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása*. Dialóg
Campus Kiadó, Budapest, 2019

KOVÁCS Lajos: *A halálnak élve – Az elmúlt évtized hírhedt gyilkosságai*. Korona
Kiadó Kft., Budapest, 2003

KOVÁCS Lajos: *A MÓR megtette – Az elmúlt évek legmeggrázóbb magyar gyil-
kosságai*. Korona Kiadó Kft., Budapest, 2009

KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Kossuth Kiadó, Bu-
dapest, 2021

néven közismertté vált Életvé-
delmi Osztályt vezette. Itt
kezdeményezte és irányította
– többek között – a belga
rendőrséggel közösen, Pándy
András lelkes családirtási
ügyében, valamint Szilágyi Bul-
csú gyanús eltűnése kapcsán
folytatott nyomozást.

Számos díj, elismerés és ki-
tüntetés birtokosa, 1994-ben
Göncz Árpád köztestületi el-
nök a Magyar Köztársaság
Arany Érdemkereszt kitünté-
tését adományozta számára.

A Pándy-ügyről és a móri Erste
bankfiókban elkövetett vé-
rengzésről készült könyvek,
továbbá számos tanulmány,
szakcikk és egy kriminalisztí-
kai szakkönyv társszerzője.⁴⁹⁹

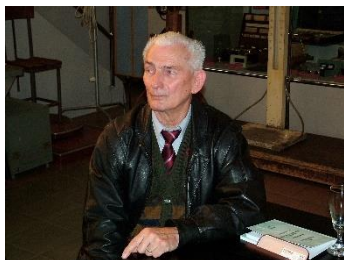
⁴⁹⁸ KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2021, 117–
118. oldal.

⁴⁹⁹ KOVÁCS (2021) i. m. a borító fülszövege.

Dr. Kovács Gyula

Tibi bácsi (mint mindig) – Portré Bárdy Tibor nyá. r. ezredesről

Bárdy Tibor nyá. r. ezredes 54 évet szolgált, amelyből a hivatásos jogviszonyban eltöltött esztendők száma 41 volt (2011. december 31-ig akadt olyan kolléga, aki ennyi idősen vonult szolgálati nyugállományba).

Bárdy Tibor (2008.12.18.)

Forrás: Rendőrmúzeum/Fotó: Böcs István
Károly

A hosszú és tartalmas rendőri pályafutása során áldozatos munkáját számtalan elismeréssel (díjjal és kitüntetéssel) honorálták. Tallózva az általa különösen említésre méltónak tartott kitüntetések között: Kiváló Rendőr (1965), Kiváló Szolgálatért Érdemrend (1984), a Haza Fegyveres Szolgálatáért Szolgálati Érdemérem 35 év (1989), Dr. Dobos János-díj (2013) és Bűnügyi Szolgálati Ág Arany Plakett-díj (2021).

Bárdy Tibor 1954-ben érettségizett a pestlőrinci Steinmetz Miklós Gimnáziumban⁵⁰⁰. Az érettségét követően szerelt fel a szolnoki Kilián György Repülő Tiszti Iskolára⁵⁰¹. Az 1956-os események alatt – immár a Gábor Áron Tüzér Technikus Tiszti Iskola⁵⁰² hallgatójaként – az Állami Pénzverde⁵⁰³ Bp. VIII. kerület, Üllői úti épülettömbjét védte. A Rendőrség hivatásos állományába 1956. november 15-én szerelt át.

Vázlatos pályakép

Bárdy Tibor nyá. r. ezredes első szolgálati helye 1956. november 15-től a Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK) Bűnügyi Osztály Értékesítési Alosztálya volt, ahol nyomozó őrmesterként dolgozott.

⁵⁰⁰ A gimnázium 1993-ban vette fel Hunyadi Mátyás nevét. Részletesebben: <https://steinmetz.majorka.hu/Rolunk.html> (2022. január 18.).

⁵⁰¹ A szolnoki Kilián György Repülő Tiszti Iskola 1949-ben alakult, majd az oktatási intézmény a Kilián György Repülő Tiszti Iskola nevet vette fel. Magyarországon 1960 és 1993 között katonai pilótaképzés nem folyt: Szolnokon csupán a műszaki állományt és a szállítóhelikopter pilótákat képezték kis számban. A rendszerváltoztatást követően – 1993. szeptember 1-jétől – hazánkban ismét megindult a pilóták oktatása, immár a Szolnoki Repülő Tiszti Főiskolán. Napjainkban a hajózó és repülő-műszaki oktatást, a hadművelleti és gyakorló repüléseket, a bel- és külföldi katonai és gazdasági célú légi szállításokat az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis biztosítja. Forrás: <http://mm.iit.uni-miskolc.hu/Data/Winx/units/szolnok2.html> és <https://honvedelem.hu/alakulat/mh-86-szolnok-helikopter-bazis.html> (2022. január 17.).

⁵⁰² A Gábor Áron Tüzér Technikus Iskola 1951. szeptember 15-én alakult. Forrás: <http://kossuthalapitvany.hu/a-magyar-tisztkepzes-tortenete/> (2022. január 17.).

⁵⁰³ Az „Állami Pénzverde” 1925-ben Magyar Királyi Pénzverde néven kezdte meg működését, és 1949. február 1-jétől Állami Pénzverő Nemzeti Vállalat néven alakult át. Mai megnevezése: Magyar Pénzverő Zrt. Forrás: <https://penzvero.hu/> (2022. január 17.).

A Rendőrtiszti Akadémiát (RAK)⁵⁰⁴ 1957-ben végezte el, és fiatal nyomozó-tisztként (rendfokozata r. alhadnagy) a BRFK Bűnügyi Osztály Betörési Alosztály 1. Betörési Csoportjába, a legendás „Schlett-csoportba” került. E csoportban lett nyomozótársa néhai dr. Dobos János r. ezredes, akivel a kitűnő munkakapcsolat mellett egy életre szóló barátságot kötött, és együtt dolgozott a legendás Mattyasovszky Jenővel, a népszerű Hód-könyvek írójával. 1965. április 1-jétől – már főhadnagyként – a Betörési Alosztály 3. Csoportjának a vezetője.

Az Országos Rendőrfőkapitányság (a továbbiakban: ORFK⁵⁰⁵) állományába 1967. augusztus 1-jén nevezték ki. Itt nyugállományba helyezéskéig dolgozott: noha 1990. március 19-én betöltötte az irányadó nyugdíjkorhatárt (55 év), de kérelmére engedélyezték a hosszabbítást. A 61. életévét taposta, amikor 1995. augusztus 31-én nyugállományba vonult: ekkor r. alezredes, és az ORFK Bűnüldözési Főosztály Központi Nyomozó Osztály Vagyonvédelmi Alosztály kiemelt főnyomozója.

Nyugállományba helyezését követően sem tétlenkedett, egy percet sem pihent: 1995. szeptember 1-jétől 2008. május 31-ig a BRFK XVIII. kerületi Rendőrfőkapitányság közalkalmazottja: „hazaérkezett”, hiszen a kerület szülőtte, anno Pestszentlőrincen látta meg a napvilágot, Állami lakótelepi⁵⁰⁶ gyerekként. Legutóbbi és egyben utolsó beosztása a rendőrfőkapitányság általa megszervezett Bűnügyi Osztály Térfigyelő Alosztályának a vezetője: ekkor a 74. életévét tölti, és már 2003. október 23-tól ny. r. ezredes...

Bárdy Tibor (barátainak, fiatalabb munkatársainak és kedves ismerőseinek: Tibi bácsi) mozgalmas, tartalmas és sikeres rendőri pályát tudhat maga mögött. Se szeri, se száma az általa vagy a közreműködésével megoldott kiemelt, közérdeklődést kiváltó bűnügyeknek. Talán az „évszázad magyar bűntényére”, a budapesti Szépművészeti Múzeum sérelmére 1983. november 5-én elkövetett betöréses lopás felderítésére a legbüszkébb (az úgy az „1983-as nagy képlapásként” vonult be a köztudatba és a kriminalisztikátörténetbe). A „nagy képlapásról” még napjainkban is cikkeznek, sőt, 2019-ben az olasz Gilberto Martinelli rendezésében *A Budapest-művelet* (Operazione Budapest)⁵⁰⁷ címmel dokumentumfilm készült, amelyben Tibi bácsi is szerepelt.

Dr. Dobos-díj átadása (2013.12.10.)

Forrás: Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete

⁵⁰⁴ A Rendőrtiszti Akadémia (RAK) és az Idegennyelvi Főiskola a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) jogelődje volt (lásd a Rendőrtiszti Főiskola létesítéséről szóló 1970. évi 39. törvényerejű rendeletet). Forrás: http://real.mtak.hu/131498/1/13_Sarkany_195-199_MR_2021_ksz.pdf (2022. január 17.). A Rendőrtiszti Akadémia (RAK) nem keverendő össze a 15 hónapos, 1953–1954 között működő Korvin Ottó Bűnügyi Szakiskolával (ez utóbbitan végzett 1954-ben néhai dr. Dobos János r. ezredes). Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/5636/4587> (2022. január 17.).

⁵⁰⁵ Az ORFK-t akkoriban a BM III. Csoportfőnökségnek nevezték.

⁵⁰⁶ A pestszentlőrinci Állami lakótelep 1924-től 1976-ig létezett az egykori Magyar Lőszergyár Részvénytársaság telepe, a mai Havanna-lakótelep helyén. Forrás: <https://www.bp18.hu/hirek/keruleti-hirek/item/16329-loszergyarbol-lakotelep> (2022. január 17.).

⁵⁰⁷ A Budapest-műveletről részletesebben: <https://www.pannonia-entertainment.hu/dokumentumfilmek/budapest-hadmuvelet/> (2022. január 17.).

Család és közszereplés

Bárdy Tibor 62 éve házas. Felesége Mária, ugyancsak BM-nyugdíjas, nyugállományba vonulásakor a BM Központi Lakcím- és Közlekedési Nyilvántartó Osztály⁵⁰⁸ ügyfélszolgálatának a vezetője volt.

Leánya: Benécsné Dr. Bárdy Gabriella PhD, címzetes egyetemi docens (Szent István Egyetem), okleveles agrármérnök, növényvédelmi kutató (Paszívház Kft.⁵⁰⁹).

Unokái: József (36 éves) nő, okleveles villamosmérnök, a Bosch stuttgarti kirendeltségénél gépkocsitechnikai fejlesztőmérnök; Gábor (31 éves) nő, személyi edző.

Tibi bácsi tagja volt az Obsitos Detektívek Egyesületének – végelszámolással történő megszűnéséig (2016. május 30.); tiszteletbeli tagja a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének. Az egyesület Dr. Dobos János-díj Eseti Bizottságának (a továbbiakban: Dobos-bizottság) 2013 decemberétől tagja, majd 2016 júniusától elnöke. A Dobos-bizottság 2017 májusában történő megszűnését követően a helyébe lépő Dr. Dobos János-díj Társadalmi Kuratórium elnöke; 2020 júniusától tagja.⁵¹⁰

*

Bárdy Tibor nyá. r. ezredes (Tibi bácsi, mint mindig), a rendőr, aki 54 évet szolgált; néhai dr. Dobos János r. ezredes pályatársa, egykoron nyomozópárja, jóbarátja és emlékének elkötelezett ápolója; a Dobos-szellemi hagyaték gondozója, valamint a család támogatója.

Azt gondolom, sőt, határozottan állítom, Tibi bácsi méltó arra, hogy példaképül állítsák az aktív szolgálatot teljesítő rendőröknek és a jövő rendőreinek.

Forrás- és irodalomjegyzék

<http://kossuthalapitvany.hu/a-magyar-tisztkepzes-tortenete/> (2022. január 17.)
<http://mm.iit.uni-miskolc.hu/Data/Winx/units/szolnok2.html> (2022. január 18.)
http://nvi.mkk.szie.hu/?id=2&alid=4&art_id=25&lang=hun és <http://passzivhaz.info.hu/> (2022. január 18.)
http://real.mtak.hu/131498/1/13_Sarkany_195-199_MR_2021_ksz.pdf (2022. január 17.).
<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/5636/4587> (2022. január 17.)
<https://honvedelem.hu/alakulat/mh-86-szolnok-helikopter-bazis.html> (2022. január 17.)
<https://nyilvantarto.hu/hu/szervezet> (2022. január 18.)
<https://penzvero.hu/> (2022. január 17.)
<https://steinmetz.majorhq.hu/Rolunk.html> (2022. január 18.)
<https://www.bp18.hu/hirek/keruleti-hirek/item/16329-loszergyarbol-lakotelep> (2022. január 17.)

⁵⁰⁸ Napjainkban: BM Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság. Részletesebben: <https://nyilvantarto.hu/hu/szervezet> (2022. január 18.).

⁵⁰⁹ Forrás: http://nvi.mkk.szie.hu/?id=2&alid=4&art_id=25&lang=hun és <http://passzivhaz.info.hu/> (2022. január 18.).

⁵¹⁰ Forrás: <https://www.bunuldozok.hu/> (2022. január 18.).

<https://www.bunuldozok.hu/> (2022. január 18.)

<https://www.pannonia-entertainment.hu/dokumentumfilmek/budapest-had-muvelet/> (2022. január 17.)

Könyvbemutató – Elnökség (2008. 12. 18.)

Forrás: Rendőrmúzeum/Fotó: Böcs István Károly

Dr. Dobos-díj átadása – Bárdy és Tonhauser László

Forrás: Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete

Dr. Kovács Gyula

**Egy hajlíthatatlan bűnüldöző, a vádhatóság
rendíthetetlen képviselője – In memoriam Dr. Bócz
Endre, a tudós főügyész**

„A tényleges életfogytiglan szerintem nagyon rossz fényt vet a magyar közgondolkodásra. A büntetés forrása a régmúltban a zsigeri bosszúvágy volt. Ma már a bosszút civilizált országban nem tekintik legitim célnak; maradt a visszatartás és az ártalmatlanná tétel. A holtig tartó bebörtönzés irracionális, forrása nyilvánvalóan a zsigeri bosszúvágy – hiszen félig-meddig bevallott célja 1993-ban a halálbüntetés >>pótlása<< volt. A törvényhozásban a jelek szerint kevés a fogékonyság a racionális gondolkodásra.”

(Dr. Bócz Endre)⁵¹¹

A személyes érintettség okán egy halálhír mindig fájdalmasabb...

Dr. Bócz Endre, az állam- és jogtudományok kandidátusa, egykori fővárosi főügyész, egyetemi docens, főiskolai tanár, 2021. szeptember 16-án, hosszú, súlyos betegség után, életének 85. évében elhunyt – ezt „harsogják” a szalagcímek a világhálón, mint általában mindig, ha valami rendkívüli dolog történik, például egy „nagy ember” elmegy. Töprengök: próbálom helyre rakni magamban az információhegyeket, amikor hirtelen Györgyi Kálmán⁵¹² „ugrik be”, akit 2005 januárjában, talán fél-éves Igazságügyi Minisztériumi pályafutásom során ismertem meg. Kálmán bácsi (a fiatalabb munkatársak így nevezték) egy közös pizzázás során jókedvűen anekdotázik arról az időszakról, amikor fogalmazóként vagy fiatal ügyészként a „Bócz Bandida” a rendőrök sérelmére elkövetett „hatósági közegek elleni erőszak”⁵¹³ miatt nyomoztak... Györgyi Kálmán sajnos már nem anekdotázik: 2019. február 17-én elment, és most követte őt az egykori pályatárs.

Bócz Endrével 1996 júniusától látásból ismertük egymást, köszönőviszonyban voltunk. Közvetlenebb kapcsolatba csupán 2003 áprilisában, egy a

Bócz Endre 2011

Forrás: Vasárnapi Hírek 2011.05.08.

⁵¹¹ https://www.vasarnapihirek.hu/fokusz/alkotmany_orban_rendorseg_ugyeszseg_ciganysag_bocz (2022. január 22.).

⁵¹² Dr. Györgyi Kálmán (1939–2019) egykori legfőbb ügyész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia Doktora. Forrás: <https://www.ajk.elte.hu/content/in-memoriam-gyorgyi-kalman.t.4845> (2022. január 24.).

⁵¹³ Mai terminológiával: hivatalos személy elleni erőszak [a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 310. §].

Rendőrtiszt Főiskola (RTF) Kriminálisztikai Tanszéke által szervezett konferencián⁵¹⁴ kerültünk. A rendezvényt követően gyakrabban találkoztunk: például a Rendőrtiszt Főiskolán (az Alma Materben, ahol kisebb megszakításokkal 2000 szeptemberétől 2012 júniusáig oktattam), vagy „*fehér asztal mellett*” (tavaszi és őszi félévzáró fél informális tanszéki értekezleteken), sőt, még színházban is összefutottunk – mintha a sors, a nagy rendező azt akarta volna elérni, hogy közelebb kerüljünk egymáshoz (jelzem, ez ellen egyikünk sem kapálózott).

Az egyik legemlékezetesebb összefüvetel 2007 júniusában, főiskolai oktató-társam, *Anti Csaba László* lakására „*kihelyezett*” tanévzáró értekezlet volt, amelyen rendesen megünnepeltük *Bócz Endre* 70. születésnapját – hajnali háromkor kezdett hazafelé szállingózni a vendégereg, pontosabban annak „*kemény mag*” része, ahogy kell, vagy ahogy illik. Ezt követően – hála „*tanszék lelke*” *Kertész Anikó* áldozatos szervezőmunkájának – gyakrabban, és nem csak a főiskolán találkoztunk.

Bócz Endre lektora volt a 2013-ban megjelent *A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései*⁵¹⁵ című egyetemi jegyzetnek, ezért ebben az évben néhányszor a lakásán is előfordultam. Lelkiismeretes, elkötelezett lektor volt, és azt sem bánta, ha nem minden kérdésben egyezett az álláspontunk (pl. a bűncselekmény tudomásra jutásának forrásai és módjai jelentőségével kapcsolatosan). Amikor emiatt nyugtalankodtam, a következőket mondta: „*A te könyved, nem az enyém*”.

Sokszor – a mögöttes tartalmat is érzékeltetve – egy-két mondatba tudta tömöríteni a véleményét: 2013. január 31-én délelőtt felhívott egy előző napi, a Népszabadságban megjelent írással összefüggésben (egy-kolumnás szakcikkben ekéztem-savaztam a legfőbb ügyésszel karácsonykor készített FeGyA⁵¹⁶-féle riportot – nem FeGyA miatt). Megkérdezte, valóban én írtam-e a cikket, majd epésen megjegyezte: „*Csak azt ne hidd, hogy az okulásukra fog szolgálni*” – elismerésnek vettem (és remélem, annak szánta)...

*

Legutóbb 2018. március 7-én délután a Rendőrmúzeumban, *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*⁵¹⁷ bemutatóján találkoztunk személyesen. A meghívásnak eleget téve megtisztelt a jelenlétével: ott ült az első sorban Gittával, a feleségével, mi pedig „*döglött aktás*” *Kovács Lajos*⁵¹⁸ „*osztottuk az ész*”... A bemutató végén a dedikáláskor a rá jellemző félmosollyal állt előttem, másodikként a sorban, kezében könyvvel (*Dörgő Gyula* barátomnak hála, fénykép is készült róla). Furcsának találtam, hogy *én* dedikálok *neki*, felemás érzéseim

⁵¹⁴ A konferencia minden emberi képzeletet felülmúlóan hosszú címe: *A nyomozás ügyész irányítása és a nyomozó hatóság önállósága, kriminálisztika a parancsnoki vezetői tevékenységben* – Az új büntetőeljárási jogi törvény hatása a kriminálisztika gyakorlatára. A rendezvény előadói alfabetikus sorrendben: *Bócz Endre, Kovács Gyula, Láng László és Márki Zoltán* (levezető elnök ugyancsak *Bócz Endre*). A konferencia szerkesztett anyaga a Belügyi Szemle 2003/7–8. számában jelent meg (5–55. oldal).

⁵¹⁵ *KOVÁCS Gyula – NAGY József: A kriminálmetodika elméleti kérdései. Egyetemi jegyzet.* Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013.

⁵¹⁶ *Fekete Gy. Attila (FeGyA) bűnügyi és oknyomozó újságíró, író, számos (dokumentum) krimi szerzője.*

⁵¹⁷ *ENDRŐDY Géza – Kovács Gyula: A bűnügyi nyomozás kézikönyve.* Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2018.

⁵¹⁸ *Dr. Kovács Lajos* ny. r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, címzetes egyetemi docens, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója.

voltak, akárcsak 2015-ben, amikor *Moldova Györgynek*⁵¹⁹ dedikáltam a *Dobos-könyvet*⁵²⁰...

A rendezvény után darab ideg beszélgettünk a világ folyásáról, majd mindenki ment a dolgára. Akkor nem tűnt betegnek, és meg nem fordult volna a fejében, hogy utoljára látom...

Vázlatos pályakép

Bócz Endre 1937. június 20-án született Budapesten. Édesapja sikeres ügyvéd volt. Bicskén járt általános iskolába, majd a Budapest IX. kerület, Lónyay utcai Református Gimnáziumban kezdte meg középiskolai tanulmányait. Az államosítást követően 1952-től a Bp. V. kerület, Cukor utcai Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban (napjainkban ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium és Kollégium) tanult tovább, ahol 1955-ben kitűnőre érettségizett.

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karára 1956-ban nyert felvételt, és 1960-ban végzett summa cum laude minősítéssel. Első munkahelye a Tiszamenti Vegyiművek⁵²¹ volt (ott jogi előadóként dolgozott), majd sikeres pályázat eredményeképpen – *Götz János*⁵²² fővárosi főügyész közbenjárására (*Bócz Endre* büntetőjogi államvizsgájakor *Götz* főügyész volt a bizottság elnöke) – 1961-től fogalmazó, 1963-tól ügyész a Fővárosi Főügyészségen. Ügyészi pályája töretlenül ívelt: csoport-, majd osztályvezető főügyészségi ügyész, 1979-től 1989-ig fővárosi főügyész-helyettes, 1990-től 2001-ig pedig fővárosi főügyész; 2002–2004 között az igazságügyi miniszter főtanácsadójaként dolgozott.

Oktatási és tudományos tevékenység

Bócz Endre a főügyészi teendők mellett, aktívan részt vállalt az oktatásban és a tudományos életben.

Az állam- és jogtudományok kandidátusa fokozatot 1976-ban szerezte meg. A Rendőrtiszti Főiskolán 1997-től oktatott, főiskolai tanárként 2002-ig a Kriminálisztikai Tanszék vezetője. Ezzel egy időben (1997-től 2007-ig) a KRE Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézetének az igazgatója (2000-től az egyetem docense).

Tagja a Magyar Jogász Egylet tudományos bizottságának, a büntetőjogi szakosztály elnöke volt, valamint a Magyar Kriminológiai Társaság igazgatótanácsának és a Magyar ENSZ Társaság Emberi Jogi Bizottságának; 2001-től 2004-ig a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) közgyűlési képviselőjeként tevékenykedett.

⁵¹⁹ *Moldova György* Kossuth-díjas, kétszeres József Attila-díjas, Karinthy-gyűrűs és Prima Primissima-díjas író, a Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) alapító tagja. Forrás: <https://pim.hu/hu/dia/dia-tag-jai/moldova-gyorgy> (2022. január 24.).

⁵²⁰ Kovács Gyula (szerk.): *Dobos-könyv – Emlékkönyv Dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015.

⁵²¹ A Tiszamenti Vegyiműveket (1993-tól Tiszamenti Vegyiművek Rt.) 1997-ben a Bige Holding Kereskedelmi és Termelő Kft. privatizálta, majd 2004-ben beolvadással megszűnt, és Bige Holding Kft.-ként működik tovább. Forrás: <https://www.nitrogen.hu/hu/hirek/217-a-bige-holding-kft-tiszamenti-vegyimuvek-60-eve> (2022. január 24.).

⁵²² *Dr. Götz János* (1915–1975) főügyész; 1953-tól a legfőbb ügyész helyettese; 1957-től 1965-ig fővárosi főügyész. Forrás: <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-teletrajzi-lexikon-7428D/q-gy-757D7/gotz-janos-75A18/> (2022. január 23.).

Számos szakcikk, szakkönyv és tanulmány szerzője: az MTA Könyvtárának MTMT adatbázisában 174 művét tartják nyilván.⁵²³ A „Bócz-féle kétkötetes *kriminalisztika*”-ként emlegetett, 2004-ben megjelent szakkönyv⁵²⁴ a mai napig etalon a kriminalisták körében. A Magyar Bűnüldöző tudományos-szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának 2010-től volt tagja.⁵²⁵

További meghatározó könyvei (a teljesség igénye nélkül):

- *A kényszerintézkedések büntető eljárásjogi és kriminalisztikai nézőpontból* 1-2. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2000
- *Büntetőeljárás jogunk kalandjai. Sikerek, zátonyok és vargabetűk.* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2006
- *Kriminalisztika a tárgyalóteremben.* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008
- *Kriminalisztika joghallgatóknak* (társszerző: Finszter Géza). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008
- *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete.* Pallas Páholy Kulturális és Kiadó Kft., Budapest, 2010

Fontosabb kitüntetései

- Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1997)⁵²⁶
- Vámbéry Rusztem Emlékérem II. fokozat (1998)⁵²⁷
- Viski László Emlékérem (2002)⁵²⁸
- Vámbéry Rusztem Emlékérem I. fokozat (2007)
- Deák Ferenc-díj (2019)⁵²⁹

*

Bócz Endre negyven esztendeig szolgált ügyészként. Közéleti szereplései, megnyilatkozásai megerősítették azt a sokakban kialakult képet, hogy a meghatározottabban ő testesítette meg az eltántoríthatatlan bűnüldözőt, a vádhatóság elszánt képviselőjét. Nincs a büntető jogtudománynak olyan ága (a büntető anyagi és alaki jogtól a kriminalisztikáig), amelyben művei megkerülhetők lennének; és nem létezik a jogász hivatásrendnek olyan területe, ahol nevét ne tisztelettel említenék.⁵³⁰ A 80. születésnapjára összeállított ünnepi

⁵²³ Forrás: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10006466> (2022. január 24.).

⁵²⁴ Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika* 1–2. BM Duna Palota és Kiadó Vállalat, Budapest, 2004.

⁵²⁵ Forrás: <https://www.bunuldozok.hu/lapsz%C3%A1mok> (2022. január 24.).

⁵²⁶ A Magyar Köztársasági Érdemrend (2011-től Magyar Érdemrend) középkeresztjét a köztársasági elnök adományozza. Forrás: <https://www.keh.hu/kituntetesek/1514-Kituntetesek&pnr=1> (2022. január 25.).

⁵²⁷ A Vámbéry Rusztem Emlékérmét a Magyar Kriminológiai Társaság 1984-ben alapította. Forrás: https://www.kriminologia.hu/magyar-kriminologiai-tarsasag_vamberes-viski-erem (2022. január 25.).

⁵²⁸ A Viski László Emlékérmét a Magyar Kriminológiai Társaság 1994-ben alapította. Forrás: https://www.kriminologia.hu/magyar-kriminologiai-tarsasag_vamberes-viski-erem (2022. január 25.).

⁵²⁹ A Deák Ferenc-díjat az Alkotmánybíróság, a Legfelsőbb Bíróság (Kúria), a Legfőbb Ügyészség, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara, a Magyar Ügyvédi Kamara, a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottsága, a Magyar Jogászegylet és a Magyar Közigazgatási Kar képviselői 2004-ben alapították. Forrás: <https://alkotmanybirosag.hu/uploads/2017/11/alapito-okirat.pdf> (2022. január 25.).

⁵³⁰ Forrás: <https://www.jogiforum.hu/arckepcsarnok/2021/09/23/a-rendithetetlen-ugyesz-eletenek-85-eveben-elhunyt-bocz-endre-volt-fovarosi-fougyesz-arckeppelemlkezunk/> (2022. január 24.).

tanulmánykötet előszavában írták róla: „Bócz bármibe fogott, abban mindig megjelent színes, a sémákat elutasító személyisége, a világra nyitott humanizmus. Az ügyészi posztot gyakran azonosítják a jogi formák rideg alkalmazójával. Ő nem ilyen ügyész volt, az emberség áthatotta egész tevékenységét. Úgy, ahogyan arra az édesapja tanította.”⁵³¹

Nyugodjék békében. Emlékét kegyelettel megőrizzük, de neve és munkássága műveiben is tovább él...

Forrás- és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1–2*. BM Duna Palota és Kiadó Vállalat, Budapest, 2004
- ENDRŐDY Géza – KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2018
- FINSZTER Géza – KORINEK László – VÉGH Zsuzsanna (szerk.): *A tudós ügyész – Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017
- KOVÁCS Gyula – NAGY József: *A kriminálméleti elméleti kérdései. Egyetemi jegyzet*. Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013
- KOVÁCS Gyula (szerk.): *Dobos-könyv – Emlékkönyv Dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015

Internetes hivatkozások

- <https://alkotmanybirosag.hu/uploads/2017/11/alapito-okirat.pdf> (2022. január 25.).
- <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10006466> (2022. január 24.)
- <https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/moldova-gyorgy> (2022. január 24.)
- <https://www.ajk.elte.hu/content/in-memoriám-gyorgyi-kalman.t.4845> (2022. január 24.)
- <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/q-gy-757D7/gotz-janos-75A18/> (2022. január 23.)
- <https://www.bunuldozok.hu/lapsz%C3%A1mok> (2022. január 24.)
- <https://www.jogiforum.hu/arckepcsarnok/2021/09/23/a-rendithetetlen-ugyesz-eletenek-85-eveben-elhunyt-bocz-endre-volt-fovarosi-fougyesz-arckeppele-emlekezunk/> (2022. január 24.)
- <https://www.keh.hu/kituntetesek/1514-Kituntetesek&pnr=1> (2022. január 25.)
- https://www.kriminologia.hu/magyar-kriminologiai-tarsasag_vambery-es-viski-erem (2022. január 25.).
- <https://www.nitrogen.hu/hu/hirek/217-a-bige-holding-kft-tiszamenti-vegymuvek-60-eve> (2022. január 24.)
- https://www.vasarnapihitek.hu/fokusz/alkotmany_orban_rendorseg_ugyeszseg_ciganysag_bocz (2022. január 22.)

⁵³¹ FINSZTER Géza – KORINEK László – VÉGH Zsuzsanna (szerk.): *A tudós ügyész – Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017.

A bűnügyi nyomozás kézikönyve – Könyvbemutató (2018. 03. 07.)

Forrás: Kovács Gyula/Fotó: Dörgő Gyula

Egyebek Kultúra, művészetek, szabadidő és sport

Dr. Kovács Gyula

Izsák Jenő karikatúrái III.

Izsák Jenő 1953-ban született Budapesten. Diákkorában a Budapest VI. kerületi, nagymúltú Kölcsey Ferenc Gimnáziumban a külön rajzórák mellett, a zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum nyári festő-grafikai kurzusain képezte magát (tanára volt többek között Gyémánt László). Tizennyolc évesen tett OSZK-vizsgát (Országos Szórákóztatózenei Központ), majd néhány évig (beat)zenélt, vendéglátózott.

Izsák Jenő: Önarcajz

Első karikatúrája 1973-ban jelent meg a Magyar Ifjúságban (később a Füles, a Szabad Föld, a Magyar Hírlap, a Képes Újság, a Zalai Hírlap, a Tolna Megyei Népújság,⁵³² a Szolnoki Néplap közölte rajzait, önálló rovatokban). Ettől az időszaktól kezdve, több egyéni és csoportos kiállításon vett részt az angyalföldi József Attila Művelődési Házban.⁵³³

1975-től dekoratőrként tevékenykedett a zuglói Danuvia Gépgyárban. Ekkor kezdett üzemi lapoknak is dolgozni (Danuvia,⁵³⁴ Turbó,⁵³⁵ Patex,⁵³⁶ Hajtómű, SZIM⁵³⁷ Hírlap, Fonómunkás stb.).⁵³⁸ 1977-től a Rakéta Regényújság is közölte rajzait, illetve címlaprajzait.

Egy alkalommal Kárpátalján (Szovjetunió) betiltották a lapot a „pornográf” címlap miatt (Izsák Jenő az önéletrajzában azt írja, hogy a pályája során erre a legbüszkébb).

Külföldön 1977-től szerepelt különböző kiállításokon, illetve részt vett sokféle pályázaton, Athéntól Montréálig: Marostica, Trento, Bordighera, Tolentino (Olaszország), Akşehir (Törökország), Knokke-Heist (Belgium stb.), valamint az egykori szocialista országokban is: Bulgária, Kuba, Románia, Csehszlovákia, Szovjetunió, Jugoszlávia.

Díjai, elismerései:

⁵³² Később Tolnai Néplap, napjainkban Tolnai Népújság.

⁵³³ Napjainkban Angyalföldi József Attila Művelődési Központ.

⁵³⁴ A Danuvia Gépipari Vállalat lapja.

⁵³⁵ A Ganz Villamossági Művek lapja.

⁵³⁶ A Patex Újság, a Pamut-Textilművek lapja.

⁵³⁷ A Szerszámgépipari Művek lapja.

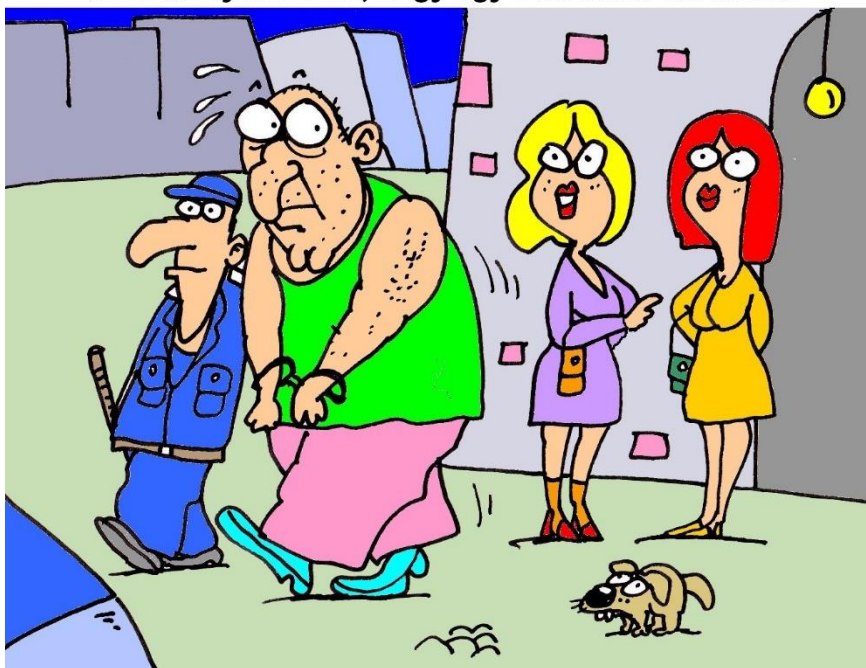
⁵³⁸ <https://uzemilapok.webnode.hu/> (2021. szeptember 13.).

- Kecskemét 2. helyezése (1979)
 - Gabrovo Sajtódíj (1979)
 - Yomiuri Shimbun (Japán) 1. díj (Golden Prize, 1979)
- Hosszú évekig szellemi szabadfoglalkozásuként dolgozott, jelenleg nyugdíjas.⁵³⁹

Izsák Jenő mindenféle ellentételezés nélkül bocsátotta rendelkezésünkre karikatúráinak egy részét, amelyet köszönettel nyugtázunk. Itt és most, immár harmadik alkalommal, néhány, a rendőri munkát is érintő rajzát közöljük. Megtiszteltetés számunkra, hogy lapunk hasábjain továbbra is bemutatjuk munkásságát. Előző két lapszámunkban nyolc rajzát már közzétettük.

ELŐÍTÉLET

- Nekem olyan bizarr, hogy egy férfi karkötőt visel...

⁵³⁹ http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=category&id=245&Itemid=234 – GALAMUS –Napi közéleti reflexiók (letöltés: 2022. február 8.).

FONTOS EMBER

- A Bélámat most viszik kocsival egy zártkörű rendezvényre...

KISVÁROS

- Hja kérem, nálunk az igazság is szolgáltatás...

KOCKACUKOR avagy: TAPASZTALT APUKA

- Vigyázz fiam, ez megvesztegetési kísérletnek minősülhet !...

A NAGY HIBA

- Na Dudus, most összeütközésbe kerültél a törvénnyel...

Miközben az utolsó kerty teáját is felhörpintette, az ablakon át vetett egy pillantást a sötétségből felderengő utcára. Pusztán csak azért, hogy előre felkészítse magát, mi vár rá odakint, ezen a havas, decemberi hajnalon. Az éjszaka hullott hó vastagon púposodott a parkoló autók tetején, szikrázott a lámpák fényében, de legalább a szél nem fúj – ez a fák mozdulatlanságba dermedt ágain jól látszott. Így talán elviselhető lesz a negyedórás gyaloglás, egészen ki a buszmegállóig – gondolta kis megnyugvással. Belebújt a csizmájába, magára húzta a kabátját, és csendben kilépett a lakásból.

Az utcán a várt hideg fogadta. De hát végül is, itt az ideje a hónapnak, Miklós napja van, legalább a Mikulás a csokoládé mellé a tél örömeit is elhozta a gye-rekeknek. Az ő fia is, hogy fog örülni, ha reggel felébredve, megpillantja a sokféle édességet az ablakban, meg a nagy havat az utcán. Kár, hogy ő ezt nem láthatja, de este majd meghallgatja a lelkes beszámolót, és kiviszi szánkózni a gyereket.

Eközben kiért a lakótelepi házak közül. Addig senkivel nem találkozott, csupán egyetlen csapás látszott a hóban, ő is igyekezett azon haladni, lépkedni a még nála is korábban kelő lábnyomában. Csak néhány ablakszemből szűrődött ki fény az utcára, a lakók többsége még az igazak álmát aludta. Igyekezett, szedte a lábát, nehogy átérezzon a csizmája, és hamarosan már a családiházas területen gyalogolt. Itt egyetlen világos ablakot sem látott. A jobb módúak, ezek szerint, később kelnek – feltételezte, kicsit keserű szájjal.

Nagyon a lába alá kellett néznie, mert az utcai kandeláberek jókora távolságra voltak egymástól, így a közbülső részeken szinte csak botorkált, alig látott valamit.

Épp egy ilyen szakaszon járt, amikor valamiféle belső megérzés folytán, felnézett az emeletes házra, amely balkézzől magasodott az utcafrontra. Az erkély alatt, egy függeszkező, sötét emberalakot pillantott meg.

Betörő – futott át az agyán. A házban egyetlen lámpa sem égett, bár a földszinten közértet működtetett a tulajdonos. Ismerte, ilyenkor már nyitva szokott lenni. Ha most nincs, akkor ez azt jelenti, a háziak a téli szabadságukat töltik. Talán valahol, a Bermudákon süttetik a hasukat a nappal. Az üresen álló ház meg szabad préda. Zsíros falat, hiszen a lakói közismerten jó módúak.

⁵⁴⁰ *Keglovicsné Mester Györgyi* ny. rendőr alezredes, nyugállományba vonulásáig a Budapest XI. kerületi Rendőrkapitányságon bünyügyi vizsgálóként, majd a BRFK Jogi, Koordinációs és Panaszügyi Osztályán kiemelt főelőadóként teljesített szolgálatot. Ezt követően – 2008-tól 2012-ig – az ORFK Gazdasági Főigazgatóság Igazgatási Főosztályán közalkalmazottként dolgozott. Nevezett többkötetes novella- és meseíró (emellett szívesen fest és rajzol), lapunk olvasószervezője. Írásai a határon túli folyóiratokban és napilapokban is megjelennek. Legutóbbi könyvei: *Jeles napok meséi* (Sprint Kiadó, Budapest, 2021); *Mesél a tél* (Ad Librum Kiadó, Budapest, 2021); *Zizi naplója III.* – *Zizzie's diary III* (Ad Librum, Budapest, 2021).

Megszaporázta a lépteit, és igyekezett még csendesebben haladni, mint addig. Úgy ötven méterrel odébb megállt, és egy kandeláber fénykörében előkötorta a mobilját. A rendőrséget hívta. Halkan suttogetta a készülékbe, hogy betörés zajlik a villanegyedben, épp egy betörő mászik be a közértés házába. Ha sietnek, még elkaphatják.

Az ügyeletes megnyugtatta, hogy azonnal küldi a járőröket, ne mozduljon, várja meg őket ott, ahol van. És valóban. Percekkel később meglátta a rendőrautó tompított lámpáját, amint halkan gurulva közeledett az őrhelyéhez. Na, ezek legalább okosabbak, mint a tévéfilmekben – vélte. Ott ugyanis a rendőrök mindig szirénázva érkeznek a tetthelyre. Nem csoda, hogy aztán másfél órán keresztül kergethetik a tettest.

A két egyenruhás kibiztosított fegyverrel közelítette meg a házat. Ő ott maradt a lámpa alatt, és előre elképzelte a sikeres elfogást. Míg magában lepergette a tettenérés jelenetét, a valóságban felhangzott a jól ismert felszólítás: Jöjjön le, és adja meg magát!

Aztán hosszúnak tűnő csend következett, majd kapu csikordult, kutyavakantás hallatszott. Semmi további vezényszó, semmi lövöldözés.

Vagy negyedórányi várakozás után, visszaérkezett a két rendőr. Az egyik, a fiatalabb vigyorgott, a másiknak az arcán azonban – valószínűleg ő volt a járőrvezető –, igazi bosszúság látszott.

– Mondja, maga most szórakozik velünk?! – szegezte neki a kérdést, cseppet sem barátságosan.

– Én, dehogy! – és magának is váratlanul, elkezdett szabadkozni. Talán nem tettem helyesen, hogy – állampolgári kötelességemnek eleget téve – jelentettem egy bűncselekmény kísérletét?!

Egészen meg volt döbbenve. Nemhogy nem köszönik meg, amit tett, még le is szúrják? Talán a betörő ügyesebb volt, és az alatt a tíz perc alatt lelépett, biztosan azért nem találták ott. Lehet, megneszelte a rendőrök jövetelét. Onnan a magasból meg is láthatta a közeledő rendőrautó fényét, és elpuccolt...

– Na, jöjjön csak velünk vissza a házhoz, maga sasszem – szakította félbe szabadkozó szavainak áradatát az idősebb rendőr.

A nyitott kapun bementek a ház udvarára. A házörző eb ott sertepertélt a lábuk mellett, barátságos farkcsóválással kísérte őket az épület faláig.

– Hát a lakók valóban elutaztak, nincs idehaza senki – folytatta a rendőr. Ezt jól sejtette, de itt véget is ér a feltételezésének valóságalapja. A kaput mi nyitottuk ki. Mindenütt körülnéztünk, nem történt bűncselekmény.

– Na de az erkély alatt függeszkedő alak?

– Nézzen már oda jóember! – fortyant fel a rendőr, mintegy újraélesztve előbbi bosszúságát. Most már látja, mi van az erkély alatt?

A felszólításra felnézett a házra... Az egyre terjengő világosságban látta, hogy az erkély alatt ott lóg egy embernagyságú télapó figura, fehérprémes, piros ruhában, hátán az elmaradhatatlan puttonnyal... Ott lógott, és ha csak el nem fárad, ott fog lógni egészen addig, amíg a háziak haza nem érkeznek a Bermudákról.

Többször is elnézést kért a rendőröktől. Hiába no, az a reggeli, álmosító sötétség, amikor csupán a talp alatt csikorgó hó világít...

Szerencsére, nem büntették meg. Sőt, végül még meg is köszönték, amiért nyitva tartotta a szemét. Nyilvánvaló volt, hogy nem szórakozni akart a rendőreivel.

A munkahelyén eleinte restelkedett, egész délelőtt lelkiismeret-furdalása volt, de délutánra már úgy gondolta, milyen jól fog nevetni a felesége, ha beszámol neki balul elsült, hajnali kalandjáról...

*

Este azonban, miután hazaérkezett, a felesége nem nevetett, és később már ő sem. Az történt ugyanis, hogy távollétükben délelőtt betörtek az otthonukba. És ki hitte volna, hogy az a fifikás betörő, az erkélyen át jutott be a lakásukba...

Éngyilkosság

Aznapra egy csomó dolgot tervezett: reggel a fodrásznál kezd, onnan kimegy a fia lakására rendet rakni – némi házikosztot is visz neki –, azután az anyjához kell kiugrania Zuglóba, mivel megígérte, hogy lemossa a fürdőszobában a csempéket.

Az elején simán ment minden. A frizurája – mint általában –, most is remekül sikerült, a fia lakásán – szokás szerint – még gyorsan elmosogatott, levitte a szemetet, aztán rohant tovább, az anyjához.

A Deák téren éppen kilépett a metrókocsiból, hogy átszálljon a másik vonalra, amikor valaki durván meglökte a jobb vállát. Megtántorodott kissé, ezért visszanézett a vállá fölé, ki lehetett az az udvariatlan fráter, aki így ment el mellette, és még elnézést sem kért?!

A tömeg tovább sodorta, és amikor egyedül állt a peronon, csak akkor tudatosult benne, hogy valami nincs rendben. Túl könnyűnek találta a kezében a fülénél fogva tartott csomagot. A nejlonszatyorra nézett, majd a válltáskáját kereste, de az nem volt sehol. Mint a villám, csapott belé a felismerés: egy közismerten egyszerű, bűnözői trükk szenvedő alanya lett. Meglökték, egyidejűleg a válláról lecsúszó kézitáskáját ellopták.

Magában csak szétszéledni tudott, ami egyébként nem volt szokása. Mit tegyen?! Azonnal végigfutott az agyán, hogy a retikülben benne volt a személyisége, az egész lény: úgymint személyazonosító igazolványa, lakcímkártyája, bankkártyája, TAJ kártyája, adóazonosító igazolványa, na meg a szemüvege és a legjobb körömmollója, amit éleztetni szándékozott, azért tartotta magánál. A táskában volt még egy nevére, címére kiállított recept... Na, és csak akkor jutott eszébe, hogy három kulcsot is magával cipelt aznap: az anyja, a fia és a saját lakása kulcsait. A pénz volt az utolsó, ami eszébe jutott: ma vette fel a nyugdíját, az is ott volt, több mint százezer forint. A havi megélhetése, a rezi...

Ami azonban legjobban foglalkoztatta, az nem is a pénz volt. Valamennyi okmányát újból igényelnie kell, utánaajárni, kifizetni, és akkor még ott van a saját lakása zárjának lecseréltetése is! Hiszen a kulcs és a lakcímkártya alapján tiszta sor, hová kell betörni...

A zsebére csapott. Szerencséjére, a kabátja zsebében ott lapult a bérlete. Legalább közlekedni tud. Felszállt a metróra, azzal a szándékkal, hogy visszamegy fiához, akinek van telefonja – persze, ha éppen otthon találja. A fiával majd felhívják a bankot, letiltatják a bankkártyát, és szólnak a szomszédnak is, hogy figyelje a lakásukat, míg ő haza nem ér.

A metrón – némi töprengés után –, megkért egy konszolidált kinézetű, hozzá hasonló korú hölgyet, hogy csörgesse meg telefonon a fiát, csak egy szóra. A

fia telefonja ki volt kapcsolva. De hiszen mondta, hogy egész nap nem lesz otthon, szabadságon van, délelőtt edzeni megy, és azután sem lesz elérhető, mivel későbbre is tervezett programot.

Az asszony, aki telefonon megpróbálta elérni a fiát, megjegyezte, miszerint manapság nagyon gyakoriak az ilyen „trükkös” lopások. Neki például a múlt hónapban az utcán tépték ki a nyakából az aranyláncát, ezért teljességgel együtt érez vele, megérti a lelkiállapotát. A hölgy azt javasolta, keresse meg a metró biztonsági embereit, ott naprakész videofelvétel is rendelkezésre áll az utazóközönségről, amelyen megörökíthették a sérelmére elkövetett „rablást”.

Visszament a Deák térre, és megkereste a biztonsági szolgálatot. Megtette a bejelentését, kellően dramatizálva a vele történeteket. Ismét megkért egy járőrelőt, hogy hívja fel telefonon a fiát, de őt továbbra sem érte el, ezért inkább a lakhelyére, a városon kívüli kis településre közlekedett. A lakás előtt megvárta – kulccsal – hazaérkező lányát, és otthonról telefonálva, feljelentést tett a helyi rendőrsőn. Felhívta a pénzintézetet, és letiltatta a bankkártyáját. Anyját ugyancsak értesítette, amiért nem ment hozzá csempét mosni, és hangsúlyozta, hogy az elkövetkező napokban legyen nagyon figyelmes, ne menjen el otthonról hosszabb időre, mivel – sajnos – az ő kulcsa is ott volt az ellopott retikülben.

Délutánra úgy érezte, ellopták az életét, és ő ebbe belehal. Lélekben teljesen leamortizálta magát. Olyan érzete volt, mintha „éngyilkosságot” követett volna el. Magába zuhant, kesergett, halkan szitkozódott. Estére szúrt a szíve, hányingere volt, összeszorult a gyomra, nem tudott enni, és persze számítani lehetett rá, hogy aznap éjjel aludni sem fog.

Este tizenegykor, infarktusgyanúval, hangosan szirénázva vitte el a mentő...

*

Késő esete a lánya már lefeküdni készült, amikor megcsörrent a telefon. A fiútestvére volt az. Szabadkozott, hogy csak most ért haza, többféle programja volt aznap, és az előbb vette észre a fürdőszobában a mosógépen az anyja ottfelejtett retiküljét.

Reméli, időben szólt, bízik benne, hogy még nem történt semmi jóvátehetetlen, és a mama nem izgulta halálra magát...

FELHÍVÁS

Tisztelt Olvasók, Obsitos Detektívek, aktív Munkatársak, Szimpatizánsok, valamint Kedves Rokonok, Barátok és Ismerősök!

Az Obsitos Detektívek Lapját 2013 januárjában alapította az Obsitos Detektívek Egyesülete. Az alapító főszerkesztő szerény személyem, a felelős kiadó dr. Kovács Lajos, az Egyesület elnöke volt. Az Egyesület 2016. június 1-jével vég-elszámolással megszűnt, a lapot viszont sikerült megmenteni: így lettem in-kább akarva, mintsem akaratlanul laptulajdonos és (felelős) kiadó.

Az Obsitos Detektívek Lapját kétféle, elektronikus (online) és nyomtatott változatban vette nyilvántartásba a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. Az alapítástól számítva az elektronikus kiadvány – a 2015-ös esztendő kivételével – minden évben napvilágot látott, ellenben a nyomtatott lapszámok eddig csak öt alkalommal – 2014-ben 2016-ban, 2018–2021-ban – jelentek meg (ez a szám lesz a hetedik), aminek alapvető oka a pénzühiány volt.

A lap Szerkesztőbizottságának tagjai mindenféle ellentételezés nélkül teszik a dolgukat, sőt, a szerzők is rendre lemondanak a honoráriumukról: itt is köszönet illeti őket ezért. Amíg a lapot az Egyesület adta ki, csurrag-cseppent és néha csordogált a pénz (habár a 2016/1–2. „búcsúszám” nyomdai költségeinek kisebb hányadát már jómagam finanszíroztam), de a „magánosítást” követően elapadtak a források, semmilyen támogatást nem kaptunk. A 2018–2020/1–4. és a napokban megjelenő 2021/1–4. lapszám nyomdaköltségeit feleségemmel álltuk/álljuk, akinek gyógytornászként vajmi kevés köze van az obsitos detektívekhez, hacsak az nem, hogy szerencsétlenségére az idióta (bocsánatot kérek) férje is az... Tudom, választhattam volna magamnak „rendes” foglalkozást is: szépíró dr. Illés György barátom szerint, egészen jó basszusgitáros lehetett volna belőlem (utalva itt konzervatóriumi múltamra)...

Ahhoz, hogy minden évben legalább egyszer, és megfelelő terjedelemben megjelenhessen a lap, támogatókra lenne szükségünk. Eleinte a magánbiztonság területén tevékenykedő egykori kollégáinktól reméltünk segítséget, de legtöbbjük meg sem hallotta a hangunkat, akik mégis, azok elnéző vagy lekezelő mosollyal hárították el próbálkozásainkat. Nem csupán elkeserítő és kiábrándító, hanem módfelett dühítő volt számunkra ez a közömbösség, különösen azoktól, akik az aktív szolgálatuk során szerzett kapcsolati tőkéjüknek köszönhetően, igencsak jó módú cégtulajdonosok, és akik alkalmasint „*fehér asztal*” mellett hetvenkednek a néha már a science fiction határát súroló rendőrtörténeteikkel (bocs, de ezt muszáj volt kiírnom magamból).

Mi az, amit a lehetséges támogatóinknak nyújtani tudunk?

Mindenekelőtt

- a mindenkori elektronikus (online) és nyomtatott lapszám szokásos főszerkesztői expozéjában köszönetnyilvánítás, a támogató, illetve a vállalkozása megnevezésével,
- a lap borítójának belső (tükör) oldalain a cég logójának a feltüntetése,

- a lapszám utolsó oldalain a vállalkozás bemutatása (minden támogatónak egy-egy oldal áll a rendelkezésére).

Mindezek mellett garantáljuk, hogy a lap eljut a célközönséghez, ami jellemzően a nyomozó hatóságok (legfőképpen a Rendőrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal), az ügyészség, a rendészeti tanintézetek (a rendészeti szakkimnáziumoktól az NKE Rendészettudományi Karáig), valamint Budapesten a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a kerületi főkönyvtárak.

Mi az, amit nem áll módunkban megtenni? A lap profiljának és politikamentességének a megváltoztatása. A lap tartalmába senkinek nem engedünk beleszólást. Ebben továbbra is hajlíthatatlanok vagyunk.

Nem kifejezetten, vagy nem csak pénzbeli támogatást fogadnánk köszönettel. A pénznek ugyan módfelett örülnénk, de egyfajta szolgáltatásként szívesen vennénk például egy-egy lapszám térítésmentes vagy kedvezményes kinyomtatását. Minden segítségért hálásak lennénk.

Számlaszámunk: 10400157–82505648–50561014 K&H Bank (Dr. Kovács Gyula). A jövőbeni kedves támogatóink a közlemény rovatban szíveskedjenek feltüntetni a nevüket és a cégük megnevezését (ez utóbbinál feltéve, hogy van ilyen), valamint az *„Obsitos Detektívek Lapja, lapkiadási és terjesztési támogatás”* (vagy röviden: *„ODL támogatás”*) feliratot, mert a lapkiadás mellett a terjesztési, vagyis a postaköltségek is minket terhelnek. Amennyiben szükséges, támogatói szerződést is kötünk.

Előre is köszönjük.

Budapest–Kőbánya, 2022. február 8.

Tisztelettel:

Dr. Kovács Gyula
főszerkesztő

